

Aantekeningen uit de nalatenschap van

drs. J.F. van Os

31-12-1925 – 10-04-2021

© 2021 De erven van drs. J.F.van Os
gelicenseerd onder de
Creative-Commons CC BY-NC 4.0 licentie
<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.nl>

U kunt

- het werk delen — kopiëren, verspreiden en doorgeven via elk medium of bestandsformaat
- het werk bewerken — herschikken, veranderen en afgeleide werken maken

onder de volgende voorwaarden:

- Naamsvermelding — De gebruiker dient de maker van het werk te vermelden, een verwijzing naar de licentie te plaatsen en aan te geven of het werk veranderd is. U mag dat op redelijke wijze doen, maar niet zodanig dat de indruk gewekt wordt dat de licentiegever instemt met uw werk of uw gebruik van het werk.
- Niet-commercieel — U mag het werk niet gebruiken voor commerciële doeleinden.
- Geen aanvullende restricties — U mag geen juridische voorwaarden of technologische voorzieningen toepassen die anderen er juridisch in beperken om iets te doen wat de licentie toestaat.

Correspondentieadres: Adriaan van Os, email adriaan@adriaan.biz

*Na te gaan:
- frontpijpen Bontebrug.
De Gelderlandbode uit 1890 (Bredevoort RK)
Bronkhorst kapel
Kranenburg. Nog kijken wat aan NIVO is opgegeven*

Aalten 1759 / 1976, Hervormde Oude Helena

Orgelhistorie in de Nederlands Hervormde Kerk te Aalten.

pag 3. vervalt. Te vervangen door:

Inleiding.

Dit opstel over de orgelhistorie is in 1976 in een losbladige uitgave verschenen onder auspiciën van de Stichting O.R.G.E.L. (Orgelcultuur Regio Graafschap En Liemers) te Aalten. Deze brochure is thans niet meer verkrijgbaar. Aan de oorspronkelijke tekst zijn slechts enige summiere wijzigingen aangebracht.

De geschiedenis van de orgels die in de loop der tijden "de Kerk van Aelten" hebben gesierd, is onvolledig overgeleverd. Het kerkelijk archief en het oud archief van de Heerlijkheid Bredevoort geven slechts een onvolledig beeld. Bovendien gaf het orgel zelf in de toestand waarin het verkeerde voor de afbraak in 1973 nauwelijks aanknopingspunten die voor het ontrafelen van de historie van het instrument van belang konden zijn. Alleen de kas is praktisch volledig bewaard gebleven en is stilistisch heel duidelijk te plaatsen. Dit zal uit hetgeen volgt duidelijk worden.

Van de oudste tijden zijn de archiefgegevens schaars en onduidelijk. Van hetgeen na 1759 is geschied kunnen wij ons in grote trekken wel een beeld vormen.

Citaten van archiefgegevens zijn steeds tussen aanhalingstekens geplaatst. Alleen de meest interessante stukken zijn letterlijk aangehaald. Aan het slot is een resumé opgenomen van door mij geraadpleegde archiefstukken in de nummering zoals die in 1976 was, voorts van literatuur waarvan ik gebruik maakte.

Het gedeelte van het kerkelijk archief, dat zich destijds in de consistorie en in een kast bij "Elim" bevond is inmiddels in beheer bij de gemeente gekomen en via de gemeentearchivaris te raadplegen.

Het is mijn wens dat ook nu weer dit opstel interessante informatie moge verschaffen, zowel aan de velen die in orgelhistorie zijn geïnteresseerd als aan hen die in de geschiedenis van Aalten belang stellen. De laatsten zullen veel familienamen aantreffen die thans nog in Aalten voorkomen.

Aalten april 1986.

Cornet	c'	8 (ged.)	4	2 2/3	2	1 3/5
--------	----	----------	---	-------	---	-------

Mixtuur	C	2	1 1/3	1	2/3
	c	2 2/3	2	1 1/3	1
	c'	4	2 2/3	2	1 1/3
	g"	4	2 2/3	2 2/3	2

Cymbel	C	2/3	1/2	1/3
	c	1	2/3	1/2
	c'	1 1/3	1	2/3
	c"	2 2/3	2	1 1/3
	c"	4	2 2/3	2

R u g p o s i t i e f

Sesquialter	C	1 1/3	4/5
	c	2 2/3	1 3/5

Mixtuur	C	1	2/3	1/2
	c	1 1/3	1	2/3
	c	2	1 1/3	1
	f'	2 2/3	2	1 1/3
	f"	4	2 2/3	2

E c h o

Cornet	g	2 2/3	2	1 3/5
--------	---	-------	---	-------

p.15 Laatste alinea: Conclusie vervangen door:

Conclusie: Direct bij voleinding der bouw was duidelijk dat bij deze gelegenheid een uitzonderlijk goed instrument tot stand was gekomen. Nu nadat het orgel een aantal jaren in de wekelijkse kerkdienst en talrijke orgelconcerten heeft gefunctioneerd zijn allen, vaste bespeler, gastorganisten en publiek het erover eens: In Aalten bevindt zich een instrument van bijzondere

allure, dat de vergelijking met de beste instrumenten in binnen- en buitenland de laatste jaren gebouwd, kan doorstaan. Het consequent vasthouden aan en bestuderen van oude orgelbouwprincipes heeft ongetwijfeld tot dit resultaat geleid.

Enige registers die in het bijzonder door hun klankschoonheid opvallen:

De Prestanten 8 vt van Manuaal en 4 vt van Rugwerk, de Kornetten, de Sesquialter, de Woudfluit 2 vt en de Vox humana. Maar nog belangrijker dan de schoonheid van enkele registers is de omstandigheid dat de klankopbouw van het geheel, met name van de Prestantenplena, waarbij hoofd- en rugwerk ieder hun geheel eigen klankkarakter hebben, zo bijzonder goed is geslaagd. Ook de verschillende fluitenkorren onderscheiden zich op dezelfde wijze als de prestanten.

De klank van het orgel, bespeeld door Gijs van Schoonhoven, is te beluisteren op de plaat Achterhoekse Orgels 1 (Eurosound Herveld).

Het is te betreuren, dat tot nu toe steeds niet is besloten de kassen en de galerij weer in de kleuren te schilderen, genoemd in de rekening van 1764.

Mededeling door Piet van Hoogdalem, Schiedam: restauratie door Standaard in 1917

Samenvatting van eerdere publicaties⁵⁰ en aanvulling:

Voormalige orgels.

1534 Orgel aanwezig: genoemd Meijster Jan, Organist tot Aelten⁵¹.

1560 Bouw van een orgel door de gebroeders C. en M. Slegel, volgens de werklĳst van deze orgelmakers, die in Münster wordt bewaard⁵².

1696 Reparatie van dit orgel (of opvolger daarvan?) door Conraad Ruprecht.

1724-30 Reparaties door Thomas Houben, later door de organist Abraham Stumph.

1758 Nieuw orgel, onbekende Westfaalse bouwer, daarna onderhoud door Chr. Müller ("pseudo-Müller"), D. Grutterink uit Keppel, I Buyl en V. Menten uit Anholt.

1811 Verbouwing door Jacobus Armbrost, aanvulling met rugwerk en Pedaalbazuin, daarbij verplaatsing klaviatuur, die oorspronkelijk aan de zijkant (Zuidzijde) was gesitueerd⁵³.

1846 (of eerder) reparatie door L. Schwarze.

ca. 1850 Dispositie volgens Broekhuysen:

Manuaal Bourdon 16 vt, Prestant 8 vt, Gedakt 8 vt, Speelfluit 4 vt, Fluit travers 8 vt, Octaaf 4 vt, Sesquialter 2 st, Octaaf 2 vt, Quint 3 vt, Gemshoorn 2 vt, Mixtuur 3-4 st, Cornet 4 st, Fourniture 3-4 st, Cimbels 2-4 st, Quint 11/2 vt, Trompet 8 vt, Vox humana 8 vt

Positief Holpijp 8 vt, Prestant 4 vt, Mextuur 2-3 st, Octaaf 2 vt, Dulciaan 8 vt

Pedaal (11/2 octaaf) Bazuin 16 vt

Gehalveerde koppeling, afsluiting, ventil, tremulant.

Dit zou betekenen, dat het oorspronkelijke orgel 17 stemmen op één manuaal had. De flinke diepte van de kas is daarmee verklaard. Aan de zuidzijde van de kas zijn nog 20 dichtgemaakte registergaten te zien.

tot 1870 Geen gegevens in plaatselijk archief.

Rond 1870 Schwarze, onderhoud.

1885 Van 't Kruijs geeft een iets gewijzigde dispositie, welke doet vermoeden, dat Broekhuysen op het Rugwerk (Broekhuysen spreekt van Positief, Van 't Kruijs van Bovenmanuaal) Quint 3' is vergeten.

Rond 1900 Onderhoud Leichel

1929 Opdracht jaarlijkse stemming aan N.V. P. van Dam, Leeuwarden (directeur J. Vaas)

1940 Totale afbraak van het binnenwerk, waarvan inmiddels – gezien een dispositieopgave – enkele stemmen waren vervangen. Nieuw drieklaviers elektropneumatisch orgel van Spanjaard. Kas afgeleegd.

Huidige orgel in oude kas.

1976 S.F. Blank en B.H. (Bernhardt) Edskes maken een nieuw orgel in de oude kas. Over deze samenwerking is in vroegere publicaties op verzoek van de orgelmakers geen melding gemaakt. Inmiddels is hun gemeenschappelijk optreden in Aalten, Zeerijp en Basel algemeen bekend. Enige oude register: de Bazuin met houten bekers van Armbrost. De rest van wat nog oud was bleek versneden en misschien niet eens van dit orgel afkomstig. Deze pijpen zijn samen met de vele fabriekspijpen aan gemeentelĳden verkocht.

Enige jaren na de bouw begonnen zich problemen voor te doen met de tongwerken. Deze waren wel door Edskes ontworpen maar niet onder zijn leiding geïntoneerd.

Reeds kort na 1976 verving Blank de Regaal door een ander register van die naam. De nieuwe Regaal is van hetzelfde type als Edskes en Blank in het rugwerk van het orgel te Zeerijp plaatsten.

1993 Blank. Herintonatie op verlaagde winddruk. Hij verwijderde de belering van Pedaaltrompet (8') en Bazuin. De Armbrost-Bazuin schoof hij een halve toon naar boven op: inmiddels was ontdekt, dat Armbrost een dienovereenkomstige toonhoogte aanbracht. Deze verschuiving had niet betrekking op de bekers, wel op de overige onderdelen. De Manuaaltrompet en de Dulciaan werden vervangen door nieuwe stemmen van dezelfde naam. De Vox Humana en Pedaaltrompet 4', die altijd uitstekend zijn geweest, zijn in hun oude vorm gehandhaafd. Na deze operaties volgde een slecht uitgevallen experiment: de verdubbeling van de Prestant 8' werd weggenomen. Gevolg: de samenhang van de klank in het plenum was zoek. Later is het dubbelkoor weer aangesloten. Over de hoedanigheid van de beide registers Trompet 8' en het effect van de winddrukverlaging zijn de meningen verdeeld.

Er is nog geen mogelijkheid geweest, de kassen en de galerij weer in de oorspronkelijke kleuren, bekend uit een rekening uit 1764, te schilderen. Wel heeft men onlangs een deel van het snijwerk van het orgel verguld.

Korte tijd later is het onderhoud overgedragen aan firma Reil. Hun werkzaamheden de laatste tijd:

- vervanging van conducten van lood die waren vergaan door koperen conducten.
- ophangen aan kettingen van de frontpijpen
- verder gaande winddrukverlaging.

2008 Onderzoek naar de hoedanigheid van het oorspronkelijke orgel uit 1759 (met Egbert Hoving)

Toen het rugwerk in 1811 is geplaatst, is het oude orgel op 4 schragen gezet, de ook het rugwerk dragen

Het blijkt dat de structuur van de balustrade regelmatig doorloopt als je er op de plaats van het rugwerk er een ontbrekend stuk bijdenkt. Het is dus goed mogelijk dat er in 1811 dus een stuk uit is gezaagd. De situatie zou dan geweest kunnen zijn als bij meerdere Westfaalse orgels die in dezelfde stijl zijn gebouwd.

Dispositie 1976	M a n u a a l	C-f'''	R u g w e r k	C-f'''
Prestant 8 vt	vanaf c' dubbel C-g en c'-f' in front			Prestant 4 vt
Cornet 5 st	op verhoogde pijpstok		Holpijp 8 vt	
Bourdon 16 vt	Fluit 4 vt		geheel gedekt	
Octaaf 4 vt	Octaaf 2 vt			
Gedekt 8 vt	geheel van metaal		Woudfluit 2 vt	C-H gedekt, verdet cilindrisch open
Spitsfluit 4 vt	Sexquialter 2 sterk			
Quint 3 vt	Mixtuur 3-4 sterk			
Octaaf 2 vt	Dulciaan 8 vt			
Mixtuur 4 st				
Cymbel 3 st	P e d a a l	C-f'		
Trompet 8 vt				
Vox humana 8 vt				

E c h o w e r k C-f'''

Vulstemmen	Mixtuur Manuaal					Sesquialter				
C	2	1 1/3	1	2/3	C	1 1/3	4/5			
c	2 2/3	2	1 1/3	1	c	2 2/3	1 3/5			
c'	4	2 2/3	2	1 1/3						
g''	4	2 2/3	2 2/3	2						
					Mixtuur Rugwerk					
					C	1	2/3	1		
					c	1 1/3	2	1 1/3		
					c'	2	1 1/3	1		
					f'	2 2/3	2	2	1 1/3	
					f''	4	2 2/3	2	2	

(precies zoals in *Rondom de Oude Sint Helenakerk* staat)

Cymbel

Frontpijpen	hoofdkas									
e	fs	d''	e''	Gs	G	f''	ds''	g	f	
c	d	b	c''	Fs	F	cs''	h'	ds	cs	
x	B	fs'	c's'	E	Ds'	a'	g'	H	A	
x		d'	e's'	D	Cs	f'	ds'	x	x	
x		c'	e's'	C		cs'		x	x	

gs, a, b en h staan vermoedelijk achter het front.

Aalten 1820? , Hervormde Helenakerk, hulporgel 1974-'76.

Tijdens de bouw van het Blank / Edskes-orgel was hier tijdelijk een door Verschuieren Tongeren gewijzigd orgel uit 1820 (?) van de Luikse orgelmaker Grain d'orge (?) aanwezig. Het instrument. oorspronkelijk afkomstig uit België was privé bezit van W.R. Talsma.

Dispositie in volgorde der slepen

M a n u a a l C-f''' P e d a a l Aangehangen C-c'

Octaaf 4 vt deel in front

Prestant 8 vt C-H van Bourdon 8', c-h open hout met stemdeksels, rest metaal

Bourdon 8 vt C-H hout, rood geschilderd, verm. grenen

Roerfluit 4 vt gs"-f''' conisch open

Octaaf 2 vt

Mixtuur Verschueren, van oud metaal gemaakt

C 1 1/3 1

c' 2 1 1/3

c'' ?

c''' 2 2/3 2

Regaal 8 vt (bas) Verschueren van ouder metaal, metalen stevels,

Regaal 8 vt (disc.) waaronder een aantal zeer lange

Lade Indeling. Zie schets: , waarschijnlijk C en Cs-kant gescheiden (zie tractuur)

Kas vuren, imitatie-eiken geschilderd.

Tractuur gewijzigd ter verkrijging van de oude kamerton die Talsma voor zijn huisoncerten nodig had. C 1/2 toon verstemd, D met toets Cs verbonden etc. Toets Cs dus buiten gebruik. De oorspr. pijpen voor f''', die buitn gebruik waren, zijn op de oorspronkelijke cacel blijven staan. Hetgeen hier bij de dispositie is bijgeschreven geldt voor de oorspronkelijke toestand. De registermechaniek was met de middens der slepen verbonden.

Windvoorziening

Balg onder de lade. Windmachine. De winddruk, die voor huiselijk gebruik was verlaagd is in Aalten met plm 4 mm verhoogd.

Klaviatuur aan rechterzijde.

Pijpwerk Vrijwel alle pijpen zijn doorgezaagd. Kernsteken met pasta weggevren

Aalten (1657) / 1823 / 1977 , Gereformeerde Oosterkerk,

Voormalige kerk en orgel, bouw nieuwe kerk.

In de Voormalige Oosterkerk (van de Chr. afgescheiden gemeente, later Geref. Kerk A) was een orgel, dat bij de afbraak van de kerk in 1913 is opgeslagen op de vloering van een pastorie, om in de nieuwe kerk weer op te bouwen. Volgens latere berichten zou dit een Poper-orgel zijn geweest¹.

De huidige kerk is 18 mrt 1914 gebruik genomen, ontwerp van arch. A. Nauta, gem.architect te Westdongeradeel die ook Geref. kerken ontwierp te Apeldoorn en Dieren². Het oude orgel, waarvan een afbeelding bestaat³ voldeed ca 1920 niet meer.

Er waren veel reparaties. Er was steeds de wens tot totstandkoming van een nieuw instrument⁴. Dit leidde tenslotte tot de aanschaf van het orgel uit de Zuiderkerk te Amsterdam in 1941

Het pijpwerk van het Proper-orgel is later verwerkt in het orgel van de voormalige Gereformeerde Westerkerk te Aalten. Zie aldaar.

Over het gedenkraam uit 1846 is onterp van Marinus richters⁵

Huidige orgel.

Samenvatting van eerdere publicaties⁶

1823 J.C. Friederichs maakt een orgel voor de Zuiderkerk te Amsterdam met gebruikmaking van het pijpwerk van het kleine orgel in de Oude Kerk aldaar, dat was gebouwd in 1657 (of iets eerder) door Hans Wolf Schonat met enig ouder pijpwerk. Dispositie volgens contract 24/11 1821 (onderstreepte registers afkomstig uit de Oude Kerk):

Bovenklavier	Rugpositief	Pedaal
Prestant 8 vt	Prestant 8 vt	Bourdon 16 vt
Bourdon 16 vt	Holpijp 8 vt	Prestant 8 vt
Holpyp 8 vt	Quintadena 8 vt	Octaaf 4 vt
Octava 8 vt	Open Fluyt 4 vt	Basuin 16 vt
Octaaf 4 v	Octaaf 4 vt	Trompet 8 vt
Roerfluyt 4 vt	Quint Prestant 3 vt	Mixtuur 3, 4 st
Octaaf 2 vt	Sup. Octaaf 2 vt	Afsluiting
Mixtuur 3, 4, 5 st	Sex Quialter	
Scherp 3, 4 5 6 st	Cornet 6 st	
Trompet 8 vt	Mixtuur 3, 4 5 6 st	
Tremulant	Scherp 3, 4, 5, 6 st	
Afsluiting	Trompet 8 vt	
	Dulciaan 8 vt	
	Tremulant	Man. C-f'''
	Afsluiting.	Ped. C-d'.

Het blijkt dat Friederichs van de oude Pedaaltrompet alleen de bekens heeft gebruikt. Van de overige tongwerken is dit niet meer na te gaan. Verder heeft hij, voor zover thans is vast te stellen, op de frontpijpen na, vrijwel alle pijpen uit de Oude Kerk gebruikt. De Octaaf 8' (Man) en Octaaf 4' (Ped) maakte hij nieuw, in tegenstelling tot hetgeen in het contract staat. Dit laatste register was zelfs niet aanwezig in het kleine orgel van de Oude kerk.

1848 T. Hofmeyer, Amsterdam, wijziging

1891 D.G. Steenkuyt, Amsterdam, ombouw, veel onzinnige verplaatsingen en verschuivingen van pijpwerk: van één der Mixturen werden de pijpen zodanig opgeschoven en ingekort, dat ze de mensuren van een Cornet kregen.

1929 Sluiting van de Zuiderkerk.

1941 J.C. Sanders. Overplaatsing zonder front en elektrificatie met behoud van de laden, omgebouwd na verwijdering van de slepen. Pijpwerk van vroegere Hoofdwerk en Rugwerk over drie klavieren verdeeld: de oude rugwerklade werd daartoe in tweeën gezaagd.

1977 L. Verschuuren, Heythuizen. Verbouwing onder advies van W.R. Talsma en J.F. van Os tot weer twee manualen, mechanisch. Globaal herstel Friederichs-dispositie. Het oude pijpwerk, dat nooit goed in het geheel moet hebben gepast ging naar het Groene Kerkje te Oegstgeest, waar een reconstructie van het Schonat-orgel werd uitgevoerd. In Aalten werd het daardoor ontbrekende pijpwerk aangevuld met nieuw pijpwerk in de trant van Friederichs, wat restanten van Hofmeyer en enkele (weinig) pijpen van Steenkuyt. Nieuwe kas naar ontwerp van Corneille F. Janssen. Besloten werd tot de volgende afwijkingen, vergeleken met het contract uit 1823:

- Er is i.p.v. het rugwerk een onderpositief gemaakt. Plaatsing van een Rugwerk (dat oorspronkelijk zeer groot was) in deze kerk op deze plaats (boven de kansel) was ondoenlijk.

- Prestant en Octaaf 8' zijn nu tot één Prestant verenigd, in de discant dubbel (de bas van beide registers was verdwenen), om handhaving van de bewaard gebleven discant van de Prestant 16' van Hofmeyer op de zo overgebleven sleep mogelijk te maken.

- De Rugwerkmixtuur (met voor dit werk veel te lage samenstelling) ging naar het Manuaal (wat van de oude manuaalmixtuur was overgebleven ging naar Oegstgeest). Op de vrijgekomen plaats in het Rugwerk (nu onderpositief) kwam een nieuwe Woudfluit 2'.

¹ . o.a. HO 47/15 15

² . Horst J.G. ter, *Een Kerk in de lens*, Aalten 1994, p 77-80

³ . Os, J.F. van, *Het Orgel in de Gereformeerde Oosterkerk te Aalten*, Uitgave van de Stichting Orgelcultuur Regio Graafschap En Liemers (O.R.G.E.L.) Aalten 1977 en .ter Horst, 91

⁴ . Ter Horst 91

⁵ . Ter Horst 125

⁶ . HO 1967, p 8-12, 15-16, 34-37, 62-68, 73, 90-96, 1974, 342-345, 1978, 169, 254, alsmede in de brochure van de Stichting O.R.G.E.L.

- In het pedaal bleef de Roerquint (die in 1848 de Mixtuur verving) gehandhaafd.

Dispositie:

M a n u a a l C-f"
 Prestant 8 vt 1823 / 1977, disc. dubbel
 Prestant 16 vt dc 1848 / 1977
 Bourdon 16 vt grotendeels 1823
 Roerfluit 8 vt 1977
 Octaaf 4 vt 1977, deel 1848
 Roerfluit 4 vt 1823
 Octaaf 2 vt 1823 / 1977
 Mixtuur 3-6 st. 1823 toen in Rugwerk
 Scherp 3-6 st. 1823
 Trompet 8 vt 1977

O n d e r p o s i t i e f C-f"
 Prestant 8 vt C-H van Holpijp, rest 1977
 Holpijp 8 vt C-H hout 1891, rest 1977
 Quintadeen 8 vt vrijwel geheel 1977
 Octaaf 4 vt 5 p. 1891, rest 1977
 Quint 3 vt enkele 1823 / 1847, rest 1977
 Fluit 4 vt open cilindrisch. 1823, dc afgesneden Fl.harm. 1891
 Sesquialter onbekend / 1977
 Octaaf 2 vt 1823 / 1977
 Woudfluit 2 vt 1977, C-H gedekt, rest cilindrisch open
 Cornet 1823
 Scherp kl.deel 1823, rest 1977
 Trompet 8 vt 1977
 "Dulciaan" 8 vt Een regaal, kopie Nederlangbroek, 1977

P e d a a l C -d'
 Prestant 8 vt 1823 / 1848 / 1977
 Bourdon 16 vt hout 1848 / 1891
 Octaaf 4 vt 1823
 Roerquint 6 vt 1848
 Bazuin 16 vt 1823, grootste bekers 1977
 Trompet 8 vt 1823 / 1977

2 koppels
 2 tremulanten (beide inliggend)

Man. C-f", Ped. C-d'

Samenstelling vulstemmen.

Mixtuur Man (oorspr. op Rugwerk)

C	2	1 ¹ / ₃	1			
c	2 ² / ₃	2	1 ¹ / ₃			
c'	4	2 ² / ₃	2 ² / ₃	2		
c''	5 ¹ / ₃	4	4	2 ² / ₃	2 ² / ₃	
c'''	51/3	51/3	4	4	22/3	22/3

Scherp Man.

C	1	2 ² / ₃	1 ¹ / ₂			
c	1 ¹ / ₃	1	2 ² / ₃			
c'	2	1 ¹ / ₃	1			
c''	2 ² / ₃	2	2	1 ¹ / ₂		
e''	22/3	22/3	2	2	11/3	
c'''	22/3	22/3	2	2	11/3	11/3

Scherp Pos.

C	1	2 ² / ₃	1 ¹ / ₂	C	2 ² / ₃	1 ³ / ₅
c	1 ¹ / ₃	1	2 ² / ₃			
c'	2	2	1 ¹ / ₃	1		
c''	2 ² / ₃	2	2	1 ¹ / ₃	1 ¹ / ₃	
c'''	4	2 ² / ₃	2	2	1 ¹ / ₃	1 ¹ / ₃

Cornet

c'	4	2 ² / ₃	2	1 ³ / ₅
----	---	-------------------------------	---	-------------------------------

Aalten ca 1850/1951, voorm. Geref. Westerkerk, voorm. orgel(s)

Kerk Deze is als doleantiekerk (later kerk B) febr 1892 in gebruik genomen. Later hier en daar gewijzigd. Hierin stond in een hoek een orgel, dat na enkele jaren niet meer voldeed.

Voormalig orgel 1

1900.. 21 nov. nieuw orgel in gebruik genomen, nu geplaatst boven de kandel, waarbij de wens werd uitgesproken het nog ontbrekende register Cornet te bij te doen plaatsen.⁷ Het orgel zou van Proper zijn (Zie Oosterkerk).

Dispositie M a n u a l C-f''' P e d a l a a n g e h a n g e n C-d'

Prestant 8'

Bourdon 16'

Viola di Gamba 8'

Holpijp 8' Mech. tractuur

Octaaf 4' Klaviatuur aan rechterzijde

Aeoline 8'

Openfluit 4'

Voix Céleste 8'

Octaaf 2'

Cornet 4 st

Trompet 8' b/d

Het orgel is in 1951 afgebroken. Het pijpwerk is opgenomen in het nieuwe orgel in deze kerk.

Gegevens van Jan Luimes, De Woudhorne 98, 9101 NP Dokkum 0519-293080

(vroegere organist, die zich de gegevens nog herinnerde).

Voormalig orgel 2

1951 fa Spanjaard. Nieuw orgel met pijpwerk van de 11 stemmen van het voormalige Westerkerkorgel en van 8 stemmen van het voormalige Proper-orgel van de Gereformeerde Oosterkerk te Aalten, aangevuld met nieuw pijpwerk. W. te Gussinklo had bemoeienis met deze zaak.

1999 De kerk verkocht aan de Christengemeenschap te Aalten. Het orgel is afgestoten en gedemonteerd door Kaat en Tijhuis, die alleen het pijpwerk van vóór 1951 overnamen. De rest is aan belangstellenden verkocht.

Dispositie 1951

I. H o o f d w e r k C-g''' II P o s i t i e f C-g''' III. Z w e l w e r k C-g''' P e d a a l C-f'

Bourdon 16 vt Vioolprestant 8 vt Celeste 8' Subbas 16 vt (1)

Prestant 8' (3) Gamba 8' Aeoline 8' Quintbas $10^{2/3}$ ' (1)

Holpijp 8' Gemshoorn 4' Quintadena 8' Octaafbas 8' (3)

Octaaf 4' Nachthoorn 4' Roerfluit 8' Gedektbas 8' (1)

Quint $2^{2/3}$ ' Koppelfluit 2' Openfluit 4' Ruisquint $5^{1/3}$ ' (3)

Octaaf 2' Spitsquint 1 $1/3$ ' Sexquialter 2 st (C $2^{2/3}$ $1^{3/5}$) Koraalbas 4' (2)

Mixtuur 3-5 st Basson-Hobo 8 vt Octaaf 2' (2)

Cornet 5 st (8' koor gedekt)

Trompet 8'

Werktuiglijke registers

I + II I + II sub (gr.oct "8v") Tongw. af Tremulant II

I + III I + II super Mixt. af Tremulant III

II + III I + III sub Vrije comb.

Ped + I I + III super vaste comb.'s

Ped + II II + III sub aut. ped., vrij instelbaar

Ped + III III + III super (niet voor Sb16')

III super

Laden Elektropneumatische membraanladen en unit-lade voor Prestant 8' en pedaal (3 pijprijsen, hierboven aangegeven met (1), (2) en (3)).

Opstelling Achter elkaar front met deel Prestant 8' en pedaalunit, Hoofdwerk vanaf Bourdon 16', looppad, positief, zwelwerk (hoger buiten de eigenlijke kerkruimte). Een deel van de Prestant 8' en de pedaalunit boven de toegangsdeur naar het looppad.

Klaviatuur vrijstaand rechts.

Pijpwerk hier en daar zink, veel geperste labia (ook het Proper-pijpwerk. Roerfluit 8' (III) en een deel van Prestant 8' leken wat ouder.

Literatuur HO 47, 15, p 5 met zeer negatief oordeel, later herroepen in HO 48, 2, p 29.

Aalten 1870, huisorgel van Ir A. Kreuzen

1870 H.D.Lindsen Utrecht. Het was vroeger eigendom van Dick van Wilgenburg, Enschedé
ca 1978 S.F. Blank, restauratie.

Dispositie	B a s	D i s c a n t
Holpijp 8'	Holpijp 8'	
Fluit 4' Prestant 4'		
Quint 2 2/3'	Fluit 4'	
Octaaf 2'Gamba 8'		
Quint 1 1/3'	Sesquialter 2 st 2 2/3, 1 3/5	

Volgens een andere opgave zouden de gegevens a.v. moeten zijn: Jacobus Lindsen plm 1850, kas later vernieuwd, Viola di Gamba i.p.v. Gamba, andere volgorde

Aalten 1886 / 1986, Rooms Katholieke Sint Helenakerk.

Voormalige orgels.

Tot het eind van de 18de eeuw maakten de rooms-katholieken in Aalten, Bredevoort en Lichtenvoorde gebruik van de Kreuzkapelle in Hemden, niet op Gelderse bodem gelegen⁸.

1801 Kerkbouw (ombouw woonhuis). Hier bevond zich een orgel, mogelijk het instrument, dat Broekhuysen beschrijft, afkomstig uit een klooster in Bocholt, "aldaar 1845 geplaatst". De genoemde dispositie is problematisch:

Prestant doorl. 8 vt, Bourdon 8 vt, Fluit travers 8 vt, Speelfluit 4 vt, Quint 3 vt, Woudfluit 4 vt, Octaaf 2 vt, Mixtuur 3 st, Kromhoorn B 8 vt, Trompet D 8 vt, Tremulant, Ventil.

Twee viervoets fluiten, geen Octaaf 4'; de combinatie Kromhoorn / Trompet wijst eerder op een viervoets orgel.

1859 Inwijding nieuwe kerk (architect Molkenboer). De geschiedenis overziend lijkt het logisch, dat het oude orgel hier is geplaatst.

1880 Nieuw orgel, Maarschalkerweerd⁹, geschenk van de textielfabrikant H. Driessen.

1893 Kerkbrand.

1895 Inwijding nieuwe kerk (architect Tepe).

1907 Inwijding nieuw orgel, fabrieksinstrument van Winkels, Boxmeer. Het kerkbestuur schonk het oude orgel aan een pas opgerichte parochie in Nijverdal¹⁰. Dit zou het Maarschalkerweerd-orgel nog kunnen zijn geweest, aangenomen, dat het de ramp van 1893 heeft overleefd, anders een tijdelijk hulporgel.

1945 Zware schade aan kerk door bombardement.

1952 Nieuwe kerk op de oude plaats. Onderbouw van de toren en orgel van de oude kerk gehandhaafd.

Het Winkels orgel

Het is in 1986 vervangen door het huidige orgel. Kasdelen en frontpijpen uit 1907 bevinden zich thans in Bredevoort, R.K. kerk. Zie aldaar.

Dispositie	I. C-f'''	I. C-f'''	P e d a a l C-h
Principal 8 vt	Bourdon 8 vt	Subbas 16 vt	Pedaalkoppel
Fluit 8 vt	Voix Céleste 8 vt		Manuaalkoppel
Viola di Gamba 8 vt	Aeoline 8 vt		Suboctaalkoppel (II-I)
Octaaf 4 vt	Roerfluit 4 vt		Tremolant
Piccolo 2 vt			Vaste combinaties en vrije combinatie
Cornet 3 st (vanaf G !)			

Tractuur pneumatisch

Klaviatuur vrijstaand,

Opstelling in twee vuren kassen aan weerszijden van de koorgalerij in de toren zonder zijwanden aan de muurzijden (die van Man I links, van II rechts). Chromatische laden loodrecht op het front (in de lengterichting van de kerk).

Naamplaatje ergens aan het orgel "J. Winkels-Zoon, Orgelfabrikanten, Boxmeer"

Pijpwerk Zinken frontpijpen. Voor zover te zien alleen pijpwerk uit de bouwtijd met afgrijselijke klank.

Huidige orgel

1986 6/4 Hans Kriek stelt een orgel samen uit gebruikte onderdelen, gekocht van D.P. Verhulst, grotendeels uit Engeland afkomstig¹¹.

De lade en het meeste pijpwerk dateren uit 1876 en werden gemaakt voor het Bishop-orgel in de High Pavement Unitarian Chapel te Nottingham, de lade is die van het oorspronkelijke zwelwerk. Ook is nog enig pijpwerk komstig van een orgel van Nicholson,

Om hiervan een tweeklavies-orgel te maken werd de lade voorzien van een tussenschot en een tweede ventielkast met kleppen van het vroegere hoofdwerk van het Nottinghamse orgel) voorzien om een tweeklaviers orgel mogelijk te maken.

Kas, balgen en pijpen van de Subbas zijn afkomstig van een orgel, dat in 1872 werd gebouwd door de Gebr. Bryceson voor een kerk in Wales.

De kas werd voorzien van een tinnen front, afkomstig van het voormalige Steenkuyt-orgel in de Rogatekapel te Amsterdam en nieuwe zijwanden voor de bovenkas, omdat bij het Bryceson-orgel de zijwanden bestonden uit Subbas-pijpen.

Het orgel kreeg een vrijstaande speeltafel van gebr. Slootmakers, afkomstig uit een kerk in Brussel.

De nieuwe toets-en registertractuur werd vervaardigd door Hans Kriek.

Nog enige onderdelen van elders worden bij de dispositie genoemd.

Het werk werd begeleid door Ton van Eck namens de KKOR.

ca 1995 H. Kriek Trompet (de oude Cornopean) vervangen door Salicionaal 8' via een nederlandse handelaar (Taco Boersma) betrokken, ook van een Brits orgel van Nicholson afkomstig.

Kunsthistorische aspecten

Deze kas is, voor zover origineel, typerend voor veel Engelse orgels uit de tijd omstreeks 1870. In dit geval zijn er wel zijwanden, maar het front bestaat in hoofdzaak uit stijlen en regels die de frontpijpen bijeen houden. De detaillering is ontleend

⁸ . Alle gegevens t/m 1952, op het Broekhuysen-bericht na, ontleend aan Beukelaer, Hans de, *Sint Helena's Ommegang. Geschiedenis van de Aaltense Katholieken* (Aalten 1992).

⁹ . Niet op één der werklijsten van M.

¹⁰ . In een voetnoot hierover schrijft de Beukelaer: VI, 41, Archief Aartsbisdom Utrecht, ingekomen brieven, Aalten 27/6 1908.

¹¹ . Gegevens van Hans Kriek. Zie voor uitvoeriger gegevens en afbeelding Mxt 55, p 226 en 227.

aan de gotiek. De panelen onder de zijvelden, die hoger aanzetten dan het middenveld, zijn versierd met een spitse tootboog *Wat is dat?*. Zowel in de zwikken als binnen de boog zelf is een eenvoudige beschildering aangebracht, in de zwikken met rozetten en binnen de boog met een gestileerde voorstelling die nog het meest doet denken aan een vaas met bloemen. De hoekstijlen zijn afgeschuind en in hun bovendeel gedecoreerd met een rozet en een soort Franse lelie. De middenstijlen zijn grotendeels ongedecoreerd. (*Dit woord staat niet in het Groene Boekje*) en alleen aan hun uiteinden voorzien van een omkrulling (niet geaccepteerd door *spelling-checker*). Karakteristiek voor veel orgels van dit model is de kantelenrand langs de bovenregel. In de zijpanelen is eveneens een spitsbogige decoratie aangebracht. De onderkas is niet oud. (correct??). *Kriek zegt dat die wel origineel is.*

Literatuur De Mixtuur, 55 (1986), 226-227.

Laurence Elvin, Bishop & Sons Organbuilders *Hierin staat een afbeelding van de oorspronkelijke situatie van het hierna genoemde Bishop-orgel. Het boek is nogal duur, maar Hans Kriek bezit een exemplaar hiervan antiquarisch op de kop getikt en wil het beschikbaar stellen, om een foto in de Encyclopedie te doen plaatsen. Adres H. Kriek, Tulpenstraat 18, 6942 XN Didam, tel. 0316-221113*

Niet gepubliceerde bron: Mededelingen van Hans Kriek

Dispositie (Hoofdwerk en positief achter elkaar op één lade):

H o o f d w e r k (I) C-g'''

Prestant 8' front- en binnenpijpen van Steenkuyt. 34 pijpen op de lade. Dus C-a in front (één of twee loze pijpen in het front)

Salicionaal 8' Nicholson, C-H gedekt hout zelfstandig. Die houten pijpen staan vóór in de onderkas

Octaaf 4'

Mixtuur 3 st

Octaaf 2'

Roerfluit 8' 12 kleinste met houten doorboorde stoppen, i.p.v. hoeden met roeren, C-H hout ondersteboven onder de lade (zie Holpijp op II)

P o s i t i e f (II) C-g'''

Fluit 4' open hout (flûte travers), 11 kleinste metaal

Quint 2 2/3' prestantmensuur

Nachthoorn 2' afgesneden Celeste-pijpen, open cilindrisch

Holpijp 8' geheel hout, C-H gemeenschappelijk met Roerfluit (zie aldaar). Deze 12 pijpen hangen ondersteboven onder de lade

Dulciana 8' af c. Nicholson 1883, labiaalstem, wijde diameter, zeer smal gelabiëerd (C-H zwijgt)

P e d a a l C-f'

Subbas 16' Bryceson, hout

Gedekt 8' hout, kleine pijpen horizontaal opgestapeld op de vloer (geen unit)

Koppels treden: Hoofdw + Pos, Ped. + Hw, Ped + Pos

Tremulant werkt voornamelijk op II, beetje op I

Samenstelling Mixtuur:

C 1 1/3 2 1 1/3

c 2 1 1/3 1

c' 2 2/3 2 1 1/3

c'' 4 2 2/3 2

Kas zonder dak en achterwand. Het pedaal staat lager opgesteld geheel achteraan.

Windvoorziening.

Magazijnbalg naast het orgel links. Winddruk: gemeten 74 mm.

Tractuur. Sleeppladen met mechanische toetstractuur en elektrische registertractuur. Ped.tractuur geheel electrisch.

Pijpwerk. Open metalen pijpen hebben stemschuiven. Hier en daar spotted metal. Toonhoogte a' = 441 Hz (gemeten 442 bij 16°) Toonhoogte

Lade uit één stuk, diatonisch aflopend naar buiten.

Klaviatuur. Vrijstaande speeltafel vóór het orgel. Ondanks de elektrische registertractuur zijn er "echte" registertrekkers en geen vrije of vaste combinaties.

Org. Mevr. Ament, Wehmestraat, Jan Ebbers (werkt op gem.huis)

Wensink, die zich zeer bij het orgel betrokken voelt, tel. 473193

vO 2/7'99, 5/2'04

Aalten, Gereformeerde Zuiderkerk

Kerk 12/1 1969 arch. W. van der Zee. Over de prijsvraag zie ter Horst pag 16. Sgaffito van H. Dercksen naast de kansel, voorstellende de visvangst bij Tiberias na Jezus' opstanding. De kerkruimte is rechthoekig met plat daak. Langs dit dak is een aardig systeem aangebracht, waardoor aan alle zijden daglicht naar binnen kan treden. Een andere aardige bijzonderheid wordt gevormd door de lampen die in lange slingers voor de smalle langwerpige ramen hangen. Aan de achterwand was speciaal materiaal aangebracht op advies van een bureau voor adviezen over akoestiek.

In 1999 is dit materiaal verwijderd en is aan de achterwand een schildering gemaakt door gemeenteleden naar ontwerp van Jan Haen. In de gehele kerk is daarna een vloerkleed aangelegd, omdat door het ontbreken van het akoestische materiaal de kerk niet meer verstaanbaar was voor het gesproken woord, wel voor muziek.

In hetzelfde jaar is een beschildering aangebracht aan de buitenkant (straatzijde) van de "orgelbak" naar ontwerp van Jan Haen over Mozes bij de brandende braambos.

Orgel 1968 27/1. Ahrend & Bunzema te Loga bij Leer, adviseur Cor Edskes

Opstelling van het orgel, bijna geheel vóór de ruimte die de architect had gepland voor het orgel. Alleen een klein deel van de pedaalkas en de windvoorziening bevinden zich in deze ruimte, die aan de buitenzijde van de kerk zichtbaar is "de orgelbak" (zie de beschrijving van de kerk)

Aalten 1984 / 1995, vrijzinnige geloofsgemeenschap, Prinsenstraat.

1984 De Heer Maarsen, amateur orgelbouwer te Roermond maakt een huisorgel voor een particulier.
1995 door Steendam orgel voor kerkgebruik ingericht door herintonatie, winddrukverhoging en opsneeverhoging
Quint 2 2/3' dc vervangen door Fluit 4' dc, geplaatst in de Geref. Kerk vrijgemaakt te Beilen. De huidige kas is toen
(of in 2005?) gemaakt door de Heer Van der Luyt te Aalten
2005 Door Van der Luyt geplaatst te Aalten. Fluit 4' weer door Quint discant vervangen

Man C-?

Bourdon 8 vt geheel metaal

Fluit 4' idem, gedekt, vanaf c" open cilindrisch *dat kan niet. Die was toch vervangen door een Quint?*

Quint 2 2/3 vt dc. open, prestantmensuur

Octaaf 2 vt

Aangehangen kort pedaal

Pijpwerk alles uit 1984 van Steffani behalve de Quint 2 2/3', die van onbekende herkomst is.

Winddruk 73 mm

Frontpijpen stom

Bezocht 20/12'08 in bijzijn van Van der Luyt.

Aalten 1977. Christelijke Gereformeerde Kerk

Kerk geïnstitueerd in 1897¹² Kerkgebouw 1924¹³

voormalige orgel

Vóór 1940 zou hier een orgel zijn geweest, afkomstig uit de R.K. Kerk te Vragender

1938 of eerder firma Sanders maakt het orgel voor gebouw Tivoli in Utrecht

Ca 1940 kwam het in gebouw "Irene" in Aalten

Kort daarna W. te Gussinklo plaatst het orgel in de Chr. Gereformeerde Kerk. Het vorige orgel ging naar Bergentheim, vrijgem. Geref.kerk?

Dispositie vóór 1965

M a n u a l C-g''' P e d a l C-d' Tremulant

Bourdon 16' Subbas 16' (tr) Pedaalkoppel

Prestant 8' Superoctaafkoppel

Holpijp 8' Suboctaafkoppel

Viola 8' Vaste en vrije combinates

Voix Celeste 8' Generaalcrescendo

Octaaf 4'

Fluit 4'

Woudfluit 2'

Alles in zwelkast

Electropneumatische membraanladen, gr.p. (o.a. front) van zink.

plm 1960 Er moet een rapport zijn geweest van de adviescommissie der GOV, plm 1960. Hierin: Pijpen van Ned. fabrikaat en vrij nieuw. De houten pijpen waren ouder en van enge mensuur en slecht opgesteld (labium naar achteren). De speeltafel zou van Ludwig Eisenschmid zijn (allereerste serie voor elektrisch bediende orgels).

Een restauratie zou f 7000.- kosten en omvatten: Nieuwe reguleur, balg, kanalen (haakse hoeken), bijna geheel vervangen der lade, nieuwe contacten in de speeltafel (zilveren contactpunten). Disp. wijziging; indien mogelijk opschuiven Subbas.

zomer 1965 Voix Celeste omgebouwd tot Quint 2 2/3' vanaf c op de volgende wijze: Elke pijp precies een octaaf hoger gestemd door afsnijding en een quint naar beneden verschoven. Voetopeningen sterk vergroot, baarden verwijderd en bijgeïntoneerd (meestal bovenlabium iets rond naar voren). Daarna als reine quint gestemd op de Octaaf 4'.

1977 Orgel vervangen door een nieuw instrument

Huidige orgel

1977 Nieuw gemaakt door S.F. Blank, ingebruikneming 1 april

Dispositie 1977

M a n u a l C-f''' P e d a l aangehangen C-d'

Prestant 8 vt vanaf F in front, C-E van Holpijp

Holpijp 8 vt C-H mahonie, rest metaal, dichtgesoldeerd

Octaaf 4 vt

Fluit 4 vt alle pijpen metaal, gedekt, dichtgesoldeerd

Quint 3 vt diskant

Quint 3 vt bas

Octaaf 2 vt

Mixtuur 2-3 st.	C	1 1/3	1
c'	2	1 1/3	1
c''	2 2/3	2	1 1/3
c'''	4	2 2/3	2

Plaatsing op galerij als balustradeorgel.

Kas eenvoudig in eiken uitgevoerd, zaagwerk i.p.v. snijwerk

Windvoorziening

mag.balg onder de lade

Lade Eén enkele lade, indeling overeenkomstig het front: naar buiten in hele tonen aflopend

Klaviatuur aan rechterzijde. Pedaal met lange toetsen (!)

Pijpwerk niet gehamerd. Stemming onduidelijk, lijkt poging tot Werckmeister

19?? Ter gelegenheid van de vergroting van het kerkgebouw verplaatst en iets vergroot door firma M. Ruiter. Het orgel staat nu, voorzien van een onderbouw vóór in het gebouw. Klaviatuur verplaatst.

vO 27/4'78 en later. Gegevens bij Adolph Rots opgevraagd Enige historische gegevens en de dispositie; maar die is

¹²

Jaarboek 1979 van de Chr.Geref. K. in Nederland, Dordrecht 1979, p 71, classis Apeldoorn.

¹³

mededeling koster

gelijkluidend

aan bovenstaande, ontleend aan oude aantekeningen. Het verhaal over het klavier dat van Eisenschmid zou zijn geweest is onjuist.

Het volgende is waarschijnlijk gemaakt voor een orgeltocht:

Orgel Chr. Gereformeerde Kerk te Aalten

Tot voor kort bevond zich in het kerkgebouw van de Christelijke Gereformeerde Kerk in Aalten een electropneumatisch orgel van de firma Sanders. In 1977 is dit onbevredigende instrument vervangen door een nieuw orgel, vervaardigd door de firma K.B.Blank & Zn te Herwijnen.

Het orgel heeft één manuaal met aangehangen pedaal. De stemmenverdeling is als volgt (in volgorde der slepen):

Prestant 8 vt (vanaf F in het front C-E gecombineerd met Holpijp)

Holpijp 8 vt (groot octaaf mahoniehout rest metaal)

Octaaf 4 vt

Fluit 4 vt (alle pijpen gedekt)

Quint 3 vt bas-diskant

Octaaf 2 vt

Mixtuur 2-3 st

Samenstelling Mixtuur:

C	1 1/3	1	
c'	2	1 1/3	1
c''	2 2/3	2	1 1/3
c'''	4	2 2/3	2

Manuaalomvang C--f'', pedaal C-d'

De klaviatuur bevindt zich aan de zijkant vanuit de kerkruimte gezien rechts.

De metalen pijpen zijn niet gehamerd, metalen gedekten zijn dichtgesoldeerd

De windtoevoer wordt geregeld door een zich onder de lade bevindende magazijnbalg.

De eikehouten kas is betrekkelijk eenvoudig uitgevoerd.

Ook de indeling van de lade is eenvoudig gehouden; het pijpwerk staat in hele tonen opgesteld geheel overeenkomstig de frontindeling.

De ingebruikneming vond plaats op 1 april 1977.

J.F. van Os

Aalten Oosterkerk 1977, tijdelijk **hulporgel** tijdens restauratie van het grote orgel

Een gelijk orgel, maar met Nederlandse registernamen stond in Dinxperlo bij de restauratie van het orgel aldaar.

Verschuieren, unit

Man. C-h	Man. c'-g'''	Ped. C-f'
Prinzipal 8'	Prinzipal 8'	Subbass 16'
Bourdon 8'	Bourdon 8'	Gedackt- 8'
Oktave 4'	Prinzipal 4'	Choral 4'
Flöte 4'	Flöte 4'	
Oktave 2'	Oktave 2'	

Aalten 1979, Huisorgel B. Meindersma (thans elders)

1979 Fama en Raadgever (aangegeven op het orgel), gebouwd met medewerking van Jean Telder, die het orgel in bezit heeft gehad.

ca 1990 kwam het orgel in bezit van B.Meindersma

M a n u a l C-f''

Holpijp 8' b/d (gr. pijpen hout

Rzt 4' b/d (inw. roeren)

Prestant 2'

Aangehangen pedaal C-d'

Frontpijpen loos

Eiken kas, gebroken wit geschilderd met matte verfsoort

Aalten ca 1980, huisorgel van M.H.van Vrouwerff (thans in Laren Gld)

Ca 1970 (voorproef) gemaakt in Culemborg.(Tiel?)

Ca 1980 opnieuw opgebouwd door M.H.v.Vrouwerf

I. II.

Regaal 8' Holpijp 8'

Roerfluit 8' Fluit 4'

 Prestant 2'

Het Pedaal kan uitsluitend aan I of aan II worden gekoppeld, maar dit zou worden veranderd.

Aalten 1986, huisorgel van Mevr. Houwers (thans ...)

1986 of later "M.H. van Vrouwerff fecit 1986", kistorgel

M a n u a l C-f", geen pedaal

Holpijp 8' b/d geheel van eiken

Roerfluit 4' b/d vanaf ongeveer d metaal, kleinste 10 open conisch

Octaaf 2' (voorbreed)

Kas eiken.

Stekermechaniek

Extreem enge mensuren, vooral ook de metalen pijpen, alles zeer zacht van klank

bezocht jan '91 en bij ingebruikneming kort daarvoor

Aalten 1989, Hervormde Kerk, kistorgel in het koor

1989 M.H. van Vrouwerff, Aalten

C-f", geen pedaal

Holpijp 8'

Roerfluit 4'

Prestant 2'

Regaal 8' (voorbereid)

Aalten, v.m. Nederlands Gereformeerde Kerk

Er waren kerkdiensten in gebouw Elim. Geen orgel aanwezig.

Aerdt, Hervormde Kerk.

1846 geplaatst door H. Haffmans, toen nog te Emmerich, zijn eerste orgel. Hij had het gebouwd voor de RK kerk te Dornick¹⁴, waar men het had afgekeurd, ten onrechte, aldus de Boekzaal¹⁵. Details doen nog denken aan Nolting-orgels, zelfs de aan Courtain ontleende Mixtuursamenstelling is min of meer te herkennen: Haffmans moet als opvolger van Nolting worden gezien en bouwde soms nog wel onder diens naam.

Dispositie in de Boekzaal (ook overgeschreven door Broekhuizen) :

Praestant 8 voet Fluit 4 vt Octaaf 2 vt
Praestant 4 vt Octaaf 4 vt Mixtuur 3 sterk
Bourdon 8 vt Quint 3 vt Trompet 8 vt.
Viola di Gamba 4 voet

onbekend(e) moment(en)

. wijziging.

Octaaf 2' vervangen door Quint 1 1/3'

magazijnbalg geplaatst

windmachine geplaatst

1941 Rapport NKO (Bouman) met de volgende dispositie in 1941

Praestant 8' (gr.octaaf gedekt) Flaut 4' (ged) Mixtur 3 fach (bovenste koor dichtgeplakt)

Bourdon 8' Quint 2²/₃' Trompet 8' b/dc

Praestant 4' Viola di Gamba 4 Quint 1¹/₃'

Octav 4'

Twee spaanbalgen met treden

geen elektrische windmachine

1941-1945 restauratie door N.A. van Dam

herstel lade en mechaniek

pulpeten vervangen door celluloidstrip

Viola di Gamba 4' -> Viola di Gamba 8' (nieuw, geen opschuiving)

Octaaf 4' opgeschoven tot 2'

discant Quint 1¹/₃' opgeschoven tot 1³/₅'. De zo ontstane combinatie kreeg de (onjuiste) naam Tertiaan

deel Trompetbekers vervangen door zinken bekens

hoogste Mixtuurkoor weer sprekend gemaakt.

meeste pijpwerk één toon opgeschoven

Onbekend moment

. windmachine aangebracht

. magazijnbalg geplaatst ?

Door mij in 1973 aangetroffen:

M a n u a l C-g'''

Op registerknoppen in gothische letters: De werkelijkheid (bordjes onder reg.knoppen):

Praestant 8 fuss Praestant 8'

Praestant 4 fuss Praestant 4'

Bourdon 8 fuss Holpijp 8' (1 oct. hout)

Viola di Gamba 8 fuss Viola di Gamba 8' (gr.oct gedeeltelijk hout)

Quint 3 fuss Ged. fluit 4' (enkele pijpen hout)

Flaut 4 (?) fuss Octaaf 2'

Octav 4 fuss Quint 2 2/3'

Mixtur 3 fach Mixtuur 3 sterk

Ventil Tertiaan 1 1/3, 1 3/5

Tremoland Trompet 8' Disc.

Trompet Bass 8 fuss Trompet 8' Bas

Dit komt overeen met hetgeen de Heer Berendsen in datzelfde jaar noteerde.

A a n g e h a n g e n p e d a a l C-f

Samenstelling Mixtuur Idem Tertiaan

C 1 2/3 1/2 C 1 1/3

f 2 1 1/3 1 c' 1 3/5 (1 sterk dus)

f'' 4 2 2/3 2

c''' 5 1/3 2 2/3 2 2/3

¹⁴ Mededeling Heer Berendsen te Zelhem

¹⁵ Boekzaal 1847 I, p 221. In het Boekzaalbericht wordt hij Haffmann genoemd. Later schreef hij zelf op zijn orgels steeds Haffmans en zijn nakomelingen heten nu ook aldus.

1992 Werkzaamheden door vrijwilligers, aanvankelijk onder leiding van Hans Kriek, die zich later terug trok. Hij noemde mij het volgende:
kas en lade hersteld
frontpijpen gepolijst
ontbrekende delen snijwerk aangevuld
windmachine vervangen
toetsbeleg vernieuwd (door v.d. Luit)
nieuwe reg.plaatjes op reg.knoppen naar model van de bestaande
"Tertiaan" (fabr.pijpwerk) vervangen door nieuwe Sesq. (pijpwerk Stinkens) en de gaten in de bas afgedekt.
Gr. octaaf Trompet (zink) vervangen door exemplarn van ogelmetaal in zelfde mensuur.
Opschuiven Viola di G tot 4'
1998 door mij orgel bezocht, dat in onbespeelbare staat verkeerde. Ik schreef toen: Dit is een orgel, dat acuut beschermd dient te worden: Het eerste Haffmans-orgel, in principe nog grotendeels in tact.

Situatie 1998:

Prestant 8 fuss
Bourdon 8 fuss gr.oct hout
Octav 4 fuss gr. oct niet te zien, dus verm in front
Viola di Gamba 4 Fuss gr.oct nw (*kan niet*)
Flaut 4 fuss
Octav 2 fuss
Quint 3 fuss
Sesquialter
Mixtur 3 fach
Trompet 8 fuss bass / discant
Tremolant hefboom nog aanwezig. Thans pneum, via benzineleiding
Licht ook hefboom nog aanezig

C-g'''

C-f (aangeh.)

Het orgel was in zo slechte staat dat verder niets was na te gaan, geen samenst. vulstemmen bv. De achterdeuren zaten gedeeltelijk klem, de registerslepen zaten bijna vast, bijspraak, scheef hangende Trompetbekers, etc, etc.

Er zijn stomme frontpijpen (zonder fase aan de kern)

vO 21/18'98

2001 Gebr. Van Vulpen
. opknapeurt, zonder dispositiewijziging, inhoudende:
. laderestauratie
. 10 Trompetbekers vernieuwd, overige bekers verlengd
. Balg vervangen
. conducten vervangen door flexibele buizen
Ingebr.n. 21/4'01

Situatie genoteerd 7/5'01 :

M a n u a l C-g''', C-f, aangeh.

Prestant 8 fuss C-H van Bourdon 8', 23 op lade, 21 in front (ik ben er nu niet meer 100% zeker van)
Octav 4 fuss 46 op lade, 10 in front
Bourdon 8 fuss 12 p. van geverfd hout
Viola di Gamba 4 fuss pijpwerk 1945, expressions, grotere met freinsbaarden, is waarschijnlijk, gezien de inscripties als 8 vt geplaatst (of zo gemaakt door een pijpenfabrikant)
Fluit 4 fuss gedekt, 15 vrij enge open conische pijpen, dus af f''
Octav 2 fuss enkele pijpen vrij nieuw (1945?), een zelfs met een expression
Quint 3 fuss iets wijder dan vorige, klinkt in bas beetje openfluit-achtig. Ronde opsmeden
Mixtur 3 fach samenstelling als boven
Sesquialter 2 fachaf c', geheel vrij nieuw, pijpgaten in bas met plank afgedekt. De $1\frac{1}{3}$ - $1\frac{3}{5}$ voet combinatie die zich hier vroeger bevond bestond uit fabriekspijpen van vóór 1940.
Trompet Disc. 8 fuss (C-c')
Trompet Bass 8 fuss af cs'

Bekers:C-Fs Dulciaanbekers (zeer nieuw), rest normaal, daarvan B-g uit 1992, gs - ds''' oud, e'''-g''' lab.pijpen (zeer nieuwe).Stevens en koppen C-g van hout (het nieuwe gedeelte), overige van metaal op de franse manier, alles met open kelen. Alle bekers, behalve de zeer nieuwe verlengd bij laatste restauratie.

Stevens en koppen rechthoekig 20 hout, rest metaal op de franse manier. Alles met open kelen.

Veel Trompetbekers vastgezet met schoenveters.

P e d a a l C-f, aangehangen

Tremoland pneum. bediend, doet het niet

Licht achter deze en vorige twee niet gebruikte registerhefbomen aanwezig

Samenstelling Mixtuur

als eerder genoemd. met merkwaardige samenstelling vanaf c''' kwam waarschijnlijk tot stand in 1945

Idem Sesquialter c' 2 2/3 1 3/5

Kas vuren, uithangende zijstukken met loze frontpijpen, verder 31 frontpijpen, als ik goed tel alle sprekend. Geen conducten maar flexibele buizen. De orgelmaker zei, dat hij er niet goed bij kon en daarom geen conducten kon plaatsen.

Windvoorziening.

Zwemmerbalg onder de lade. Winddruk 72 mm.

Lade Uit één stuk, diatonisch, van buiten naar binnen aflopend.

Front alle 31 frontpijpen zijn sprekend. Zie bij dispositie. In de zijvleugels houten imitatiepijpen

Tractuur wellenraam en reg.tractuur als gebruikelijk bij balustr.orgels met zijkantbespeling.

Klaviatuur aan linker zijkant. Inscr op reg.knoppen (half gothische letters) allemaal gelijk, dus nieuw of sommige nagemaakt. Twee reg.armen buiten gebruik (thans "Licht" en "Tremoland") nog aanwezig.

Pijpwerk a'=440 Hz. Vrijwel alles origineel op Sesq. en deel Trompetbekers na. Enkele stekproeven: kloppende inscripties. Klank beduidend minder dan in Gendringen, vooral Prestant 8'. Trompet mooi overtuigend.

Dit orgel is door Haffmans geheel in de stijl van de Nolting-orgels gemaakt. In hoeverre J.D.Nolting en diens stiefzoon A.D.Holland er bij betrokken zijn geweest, is niet duidelijk.

Adres Sleutel: Mevr. Verplanke, Schoolstraat 34, 0316-248440

Almen 1834, Hervormde Kerk

Kerk middeleeuwen,
1849 Noordwaarts vergroot¹⁶
1966-67 Interieur drastisch gemoderniseerd.

Voormalige orgel

1834 28 mei. H.B. Lohman schrijft (vanuit Vorden, ondertekend N.A. Lohman en Zonen) zijn bevindingen over een bestaand orgel¹⁷: het is totaal ontstemd, een aantal pijpen spreekt niet aan, afwijking in de "harmonie". Blaasbalgen in allergebrekigste staat, onegale wind, verschillen van 10 graden. Hij komt met drie plannen:

1. alles in orde, reine stemming.
2. Pijpen van lade, schoonmaken en rondren. Nieuwe einden, omdat anders de gelijkzwevende temperatuur niet is te realiseren.. Drie blaasbalgen van nieuw leer voorzien. Pijpwerk waar nodig vervangen in gelijke mensuur. Ook Trompet weer in goede staat brengen en front verfoeliën.
3. zelfde als onder 2. doch nieuwe stemmen: Praestant 4 met opgedreven labiums, Roerfluit 4, Woudfluit 2, Praestant 8 diskant, nieuwe diskant voor de Holpijp.

Hij beveelt zelf plan 2 aan. Ondertekend H.B.Lohman.

30 mei. Plan 2 aangenomen. Uit de stukken valt op te maken dat het een viervoets orgel was.

24 juni. Naber biedt zich (te laat) aan en noemt zijn voltooide orgel in Winterswijk en de orgels, die hij onder handen heeft: Bredevoort en Zaltbommel.

27 juni. Brief Lohman over ontstane ontevredenheid. Orgel zou met 4 stemmen in godsdienstoefening bruikbaar zijn binnen bepaalde tijd. Maar het werk bleek toch tegen te vallen, etc.

28 aug. Keuringsrapport in gunstige zin van F.W.Hageman, organist van de Broederkerk in Zutphen. Op verzoek van baron Van Zuylen van Nijeveld heeft hij op 24 aug. het orgel onderzocht.

Broekhuizen geeft de dispositie (A 109):

Prestant 4 vt	Octaaf 2 vt	Trompet 8 vt
Holpijp 8 vt	Mixtuur 3-4 st	Koppeling (<i>Waar die op slaat?</i>)
Gedakte Fluit 4 vt	Cornet 3 st	Tremulant, Ventil.
Quint 3 vt		

1852 C.F.A. Naber, nieuw orgel¹⁸. Zie contract van 7/7'51. Ook hiervan geeft Broekhuizen de dispositie:

Prestant tin 8 vt	Octaaf 4 vt	Cornet dc 3 st
Bourdon 16 vt	Fluit 4 vt Octaaf 2 vt	
Holpijp 8 vt	Quint 3 vt	Mixtuur bs 3-4 st / dc 5-6 st
Viol di Gamba 8 vt	Woudfluit 2 vt	Trompet b/d 8 vt
Tremulant, Ventil, piano/forte-trede,	aangehangen pedaal.	

1936 J. de Koff, Utrecht, onder advies van Willem Zorgman, Velp. Uitbreiding met tweede manuaal (mechanisch), dwars boven in de orgelkas in de nabijheid van de klaviatuur en met 2 pedaalstemmen. Vóór deze ingreep had het orgel 10 stemmen, zo wordt gezegd¹⁹. Dit lijkt niet juist, gezien het aantal slepen. Adviseur was W. Zorgman. Kennelijk zijn toen de velden met loze frontpijpen aan weerszijden aangebracht.

1964 2 juni. VA der OC. Zie Eé-arch.

1966/67 Het orgel moest verdwijnen i.v.m. de vernieuwing van het kerkinterieur en de negatieve beoordeling van het orgel door de OC. Op de avond vóór de afbraak in 1966 heeft schrijver dezes (met hulp van de Heer Smilda Aalten) de zijvleugels weggenomen en het snijwerk provisorisch op de oorspronkelijke plaatsen gezet. Alleen de kas en de Trompet 8' bleven bewaard in Uitwijk (Armbrost-orgel uit Geesteren, 1841, waarvan de kas was verdwenen).

Situatie vóór afbraak (voor alle niet-origineel pijpwerk is voor het gemak 1936 genoteerd in volgorde slepen)²⁰:

M a n u a a l	C - f'''
Prestant 8'	frp nieuw, waarsch. 1936 (rapport OC: origineel)
Bourdon 16'	1852, grootste pijpen achter looppad, eikenhout, rond opgesneden, wel orig. pijpen, maar pneumatisch gemaakt
Gamba 8'	1936, geperste labia. (Rapport OC: origineel, dat kan niet: zie contract)
Holpijp 8'	1852
Octaaf 4'	1936, spotted metal
Quint 3'	Open fluit 1936, spotted metal
Fluit 4'	1852
(Lege plaats)	(Contact: Woudfluit 2')
Octaaf 2'gr.deels	1852 (rapp. OC: hoogste oct. niet origineel)
(Lege plaats 3 st dc)	oorspr Cornet dus
Mixtuur gr.deels	1852 (volgens rapport OC)
Trompet 8'	1852, houten stevels

Z i j w e r k l C -f'''

¹⁶ Kunstreisboek

¹⁷ . Arnhem Rijksarchief. Bloknummer 0337 (KV Almen) inv.nr 1. Een map diversen, o.a. stukken over de reparatie van het orgel in Almen in 1834.

¹⁸ . Boekzaal 1852 II, p 83 en 243. Niets wijst erop, dat het orgel is ontstaan door ombouw van het vorige, zoals Broekhuizen beweert..

¹⁹ HO 33 39 (febr. 1936)

²⁰ Eigen onderzoek 1965/66. Enige afwijkingen vergeleken met het rapport der OC (Eé-archief)

Holfluit 8'	1936
Baarpijp 8'	1936
Viola 8'	1852, dus van Man. afkomstig (heeft OC kennelijk niet gezien)
Quintadeen 8'	1936
Roefluit 4'	1936
Sesquialter	1936
Woudfluit 2'	1936

P e d a l	C-d' mechanisch laadje naast orgel
Subbas 16'	1936, naaldhout
Fluitbas 8'	1936, mech. laadje rechts achter loze frontpijpen

Tremolo II, 3 koppels, man. C-f", ped. C-d'.

Samenstelling vulstemmen:

Mixtuur:							Sesquialter	
C 2	$1\frac{1}{3}$	1					C	$2\frac{2}{3}$ $1\frac{3}{5}$
c	$2\frac{2}{3}$	2	$1\frac{1}{3}$	1				
c'	4	$2\frac{2}{3}$	2	$1\frac{1}{3}$	1			
c"	$5\frac{1}{3}$	4	$2\frac{2}{3}$	2	$1\frac{1}{3}$	1		
c"	$5\frac{1}{3}$	4	$2\frac{2}{3}$	2	$1\frac{1}{3}$	?	<--	hoogste koor weggenomen

Opstelling hoofdw overeenk. front, dwarswerk diatonisch naar beide zijden aflopend, dwars op het front in nabijheid klaviatuur..

Tractuur mechanisch (op detail na)

Klaviatuur aan linker zijkant achter loze frontpijpen

Front. Bovenstussenvelden waren imitatiepijpen.

Zijvelden uit later tijd, vermoedelijk 1936 om de latere pedaalpijpen (rechts) en de organist (links) aan het gezicht te onttrekken. Het waren pijpen van orgelmetaal zonder kernen. De avond vóór de afbraak heeft schrijver dezes deze zijvelden verwijderd en het zich daar behorende snijwerk provisorisch bevestigd en gefotografeerd. Deze opname gaat hierbij.

Pijpwerk Expressions in hele orgel, sommige (alle?) later aangebracht. Zeer matig van geluid.

2/8'61

Onderzoek '65 of '66

HO okt'71

Erné-archief

Organist thans (2001) Arend Klein Hulzen, zie tel.gids Eefde

Huidige orgel

Betreffende het nieuwe orgel: zie progr. ingebruikneming en archief nieuwbouw.

Angerlo Rooms-katholieke kerk, Dorpstraat 1
(ontleend aan gegevens Gem.huis Doesburg)

Angerlo, Hervormde Kerk.

Kerk: Romaans kerkje.

Voormalige Orgels:

Zie archiefgegevens Ned.Herv.Kerk Angerlo

Boekzaal.: Fraai orgel L. van den Brink en Zn, Amsterdam, in vernieuwd kerkgebouw op net gebouwd oxaal. Gift Baron van Heeckeren tot Kell en echtgenote, geb. Baronesse Taets van Amerongen van Renswoude. 4 vts werk van solied materiaal. Opgaande blaasbalg en sierlijke ornamenten, aangename en krachtvolle toon. Bespeeld door Zilliger, Doesborgh.²¹

Broekhuysen²²: 1854 11/6, kennelijk deel uit Boekzaal overgeschreven. Hij schrijft "opstaande blaasbalg". Verder: klav. 4 oct, ped. 1 $\frac{1}{2}$ octaaf, oorspr. door H.H.Hess gemaakt (hij schrijft Hes)

Hp8 Pdc8 P4 F4 O2 Q1 $\frac{1}{2}$ SO2, trem, vent.

Telefonische mededelingen Chiel Menting d.d. 11/3'00, na bestudering Kerkarchief, zich bevindend in Doesburg:

1853 1ste orgel L.vd Brink, was bestaand kab.orgel met kerkfront. Er is een tekening bewaard gebleven. Disp. genoemd. Het heeft dienst gedaan tot 1890. Een herstel door Leichel was te duur. Daarna heeft men zich een paar jaar met een harmonium beholpen.

1898 orgel, waarvan inmiddels een deel was verdwenen, vervangen door een nieuw orgel P. van Oeckelen & Zonen. Weer bemoeienis van Baron v.Heeckeren tot Kell, die bezittingen had tot in Lathum. Ook weer dispositie bekend. 1 man. 8 st, aangeh.p.

De Duitsers bliezen een dag voor beëindiging van de oorlog de toren op. Deze viel op de kerk, waardoor het orgel verloren ging

Zie ook eigen archiefgegevens n archief Doesburg

Huidige orgel

1954 Nieuw o. Flentrop

Dispositie

Holpijp 8 bas

Holpijp 8 dc

Prestant 8 dc

Prestant 4

Roerfluit 4 bas

Roerfluit 4 dc

Octaaf 2

Quint 1 $\frac{1}{3}$ bas

Quint 1 $\frac{1}{3}$ dc

Mixtuur 4 sterk

Man. C-f'''

geen pedaal

De disp. staat fout in HO okt'54

bez. 15/7'65

²¹ . Boekzaal 1854 I, p 692.

²² . A113

Azewijn, Rooms Katholieke Parochiekerk, Dorpstraat 1, Voormalig orgel.

1791 Evers levert nieuw orgel aan de Herv. Kerk te Zeddam²³. Broekhuizen geeft de dispositie en meldt een reparatie uit 1884 maar beseft niet, dat het Evers-orgel inmiddels (met de kerk) Rooms was geworden en dat de reparatie dus slaat op het orgel in de huidige Hervormde Kerk.

1844 Evers-orgel verplaatst naar Azewijn volgens Broekhuizen die nu als bouwer Capteyn noemt. Dat zal Courtain zijn, onder wiens supervisie Evers gewerkt moet hebben. Broekhuizen geeft nogal van elkaar verschillende disposities van dit orgel (onder Zeddam en onder Azewijn).

Of dit orgel vóór 1940 hier nog aanwezig was, is nog niet uitgezocht. De kerk is in de oorlog verwoest. Over het voormalige orgel kon men ter plaatse geen mededelingen doen. De toren is nog oud. Er is geen orgel aanwezig in de huidige kerk.

vO 23/10'98.

Baak, Rooms Katholieke Kerk St.Martinus.

Kerkgebouwen in de loop der tijd (tenzij anders vermeld gegevens ontleend aan gedenkboek, zie literatuur)

XI / XII Kerkje gebouwd mogelijk onder Otto I (1182-1207)

1362 nieuw kerkje.

Na reformatie niet meer gebruikt en in verval geraakt.

XVIIIa weer kerkje gebouwd (men werd toleranter t.o.v. R.Kath.)

1772-73 Nieuwe kerk (In Broekhuizen-commentaar staat staat: 1770)

1836 1ste steen in dat jaar. In Broekhuizen-commentaar: Aanzienlijk vergroot en van torentje voorzien.

- Steenderen en Vierakker die onder B. ressorteerden werden zelfstandig.

Na 1851 Kerkhofkapel gebouwd (staat er nu nog)

1890 Huidige kerk gebouwd (Alfred Tepe). Dit was mogelijk dank zij enige grote legaten. (Broekhuizen-commentaar geeft: 1891)

1901 Uit dat jaar stamt de huidige kerkvloer.

jaren 20 Gebrandschilderde ramen van F.W.Mengelberg.

2005 of 06 Glazen wand aangebracht die koor en transept van het schip scheidt. Diensten vinden nu aan de koorzijde plaats

Orgel

1788-1850 Abr. Meere levert volgens Broekhuizen (A69) in 1788 een orgel voor de RK kerk "De Liefde" in

Amsterdam²⁴. Hij zegt, dat dit orgel is "afgebroken en hernieuwd in 1849 en 1850" door H.D.Lindsen, orgelmaker te Utrecht, "vernieuwd", op te vatten als; "vervangen door een nieuw orgel", waarvan hij ook de dispositie geeft. Onder Baak schrijft hij (B96) "Vermaakt en voltooid door Lindsen en overgeplaatst naar Baak". Dit laatste moet juist zijn: er is voldoende overeenkomst tussen B's opgaven en het huidige orgel. In Baak was in 1950 gecollecteerd voor orgel met hoge opbrengst. Broekhuizen geeft de dispositie in Amsterdam (van vóór 1850) en die in Baak, beide bijna gelijklopend:

A69 B96

Bourdon 16 vt Prestant tin 8 vt

Prestant 8 vt Holpijp 8 vt

Holpijp 8 vt Quintadeen 8 vt

Quintadena 8 vt Octaaf 4 vt

Octaaf 4 vt Gemshoorn 4 vt

Gemshoorn 4 vt Fluit 4 vt

Quintfluit 3 vt Quint 3 vt

Octaaf 2 vt Octaaf 2 vt

Mixtuur [D] 5-6 st Woudfluit 2 vt

Cornet 4 st Bourdon D 16 vt

Mixtuur [B] 3-4 st Flageolet 1 vt

Roerfluit 4 vt Cornet 4 st

Flageolet 1 vt Mixtuur B 4 st

Trompet bas 8 vt Mixtuur D 5 st

Trompet disc. 8 vt Trompet B 8 vt

Trompet D 8 vt

De toevoeging Woudfluit 2 vt in één der opgaven lijkt minder aannemelijk. Op de bewaard gebleven lade is daarvoor nauwelijks plaats

1887 Reparatie Elberink.²⁵

1892 Overplaatsing door Gebr. Gradussen te Winssen naar de nieuwe kerk. Nieuwe kas, lade en pijpwerk gehandhaafd. Tijdens afbraak van de oude kerk en bouw van de nieuwe kerk zou het orgel in Winssen zijn opgeslagen en vandaar per schip over de IJssel naar Zutphen vervoerd. Vandaar zou het toen met een wagen door een landbouwer zijn opgehaald. Volgens het gedenkboek krijgt Gradussen op 4 april van dat jaar opdracht het orgel over te plaatsen en met 2 registers uit te breiden (in werkelijkheid moet hij Mixtuur b/d en Cornet hebben vervangen door twee nieuwe registers: Openfluit 8 v de en Gamba 8 vt). Volgens het Broekhuizen-commentaar zou dit pas in 1944 zijn gedaan door een amateur-orgelbouwer.

1960 Herstel door J.J. Elbertse en vervanging van de Trompet door Mixtuur-Cornet (Broekhuizen-commentaar)

1975 Aangehangen pedaal vrij gemaakt (Gedenkboek),.

Kunsthistorische aspecten

Een voorbeeld van de door de gebroeders Gradussen verscheidene keren toegepaste orgelopbouw met een diepe kas en een smal front, vergelijkbaar met het orgel in de parochiekerk te Zevenaar (11890). Evenals, daar is in Baak de vormgeving neogotisch.

Het naar de kerk gerichte pijpfront omvat twee velden; het linker is het hoogste. Beide velden zijn voorzien van tootbogen, waarboven een spitsboogfries en pinakels. De naar het zangkoor gerichte zijwand heeft in zijn bovendeel driedelige getraceerde openingen in aan de klassieke gotiek ontleende vormen. Daarboven een spitsboogfries. Een tootlijst sluit het geheel af.

²⁴ Historische gegevens uit Broekhuizen (A69 en B96), het gedenkboekje *1890 St. Martinus Baak 1990* en eigen commentaar daarop.

²⁵ Dit bericht komt waarschijnlijk uit het gedenkboekje, zie literatuur. Bestond de firma Elbertse toen al?

Dispositie	Het pijpwerk is van vóór 1892, tenzij anders is aangegeven.			
M a n u a l	C-f"			
Prestant 8'	(ook 1892). Grote pijpen buiten de lade ongeveer daar waar het oorspronkelijke front zich moet hebben bevonden. Er zijn nog oude frontpijpen met opgeworpen labia aanwezig. De oude stomme pijpen in het "front" zouden ook nog van Meere of Lindsen kunnen zijn. 30 pijpen op de lade (dus vanaf c').			
Bourdon 8'	C-H hout			
Bourdon 16' dc	vanaf c'			
Quintadeen 8'	vanaf C geheel zelfstandig (?). De Quintadeen klinkt als een enge Holpijp.			
Octaaf 4'				
Gemshoorn 4'	vanaf C open conisch			
Roerfluit 4'	geheel tot f" met roeren			
Octaaf 2'klank neigt naar fluit				
Quint 2 2/3'	C-c" gedekt, cs"-f" open cilindrisch			
Gamba 8'	1892, klinkt vrij sterk, als een Salicionaal			
Openfluit 8' disc	vanaf c', 1892, cilindrisch eng			
Flageolet 1'	Prestantmensuur, vanaf c' 2 voet			
Mixtuur-Cornet 3 st	C	1 1/3	1	2/3
c'	2 2/3	2	1 3/5	beide delen ca 1960
P e d a l	C-d'			
Subbas 16'	1975 (volgens gedenboek), mahonie pijpen buiten de kas tegen achterwand koorgalerij, elektrisch bediend.			

Koppeling Ped.Man

Opstelling, Kas. op koorgalerij tegen de Noordwand daarvan. Lade geplaatst in een nieuwe neo-gotische kas met wat bij Meere de frontzijde was tegen de Noordwand. De oorspronkelijke achterzijde heeft deuren, waarvan de bovenzijde is voorzien van gaas.

Laden C- en Cs -laden. gescheiden. Gezien de indeling moet deze origineel van Meere zijn. Klassieke indeling: toren in midden, zijtoren met tertsenopstelling, tussenvelden diatonisch naar buiten aflopend. Dat is een indeling die de Gradussens in de toen ontstane situatie nooit zo zouden hebben gemaakt. Zie foto.

Windvoorziening Grote magazijnbalg onder de lade. Naam Elbertse op de bekisting van de windmachine

Winddruk 83 mm (NIVO-opgave), gemeten 84 mm.

Klaviatuur gesitueerd aan wat in de Meere-situatie de linker zijkant zou zijn en wat men nu gezien de aanwezigheid boven de klaviatuur van enige stomme frontpijpen de voorzijde zou kunnen noemen. Die frontpijpen hebben resten van tinfolie en bladgoud en deels ingezakte kernen. Alles uit 1892, reg.knoppen met inscripties daarop onder de lessenaar, ronde registerstangen. Inscripties Mixtuur/Cornet en reg.stang Subbas afwijkend. De pedaaltoetsen zijn schuin aflopend. Het register Prestant kan -als bij meerdere Gradussen-orgels - op twee manieren in- en uitgeschakeld worden: met een registerknop of met een trede.

Pijpwerk Grotendeels van Meere. Alle grote open pijpen hebben expressions (moeten door G. zijn aangebracht).

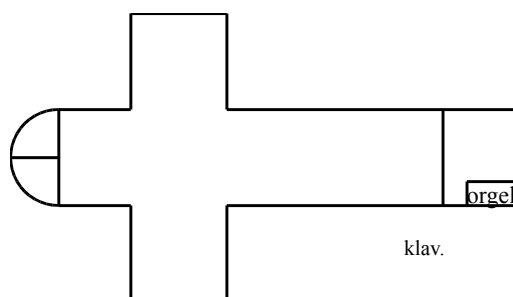
Toonhoogte 83 mm

Literatuur Broekhuysen A69 en B96.

Gedenboekje 1890 *St.Martinus Baak 1990 met* Gegevens over zowel kerk als orgel. Wat Jan Schoonen schrijft is kennelijk aan dit boekje ontleend

J.F. van Os, *Oude Orgels in Oost-Gelderland*, Elburg 2003, p 62 en 63

"Parel van Baak" in gevaar (geen auteur, geen jaar en plaats van uitgifte genoemd).

vO ca 1970 en 22 en 29/10'99 en 22/9'06 (met dL)

Sleutel Mevr. Smelder(s), v.d. Heydenstraat 23 (straat die naar de pastorie is gericht) 0575-441554

Vice-voorzitter kerkbestuur hr Frank, heeft ook sleutel van de kerk, Wichmondsewag 18, Welk van de twee volgende?

G.T.H. Frank 0575-441465

H.F. Frank 0575-441410

Barchem, Gereformeerde Kerk voormalige orgel.

ca 1955 Sanders plaatst hier een 19de eeuws orgel, afkomstig uit de vroegere hervormde kapel te Eefde²⁶. (Omdat Eefde toen nog niet zelfstandig was – het behoorde kerkelijk onder Warnsveld – werd de naam "kapel" gebruikt).
19.. verplaatst naar de andere zijde van de kerk (nu boven de kansel). Mogelijk is toen het oude front verdwenen
ca. 1995 vervangen door een nieuw orgel. Het oude kwam in handen van een particulier in Haarlem²⁷.

Zowel de naam Lohman als de naam Naber zijn ooit met dit orgel in verband gebracht²⁸ Volgens de koster is het een der eerste orgels, destijds door Sanders gemaakt. Het pijpwerk wijst echter op een oudere datering (ca 1850 of later) ..

Dispositie genoteerd 1977

M a n u a l C-f'' (volgorde knoppen)

Prestant 4 vt "basc" op kantsleep, frontp. (23 stuks) met spitslabia, verguld, mensuren 80, 50, 30, 17, 12

Viola di Gamba 8 vt C-H van Holpijp, rest normaak, smal gelbieerd. Lage stemsnijdingen

Holpijp 8 vt "basc" C-H vuren, c-h metaal

Holpijp 8 vt Disc vanaf c'

Prestant 4 vt Disc vanaf c'

Octaaf 2 vt roostergaten kleiner gemaakt, dus register niet op oorspr. plaats

Fluit 4 vt gedekt

Nasard $1\frac{1}{3}$ vt zeer recent op aanbouwsel (geen kantsleep) Geplaatst "door iemand uit Apeldoorn" Onwaarschijnlijk nauwe kernspleten

Tremolo niet origineel, pneumatisch met benzineleidingen, niet met het windkanaal maar met de balg verbonden

P e d a l C-d, aangehangen

Kas Voorzijde verdwenen, niet de frontpijpen

Voorzijde van de kas ooit vernieuwd en het dak verwijderd. Darbij zijn de oude frontpijpen gehandhaafd.

Windvoorziening

Mag.balg onder de lade

Lade met voorslagmoeren als bij Knipscheer. Toestand vrij slecht (oorspraak, bijspraak, lekkage). Lade uit één stuk, indeling in hele tonen, grote p. in het midden

Klaviatuur opzij links (Cs-kant), naamplaatje J.C.Sanders & Zn, Utrecht. De reg.knoppen van de Tremolo en Nasard wijken van de overige af. De naam van de Nasard is met de hand geschreven Ronde reg.stangen, direct aan de slepen verbonden

Balg. Magazijnbalg onder de lade.

Pijpwerk XIX op Nasard na. Lage kernfase (40 à 50°), geen expressions en (als ik het me goed herinner) in P4 en O2 geen stemsnijdingen. Hoewel het pijpwerk er relatief goed uitziet, valt de klank tegen

vO 1/5'71 en (ongeveer) april '77

Huidige orgel

ca 1995 Pels & vL

²⁶ mededeling van

²⁷ . Historische gegevens: mededelingen van een vroegere organist alhier Kaemink: weg naar Lochem, na bos eerste (voorm.) boerderij rechts.

²⁸ de voorslagschroeven en de direct met reg.knoppen verbonden slepen ken ik ook van Knipscheer

Barchem, Hervormde Evangelisatie bij Hotel Bosch

verm. mededeling van de heer D.W. Kobes, vroegere archivaris in Aalten en Wisch:
1950 geplaatst en gemaakt van twee kabinetorgels, zie Sinderen, kapel.

Barchem, Hervormde Kerk

Voormalige orgel

1879 26 jan. F. Leichel, Düsseldorf plaatst orgel²⁹

ca 1975 orgel afgebroken wegens plaatsing van een nieuw orgel. Het oude komt in handen van de Heer Groot-Obbink te Vierakker.

1985 Het Leichel-orgel gaat verloren door brand in de schuur van de eigenaar.

Dispositie , genoteerd in 1970:

M a n u a l C-f"

Prestant 8 voet

Gedackt 16 voet

Viola di Gamba 8 voet geheel doorlopend

Salicionaal 8 voet Gr.oct. afggekeid van V.d.Gamba

Holpijp 8 voet

Octav 4 voet

Rohrfleut 4 voet

Quint 2 2/3 voet

Octav 2 voet

Cornet 3 sterk c' 4 2 2/3 1 3/5

P e d a l C-c aangehangen

Kas Neogotisch front, In de kas op een deur: "H.L. 1878".

Tractuur mechanisch

klaviatuur rechts, zware speelaard

en... links achter ca 1/2 m boven de vloer een knop "vacant" (windlosser geweest?)

Pijpwerk alle pijpwerk uit dezelfde bouwtijd als de kas en de rest

dL juni'68 Inscriptie in de kas)

vO apr'70

Huidige orgel

1971 Opdracht aan De Koff (die het oude orgel in onderhoud had) voor levering 4 vt orgel met 2 kl en vrij pedaal³⁰. Het heeft 7 stemmen³¹

²⁹ . Jaar en datum: StWV 1879 I, p 349, bouwer: naamplaatje, dat zich aan het orgel bevond.

³⁰ HO 67 146

³¹ recensie van een concert 24 8'76, Graafschapbode

Beek, Rooms katholieke St. Martinuskerk.

Kerk Aanvankelijk Sint Petrus in Banden, blijkt uit twee aflaatbrieven 1339 en ??

1853 Kerk wordt (na herstel bisschoppelijke hiërarchie) per abuis (?) St Martinus.

De RK kerken voorheen in een schuurkerk, de grote kerk was leeg, omdat het aantal protestanten nihil was.

1672-74 Het viel onder de graafschap Berg De Heren van Berg waren tolerant t.a.v. de RK. ³²

Kerk uitgebreid door H.J. Wennekers (zie Vierakker, Joppe en Zevenaar)

toren en volgens aanduiding bij de kerk ook oudere delen. Uitvoerig in artikel Jan Schoonen.

Orgel

1898 Gebr. Gradussen.

Toeschrijving op grond van gelijkenis met andere Gradussen-orgels

1989 (febr)³³ door J.J. Elbertse & Zn verplaatst van koorgalerij naar Noordertranscept. Daarbij klaviatuur naar andere zijde gebracht (zie krantenfoto oude situatie) en samenstelling van de Cornet gewijzigd

Dispositie M a n u a l C-f''' (volgorde vanaf voorzijde die naar de kerk is gericht (vroeger naar het koor)

Prestant 8 vt Geheel compleet vanaf C, klinkt zeer strijkend

Viola di Gamba 8 vt geheel zelfstandig, C-H buiten de lade, ook open metaal

Openfluit 8 vt Open cilindrisch, klinkt als een fluitachtige Prestant, C-H gecombineerd met Bourdon

Bourdon 8 vt)Y C-H hout, rest metaal (fl Z

Prestant 4 vt klinkt iets meer als een normale prestant vergeleken met de 8 vt

Salicet 4 vt zeer strijkend en tamelijk sterk, geheel zelfstandig open cilindrisch

Fluit 4 vt C-h gedekt metaal, rest cilindrisch open

Cornet 3 st C 2

cs' 2 2/3 2 1 3/5

Oorspr moet het deel C-c' 2 2/3 zijn geweest, want:

1. Er zijn zijn 6 nieuwe pijpen: g-c'

2. De pijpinscripties wijzen hier op. Er hebben wel veel verschuivingen plaatsgevonden

3. Van C-c' zijn de roostergaten kleiner gemaakt met vilt

P e d a l C-f, aangehangen

Ventiel werkt niet

Kas en front Houtsoort oorspronkelijke deel eiken. De nieuwe kasdelen (achterwand afgezien van enge eiken balken en delen van de zijwanden bij de oude en de nieuwe plaatsen van de klaviatuur) bestaan uit een houtsoort beplakt met eiken fineer. Er is niet een echt front alleen enkele stomme pijpen boven de oude plaats van de klaviatuur en in een toren aan een der hoeken van de kas. Of er oorspronkelijk een achterwand is geweest, weet ik niet. Het orgel stond waarschijnlijk niet pal tegen de wand, zoals in Zevenaar en Baak, want dan zou het kleine pijpwerk, met name de Cornet moeilijk bereikbaar zijn geweest.

Frontpijpen Deze zijn ouder dan de rest van het orgel en hebben ingezakte kernen.

Windvoorziening

Grote magazijnbalg onder de lade en schepbalg. Handpomp afgezaagd. Die zat oorspronkelijk naast de klaviatuur

Winddruk 87 mm.

Lade ééndelig, chromatisch, kleinste pijpen thans aan de zijde der klaviatuur. De volgorde is anders als in Baak en in Zevenaar: Daar staat de Prestant 8' aan de muurzijde, mogelijk omdat die instrumenten van oudere orgels zijn gemaakt.

Klaviatuur thans links, (vanuit de kerkruimte gezien). Rechts van het pedaal trede, gekoppeld aan de registerknop voor

Prestant 8 vt (of aan de sleep), om dit register met de voet te kunnen openen / sluiten.

Registerknoppen met ronde houten registerstangen onder de lessenaar. Inscripties in gotische letters.

De pedaaltoetsen zijn (als meer bij Gradussen) schuin opgesteld, de achterzijde iets lager.

Koperen bord boven klaviatuur "Geschenk / der Parochianen van Beek / bij gelegenheid van het / vijf en twintig jarig priesterfeest / van hunnen Pastoor C. Verheul / Beek 15 Augustus 1898.

Pijpwerk Origineel op deel Cornet na. Grote open pijpen met expressions. Enkele grote pijpen zijn van zink. De frontpijpen zijn stom, hebben bijna alle ingezakte kernen en zijn ouder dan de rest van het orgel.

Enige inscripties op pijpen van de Cornet:

C: C (met schuine streep erdoor), Quint, 2 2/3, e, 3

G, cs, 3 (nieuw)

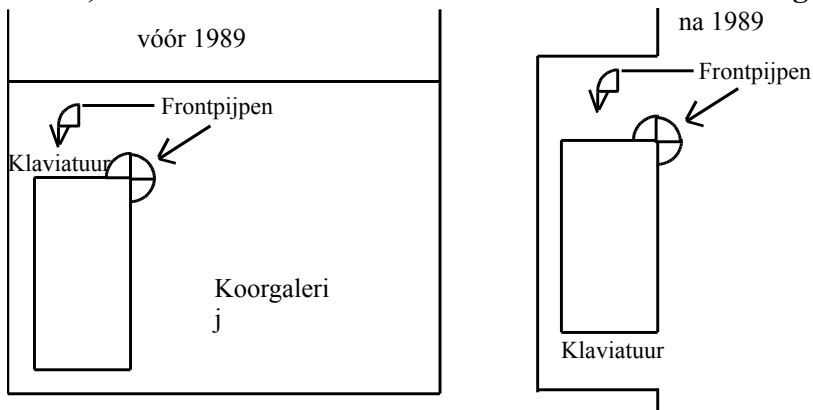
c, 3, op voet D#

Toonhoogte 437.2 Hz bij 15°, omgerekend 439.5 Hz bij 18°

³² Telefoongesprek met arch. Bresser Wo 12/5'04: Gegevens uit John Thoben, Het Kerspel Beek in de Liemers, twee delen: 1. Speurtochten in de Geschiedenis. 2 gaat voornamelijk over genealogie

³³ med.t.pl.

Beek, Rooms katholieke St. Martinuskerk - vervolg.

vO 1967 ooit bekeken, uitvoerig: 21 en 23/10'98 en 27/9'07 (met dL)
 Graafschapbode 4/9'86. Toeschrijving Gradussen (vd Harst) en mededeling oudere frontpijpen.
 Graafsch.bode 3/7'89: jaar restauratie. Daar staat niet in, dat het orgel is verplaatst
 Directeur kerkkoor Nijenhuis, Peter Meisterstraat 17, 0316-531869.
 Secretaresse kerkbestuur Mevr Kregting, 0316 - 531561
 Secretariaat in de St Jans Gildesraat (pastorie)
 Het grote huis aan de torenzijde met opschrift "Weem" is de oude niet meer in gebruik zijnde pastorie

In de eerste NIVO-opgave stond het volgende onzin-verhaal (niet van Loyenga).

Kunsthistorische aspecten

Een eenvoudig neogotisch front. De vraag dringt zich wellicht op, waar de andere helft van het orgel zich bevindt, of: vanwaar de asymmetrie? Vast staat dat vanuit de plaats in de kerk, het instrument op zich een logische vorm heeft. Het staat in de linker transeptarm van de kerk, die ondiep is, maar precies ruimte biedt aan het instrument. De kant waar het pijpwerk zich in het front laat zien is, gedacht vanuit de lengte van de kerk, de kant naar het altaar. De hoek van het instrument, die uitsteekt, accentueert die 'denkrichting'. Het is een bescheiden, maar logisch ontwerp, dat goed past in de ruimte. Voorts is het instrument eenvoudig, maar fraai gedecoreerd: aan de lange zijde van het instrument driedelig traceerwerk, daarboven een spitsboogfries, met daarop toten. De hoeken zijn bekroond van pinakels, het rechter pijpveld is voorzien van een tothoog. Het belangrijkste element van het ontwerp, de hoektoren, is achthoekig en geblindeerd met een reeks toetbogen. Onder de toren hangt een elegant zuiltje.

Literatuur
 genealogie

Gegevens uit **John Thoben**, *Het Kerspel Beek in de Liemers*, twee delen: 1. *Speurtochten in de Geschiedenis*. 2 gaat voornamelijk over

Aanvankelijk Sint petrus in Banden, blijkt uit twee aflatbrieven 1339 en ??
 1853 Kerk wordt (na herstel bisschoppelijke hiërarchie) per abuis (?) St martinus.
 RK kerkten in schuurkerk, de gr. kerk was leeg, omdat het aantal prot. nihil was. 1672-74 ...
 Het viel onder de graafschap Berg De Heren van Berg waren tolerant t.a.v. de RK.

J.F. van Os *Oude orgels in Oost-Gelderland* 65, Elburg 2003

Beltrum, Rooms Katholieke kerk, O.L.Vr. Tenhemelopneming

Voormalige orgel 1

1905 Gebr. Gradussen te Winssen bij Nijmegen nieuw orgel met deze dispositie ³⁴ :

Prestant 8 vt	Violoncel 8 vt	Fluit 4 vt	Aangehangen pedaal,
Bourdon 16 vt	Bourdon 8 vt	Octaaf 2 vt	vier combinatieknoppen met oplosser
Salicionaal 8 vt	Prestant 4 vt	Quint 3 vt	vrijstaande speeltafel

Voormalige orgel 2

ca 1925 (geschat) V. (?) van der Loo en Zoon te Rotselaer (volgens indicatie op het orgel) Opstelling in twee kasten op de koorgalerij, pneumatische tractuur, veel zinken pijpwerk. Niet bekend of pijpwerk of een kas van Gradussen nog aanwezig waren.

I C-g'''	II.	Ped C-f.	drie normale koppels
Bourdon 16 vt	Quint 8 vt	Subbas 16 vt	Sub II-I
Prestant 8 vt	Viola di Gamba 8 vt	Fluitbas 8 vt	Super II-I
Cello 8 vt	Salicionaal 8 vt	Violon 8 vt	aut.ped omschakelaar
Holpijp 8 vt	Voix celeste 8 vt	zwelrede	
Fluit harm. 8 vt	Bourdon 8 vt	generaalcrecendo	
Octaaf 4 vt	Fluit 4 vt	vier vate combinaties	
Quint 3 vt	Basson-Hob 8 vt	Vrije combinatie	
Octaaf 2 vt	Tremulant		
Trompette 8 vt			

Vóór 1970 bekeken.

Huidige orgel

1970 L. Verschueren pop 775, adviseur was H. vd Harst, Utrecht

I. C-g'''	I I.	P e d a l	C-f
Prestant 8 vt vanaf F	Holpijp 8 vt	Subbas 16 vt	
Roerfluit 8 vt	Roerfluit 4 vt	Gedektbas 8 vt (met de vorige gecombineerd)	
Octaaf 4 vt	Prestant 2 vt		
Mixtuur 2-3 st	Sesquialter 2 st	3 koppelds (treden)	

Mahonie orgelkas. Het orgel staat nu in et Noordertranscept zeer nabij het koor. Het oude orgel is van het oxal verwijderd.

In "Orgelnieuws" van Verschueren dd apr. '70 staan enige merkwaardige dingen: Het zou een 2' Mixtiir zijn, het 2de manuaal wordt onderwerk genoemd.

bezocht, ook genoemd in HO jul/aug '70

Bontebrug, Gereformeerde Kerk Silvolde - Gendringen

Verm.1894 Bouwer P. Conacher & Co, Huddersfield. Oorspronkelijke locatie: Methodist Church in Old Hill (West Midlands) als opus 1089. In de toespraak van Hans Reil bij de ingebruikneming van het orgel na een kleine restauratie in 2005 zegt hij: *In het orgel vonden wij een papier met daarop de naam van P. Connagher & Co. Ons is later medegedeeld dat het gaat om een instrument van Coetzer & Co; het is mogelijk dat P. Connagher & Co de toeleverancier van orgeldelen was.*

Let op hoe *Conacher* hier wordt gespeld.

1982 P. Verhulst, orgel overgebracht naar Bontebrug

1983 Restauratie klaargekomen 17/5, aanvankelijk door D.P.Verhulst uit Telford (Engeland), later door M.C.Tiggelman, Zaltbommel onder advies van Hans Kriek die zich terugtrok, toen er buiten hem om beslissingen werden genomen, o.m. het plaatsen van de Octaafbas 8' in het pedaal, afkomstig van het uit de jaren '30 stammende gesloopte Van Leeuwen-orgel uit de remonstrantse kerk aan de Diepenbrockstraat te Amsterdam. Dit register kwam op de plaats van de oorspronkelijke Open Diapason 16 v, waarvoor hier geen plaats was. Kriek had een Trombone 16' voorgesteld³⁵.

Het orgel verving een Koch-orgel uit 1952.

2004 Hoofdwerk gerestaureerd door Reil zonder wijzigingen

2005 Pedaal gerestaureerd door Reil zonder wijzigingen.

Kunsthistorische aspecten (opgave NIVO. Deels onzin)

Het front van dit orgel is nauw verwant aan dat van het Conacher-orgel in Vrijhoeve-Capelle in zijn oorspronkelijke toestand, maar heeft toch een geheel eigen karakter. Ook hier een breed middenveld, ronde torens en loze zijvelden. Hier liggen de frontstukken van middenveld en torens op één lijn en zetten de zijvelden lager aan. Het labiumverloop in het middenveld heeft de vorm van een flauw gebogen omgekeerde V. Ook hier wordt het pijpwerk bijgehouden door stijl- en regelwerk. De stijlen worden bekroond door gepunte bollen. In de zijvelden zijn de regels aan de bovenzijde bij de torens voorzien van een driehoekig ornament in gestileerde plantaardige vormen. In de torens zijn metalen (correct??) banden aangebracht met florale motieven; de consoles eronder bestaan uit samengestelde voluutvormen. De regel in het middenveld is bijzonder; deze heeft namelijk de vorm van een driehoek met een boog eronder, waardoor het geheel een vage herinnering wekt aan de gotiek, terwijl uitgesproken gotische vormen nergens zijn te vinden. De beschildering van de pijpen beperkt zich hier tot enig eenvoudig rankwerk.

Dispositie:

Great Organ C-a'''
No 1 Open Diapason 8 C- g in front
No 2 Open Diapason 8 iets enger dan no 1 C-d in front (middelste deel)
Dulciana 8 strijker, C-H van Stopped D.
Stopped Diapason 8 geheel van hout, vanaf c Roerfluit (d.w.z. met doorboorde stoppen)
Harmonic flute 4 C-fs enge openfluit, vanaf g overblazend
Principal 4
Fifteenth 2
Trumpet 8 bekens spotted metal, bijna alle met horizontaal bovengedeelte, gs''' en a''' labiaal.
Mixture 3 ranks (achter de Trompet dus!)

Swell Organ C-a'''
Double Diapason 16 Gedekt, hout
Violin Diapason 8 C-H van Rf
Rohrflöte 8 vanaf c' Roerfluit, rest gedekt hout
Salicional 8 C-H van Rf
Voix Celeste 8 vanaf c
Gemshorn 4 cilindrisch, prestantdiameters, zeer eng gelabieerd
Mixture 3 ranks zacht
Cornopeak 8 sterk tongwerk, trompetbekers, bekens van spotted metal, gs''' en a''' labiaal
Oboe 8 wat zachter, bekens idem, half open deksel, gs''' en a''' idem

Pedal Organ C-f
Bourdon 16 houten pijpwerk
"Open Diapason 16" (in werkelijkheid Octaaf 8, deel van zink, deel met geperste labia)

Werktuiglijke registers

Couplers Great to Pedal, Swell to Pedal, Swell tot Great

Zweltrede voor Swell organ

6 combinatietreden:

Drie links van de zweltrede voor Swell organ

nr 1 geeft Rf 8 en Sal 8

nr 2 is defect

nr 3 geeft alles van Swell behalve de 16', Oboe en Celeste

Genoemde registers worden uitgeschakeld bij keuze van een andere combinatie of door ze met de hand uit te zetten.

Rechts van de zweltrede voor Great organ

nr 4. St Diap en Harm.fl.

nr 5. Op.Diap, harm.Fl. en Fifteenth

nr 6. alles van Gr.org behalve Dulciana
Werking als vorige

Samenstelling Vulstemmen:

Mixture	(Great)			Mixture	(Swell)		
C	1 3/5	1 1/3	1	C	2	1 1/3	1
c'	2 2/3	2	1 3/5	cs'	4	2 2/3	2

Kas en opstelling.

Van een kas is nauwelijks sprake. Deze bestaat slechts uit een voorzijde en twee zijkanten van ca 1/2 m die aansluiten aan de nis buiten de kerkruimte, waarin het orgel gedeeltelijk is opgesteld, zonder dak. Rechter zijkant etiket "M.C.Tiggelman, orgelbouw b.v., Westlanderstraat 43, 5301 XJ Zaltbommel. Telefoon 04180-13666", Atelier Ruitersstraat 17", Voorzijde naaldhout, zijkanten naaldhout en geveerd triplex, dat verm. pas in Nederland is aangebracht. Het zwelwerk staat achter het hoofdwerk. Daarachter in de onderkas de twee pedaalstemmen. De opbouw (half in een nis) was ook zo in Old Hill. Het zwelwerk staat achter het hoofdwerk. Daarachter in de onderkas de twee pedaalstemmen. De opbouw (half in een nis) was ook zo in Old Hill³⁶ *Geen achterwand?*

Herkomst van de balustrade

Blaenau Festiniog (?) (Wales). Deze moest aan de situatie in Bontebrug worden aangepast.

Frontpijpen

← No 1 Op. Diap. → ← No 2 Op. Diap. → ← No 1 Op. Diap. →
fs e d c B | Gs Fs | d c B Gs Fs E D C Cs Ds F G A H cs | G A | H cs ds f g
E C D Ds Cs F

Is het zo goed? De frontpijpen aan de zijkanten zijn stom

Windvoorziening

Mag.balg in onderkas

Winddruk 82 mm

Toonhoogte gemeten a' = 443.5 Hz bij 17°, dus 444 Hz bij 18°

Klaviatuur in voorzijde van de kas ingebouwd, afsluitbaar met schuifdeuren die i.p.v. panelen glas bevatten.

Registerknoppen aan weerszijden van de handklavieren

Tractuur. Manualen mechanisch, pedaal pneumatisch. *niet elektropneum?*

Laden. Great en Swell elk in twee delen, diatonisch, van buiten naar binnen aflopend. De pneumatische ped.lade heb ik niet bestudeerd³⁷

Klaviatuur voor in de kas ingebouwd, afsluitbaar met schuifdeuren met glas. Registerknoppen (waarop de reg.namen) aan weerszijden van de klavieren

Pijpwerk. Open pijpen met expressions, kleinere met stemschuiven, veel ronde opsmeden. Alle tongwerkbekers zijn van spotted metal. Bijzonderheden van de afzonderlijke registers staan bij de dispositie.

Literatuur O&E okt 1983 (fotocopie)

Verhaal van Hans Reil 2005 (hier bij gaand)

De Mixtuur 42, p 488

Oost Gelders Vizier 1981 (fotocopie)

Adressen: Yarik de Graaf (organist), Doetinchemseweg 79 Varsseveld 0315-243562 en (werk) 657054

melden bij de Heer Kraaijenbrink, Bontebrug 62, tel.nr onbekend (2e huis achter de kerk bij parkeerplaats

B.H. Klaessen 315-324262

bezocht 4/'99, o.a. okt '06

Borculo, Herv. Kerk. Zie Oosthoek, archiefgegevens

Bredevoort 1945, Gereformeerde Kerk.

Kort na 1945 S. de Wit, Badhoevedorp.

ca 1960 "Fa B.Koch, Apeldoorn, Orgelmakers sinds 1800" (aanduiding aan speeltafel), restauratie, o.m. nieuwe speeltafel. Dit was toen al nodig wegens de zeer slechte kwaliteit van het werk van De Wit.

I. B16 (C-f', oorspr doorl.) P8 Rf8 O4 Q2²/₃ O2 Mxt4st T8(voorber.)

II. (oorspr. in zwelkast) Gmb8 B8 P4 Rf4 N2²/₃ Gh2 T 1³/₅ (oorspr ook Voxh8)

Ped Sb16(tr) O8 O4 (oorspr ook B8 tr)

3 norm.koppels, Tremolo II, Voltmeter, VC en AutPed (oorspr ook Vaste C's en "Tongw. af"), C-g"', C-f'
Mxt C 2, c 2²/₃, c' 4, c'' 5¹/₃

Electropneumatische tractuur (dit was ook oorspronkelijk zo).

Orgel zonder kas in nis boven kansel. Speeltafel geheel achter in de kerk tegenover het orgel.

Veel bezocht 1957 t/m '63

Bredevoort, Hervormde kerk.

adres: Hans Lensink (KV) 451662

Zie verder aparte map Bredevoort en *Oude Orgels in Oost-Gelderland*

Flentrop gebeld: Evenredig zwevend.

Opgave NIVO Hierin o.m.

? Leichel ca 1925 orgel gewijzigd

Octaaf 2' en Mixtuur -> Vois Céleste en Viola di Gamba 8'

De eerste restauratie door Flentrop ca 1950 is niet genoemd

Bij de huidige dispositie: scheidin b/d bij h/c'

Bredevoort, Rooms Katholieke Sint Georgiuskerk.

Voormalige kerk en orgel(s).

Broekhuysen vertelt, dat hier een zeer oud kabinetorgel met 6 stemmen was. Hij geeft geen dispositie.

Zie verder H.A.Hauer, Breevoort kan ik vergeten niet, 2de druk, drukkerij Weevers, Vorden 1993. Medewerking van meerdere personen, vooral F.W.Voltman:

Over de R.Katholieken na de reformatie.

1672/74 Gevolg van de Münsterse inval: Kerken Aalten en Bredevoort voor de Roomse eredienst ingericht.

Daarna kerkten de R.K. uit Aalten en Bredevoort in de Kruiskapel, een houten kerkje in de buurtschap Hembden. Er was veel wrijving tussen de Gelderse en Munsterse gelovigen.

1798 Eerste kerkje in Bredevoort (in Aalten 1801)

1866 kocht pastoor Te Welscher een orgel voor de kerk (pag 78) (dus na de Broekhutten beschrijvingen)

1876 Inwijding Tepe-kerk (In Aalten kwam een kerk in 1857)

Huidige orgel.

1890 Maarschalkerweerd, vermoedelijk mechanisch.

1947 ombouw door Koch, Apeldoorn, pneumatisch gemaakt. Kas verwijderd.

De dispositie werd toen:

I. P8 Rf8 O4, II. Hp8 Gmb8 Nh4, Ped Sb16, 3 koppels, C-f", Ped C-fs (toets g verdwenen). Open front, toen ook geen pijpwerk ouder dan 1890 gezien.

1989 ombouw tot 1 kl. orgel met mechanische toetstractuur en elektrische reg.tractuur en alle Maarschalkerweerd-pijpwerk door de amateur-orgelbouwer Anton Veldkamp te Bredevoort onder leiding van Hans Kriek. Het orgel is nu geplaatst in een kas, ontstaan door de twee kassen van het voormalige orgel der R.K. St.Helenakerk te Aalten (Winkels 1907) samen te voegen.

M a n u a l (volgorde lade)

Gamba 8 vt compleet af C

Prestant 8 vt 9 grootste hout, open. Op de lade enige vroegere frontpijpen met opgeworpen labia

Octaaf 4 vt

Fluit 4 vt Roerfluit, 12 p. open cilindrisch

Octaaf 2 vt

Holpijp 8 vt (Dis)"Dis" is restant van vroegere inscriptie op de reg.knop. Af C metaal

P e d a l (vast aangehangen)

Subbas 16 vt

Tremulant

2 vaste combinaties (op verzoek van de organiste). Ze werkten niet bij ons bezoek

Ik heb geen ped.koppel gezien (over 't hoofd gezien ?). Als dat zo is, moet het pedaal tevens aangehangen zijn.

Man C-f", Ped C-d'.

Lade XIX, gekocht van een handelaar: één lade, diatonisch, naar buiten aflopend.

Tractuur met metalen wellen. De reg.tractuur is electrisch.

Klaviatuur Vrijstaande speeltafel, handklavier gekocht van H. en Reitsma, speeltafel en reg.knoppen afkomstig van een vroeg orgel van v.Vulpen. Ped.klavier origineel (op zolder teruggevonden)

Pijpwerk Alles Maarschalkerweerd, expressions.

Kas en frontpijpen

Twee Winkelkassen verwisseld en daarna tot één geheel gemaakt:

Aalten Bredevoort

De frontpijpen zijn van Winkels en alle buiten gebruik.

vO bez. vóór 1989

vO / HK 11/5'99

Bronnen:

Beide werkljsten M.

Mededelingen Hans Kriek

De Gelderlandbode uit 1890 (** nagaan **)

Graafschapbode 17/2'89.

Breedenbroek, Rooms Katholieke Parochiekerk St. Petrus en Paulus

(Ik schreef destijds, toen de bouwer mij nog niet bekend was): "Het orgel in deze kerk, met neo-gothisch front moet in de tweede helft der 19de eeuw gedateerd worden en is dus jonger dan het kerkgebouw, dat uit de eerste helft der 19de eeuw stamt. Helaas hebben wij in het orgel geen enkele aanwijzing omtrent bouwer of bouwjaar kunnen vinden. Ook in het kerkelijk archief schijnen geen gegevens aanwezig te zijn. Het is niet onmogelijk, dat het instrument van Ruitse makelij is, daar wij op een plank het opschrift (met potlood) *hinten* vonden, op een andere plank stond *voor Trompet*. Het orgel is dus door een Duitser gebouwd en later door een Nederlander gerestaureerd, of omgekeerd.

Het orgel is mechanisch en heeft gezien de bouwtijd een alleszins acceptabel klankbeeld. Het pijpwerk vertoont al kenmerken, die de latere twintigste eeuwse fabriekorgels zo berucht hebben gemaakt: ronde opsneden in alle fluitregisters, vrij diepe kernsteken. Het pijpwerk is echter redelijk zwaar uitgevoerd en wellicht is dat de reden, dat het orgel toch nog een zeer acceptabele, doch niet al te krachtige klank heeft. Dat vrijwel alle open pijpen expressies hebben is echter duidelijk te horen.")

1878 Gebr. Gradussen³⁸

1975 orgel, dat buiten gebruik gesteld, pedaalklavier en deel windkanaal verwijderd.

Dispositie Het orgel, naar het zich laat aanzien in principe in originele staat is, heeft twee manualen waarvan het pijpwerk op één stel C- en Cs-laden is opgesteld, en aangehangen pedaal. De pijpen van Man II staan vooraan. De volgorde is:

Man. II C-f"
Salicionaal 8 vt C-H eng gedekt, klinkend als Quintadeen, rest normaal.
Bourdon 8 vt C-H hout, rest metaal (42 p.)
Fluit 4 vt in de discant iets wijdere prestantmensuur, in de bas juist enger, alles met ronde opsneden, smal geabiëerd
Melophon 4 vt idem, breder gelabiëerd, normaal opgesneden, enger.
Beide laatste registers geheel zelfstandig vanaf C.

Man. I C-f"
Prestant 8 vt C-a in front, b-f", op lade. (32 pijpen)
Bourdon 16 vt C-h hout, rest metaal (30 p.)
Holpijp 8 vt, C-H hout, rest metaal (42 p.)
Octaaf 4 vt C-A in front, B-f" op lade (44 p.)
Fluit 4 vt C-f" gedekt metaal, fs"-f" open conisch (12 p.). Inscriptie op C: *Deze is nu fluit 4 vt*, oude inscriptie weggekrast (misschien *flöte*)
Octaaf 2 vt
Mixtuur samenstelling: C 2 1 1/3
c' 4 2 2/3 2
Trompet 8 vt metalen stevels, vrij open kelen, dikke tongen, geheel onbeleerd, aantal stemkrukken op niet zeer deskundige wijze vernieuwd (ijzerdraadjes), oorspr. krukken met inkeping (zoals Verschuieren die toepast). De pijpen spreken slecht aan

A a n g e h a n g e n p e d a a l C-c'

Koppeling

Ventil buiten gebruik

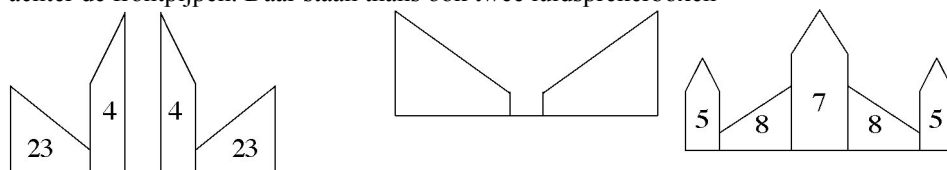
Kas Neogotisch, eiken, ook zijanten, dak vuren, achterwand ontbreekt, de kerkmuur fungeert als zodanig.

Windvoorziening:

magazijnbalg in onderkas. Aan zijkant orgelkas merkwaardige windwijzer. Van het windkanaal is een deel achter het orgel verwijderd

Pijpwerk Zie beschrijving boven. Open pijpen diepe expressies, behalve kleine pijpjes van Octaaf 2 vt en Mixtuur. Houten pijpen zijn van vuren. Dit zijn er 48 (klopt precies: 12 in Bourdon 8', 24 in Bourdon 16', 12 in Holpijp 8')

Lade In twee delen, C- en Cis-kant met dubbele cancellen (waarschijnlijk door scheidingswand gescheiden) elk met aparte ventielen van Man I en Man II. Houten pijpen tussen beide delen van (vooral) Man II en aan de zijanten van de orgelkas en achter de frontpijpen. Daar staan thans ook twee luidsprekerboxen

Man I Man II front

als de boven genoemde aantallen (P8" 22 frp., O4 10 frp.) kloppen zou er één stomme frontpijp moeten zijn: 33 frontpijpen,

Klaviatuur aan rechterzijde. Het pedaalklavier ligt nu onder in de orgelkas.

Kerkbestuur Peter Vinkenleugel, Terborgseweg 25 I
genoteerd 28/5'99 , nov'74 en 5/1'05

Bronkhorst, Hervormde kapel

Kabinet-orgel van Hinsz. Volgorde reg.knoppen, volgens foto's (Encycl. III 120 en eigen foto's):

P4	P4
Hp8	P8
F4	F4
Q3	Hp8
O2	O2
Mxt	Mxt

Didam algemeen

Zrs Sociëteit
Zrs S,Joseph
Frs van Utrecht

Didam, voorm. Hervormde (thans RK) Kerk.

1834 Orgel aangekocht, verbeterd door Nolting, 14 sept. ingespeeld door Swaneveld, Doetinchem³⁹. Dispositie bij Broekhuysen, die de Boekzaalberichten uit 1834 en 1858 overneemt

Prestant 8 vt	Quint 3 vt	Mixtuur 3st
Bourdon 8	Octaaf 4 vt	Vox humana 8 vt
Holpijp 8 vt	Octaaf 2 vt	Hobo 8 vt
Quint Prestant 4 vt [?]		

1858 14 febr. "Heringebruikneming geheel vernieuwd orgel". Het in 1834 geplaatste kabinetorgel voor de Kerkdienst onbruikbaar geworden. Vervangen door geheel nieuw orgel met sprekend front en 9 doorlopende registers en pedaal.

Orgelmaker is de heer Haffmans, Doetinchem onder firma Noltink & zoon.⁴⁰. In de dispositiecahiers van Dr M.A. Vente⁴¹ de dispositie uit die tijd

Prestant 8 vt	Fluit 4 vt	Mixtuur 2' 2 st
Baarpijp 8 vt	Quint 2 2/3 vt	Gemshoorn 2 vt
Holpijp 8 vt	Octaaf 2 vt	Trompet 8 vt b/d
Prestant 4 vt		

Man C-f", Ped. C-g.

Bij Prestant 8' toevoeging: rond hout, Baarpijp doorgeschrapt. Toevoeging 1858 Knipscheer (?).

In een brief van dr. M.A. Vente in het Legêne-archief staat de dispositie van hetzelfde orgel, dat van Knipscheer zou zijn. Nu staat er bij de Baarpijp de toevoeging "of Gemshoorn".

Als dit allemaal waar is, zouden zowel het aantal registers als de identiteit van de bouwer in het Boekzaalbericht uit 1858 onjuist zijn weergegeven. M.i. is dat onwaarschijnlijk⁴².

1954 De kerk gaat over in R.K. handen. Het orgel, dat op de vooroorlogse monumentenlijst voorkwam⁴³, verdwijnt spoorloos.

Andere afbeelding: Broekhuysen-commentaar p. 1025.

³⁹ . Boekzaal 1834 II, p 506/07

⁴⁰ . Boekzaal 1858 I, p 189

⁴¹ . geciteerd door Gierveld in Broekhuysen-commentaar (D41)

⁴² . De Boekzaalberichten waren altijd aan authentieke gegevens uit de plaats zelf ontleend. Technische gegevens van orgels zijn vaak slordig of onlogisch (door niet-deskundigen) opgesteld, maar dat de naam van een bouwer onjuist zou zijn, lijkt erg onwaarschijnlijk. In LNO p 53, noemde ik ook Knipscheer als bouwer op gezag van Mevr. M.G.C. Rooker-Knipscheer te Bussum.

⁴³ . Bouman Mr. A., *Orgels in Nederland*, alleen 1ste druk (Amersfoort 1943).

Didam Hervormde Kerk, Orgel in huidige kerk

1956 december Gebr. v. Vulpen Kennelijk geïnspireerd op het "Sweelinck-orgel" in de NCRV-studio dit orgel en zijn drie dubbelgangers gebouwd:

Brussel, Expo (thans te Geersdijk, Geref.)

Enschede, Bethelkerk

Ouwerkerk, Herv. kerk.

Dispositie na de bouw

I. C-f''' II.	P e d a a l C-f'	
Roerfluit 8 vt	Holpijp 8 vt	Subbas 16 vt
Octaaf 4 vt	Roerfluit 4 vt	Gedekt 8 vt
Woudfluit 2 vt	Prestant 2 vt	Vox humana 4 vt
Scherp 2-3 st	Quint 1 ¹ / ₃ (iets wijdere Prestant)	
Dulciaan 8 vt	Cymbel 1 vt (in werkelijkheid 1 st 3 koppels	

Vulstemmen

Scherp			Cymbel	
C	2/3	1/2	C	1/4
c'	1		c	1/2
			c'	1
			c''	1/3
				verder moeilijk hoorbaar

Frontpijpen met kleine baarden, tin

Opstelling Op de de lade als in het front Beurtelings grote en kleine pijpen. Dulciaan direct achter het front. Pedaal onder in het orgel II achter I, iets hoger. Dilciaan direct achter he front.

Klaviatuur onoverzichtelijke reg.indeling

Pijpwerk Ped 16 en 8' mech. unit, gr. oct. buiten de kas Waren Rf8 en Hp8 niet gecombineerd?

Ik schreef destijds: klankopbouw redelijk goed, afzonderlijke registers onbevredigend, hijgende windvoorziening. De kerk had 70 zitplaatsen.

1974 Wijziging na vergroting kerkgebouw door E. Verschueren, Tongeren: Nieuwe ped.kas, Vh4 => Fg16 , Sb wijder gemaakt door opschuiving, samenstelling Scherp gewijzigd.

?? Disp. van II gewijzigd. Deze wijziging nog niet in het artikel in HO

Dispositie thans

I. C-f''' II.	P e d a a l C-f'	
Roerfluit 8 vt	Gedekt 8 vt	Subbas 16 vt
Octaaf 4 vt	Roerfluit 4 vt	Gedekt 8 vt
Woudfluit 2 vt	Prestant 2 vt	Fagot 16 vt
Scherp 3-4 st	Quint 2 2/3 vt(Nasard?)	
Dulciaan 8 vt	Terts 1 3/5 vt	3 koppels
	Tremulant	

Scherp thans	C	1	`
c'	1 1/3		
c''	2		
c'''	2 2/3		

genoteerd 1982. Zie ook HO 70, 415. Hierin nog de oude stemmen van II

Didam, v.m. Rooms Katholieke Sint Martinuskerk.

Voormalig orgel 1

1840 F. Loret Vermeersch

1964 Jos Vermeulen fabr.orgel van 9 stemmen. Voordien was het Loret-orgel al verdwenen.

19.. naar nieuwgebouwde Martinuskerk overgeplaatst.

1993 Kriek adviseert het V.orgel niet te doen repareren maar op zijn aanbod van een engels orgel in te gaan. Het oude orgel ging naar Geref. Gem in Neder in ...veen (Ederveen?)

Voormalig orgel 2

1894 Nicholson, hier kort voor 1993 geplaatst

2005 Kerk buiten gebruik gesteld en orgel verkocht aan RK Kerk te Terborg. Zie aldaar.

vO / K 28/6'00

Didam, R. K., O.L.Vrouwe van altijddurende Bijstand (v.m. gebouw Herv. Kerk)

Iemand gaf me het volgende:

Elbertse Soest Het vorige (Herv. orgel) verdween spoorloos

I.	II.	P e d a l
Prestant 8'	Prestant 8'	Subbas 16'
Bourdon 8'	Baarpijp 8'	
Prestant 4'	Roerfluit 4'	
Quint 2 2/3 v	Woudfluit 2'	
Prestant 2'	Sesquialter 2st	
Mixtuur 2-5 st		

P + I

P + II

I + II

I + I 4'

I + I 16'

Dinxperlo, Gereformeerde Kerk.

Uit boekje ds Bres⁴⁴:

1920 kerk Evangelisatievereniging (dus nog geen officiële kerk) in "Ons huis"
1922 orgel (harmonium?) 's zondags afgestaan door een familie.
1930 Institutie, Overdracht Evangelisatiegebouw aan de Gereformeerden.
1936 Kerkbouw klaar. Koch biedt (in dat jaar) een orgel aan, zo goed als nieuw "sterker dan het huidige orgel" f 150.- Voor het oude zou men f 80.- kunnen krijgen. De koop ging niet door. In oorlog (en daarvoor?) kerkt men in zaal Koenders. Ook zo iets in De Heurne.

Het kerkje (of wat het ook was) is veel te klein. Tekening nieuwe kerk arch. Hebly. Aalten; men wilde veranderingen hieraan. Contact met H. afgebroken wegens ruzie over zijn declaratie.

1950. Aanbesteding nieuwe kerk (arch. H.Eldering, Leeuwarden). Onenigheid over plaats orgel. Van Leeuwen 1951 laagste inschrijver. Voorlopig besteld.

1951? 29/11. Ingebruikneming kerk

1952 definitieve opdracht orgelbouw aan Van Leeuwen Zie verder orgelgegevens.

Adres Heersink Nassaustraat 20, 651881

Eigen informatie:

1930 Kerk geïnstitueerd Eigen gebouwtje, Molenpad

1934 vergroot

Na 1945 kerkdiensten in een gymnastiekzaal, daar het gebouw onbruikbaar was geworden

1951 Nieuwe kerk in de Bernard IJzerdraatstraat⁴⁵

Orgel

1952 Van Leeuwen, G.O.V.advies. Frontontwerp arch H.Eldering

Dispositie

I. H o o f d w e r k (C-g''') H. B o v e n w e r k (C-g''') P e d a l (C-f)

Praestant 8' Salicionaal 8' Subbas 16'

Bourdon 8' Roerfluit 8' Praestant 8'

Oclaaf 4'Ged.Fluit 4'

Mixtuur 4-6 st (C 2, c 2 2/3 c' 4 later dubbelkoren) Praestant 2'

Sesquialter 1-3 st (C 2' /,, c 2' /, 1' /,, c' 22' /,, t' /,, l' /,

Schalmei 8'(cilinder daarop trechter met klapdeksel

koppelingen: Pos. - H.w., H.w.- Pos, H,w - Ped., Pos. - Ped., Pos. - Ped 4'

Tremulant II

Drie vaste combinaties en aut. ped.

Tractuur

Sleepladen met electropneumatische tractuur, Elektropn. toetstractuur met vallende balgjes in de ventielkast:

Klaviatuur

vrijstaand, beneden in de kerkruimte. Volgens Schellingerhoudt wilde vL liever geheel mechanisch bouwen. Een ombouw in die zin zou tot de mogelijkheden behoren.

Pijpwerk

Geen zink

vO vaak bezocht sinds 1956 Adres: Heersink Nassaustraw 20, 651881 en (koster) Kasteyn, brandstofhandel Nieuwastraat&

Dinxperlo, Hervormde Kerk.

Historie zie rapporten en Oude Orgels in Oost-Gelderland

Aan het NIVO gaf ik nog het volgende op:

Naber liet door een timmerman een loos rugwerk met houten imitatiepijpen, alsmede twee loze (pedaal-)torens maken (beschrijving deel op knsl).. Het positief bevindt zich hierachter, heeft een eigenlijk front maar is onzichtbaar vanuit de kerk. Al met al: één der merkwaardigste orgels van ons land

In de voorlopige opgaven van het NIVO stond nog iets over de restauratie door J. de Koff in 1937:

- restauratie en uitbreiding
- pedaalklavier vernieuwd
- windvoorziening gewijzigd, tremulant toegevoegd
- sprekende frontpijpen vernieuwd
- onderpositie in zwelkast geplaatst
- dispositiewijzigingen:
- HW - Viola di Gamba 8', = Mixtuur, Trompet vernieuwd
- OP - Gemshoorn 2', Viola 8', + Voix C'eleste 8', + Clarinet 8' (er stond niet dat die Viola van het Hoofdwerk kwam. er stond ook niet, dat de mechaniek toen is ingevoerd. toonhoogte verlaagd)

Nog beter. Aankondiging restauratie en vergroting in HO 34 28 en het volgende in HO 34 90:

- Onlangs is te Dinxperlo in de gewone Godsdienstoefening in de Nederl. Herv. Kerk het geheel gerestaureerde orgel in gebruik genomen, welke opdracht berustte in handen van de orgelbouwers J. de Koff & Zoon te Utrecht. Het instrument dat bijna een heelen toon te hoog stond is op normaal toon gebracht. Het 2e manuaal werd in een crescendokast gebouwd. Mechaniek en klavieren bevoerd waardoor het kleppen is opgehouden. Voorts werden aangebracht: een nieuw pedaal en koppelbord, alsmede twee pedaalkoppels en elektrische windaandrijving met aparte wind voor Manuaal II en Tremolo. De dispositie luidt nu als volgt:

Manuaal I.

Bourdon 16, Prestant 8, Fluit travers 8, Holpijp 8, Octaaf 4, Fluit 4, Quint $2\frac{2}{3}$, Octaaf 2, Mixtuur 3 sterk, Trompet 8. (De beide laatste zijn nieuwe registers.)

Manuaal II.

Prestant 8 (disc.), Bourdon 8, Viola di Gamba 8, Voix Celeste 8, Octaaf 4, Roerfluit 4, Cornet 3 sterk, Clarinet 8. (Gamba en Clarinet zijn nieuwe registers.)

Pedaal: Subbas 16.

Huidige toestand (de aanduiding "1707" bij de registers houdt in dat er ook Naberpijpen zijn voor Cs en voor de uitbreiding tot f", soms ook D, als er van verdere verschuiving sprake is.

Manuaal C=f"

Prestant 8 voet front: de drie torens 1937?, opgeworpen labia. Alle pijpen in de torens aangesloten, de tussenvelden niet: loos zowel onder als boven, dus 1707. Binnenpijpen 1707.

Holpijp 8 voet 1707 geheel metaal

Fluit trav' 8 vt disc. gec. 1707, prestantmensuur. Af c'. C-h gecombineerd met Holpijp gaten in lade en rooster voor een tweede koor, waarin ongeveer de Octaaf 4 vt past.

Octaaf 4 voet 1707

(Open plaats disc, 1 st) Roostergaten, waarin een Prestant 8 v disc. (of Fl.trav.) past. Merkwaardig is, dat er ook roostergaten zijn in het toevoegsel (c"-f") uit 1831. Heeft Naber hierin eerst de HO Samenvatting tot 1919 [v5] Fl.traver geplaatst en tijdens het werk bedacht, dat dit niet zo practisch was bij combinatie met Holpijp 8 vt?

Fluit 4 voet 1707, C-b gedekt, vanaf cs' (de oude c') cilindrisch open.

(Open plaats 3 st disc.) de oude plaats van de Cornet

Quint 3 voet 1707

Octaaf 2 voet 1707. In de discant vanaf cs' (dus oorspr. c') onbezette gaten in het rooster die te eng zijn voor de Octaaf 4 vt en te wijd voor Quint 3 vt

Mixtuur 3,4,5 sterk 1975, op 2 slepen, waarvan er één is uitgeschakeld. Bij Velderhoff Sesquialter en (kleinere) Mixtuur?

Trompet 8 voet disc^t / bas 1975 houten stevels en koppen

O n d e r p o s i t i e f C-f''

Prestant 8 v^t disc^t 1707 (af c', bas spreekt niet, dus niet met B 8 verbonden)

Bourdon 8 voet 1831, C-H eiken

Octaaf 4 voet 1831

Roerfluit 4 voet 1831, geheel metaal, 12 kleinste pijpen flespijpen

Gemshoorn 2 voet 1975 geheel open conisch

Flageolet 1 voet 1975 op de "vacante plaats", de registerknop was al door Naber aangebracht, geheel open cilindrisch.

Cornet discant 1707

P e d a a l C-d'

Subbas (16 vt) 1895 geverfd hout

Manuaalkoppel

Pedaalkoppel I (naar man.)

Pedaalkoppel II (naar pos.)

Samenstelling vulstemmen.

Mixtuur						Cornet					
C	2	1 1/3	1			c'	4	2 2/3	2	1 3/5	
c	2 2/3	2	1 1/3	1							
c'	4	2 2/3	2	2	1 1/3						
c''	4	2 2/3	2 2/3	2	2						

Kas Zie beschrijving archief. Wit geschilderd met verguldsel. De houten imitatiepijpen zijn van tinfolie voorzien.

Laden Hoofwerklade van achteren gezien:

f'' e''' ... c''' gs e c Gs B d fs b c' d' ... b'' Fs E D C Cs Ds F h'' a'' ... cs' h a f cs A G H ds g

De inscripties in de hand van Naber op de ventielen komen hiermee niet overeen. Hier moet Naber zich hebben vergist. Hij moet aan een andere volgorde hebben gedacht, toen hij in zijn werkplaatst met de lade bezig was. De 7 ventielen aan de rechterzijde zijn gemerkt: g f ds cs H A G. Alles nog eens aanschouwelijk:

Manuaal in werkelijkheid volgens inscripties op ventielen Positief

(achteraanzicht, links de uitbreiding tot f''). De Ped.lade staat tegen de zijwand (andere zijde als klaviatuur) naast de positief-lade, alle pijpen hier afgevoerd

Klaviatuur aan linkerzijde achter schijn-pedaaltoren. Klavierbeleg met pennetjes vastgezet, nieuw ped.klavier. Indeling reg.knoppen:

T8b	T8d	(knop)	Mxt	O2	Q3	F4	O4	Fltr8	Hp8	P8
x	Co	Flag	Gh	Rf4	O4	B8	Pdc8	x	x	x

Links van klavier:

Sb Mank

PedkII PedkI

(x:) Geen knop, wel zwart overschilderd reg.plaatje. V.l.n.r. nog vaag te lezen: Clarinet, Voix Cel, Trem.

Pijpwerk Alle oude open pijpen verlengd in 1975.

Windvoorziening:

4 spaanbalgen, de treden zijn er nog: in kastje in nabijheid klaviatuur, gemakkelijk weg te nemen. Winddruk 78 mm.

Toonhoogte a = 442 Hz bij 20° of meer

vO 28/5'99, 14/6'00

organist A. Westerhoff, Casperstraat 14 De Heurne, 0315-651269

Dinxperlo 1967, RK. kerk.

Vroeger orgel?

"In de groete Capelle", plm 1680

"een heerlick regaal" aanwezig.

Arch. Gesch.Aartsbisdom Utrecht 27, p 25 (archief Vente)

Volgens mondelinge mededeling van enkele personen in het gem.archief is de huidige kerk de eerste. Voordien kerkte men in (vooral) Breedenbroek.

Iemand anders zei: Eerste kerk 1777.

Huidige orgel in nieuwe kerk uit plm 1965.

1967 Vermeulen, Alkmaar (indicatie op orgel).

Onlangs Berendsen (thans te Zelhem) haalt het orgel uit de nis waarin het achter een muur was opgesteld. Hij maakt een nieuwe kas zonder dak met een wat archaïserend uiterlijk (stijl ca 1900).

Dispositie

I. C-f''' II.C-f''' Ped. C-f' (unit, niet met Rf of Hp gecomb.) I+II
Prestant 8 vt (1 oct zink) Holpijp 8 vt (geheel zelfst.) Subbas 16 vt P+I
Roerfluit 8 vt Gedekt 4 vt (geheel hout) Gedekt 8 vt P+II
Octaaf 4 vt Kwint 2 2/3 vt p, T, opl
Mixtuur 3 st ⁴⁶ Superoctaaf 2 vt

Samenst. Mixtuur:

C	1 1/3	1	2/3
c	2	1 1/3	1
c'	2 2/3	2	1 1/3
c''	4	2 2/3	2

Tractuur Electr. Tractuur, afstandsbediening.

Pijpwerk Mogelijk is wat 2de hands pijpwerk in verwerkt. Het ene register lijkt wel iets ouder dan het andere. De frontpijpen zijn stom, een deel daarvan heeft geen kernen. Die zijn dus nu toegevoegd.

Opstelling Twee laden achter elkaar. De P8 staat achteraan.

vO/HK 11/5'99.

Doesburg. Kerken in Doesburg (naar een adresboek in het gemeentehuis):

Anglicaanse Geen eigen kerk

Chr . Geref. Ooipoortstraat 52. Pred. Bremer (?) 0314-327361, De Jong 0313-472890

Luth. Pred. N.W. Wedermeyer, Radeland 5, 0575-5652072

Geref. vrijgem. Herenstraat 22. Ds Klapwijk Wolborgenmate 87a 0314-343095

R K St.Martinus Dorpstraat 1 te Angerlo en Jul.v.Stolbergl. Doetinchem.

Nieuw Apostolisch

Veerpoortstr 3

Geref. Kerken in de Luth.k. Is dat nog zo?

D

oesburg, Evangelisch-Lutherse Kerk (Gasthuiskerk, sinds 1735 bij de lutheranen in gebruik, thans ook bij gereformeerden en remonstranten).

Kerk. Bordje ANWB aan kerkgebouw: tussen 1337 en 1354 gesticht, sinds 1735 bij de lutheranen in gebruik, officieel pas in 1794.

Doesburg Luth. Vragen bij Klomp, 0313-415466.

(evt. ook Dieren Ontmoetingskerk) (tel 31/1) pred. mevr. Wedemeier - Holt te Brummen 0575-562072.

Koster: Ch. van Dijk, Zanderskamp 68, 0313-475059, 6983 CA Doesburg. Wil de sleutel niet afgeven. Alleen Za en zondag. (tel 31/1)

Archiefgegevens.

Archief Luth.gemeente Doesburg in beheer bij stadsarchief Doesburg. Overzicht inhoud, voor zover voor orgelhistorie mogelijk van belang:

Inv.nr 1 t/m 5: Acta Kerkeraad 1794-1844, 1845-1859, 1859-1903, 1903-1923, 1924-1943

Inv.nr 6. Klapper met meest belangrijke besluiten.

Inv.nr 9. Correspondentie Kerkeraad

Inv.nr 37 Stukken betr. koster en organist

Inv.nr 49. Stukken betr. reparaties en wijzigingen kerkgebouw

Inv.nr 52-53 Stukken betr. restauratie kerk 1928-1972

Inv.nr 56. Stukken betr. orgel 1844-1912.

Inv. nr 1. Brieven, Actenstukken en al het geen betrekking heeft of hebben mag op de Evangelisch Lutherse Gemeente der stad Doesborgh, 1794 (d.w.z : begint bij 1794). Hieruit twee letterlijke citaten:

Uit Notulen kerkelijke vergadering 1/10 1839. (pag . 302. Het is haast niet te lezen. Poging tot ontcijfering:)

Daarna de onderhavige orgelzaak behandeld wordende, zoo werd goedgevonden, na eenige inbrengingen van den Heeren Buys desaangaande ontvangen te hebben, om een begin met de daarstelling van een orgel te maken, en den Heere Ketjens voorlopig van dit ons voornemen te verwittigen.

Uit Notulen gewone kerkelijke Vergadering 26 /10 1840. (pag 316 - 17, idem)

Overigens werd in deze vergadering gesproken over een orgel door Broeder Mansdorff aangekocht voor eigene rekening voor de som van f 110, en welk orgel vroeger door de Hervormde Gemeente gebruikt werd, maar thans in eenen onvolledigen en defecten staat zich bevindende, algemeen door deskundigen althans zonder buitengewone en kostbare apparatuur te bewerkstellingen onbruikbaar verklaard worden. Gemeld orgel dan werd door de broeders aanbesteed als aan te kopen ten behoeve haerer Gemeente, en de Heer Buijs verzocht als Zijnde uitsluitend, zoomedeH. Eerw. Jijnsde (?) als aan Kerkeraden zelve; belast met de daarstelling aankoop enz. van een orgel, daaromtrent zijn Ed. gevoelen der vergadering mede te moeten deelen. Daar de Heer Buys echter verklaarde in dit voorstel geen genoegen te kunnen nemen, eensdeels dewijl de daartoe af te zonderen geldmiddelen niet toereikend waren en anderen deels geen gemeentekapitaal ter bereiking van dit doel best mogt worden aangesproken en bovendien het orgel zelve zich in eenen defecten Staat bevond, zoo over deze zaak niet verder in het breede gesproken, terwijl aan geen stemming der leden onderworpen werd.

Inv. nr 2. Hierin ook de besluiten over de orgelbouw door Naber. Niets nieuws vergeleken met hetgeen in Inv. nr 56 staat.

Inv. nr 4. (Ik schreef nr 5 maar dat kan niet) Notulen:

- Losse aantekeningen in not.boek (dus geen verslag vergadering) okt'11 gecontracteerd met Maarschalkerweerd, 4 punten (als in inv.nr 56). Daarna aan M. geschreven: Nieuw Trompet en Viola di G. de i.p.v. Dulciaan en Cornet (ook overeenk. inv.nr 56). Orgelrestauratie 1912 aldus overeengekomen met Maarschalkerweerd. 9 dec'12 (Notulen) f 550.- binnengekomen voor orgelrestauratie, begroting f 700.- Gaat door!

Inv. nr 56(stukken over het orgel)

21/11 1844 Bestek en voorwaarden Kerkmeesteren en orgelmaker C.F.A.Naber, betr. levering geheel nieuw orgel. Alleen door Naber ondertekend.

art. 1. Volgende registers op manuaal

Prestant 8 Voet F in front, C-E gedekt in kast, 1/3 zuiver eng bloktin, 2/3 zoet lood, opgeworpen labiums, met stanniool of foeliebladen belegd

Holpijp 8 Voet 1 oct., droog en zacht wagenschot, de naden kant op hart gestoken, geploegd en digt gelijmd en aan de bovineinde gepint, de schroeven waarmede de dekstukken der monden worden opgeschroefd, moeten van koper zijn, de discant van orgelmetaal

Fluit traver 8 Voet de af g rest gecombineerd met Holpijp

Octaaf 4 Voet metaal (1/3 eng. bloktin, 2/3 zoetlood)

Fluit d'amour 4 Voet "

Quint Fluit 3 Voet "

Woudfluit 2 Voet "

Cornet 3 sterk disc "

Dulciaan 8 Voet Bas "

Dulciaan 8 Voet Discant "

Windlozing

- art. 2. Over windlade, koperen fundamentlijst i.p.v. de vroegere pulpeten
art. 3. Plaatsing pijpwerk in "pijpsborden", grote met hangers
art. 4. Handclavier van heel zacht rechtdradig wagenschot, 54 toetsen C-f", platte toetsen met ivoor belegd, boventoetsen met ebben
art. 5. Pedaal C-f, 13 toetsen (!)
art. 6. 2 blaasbalgen, grenen
art. 7. Over de windkanalen,
art. 8. Over walsborden en abstractuur, de laatste van fijn rechtdradig grenen
art. 9. Over reg. tractuur en reg. knoppen
art. 10. Over windstokken en hangers van eiken
art. 11. Over conducters (conducten) van zuiver lood
art. 12. Orgelkast volgens tekening met beelden (geen houtsoort genoemd)
art. 13. Elke stem naar zijnen aard mollig en lieflijk te intoneren, gestemd in de tegenwoordige in gebruik zijnde gelijkzwevende temperatuur op orkesttoon
art. 14. 10 maanden levertijd
art. 15. 10 jaar garantie
art. 16. Hoe f 1580.- in termijnen zal worden voldaan (van dit artikel eerste versie doorgeschrapt. Wel zelfde totaalbedrag).
art. 17. Handlanger of balgentreder op rekening aanbesteders

Losse bijlagen:

- 31/12 1844 Twee personen zijn borg voor Naber. Namen bijna onleesbaar; Gervel Vermeer en Johs(Kassier?)
2/1 1845 Quitantie Naber ontvangt f 500.-
5/8 ... Idem
1/1 1846 Verklaring kerkeraad: aan N. uitbetaald f 432.45
z.d. Bestek en condities betr. schilderen en vergulden der kas van het nieuw gebouwde orgel, geen namen genoemd, niet ondertekend (dus concept).
dec 1910 Organist F.E. Moorsdorft (?) Sr schrijft: Orgel vervaardigd door Naber uit Deventer 1845. Dulciaan 8 vt, Cornet 3 st af c, Woudfluit 2 vt, Quintfluit 3 vt, Fl. d'amore 4 vt, Octaaf 4 vt, Fluit raver 8 vt, Holpijp 8 vt, Prestant 8 vt.
Pijpw in goede staat, gewenscht ander register te plaatsen voor Dlc, daar dit register van weinig nut is in een kleine kerk. Daarvoor Gmb, Sal of Aeo of i.d. 8 vt. Schoonmaak. De Cornet vereischt een enkele nieuwe pijp, rammelen toetsen wegnemen.
z.d. Maarschalkerweerd aan Weleerw. Heerv C.Th. Scharthen (?), Doesburg. Orgel goed gemaakt van goed materiaal, verwaarloosd onderhoud, overmatige hitte afgelopen zomer. Nodig:
1. blaasbalg in orde brenegen
2. Alle pijpen reinigen en nieuw intoneren
3. aan te bevelen: Dlc -> VdG 8
4. aan te bevelen: front opnieuw aluminiseren.
Aan achterzijde aantekening: Toegevoegd: nieuw Trompet over het gehele klavier. Gamba alleen in de discant.
4/10'11 Onleesbaar aan bestuur Remonstr. gemeente. Orgel Luth. k. heeft dringend herstel nodig. Ook voor remonstranten van belang. Zullen bij leden aankloppen voor bijdragen.
z.d. Onleesbaar aan leden Rem.gem. Verzoek bijdragen. Daaronder lijst met handtekeningen van gevers. Totaal f 225,-
z.d. Idem luth.gem. f 61.50.
z.d. Maarschalkerweerd. Rekening voor schoonmaak etc., nieuwe Trompet en Gamba dc. f 450.-, voor aluminiseren frontpijpen f 50.- ... voldaan.
1912 Nota's voor wat kleine kosten.
22/6'12 Nog een kladje met wat kosten
vO notities 13/10'00

Voorgeschiedenis: Zie Oude orgels in Oost-Gelderland

1 arch. onderzoek 13/10'00. Zie map archieven Oost Gld

Destijds: organist Drees 08340-23075, sleutel M .v.d.Bovenkamp, Bg Nahuissingel 40 tel. 08334-2486.

In 2000: koster: Ch. van Dijk, Zanderskamp 68, 0313-475059, 6983 CA Doesburg.

Overzicht historie

1839 / 40 Notulen kerkelijke vergaderingen⁴⁷ :

1/10 1839. Plannen tot "daarstelling" van een orgel.

26/10 1840. Het orgel, dat vroeger in de hervormde gemeente in gebruik is geweest, is door Broeder Mannsdorff voor f 110.- aangekocht. Het is echter onvolledig en defect en niet dan met grote onkosten in orde te brengen. Men gaat niet verder op de zaak in.

Ook in het archief van de hervormde gemeente staat iets over verkoop van hun voormalige orgel. Zie aldaar.

1844 21 nov. Bestek C.F.A. Naber betreffende levering van een nieuw orgel⁴⁸. Hierin de dispositie, gelijkkluidend aan de huidige (zonder de thans aanwezige spelfouten). De Fluit traver zou beginnen bij g. (uitvoerig: zie archiefgegevens)

⁴⁷ . Archief Evangelisch-Lutherse gemeente Doesburg in beheer bij stadsarchief Doesburg, inv. nr. 1, p 302, 316/317.

⁴⁸ . Archief Evangelisch-Lutherse gemeente Doesburg in Stadsarchief Doesburg. Inv. nr. 56, hierin ook de gegevens uit 1910-1912. Ook alles in de notulenboeken, inv. nr. 2 en 4.

Samenstelling metaal: 1/3 zuiver engels bloktin, 2/3 zoetlood. Dat gold ook voor de Prestant 8', die met tinfolie zou worden belegd. Er staat, dat het pedaal tot f loopt en 13 (sic) toetsen heeft. Twee grenen balgen, koperen fundamentlijst in plaats van de gebruikelijke pulpeten, verder de gebruikelijke bepalingen.

1845 21 dec. Ingebruikneming nieuw orgel van C.F.A. Naber⁴⁹. In het Boekzaalbericht hierover wordt gesproken over "Nauwkeurige behandeling, eenvoudige luister, aangename en krachtige intonatie". Er was financiële steun van enkele grote gemeenten in den lande. Het orgel is ingespeeld en gekeurd door Zellinger, organist van de Hervormde gemeente. ca 1930 Maarschalkerweerd: schoonmaak en restauratie, frontpijpen "geäluminiseerd", Cornet en Dulciaan resp. vervangen door Gamba en Trompet.

1971 Restauratie en herstel oorspronkelijke dispositie door Blank onder advies van Klaas Bolt⁵⁰. Gezien wat in het Bolt-archief staat is er veel geruzie geweest over de verwarming.

Dispositie:

M a n u a l C-f"

Prestant 8 Voet C-E gedekt

Holpijp 8 Voet 1 octaaf eiken (overeenkomstig contract: wagenschot))

"Fluit raver" 8 Voet C-e gecombineerd met Holpijp, vanaf f prestantmensuur, volgens contract vanaf g.

Octaaf 4 Voet

Fluit d'amour 4 Voet gedekt, vanaf fs" open conisch

Quintfluit 3 Voet gedekt, vanaf c" conisch open

Woudfluit 2 Voet cilindrisch open

"Cornet" 3 sterk 1971, lage samenstelling: c' 4 3¹/₅ 2²/₃, gereconstrueerd naar roostergaten

"Dulziaan" 8 Voet Bas / Disc. 1971, houten stevels en koppen, kopie Dulciaan van het orgel, dat zich vroeger in Geldermalsen bevond.

P e d a l C-f, aangehangen

Windlossing

Klaviatuur Aan linkerkzijde, origineel, reg.inscripties waarschijnlijk niet. "C.F.A.Naber fecit Deventer"

Toonhoogte *zal ik later moeten opmeten, heb ik ooit gdaan. Waar zijn mijn gegevens?*

Winddruk *idem*

Klaviatuur aan linkerkzijde

Bijzonderheden

Lade Indeling: diatonisch van binnen uit aflopend.

arch. onderzoek 13/10'00

Destijds: organist Drees 08340-23075, sleutel M .v.d.Bovenkamp, Bg Nahuissingel 40 tel. 08334-2486.

In 2000: kosten: Ch. van Dijk, Zanderskamp 68, 0313-475059, 6983 CA Doesburg.

vO aug'71 (2x)\

⁴⁹ . Boekzaal 1846 I, p 108, door plaatselijke archiefstukken bevestigd:

⁵⁰ . HO 1972 p 95. Hierin ook f, samenst. Cornet onjuist. Aankondiging restauratie in HO '70 p 138

Doesburg, Gereformeerde kerk. Kerkdiensten in de Lutherse Kerk. Is dat nog zo?

Orgel in voormalige kerk.

1912 W.G.Verhoek, orgelmaker te Utrecht levert een tweedehands orgel met de volgende stemmen, in de volgende volgorde genoteerd:

Bourdon 16 vt, Holfluit 8 vt, Octaaf 4 vt, Fluit 4 vt, Octaaf 2 vt, Prestant 8 vt, Viola di Gamba 8 vt (één octaaf van Holfluit), alle – op VdG na – bestaande uit 54 pijpen.

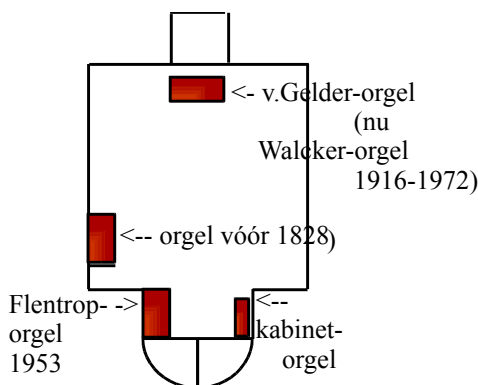
1922 De Vereenigde Orgelfabriek Aalten verricht een ombouw tot pneumatisch instrument⁵¹.

Het orgel is niet meer aanwezig: de Gereformeerden hebben geen eigen kerkgebouw meer.

Doesburg, Hervormde Martinikerk

Voormalige orgels 1490 - 1829 ⁵²:

- 1493 Eerste vermelding organist (M).
 1548 Kerkbrand. Lot orgel onbekend (M).
 1558 Nieuw orgel Hans Graurock (M).
 1605 Idem Jan Morleth II (M,L), waarsch. 8 reg op man, 4 op bov.kl. (M)
 1698 Restauratie Conradus Ruprecht (M)
 1711 Reparatie "Jan Joost Jalinck" (M)
 1737 Broekhuysen beweert, dat het orgel in 1737 is gebouwd na gedeeltelijke instorting der kerk. Disp. als bij Hess I: 12 st. 2 man.
 1810 Voorstel nw o door Nolting. Niet ondertekend contract:
 Nieuw orgel op betere plaats dan het bestaande:
 Man P8 Code4st B16 B8 O4 Q3 O2 Q1¹/₂ Mxt1¹/₂ 5st T(8)b/d
 Pos. P4 B8 VdG8dc Fluitedous4 Fluiteprimo2 O2 Vh8 Trem Vent (L)
 1828 Contract met Evert van Gelder, Warmoesstraat 72, Amsterdam .Disp. vlgs contract:
 P8 B16 Hp8 F4 O4 SO2 Mxt2'4st Sxq2stdc Co4stdc Rkw3bas Kw3 T8
 Rw P8 Hp8 O4 O2 Rf4 Flg2 Dlc8 Vh8 VdG8dc C-f" aangehP. Beelden Geloof hoop en liefde op het orgel. Leg vermoedt dat de Q3 alleen in de dc aanwezig was. Dit verklaart de in contract genoemde 11 st in het Man.
 Maar: bij het Rw heeft hij het over 8¹/₂ stem. Vlgs deze telling zijn er in het Man. 9 hele en 3 halve stemmen, dat zou 10¹/₂ zijn (L). Leg moet gelijk hebben gezien de opmerking in contract 1855.
 Vóór de ingebruikneming op 22/11 1829 ⁵³ verklaarde organist de Vries (Nijmegen): "Niet te bespelen ...behoort volstrekt afgekeurd te worden" (M) Verbeteringen door vG hadden geen resultaat (L).
 Broekhuysen geeft de dispositie met de nodige ongerijmdheden, o.m. vergeet hij de Oct 4.
 In het archief is een advertentie aanwezig, waarin v.Gelder materiaal, afkomstig uit Elburg aanbiedt.
 1831 en later: offertes diverse orgelmakers (L).
 1840 Oude orgel verkocht aan "eene Commissie der Luttersche Gemeente" (M).
 1854 contract met L.Schwarze:
 B16, bas vern, Mxt wordt 1', Roerquint doorgeschraapt, bij Kwint: "Blijft, wordt doorgeboord (doorgevoerd?) in discant. T8 wordt gehalveerd.Sq en Co vervallen. Nieuw Fg16 en VdG8.
 Pos. Flg vervalt
 Nw ped. toevoegen met Sb16 Vlnb16 Ob8 Bzbas16 T8.
 Gekeurd door J.v.d.Dussen, Arnhem: gunstig oordeel op windvoorziening na (de oude door S. gehandhaafd) (L).
 1876 E.Leichel, Duisburg: vern T8 en Fg16 met behoud schalbekers (L)
 1905 Maarschalkerweerd. "Belangrijke technische verbetering" ⁵⁴.
 1926 Opdracht reparatie De Koff ⁵⁵.
 1937 Rapport Klokken en Orgelraad "Inlichtingen over de betekenis van dit orgel (1830 v.Gelder)" ⁵⁶
 1938 restauratie door vdBrink, Leersum onder W.Zorgman (die inmiddels naar Z.Afrika is geëmigreerd en van wie geen nadere gegevens zijn te verkrijgen. Voor zover uit de stukken is na te gaan:
 Herstel laden, nw mech. klaviatuur Vlc (Ped) door nw vervangen. Op open plaats (Flg) een nw reg. gepl. (L)
 1945 15/4. Door instorten toren door oorlogshandelingen orgel verloren gegaan (M).

(Medeling Meijer. In zijn brochure staat: Oostzijde zuider zijbeuk)

N.A.Meijer 0313-476330
 Abrahamse 0314-381082

⁵² Ontleend aan Leg-archief (L) en boekje Grote of Martinikerk Doesburg, Doesburg 1898, artikel N.A.Meijer (M).

⁵³ Boekzaal 1830 I, p 84. Hierin niets over afgekeurd orgel

⁵⁴ HO sept 1905, p 4

⁵⁵ HO jun 1926, p 68

⁵⁶ KV-archief, inv nr 82, ook afgedrukt in HO mei 1937 p 71

Kabinetorgel ca 1806.

Naast de twee 20ste eeuwse orgels in deze kerk bevindt zich hier sinds begin 2003 weer een historisch orgel, het kabinetorgel, dat tot voor kort in kasteel Groeneveld te Baarn. stond. Historische gegevens, voor zover bekend⁵⁷ :

ca 1805 Opgeleverd door H.H.Freytag, waarschijnlijk aan een particulier.

1958 Aangekocht uit particulier bezit te Middelstum.

1959 De Koff: restauratie en plaatsing als tijdelijk koororgel in de Hervormde kerk te Soest.

1985 Van Vulpen: plaatsing in kasteel Groeneveld.

2003 Flentrop: plaatsing in Doesburg. Het orgel blijft in particulier bezit.

Dispositie:

M a n u a l C-f''

Praestant 4 voet Bas/ Dic C-E gedekt metaal direct achter het front, F-h in front

Speelfluit 2 voet open conisch

Octaaf 2 voet

Fluit 4 voet geheel van metaal, C-h'' gedekt, vanaf c''' open cilindrisch

Holpijp 8 vt geheel van eiken

Fluittrav. 8 voet Discant metaal, open

Tremulant

Kas eiken (geen fineer). De twee beeldjes aan weerskanten op het instrument zijn niet origineel. Het geheel is met deuren af te sluiten. In gesloten toestand is het instrument niet als orgel herkenbaar.

Indeling lade. Afwijkend van de situatie bij de meeste kabinetorgels: één lade diatonisch aan weerskanten aflopend. Dat houdt in dat er in dit geval een wellenbord is.

Windvoorziening:

magazijnbalg met schepbalg onder het orgel, door de bespeler zelf te bedienen, daarnaast een windmachine.

Pijpwerk. Vrijwel alle open pijpen zijn recent verlengd.

Klaviatuur inschuifbaar. Geen pedaal. Indeling reg.knoppen:

Hp8 Fltr8dc

O2 F4

Splf2 P4dc

P4bs Trem

Koororgel 1953.

1953 Flentrop. Orgel ontworpen door Joh. Legêne als hulporgel in het koor der kerk, dat na de verwoesting eerst is hersteld en in gebruik genomen, met de bedoeling, dat het later in een veel groter orgel zou worden opgenomen; hiervoor had L. ook de tekeningen al gemaakt. Voordien, heeft het orgel gestaan op een expositie in de Brouwerskapel van de Grote Kerk te Haarlem.

Dispositie

I. (C-f'') II. (C-f'') P e d a l (C-d')

Praestant 8 vt (koper, C-Fs gedekt, ook koper) Holpijp 8 vt (C-e gecomb. met Hp 8 van I) Bourdon 16 vt (koper)

Holpijp 8 vt Roerfluit 4 vt

Octaaf 4 vt Praestant 2 vt 3 gebr. koppels (treden)

Vlakfluit 2 vt Nasard $1\frac{1}{3}$ vt C-f'', C-d'

Mixtuur $11\frac{1}{3}$ ' 4-6 st Scherp $1\frac{1}{2}$ ' 2-3 st

Musette 8 vt

I. II.

Praestant 8 vt (koper, C-Fs gedekt, ook koper)

Holpijp 8 vt (C-e gecomb. met Hp 8 van I)

Holpijp 8 vt Roerfluit 4 vt

Octaaf 4 vt Praestant 2 vt

Vlakfluit 2 vt Nasard $11\frac{1}{3}$ vt

Mixtuur $11\frac{1}{3}$ ' 4-6 st Scherp $1\frac{1}{2}$ ' 2-3 st

Musette 8 vt

P e d a l

Bourdon 16 vt (koper)

3 gebr. koppels (treden)

Oorspronkelijk, was het gedekte deel der Pr 8 ook niet zelfstandig maar van Hp afgeleid.

Mixtuur: C $1\frac{1}{3}$, c 2, c' $2\frac{2}{3}$, c'' 4, Scherp C $1\frac{1}{2}$, A $2\frac{2}{3}$, fs 1, ds' $1\frac{1}{3}$ c'' 2

Leg. archief

HO sept'53

vO, veel bezoek t/m 5/10'74, 13/10'99

Het Walcker-orgel uit Rotterdam

1916 Walcker & Co, Ludwigsburg. Gebouwd voor Geref. Nieuwe Zuiderkerk, Rotterdam.

1972 overplaatsing naar Doesburg door Vermeulen, Alkmaar. Voor die tijd, was de tractuur, die oorspronkelijk pneumatisch was, al electrisch gemaakt (mondelinge mededeling).

Dispositie, zoals vermeld in Het Orgel apr'16, met weglating van alle speelhulpen.

I. C-c^{IV} II. In zwelkast C-c^{IV} 1) III. In zwelkast C-c^{IV} 1) IV. Echowerk C-c^{IV} 1)

Prizipal 16' Bourdon 16' Lieblich Gedeckt 16' Quintaton 16'

Gross Principal 8' Flotenprinzipal 8' Geigen Prinzipal 8' Nachthorn 8'

Bourdon 8' Synthemataphon 8' (dubbele labia) Lieblich Gedeckt 8' Echo Bourdon 8'

Viola di Gamba 8' Doppelgedeckt 8'(idem) Konzertflöte 8' Echo Gamba 8'

Jubalflöte 8' (dubbele labia) Flöte harmonique 8' Quintaton 8' Vox Angelica 8'

Gemshorn 8' Salicional 8' Viola d'amour 8' Spitzflöte 4'

Dulciana 8' Cello 8' Aeoline 8' Glockenton 3-4 st

Praestant 4' Harmonika 8' Voix Celeste 8' Vox humana 8'(opslaand)

Rohrflöte 4' Prinzipal 4' Liebes Geige 4' Echo-Trompete 8' (idem)

Octave2'Orchesterflöte 4' Flauto dolce 4'

Cornett Silb. 3-5 st Piccolo 2' Flautino 2

Mixtur Silb. 5 st Cornettino 3-4 st Sesquialtera 2 2/3, 1 3/5'

Trompete 8' (opslaand) Nazard 2 2/3' Cymbel Silb. 3-4 st

Gross Mixtur 5-7 st Clarinette 8' (doorslaand)

Basson 16' (opslaand)

Tromp.harm. 8'(idem)

Orchester Oboe 8' (idem)

Clairon harm 4' (idem)

1) met uitbouw tot c^v

P e d a a l C-f Z w e l w e r k p e d a a l

Grand Bourdon 32' (combinatie Contrabass en Quintbass) Gektbass16' (tr van III Liebl.ged 16'

Prinzipalbass 16' Echobass 16' (tr van IV Quintatön 16' ?

Subbass 16' Bourdon doux 8' (tr van IV EchoBourdon 16')

Harmonikabass 16' Bassflöte 8' (tr van III Konzertfl. 8' ?)

Contrabass 16' (tr van I Princip 16') Violoncello 8' (tr van II Cello8' ?)

Octavebass 16' Bassonbass 16' (tr van II Basso 16')

Flötenbass 8' (tr van I Jubalflöte 8')

Choralbass 4'

Quintbass 10 2/3

Mixtuur 5 st (tr van I Mixtur Silb.)

Bombardon 32'

Posaune 16'

Tuba 8'

Clairon harmonique 4' (tr van II Clairon harm.4')

Doesburg, Rooms Katholieke Sint Martinuskerk Juliana van Stolberglaan 3

Voormalige orgel. Thans in Zeddam Hervormde Kerk, Zie aldaar.

Huidige orgel.

1889 Maarschalkerweerd. Electropneumatisch systeem Schmöle em Mols met batterijen, die 3 jaar goed zouden blijven: Een der eerste orgels in Nederland met een dergelijke constructie.

Hw. B 16, P 8, Rf 8, Fltr 8, O 4, Fldolce 4, Q 3, O 2, Co 4 st, Mxt 2-5 st, T 8

Zwelw. Bp 8, VdG 8, Hp 8, Octfl 4, Salt 4, BassHb 8

Ped. P 16, Gedbs 16, Opb 8, Ged 8, Baz 16 (hout)

3 norm.koppels, octkoppel I⁵⁸

1900 systeem vervangen door een pneumatisch.

1967 overgeplaatst door Vermeulen Weert naar de nieuwe Martinuskerk en gerestaureerd onder Dr P.J.de Bruyn⁵⁹. Het systeem is nu een modern electrisch systeem, met behoud van de slepen.

Dispositie

I. (C-f''') II. i n z w e l k a s t P e d a a l (C-d') O v e r i g e (treden)

Bourdon 16 Baardpijp 8 (zelstandig af C) Subbas 16 ... ?

Prestant 8 Holpijp 8 Openbas 8 I + II

Roerfluit 8 Gamba 8 (C-H van Hp) Gedekt 8 P + I

Openluit 8 (C-H van Rf) Flûte octaviante 4Prestant 4 P + II

Flûte dolce 4 Zwegel 4 (lijkt Salicet) Zweltrede

Octaaf 4 Sesquialter 2 st (C 2²/₃, f 1³/₅ erbij)

Quint 3 Basson Hobo 8

Octaaf 2

Mixture 5 (C 2, c 2²/₃, c' 4, g' 5¹/₃, volgens Vermeulen 3-5 st)

Cornet (klinkt als 4, 2²/₃, 2, 1³/₅, volgens V 5 st) 2 loze knoppen voor de symmetrie

Trompet 8

Kas schijnt te zijn verlaagd bij de overplaatsing.

Opstelling hoofdwerk onderin in twee delen op verschillende hoogte. Zwelwerk niet te zien.

Klaviatuur Originele vrijstaande speeltafel.

vO 6/11'98

1. Aldus in HO jg 4, nr 7, p 1 (1889) en praktisch gelijkkluidend in De Mixtuur nr 9, p 155 (Salicionaal ipv Salicet)

2. folder Vermeulen

3. Verm. geeft op 3-5 st

4. Verm. geeft op 5 st

vO 6/11'98

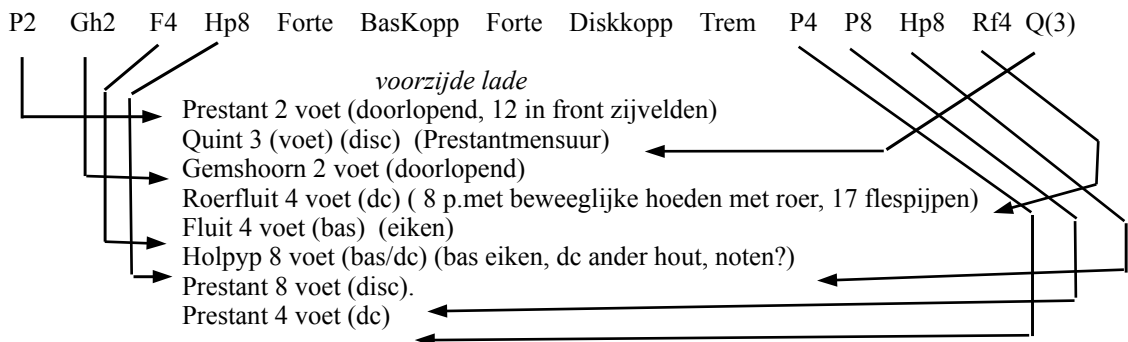
Doesburg Remonstrantse kerk (Fraterhuis). Paardemarkt 14

thans als tweede orgel in de Lutherse kerk

Eigen beschrijving uit 1977:

Lade en pijpwerk van een 18de eeuws kabinet-orgel in een soort linnenkast , op de achterkant "Juli 1890", en klavier, windtrapvoorziening en registerknoppen kennelijk van een harmonium afkomstig. De heke indeling is als bij een harmonium, gr.deels registers verdeeld over bas en discant, forte-knoppen, waardoor het dak wordt geopend en octaafkoppels. mtpl: 1970

Het verband tussen de **registerknoppen** en de **lade** blijkt uit deze schets

De juiste registernamen (v.l.n.r.) waren:

Prestant 2 voet, Gemshoorn 2 voet, Fluit 4 voet, Holpyp 8 voet, Forte, Bas koppeling, Forte, Diskant koppeling, Tremolo, Prestant 4 voet, Prestant 8 voet, Holpyp 8 voet, Roerfluit 4 voet, Quint 3

Front- en binnenpijpen.

Geheel of gr.deels origineel Front: In de zijvelden gr. octaaf van Prestant 2', middenvelden stom zonder kern. De middelste pijp van onder en bovenveld hadden wel en kern maar waren niet aangesloten

Lade C-c", origineel met indeling: B Fs D C E Gs c d ds e ... (chrom) ...c" cs A F Cs Ds G H.

Tractuur Geen wellenbord (waarschijnlijk wel voor C-cs

Windvoorziening

magazijnbalg met twee schepalgen, die worden bediend als bij een harmonium

Klaviatuur harmoniumklavier en - registerknoppen met indeling als bij een harmonium omvang $\underline{F}$ - f", daaronder een blind klavier C-c". (uiteraard) geen pedaal. Ook aan een harmonium ontleend zijn: Forte-knoppen (ook met zwelinrichting te bedienen), waardoor het dak wordt geopend en octaafkoppels, Bas- en discantverdeling voor de meeste registers

prestan 8 voet (c', (Bolt maakt er *pirestan* van)

Uit Bolt-archief:

27/3'70. prijsopgave Blank, die het orgel inmiddels al heeft overgeplaatst.

Apr'70. Bolt, Beschrijving van het kabinetorgel in de Remonstrants Gereformeerde Gemeente te Doesburg.

Aangekocht 1969 van R.Venema, Ten Boer, gebouwd ca 1740-70.

Hp8 b/d, P 8 dc, F4 b/d (dc Rf), Q 3 dc (afw.makelij), O 2, Gh 2, pijpwerk gaaf, orig. windlade C-c", kast 1899 gewijzigd, harmoniumklavier, waarvan cs"-f" met koppelsysteem speelbaar gemaakt. Harmoniumknoppen. Restaur.plan Blank.

9/5'78 Subsidietoekenning.

30/6 en 13/8'80 Tekeningen Blank.

20/8'80 Bolt, concept aanvraag tot meer subsidie met begeleidend schrijven (18/8): Gierveld heeft onlangs een kab.o. ontdekt en gekocht, dat vrijwel identiek is aan dat te D. Kas had rijkere ornamentiek, dan aanvankelijk verondersteld.

Sept'81 Bolt, aantekeningen over orgels Castricum, Gierveld, vd Hooven.

6/19'81 Blank (doorslag), geb. tussen 1755 en '60, verm. door P.Muller, korte bschrijving en mensuren. Gelijkenis met Den Haag kapel Jakobskerk, Haarlem, Coen Cusershuis en o. van Gierveld. Kas geheel nieuw, getrouwe copie van Vleuten. P 4 is iets nieuwer, maar naar mensuren van O 2 gemaakt.

Eindoordeel Bolt 10/10'81 met niets dan lof, o.m. betreffende het nieuw maken van de kast in rococostijl.

Situatie na restauratie Blank:

Octaaf 2 v (doorlopend) 12 pijpen in het front (de zijvelden, de middenvelden zijn stom, alle op de grootste na in onderveld en volgens vroegere aantekening ook de grootste in het bovenveld zonder kern)

Viola di Gamba 8 v (dc) was afgesneden tot 4 v. Hiervan weer VdG gemaakt (inscr. Fiooldigamba beschrijving Bolt).

Gemshoorn 2 v (doorlopend)

Fluit 4 v (bas) eiken

Roerfluit 4 v (disc) 8 pijpen met beweegbare hoeden, de 17 kleinste zijn flespijpen

Holpijp 8 v (bas/dc) geheel van hout (bas eiken, dc perhout, fs" en c" nieuw)

Prestant 8 v (dc metaal

Prestant 4 v (dc) was verschoven tot Quint 3 v. Dit is weer hersteld. Volgens een beschrijving van Blank; pijpwerk iets nieuwer. Deze pijpen zijn praktisch onbereikbaar

Tremulant

Hieruit volgt dat de twee gereconstrueerde regisers zijn verplaatst

Scheiding bas/disc

h / c'

Kas nieuw, hierin snijwerk, dat destijds was overgebracht naar de harmoniumkast. Verder diende het orgel van Gierveld als voorbeeld. De oude kas is nu opbergkast ter plaatse.

Windvoorziening

Mag.balgje

Lade Indelig: Bolt schrijft (na correctie): B Gs Fs E D C c....c" Cs Ds F G A H. Als dat waar is, zou dat geheel veranderd zijn!!

Pijpwerk Op slechts enkele pijpen na origineel.

Pijpwerk Op slechts enkele pijpen na origineel.

Klaviatuur Het klavier (nieuw) is uitschuifbaar. Indeling der reg.knoppen aan weerszijden van het klavier:

Holpyp 8 Viola di Gamba 8 v.

Fluit 4 v. Holpyp 8 v.

Gemshoorn 2 v. Prestant 8 v.

Octaaf 2 v. Prestant 4 v.

Tremulant Fluit 4 v.

vO/dL 27/6'77

vO/K 6/11'98, 1/6'99

Huismeesteres Mevr. Verheien (of Verheyen?), toen het orgel nog in het Fraterhus stond

S

Doetinchem, algemeen, deels uit oude aantekeningen:

Baptistengemeente. Zie Zendingskapel.

Doopsgezinde Kerk. Destijds 1x per maand dienst in de Driekoningenkapel.

Evangelisch Lutherse Kerk. Zie knipsels en dispositie.

Geref. kerk. Zie foto's, disp.

Geref art. 31 kerkdiensten in de Driekoningenkapel.

Hervormde Grote Kerk Zie foto's, disp. Ook voorm. orgel

Hervormde Kerk "Het Anker" in wijk Kruisberg ca 1954. Flentrop-orgeltje van 7 stemmen een aangeh. ped. (Sandra van Gog org. te 's-Heerenberg op jaarverg NOV '93.)

1963 volgens Schoonen: 6 st. Zie knipsel, dubbelganger van dat in G.Herder.

Hervormde Goede Herderkerk. Nieuwe Kerk Lijsterbeslaan bij Watertoren (mededeling Sipkema)

art. Schoonen: 1965 Flentrop 6 st. Dubbelganger van dat in "Het Anker"

Nieuw Apostolische Kerk. Zou volgens krant (zie knipsel) in 1994 worden gesloten.

Verpleeghuis De Ooiman. 1965 A.H. de Graaf zie foto en disp.

(Oud?) Geref. Gem. Kruisberg. Zie art. Jan Schoonen:

ca'52 v. Vulpen, 1963 (of iets later) naar nieuwe kerk overgeplaatst.

RK H.Geestkerk(inst. 1962). Rozengaardseweg.

Kerk 1965. Orgel 1965 Elbertse 1 kl. el.tr. Zie art. J.Schoonen

RK O.L.Vr. ten Hemelopneming Broekhuysen: RK. (deze?) Onbruikbaar kabinet-orgel.

(Ik had nog een aantekening: RK in oorlog verwoest, heette Magdalena en had een Maarschalkerweerd-orgel)

(Andere aantekening: Bätz-Witte (??) Dit kan haast niet.)

Arentsen-Tieben c.s. 125 jaar kerkelijk leven in Doetinchem, 1857-1982, Doetinchem 1982.:

Na Reformatie Catherinakerk aan Protestanten overgedragen. Na verschillende eerdere schuilkerken bouw kapel

Wijnbergen. 1777 vernieuwd.

1855 stichting parochie O.L.Vr. Hemelvaart. Eerst noodkerk, daarna nieuwe kerk. 1861 besluit nieuwe kerk aan de Waterstraat (foto: gothisch). 1870 komt aanschaf orgel ter sprake. Zie verhaal over organist 1925 p 19.

1 934 Nieuwe kerk architect H.W.Valk 's-Hertogenbosch. Valk aan Pasplein. De kerk heeft de bombardementen in mrt'45 overleefd.

Tot zover het boekje.

28/2'01. Bezoek kerk: Orgel aan weerszijden van koor, verm. electr.pn. Hoe je daar kunt komen is niet duidelijk. Het is buiten gebruik. Organist Gebbing, Holterweg 118, tel 363795.

RK Wijnbergen. Zie Wijnbergen als plaats.

Rel. gemeenschappen etc. Zrs St. Joseph, Joseph Ziekenhuis, Nederheide (penitenciaire vormingsinrichting, Abdij Slangenburg. Alleen van deze laatste gegevens over orgel. Betr. religieuze gemeenschappen Doetinchem: zie onder dekenaat Terborg.

Sint Willibrord Abdij in de Slangenburg Vermeulen, andere bron: (art. Tom Ruigrok: G.A.C. de Graaf) vragen naar pater 't Hoen.

Zendingskapel van Nispenstraat tegenover oude Postkantoor. 1922 A.S.J.Dekker Goes

I. B16 P8 Concft8 Viola8 O4 O2 Co2-3st EchoTr8 II Vpr8 Holf8 Aeo8 VxC8 Rf4

Ped Sb16 Viola 8 bron: K(&Z?) p 15

Sipkema had het over een orgeltje dat gerestaureerd moet worden.

Ooms: Hier kerken de Baptisten.

Ziekenhuis Slingeland. Med. Sandra van Gog, organiste te 's-Heerenberg, op jaarverg. NOV '93: Vermeulen, Weert. Stond in een plaats bij Nijmegen, waar Kriek een Engels orgel heeft neergezret. Vervolgens plaatste hij het Vermeulen-orgel hier.

Doetinchem, Hervormde Catharinakerk

voormalige orgels.

1524 of '27 Kerk en orgel verbrand volgens Broekhuysen⁶⁰

1598 Orgel (enkerk ?) vernield "in algemene woelingen"⁶¹

1610 Bouw orgel door Jan Morleth⁶².

1774 Disp. volgens Hess

B o v e n C l a v i e r		R u g p o s i t i e f	
Præstant 8 v	Quint 3 v	Holpyp 8 v	Scharp
Quintadeena 16 v	Mixtuur	Præstant 4 v	Sexquialtra
Octaav 4 v—	Cimbel	Octaav 2 v	Dulciaan
Echo 4 v	Cornet	Quint 3 v	
Fluit 2 v	Trompet 8 v		

drie blaasbalgen, aangehangen pedaal

Uit latere berichtgeving (1822) blijkt dat de Cornet een tongwerk was.

16/3 1820 Timmerman Beulink rep. blaasbalgen opgedragen⁶³

1822 J. Armbröst. Dichtmaken van de blaasbalgen om lekkage op te heffen. Uitnemen en repareren van het pijpwerk, waarbij met name de tongwerken Trompet, Dulciaan en Cornet worden genoemd, in orde brengen van de klaviatuur. Orgel geëxamineerd (vermoedelijk door Zwaaneveld)⁶⁴

Broekhuysen schrijft over een vergroting van het orgel in dat jaar. Volgens de authentieke gegevens was het slechts een reparatie. Hij geeft de dispositie van Hess (met zijn stereotype aanvulling: tremulant, ventil, daarbij de grootte van de vulstemmen en de toevoeging "B" bij de Cornet) en vervolgens die van 1822:

M a n u a a l		P o s i t i e f	
Prestant 8 vt	Scherp 3-4 -5 st	Prestant 4 vt	Roerfluit 8 vt
Bourdon 16 vt	Mixtuur 4-5-6 st	Octaaf 2 vt	Quint 3 vt
Octaaf 4 vt	Cimbel 2 st 1 vt	Fluit 4 vt	Viol di Gamba 8 vt
Quint 3 vt	Cornet in de Bas, tongwerk	Dulciaan 8 vt	
Woudfluit 2 vt	Trompet 8 vt		
Echo 4 vt	afsluiting, tremulant, ventil		

CD-(f"), aangehangen pedaal tot d', drie balgen, Afsluiting, tremulant, ventil, 3 balgen.

1856 De firma Nolting & Zn Emmerich (A. Holland) verplaatst het orgel in het gebouw in het kader van de vernieuwing van het kerkinterieur. Het komt nu tegen de torenmuur te staan. Het werk is gekeurd door Van der Dussen. In het

Boekzaalbericht hierover vinden we nog wat nadere details⁶⁵: verplaatsing van het klavier, met bijvoeging van een geheel nieuw regeerwerk en het inbrengen van een nieuwe V. di Gamba en Fluit. Uit oude foto's⁶⁶ is duidelijk, dat het oude front (met rugwerk) daarbij grotendeels is gehandhaafd. Broekhuysen noemt (terecht) A. Holland als orgelmaker. Broekhuysen noemt ook de verplaatsing door Holland, zonder een nieuwe dispositie

1885 Van 't Kruijs schrijft: "in 1856 door H.Haffmans geleverd":

H o o f d m a n u a a l		B o v e n m a n u a a l		P e d a a l	
Prestant 8 Voet	Octaaf 2 Voet	Prestant 4 Voet	Violon 16 Voet		
Bourdon 16 Voet	Mixtuur (bas) 3 st	Salicionaal 8 Voet	Subbas 16 Voet		
Viola di Gamba 8 Voet	Trompet 8 Voet	Holpijp 8 Voet	Octaaf 8 Voet		
Boueson 8 Voet	Roerfluit 4 Voet	Dubelfluit 4 Voet			
Octaaf 4 Voet	Gemshoorn 2 Voet	Bazuin 16 Voet			
Fluit d'amour 4 Voet	Carillon 3 st				
Quint 2 2/3 Voet	Fagot 8 vt	koppelingen			

Of dit juist is zonder Mixtuur disc (of Cornet)?

Van 't Kruijs schreef wel vaker Bovenwerk, waar in werkelijkheid een rugwerk was. Of was het rugwerk leeggehaald?

Dat lijkt niet onmogelijk, gezien de verplaatsing van het klavier in 1856.

1925 De Koff. Opdracht herstel , op I nieuwe Trompet, op II nieuwe Vox humana en (pneumatisch bijgebouwd) zachte fluit Electr. windvoorziening⁶⁷.

1932 De Koff. Opdracht restauratie, nieuwe klavieren en koppelingen, op pedaal nieuwe Violon 16'⁶⁸.

1945 Het orgel (en de kerk) ging door oorlogshandelingen verloren.

⁶⁰ Broekhuysen D14 14, Van der Aa (III p 386/87: 1527)

⁶¹ Broekhuysen. Van der Aa: ramp in 1598 met mogelijk verlies van een orgel

⁶² . Vente Bouwstoffen, p 90, en 121. (ontleend aan RA Arnhem inv. 461). Ook in Vente Brab.o. p 177 (Jan Marlet II)

⁶³ Kerkvoogdijarchief Ned.Hervormde gemeente Doetinchem, notulen Kerkvoogdij inv.nr 143. Verslag vergadering 16/3 1820

⁶⁴ . Idem Verslag vergaderingen 18/7 en 27/91822. Werk goedgekeurd, waarschijnlijk door de organist Zwaneveld.

⁶⁵ . Boekzaal 1856 I. p 632. Ook hier wordt de firma naam Nolting genoemd.

⁶⁶ . Zie o.a. Broekhuysen commentaar p 1023.

⁶⁷ . HO 23 20 (dec' '25).

⁶⁸ . HO 29 48 (mrt' 32). Oude aantekening van mij: Catalogus Dekker, herstelling of nieuwbouw

Huidige orgel

1954 Na herbouw kerk: orgel D.A. Flentrop De volgende gegevens gr.deels uit Eé-archief, verder eigen waarnemingen⁶⁹
23/9'50 Dispositie vastgesteld met samenstelling vulstemmen en materiaalomschrijving, waarin het gebruik van koper opvalt. Komt overeen met wat is gerealiseerd. Alleen de Qdn 16 staat als reserve genoteerd.

30/12'53 OC aan Flentrop. Eerst bespreking voor het eindrapport naar de KV gaat. Opmerkingen over

- 1 totaalklank (niet bijzonder groot)
- 2 tractuur brstw (repeteert na loslaten toetsen) en de plaatsing van de lessenaar
- 3 gaatjes in cancelwanden geboord, lekkende voorslagen, niet zuiver haakse afwerking
- 4 a. Mensuurverandering door opschuiven en opsolderen van stukken,
b. aflopen intonatie naar bas en dc.
c. abnormale ontstemming van kleine pijpen
d. vlekken op pijpen en te dunwandige kleine pijpen, ook aantal positieve punten

5. Windvoorziening. goed.

23/1'54 Flentrop aan (OC). Verweer:

- 1 is subjectief
- 2 is al in voorzien,
- 3 gaatjes gehandhaafd in overleg met Mook, voorslagen: goed na 1/4 slag draaien, niet-haaksheid kan niet anders dan miniem zijn
- 4 a. Mxt en Sch opgeschoven na overleg met Mook. Passen nu goed in klankbeeld
b. is subjectief
c. niet gestemd na herplaatsing slepen, was ook nog niet nodig. Niemand maakte bezwaar bij de radio-opnamen door Heiller,
d. Bij stemming nagepoetst. Dunwandigheid en opmerking dat het van Stinkens zou zijn ga ik niet op in.

25/1'54 Mook schrijft dat hij niet meer mee doet

8/4'54 OC aan KV. Eindoordeel. Bij eindkeuring in dit geval alle deskundigen ingeschakeld. Vergelijk met 30/12'53:

- 2 mech. uitstekend,
 - 3 tijdens bouw nieuwe sleepconstructie aangebracht, daarna sloten ventielen onvoldoende. Daarom gaatjes geboord. Daarmee euvel niet verholpen. Ventielen dienen goed sluitend te worden gemaakt. Slechts te controleren, als gaatjes zijn dichtgemaakt
 - 4 Fl beroept zich op Mook, zal dus moeilijk te bewegen zijn, nieuwe pijpen te maken. In de Paaskerk in Den Haag waren dezelfde bezwaren. Toen wel nieuwe p. gemaakt. Intonatie nog onegaal. Vlekken: accepteren. Kleine pijpen dunwandig: idem.
 - 5 idem.
- Uiteindelijk is het orgel nooit goedgekeurd

Dispositie

H o o f d w e r k (II) C-f'''		R u g w e r k (I) C-f'''		B o r s t w e r k (III) C-f'''		P e d a a l C-f	
Quintadeen 16 vt	Holpijp 8 vt	Eikenfluit 8 vt	Prestant 16 vt (C-F ged)				
Prestant 8 vt	Quintadeen 8 vt (C-H gec ,et Hp)	Fluit 4 vt (*)	Octaaf 8 vt				
Roerfluit 8 vt	Prestant 4 vt	Prestant 2 vt	Octaaf 4 vt				
Octaaf 4 vt	Roerfluit 4 vt (af c' open conisch)	Gemshorn 2 vt	Nachthorn 2 vt				
Ged.Fluit 4 vt	Octaaf 2 vt	Octaaf 1 vt	Mixtuur 2' 4st				
Nasard 2 ² / ₃ vt	Quint 1 ¹ / ₂ vt	Cymbel 1 ¹ / ₃ 2 st	Bazuin 16 vt				
Octaaf 2 vt	Scherp 1'4st	Regaal 4 vt (**)	Schalmei 4 vt				
Mixtuur 1 ¹ / ₃ 5-6 st	Sesquialter 2 st						
Trompet 8 vt	Dulciaan 8 vt (bekerlengte regelbaar en klapdeksel)	* bas metaal gedekt, vanaf g conisch ** van fcs'''labiaal, eng					

HW + BW, HW + RW, Ped + HW, Ped + BW

Samenstelling vulstemmen

Mixtuur (Man.) Scherp

C	1 1/3	1	2/3	1/2	1/2	C	1	2/3	1/2	1/3
c	2	1 1/3	1	1	2/3	H	1 1/3	1	2/3	1/2
c'	2 2/3	2	2	1 1/3	1	b	2	1 1/3	1	2/3
c''	4	4	2 2/3	2	2	1 1/3	a'	2	2	1 1/3
c'''	4	4	2 2/3	2 2/3	2	2	gs''	2 2/3	2	2

Cimbel Sesquialter

C	1/3	1/4	c'	2 2/3	1 3/5
A	1/2	1/3			
g	2/3	1/2	Mixtuur (ped.)		
f'	1	2/3	C	2	1 1/3
ds''	1 1/3	1	A	2 2/3	2
cs'''	2	1 1/3	g	4	2 2/3

Architect . J.G.A.Heineman te Velp

Bez vaak, o.a. 22/7'61

Drempt / 1777, Hervormde Kerk.

1777 Bouwer onbekend. Ingebruikneming 9/5 1777⁷⁰. Jaar 1777 ook op front. Geschenk van W.H. Baron van Rouwenoot. Het orgel is grotendeels gemaakt van oud pijpwerk (XVIIA). Lade 1777. Legêne heeft wel verondersteld, dat het materiaal uit de Grote Kerk te Arnhem afkomstig was: De restanten van het voormalig orgel in Arnhem zijn in 1772 geveild.

1795 Schade doordat de kerk als magazijn was ingericht door Oostenrijkse troepen.

1804 Reparatie door J.Hageman

1868 Ingrijpende verbouwing kerk, waarbij orgel is verplaatst door Haffmans. Kas mogelijk nieuw gemaakt. Het snijwerk is nog uit 1777. De slappe vormen van de kas wijzen (Legêne) op 1868. Er zou een Viola di G. worden geplaatst.

.... Volgens een aantekening van vdM zonder bronvermelding is dit orgel ooit gerestaureerd door N.A. Lohman & Zn. Wegens hiaten in KV-archief niet meer bekend.

1882 en '88 Leichel Duisburg (zie rapport Legêne)

1916 Reparatie Maarschalkerweerd (Rapport Legêne: 1915, kerkrekeningen en onderhoud tot 1944)

1962 11 jun. Rapport Legêne (invulformulier mon.zorg) na onderzoek orgl, dat reeds was gedemonteerd: Datum ingebr.n. etc, wijzigingen Haffmans 1868, verplaatsing en levering VdG8 (kerk.rek), 1882 en 1888 Leichel, Duisburg (vlgs inscripties in orgel), 1915 Maarschalkerweerd, reparatie (Kerk.rek.) en onderhoud door hen tot 1944. Kas orig., schilderwerk 1868, loze houten p in bovenvelden

Samenvatting rapport Legêne.

M a n u a l C-f"

Prestant 8' dc 30 p

Holpijp 8' C-H hout, eiken, deels niet orig grenen, rest metaal oud

Fluit trav. 8' geheel hout, sweet gum, 25 p

Salicionaal 8' metaal, slap dunwandig, 39 p

Prestant 4' front XIXd of later; slecht, 32 p, 19 binnenp orig.

Octaaf 4'8 ged eiken, 6 open eiken, rest metaal 58 p (kan niet)

Fluit 4' 18 gr. met hoeden met wijd roer, dat bij de meeste gedekt is, rest op van boven vernauwde corpus opgesoldeerde open roeren (Leg bedoelt flespijpen) verm. ouder dan 1777 aanw. 51 p

Octaaf 2'herstellen, 51 p

Quint 3' 8 gr XIXd of later, rest oud met inscr. 2', 42 p

Trompet 8' b/d bas houten steverhuisjes met rechth.koppen. Rest ronde houten koppen met metalen stevels. Aanw 25 koppen.

Aangeh.p. Ped.klavier XIXd of later

Nooit windmachine geweest, mag.balg XIXd of later, geen kanalen aanw.

Klav. opzij orig. ondertoetsen wit, bovent. zwart C-f" sterk verwormd, staartklavier.

Ped C-g verm. origineel C-g. Lessenaar en omlijsting origineel, sterk verwormd. 12 reg.knoppen slappe vorm orig?? Ped.k. met reg.knop XIXd.

Wellenraam, wellen en welarmen vernieuwd. Winkelhaken en winkelhakenregel origineel, abstracten en abstr.draden origineel.

Pedaalabstr. XIXd. Draaipunten niet ingevoerd.

Eén sleeplade, vent.kast Leichel? grenen. Platen i.p.v. pulpeten, fundamentbalk Leichel.

Pijpwerk: Opsneden verhoogd, matig kernsteken, voetopeningen veranderd. Enige stemlappen, beweegbare hoeden.

Bovenranden matig beschadigd, Pijpen ernstig platgedrukt en verbogen, 30% tin of minder. Orig. lepels, sommige tongen orig., bekers origineel.

Algemeen: Orgel thans gedemonteerd, houtworm.

Documentatie Ulenpas etc. Pas sinds 1868 wordt orgel in notulen genoemd.

Op laatste blz aantekeningen over 2 Courtain-orgels, omdat Leg zich afvraagt of er (gezien het jaar 1777) verband is. Hoch Elten (zijn eerste orgel?) en Emmerik Martini.

30 aug. Oussoren aan KV. Na hernieuwde inspectie orgel alsnog bereid subsidie te verlenen en advies Engels als adviseur te kiezen.

1963 19 nov. Leg aan Mr K.Schaap te Arnhem. Over G.Ras (Gelre, XXVIII, 1925 p 68) waarin: Wagner wilde één of twee 8 vts orgels maken van het oude Hagerbeer-orgel te Arnhem. Is er een betaling van W.H.v.Rouwenoot? Was v.R. familie van een magistraat of kerkmeester?

26 nov. Arch.Gem.Arnhem aan Leg.: 1772 "afbraak" oude orgel publiekelijk verkocht. Koper niet bekend.

31 okt. Instituut de Vooys (Rijks Univ.Utrecht) aan dochter van Leg. Verslag onderzoek parkamentsnippers: XIVB.

Verder nog weinig te zeggen. Zie correspondentie hierover.

1964 13 jan. Leg aan Van Wilsum Sr te Zoeterwoude. Opdracht namens KV tot restauratie 2 koperplaten met inschrift over schenker orgel.

13 jul. Leg aan Oussoren. In Hoogkeppel zijn mooie bakstukken en dezelfde slappe Leichel-knoppen als Drempt had en één originele knop. Die zou gecopiëerd kunnen worden. Hij oppert de mogelijkheid, dat Derk of B.J. Grutterink (die beiden ook aan het "orlogie" in de toren van de kerk in Drempt werkten) het orgel in Drempt in elkaar heeft geflanst voor een prikje. Rouwenhorst stond bekend als een zuinig heer.

Over de restauratie zelf is er geen correspondentie meer in het Leg.archief. Klaargekomen in 1964. Uitgevoerd door W.v.Leeuwen, Leiderdorp, welke firma in de loop van die tijd bij Pels, Alkmaar is geïncorporeerd. Toezicht was er van Legêne en namens mon.zorg Oussoren en vooral Edskes.

Dispositie, volgorde slepen:

M a n u a l C -f"

Prestant 4 v 1964, de oude werd onherstelbaar bevonden. Over de mensuren van deze prestant is nogal wat onenigheid geweest. Leg. arch.: 31 p in front.

Holpijp 8 v metaal gr.deels XVIIIA. Korte voeten, dus (volgens Legêne) uit een borstwerk afkomstig.

Quintadeen 8 v C-H gecombineerd met Holpijp, rest metaal. Was vóór 1962 Salicionaal.

Prestant 8 v dc (volgens nomenclatuur, in werkelijkheid doorlopend). C-H 1964 op 7 houten p na: Cs, Ds, F, Fs, Gs, B, H. De oude pijpen waren dichtgeplakt (waarsch. in 1777) met perkament met een handschrift uit XIVA. (Leg.arch.). c-h eiken open, oud op cs, ds, fs gs na die uit 1964 zijn (Leg.arch.), rest metaal XVIIIA. Dus geheel of deel van 4 vt met kort octaaf (vO). Ik denk, dat het deel C-H voorheen bij de Holpijp behoorde, restant kort octaaf, 1/2 toon verschoven.

Roerfluit 4 v Zeer wijde roeren, C-cs beweegbare deksels en gedekte roeren, d-cs' beweegbare deksels, open roeren, d'-cs''' dichtgesoldeerd met normale roeren (of zonder roeren?), d'''-f''' open cilindrisch (vO). Alles XVIIIA op Cs, Ds, Fs, Gs na uit 1964.

Quint 3 v XVIIIA, doch op klein octaaf na vervangen in 1964, omdat dit deel onbruikbaar zou zijn. Legêne: c-cs' XVIIIA, rest 1964.

Octaaf 2 v deel XVIIIA, deel 1777 (Leg)

Sexquialter 2 st 1964

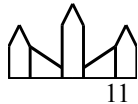
Mixtuur $1\frac{1}{3}$ st 1964

Trompet 8 v bas/dc Ik schreef destijds: C-ds' houten koppen en stevels (oud), rest metalen stevels uit 1964, overige onderdelen oud. Leg: Bekers XVIIIA, kelen en tongen 1776 vernieuwd, niet compleet. In orgelmakerij passende oude kelen bijgezoekt. Alle tongen en stemkrukken vernieuwd, ontbrekende kelen en stevelkoppen bijgemaakt. Cs, Ds, Fs, Gs 1964.

P e d a l a a n g e h a n g e n C-f

Vulstemmen.	Mixtuur				Sesquialter
C	1 1/3	1	2/3	1/2	C 1 1/3 4/5
f	2	1 1/3	1	2/3	c 2 2/3 1 3/5
f'	2 2/3	2	1 1/3	1	
f''	4	2 2/3	2	1 1/3	

Lade 1777 (Leg). Ik schreef destijds 1964). Indeling (achteraanzicht):

Klaviatuur, registratuur aan rechterzijde mecahniek, klavieronmlijsting 1964.

Windvoorziening

Mag.balg met veren onder de lade, electr. windmachine.

Kas. Geheel of bijna geheel uit 1964. Er is gedeeltelijk gebruik gemaakt van een nooit uitgevoerd ontwerp van J.H.H.Bätz. Snijwerk aan zijkant 1777, alle overige snijwerk en wapendragende leeuwen (naar familiewapen van Rouwenoot) in passende stijl (Louis XV) bijgemaakt door firma Daniëls, Arnhem. Kleuren in hoofdzaak imitatiemarmer, snijwerk verguld.

Pijpwerk en klank.

Van de oude registers klinken enige grondstemmen zeer fraai. De nieuwe registers vallen daarbij uit de toon, vooral Quintadeen en Prestant 4. Volgens vroegere aantekeningen waren de aanvullingen van het groot octaaf uit 1777, wat ook logisch is.

Bijzonderheden In krantenberichten staat, dat vlgs Legêne dit het oudste orgel van Nederland was. Hij heeft meermalen tegen deze journalistieke onzin geprotesteerd.

Toen de kerkrestauratie klaar was, was de nagalm 8 sec, opmerkelijk hoog voor deze kleine ruimte. Onder leiding van Gunhild Kristensen hebben een aantal gemeenteleden naar haar ontwerp wandtapijten gemaakt, om na ophanging aan de wand de nagalm te temperen. Desondanks is deze toch nog veel te lang.

vO bez. o.m. 15/7, 11/8'68, 8/8'75 en 3/3'01 (met HK en LO)

Mededelingen ter plaatse en van Cor Edskes

OB okt'68

Graafsch.bode 18/11'63 (wandtapijtenactie en z.g. oudste orgel van N.)

Leg.archief

org. destijds mevr. Lucassen, Veldweg 2

thans organist (ook in Hoogkeppel) Scheffer Gildeweg 40 Drempt. 0313-473713

Drempt / 1904, Rooms katholieke Willibrorduskerk.

1904 Gebr. Gradussen, gebouwd voor de voormalige W.kerk.

In het contract van 13/4 1904 is sprake van twee registers (Trompet en Cornet) die nog niet werden geplaatst. In art. 2 staat (taalfouten!) "De windladen die geleverd wordt is die van voor een voor zes jren geleverd is in de St. Augustinuskerk t Nijmegen, alles uit eerste klas materiaal vervaardigd, beter als nieuw geleverd kan worden

1936 Bouw nieuwe kerk, orgel overgeplaatst door een amateur ⁷¹

1989 (26/7) (summier) Rapport van J.Laus, Rijswijk (Kath.Klokken- en Orgelraad, waaraan ik enkele gegevens ontleen. Er moet ook nog een uitgebreid rapport zijn, waarin o.m. gegevens uit het contract uit 1904

Dispositie M a n u a l C-f"

Violon disc. 16

Prestant 8 Frontp. op pneum.lade, zink

Viola di Gamba 8 Compleet af C, sterk

Salicionaal 8 Compleet af C, zacht, mogelijk zijn dus de reg.plaatjes van deze twee omgewisseld

Bourdon 8

Prestant 4

Fluit 4

(Octaaf 2) naamplaatje ontbreekt

Cornet nooit aanwezig geweest

Trompet 8 idem

Ventil

P e d a a l C-f, aangehangen.

Trede voor Prestant 8 (als bv. in Baak)

Veel zink, rolbaarden, ook in front, geperste labia. L: alles fabr. pijpwerk op 12 houten pijpen na.

Eenvoudige neo-gothische orgelkas.

Reg.inscripties op registerknoppen in gothische letters.

Lade chromatisch (L)

vO 29/10'98. Verdere inlichtingen te krijgen bij Verheul, De Waai 4, Hoogkeppel 0314-381195

L. Rapport Laus

In een ander stuk uit het parochie-archief worden de volgende andere bewaard gebleven orgels van Gradussen genoemd:
Wijchen, Hoogeloon, Arnhem (H.Martinus), Megen, Haarsteeg

Duiven, Rooms Katholieke St.Remigiuskerk. Voormalige orgels

1642 nieuw orgel⁷²

1667 11/11. Eerste orgel, 5 stemmen, ontleend aan parochie-archief Oud Liemers.

Enkele jaren later Robert Ringelberg uit Grieth, groter orgel met 9 registers, 400 Kleefse daalders

1682 Peter de Visser, reparatie.

1690 Een lid der familie Morlet, reparatie⁷³.

1768 29/5, "accoord" met Courtain betreffende reparatie van het orgel. Uit een en ander blijkt, dat de reparatie niet afdoende was (kon zijn).

1770 Contract met Courtain. "Bestek voor een Nieuw orgel in de parochiekerk tot Duiven, om geheel te vernieuwen, behalven de buitenkast, blaasbalcken en Zolder", gedeeltelijk gebruik van aanwezige materialen.

Een holpijp van 8 voet

Een praestant van 4 voet

Een Quint van 3 voet

Een Fluit does gedenkt 2 voet (*zo staat het er!, zie fotocopy van het orig. contract*)

Een Fluit travers discant 4 voet

Octave 2 voet

Mixtuur drievak in den bas en viervak in den discant

Een Cornet drie vak discant

Een Vox humana 8 voet

"Deze gespecificeerde Registers zullen van de oude pijpen versneden en gemaakt worden, het tekortkomende loot, zal den Anneemer daarbij moeten leveren"

Materiaalomschrijving: Holpijp bas grenen, dc. lood, Fluitdoes bas gedekt, dc open, Fl.tr open in dc,

Mixt bas beginnend op een voet C G C, dc: C G C G, 2 reprisen. Deze reprisen zullen aan F beginnen en de laatste zal gaan tot boven C.

Cornet eerste vak op den toon van het praestant, tweede de quint, derde de octave van de eerste CGC.

Vox humana nieuw te maken, 8 vt sprekend

Aangeh.ped.

Nieuwe lade vier octaven "C-C" i.p.v. de oude met kort octaaf. Klavier dat achter zat "op de zijde gebragt"

"geheel nieuwe toonen met zwart en de halve met wit ijvoor bekleed", aangehangen pedaal. "Front vertind en zolder gebruneert". Blaasbalgen lekvrij maken

Verdere bepalingen, zol: Bij het werk in de kerk vrije logement, kost en drank "dagelijks een vles rode wijn".

1771 Windlade in Elten gemaakt (waar Courtain toen schijnt te hebben gewoond)

okt. begonnen met plaatsing, daarna windlade geleverd, rekeningen betreffende tin, schilderwerk

1772 26/2. Oplevering, keuring door E. van Straten en Anthony Kamerbeek (van v.Straten is verder niets bekend, Kamerbeek werd later organist in Hoch Elten). Alles volgens contract bevonden. Niet tevreden over de stemming.

Betalingsperikelen tot 1776.

1815 Grégoir beweert, dat het orgel in dat jaar is gebouwd door Timpe" (*letterlijke tekst nagaan p 174*)

1827 D.H.Lohman, stemmen en rep. balg⁷⁴

1829 N.A.Lohman & Zn, stemmen

Disp. volgens Broekhuysen (D62) na de reparatie door Lohman⁷⁵ :

Prestant 8 vt Fluit 4 vt Cornet 3 st

Holpijp 8 vt Quint 3 vt Vox humana 8 vt

Prestant 4 vt Octaaf 2 vt

Tremulant, Ventiel, aangehangen pedaal, twee balgen

1831 Lindsen, stemmen

1835 Kuerten en "Stoker", stemmen en kleine reparatie

1838 en 1839 A.A.Kuerten, reparaties

1845 en 1847 H.D.Lindsen, reparaties

1849 Kerkarchief: revisie, orgelmaker niet genoemd. Zal dus Schwarze zijn gezien het volgende:.

1850 Broekhuysen schrijft na bovengenoemde dispositie een tweede: "in 1850 door L.Zwartze Anholt, aanmerkelijk gerepareerd en van een tweede clavier voorzien". Nieuwe dispositie:

M a n u a a l P o s s i t i e f

Prestant 4 vt Quint 3 vt Bourdon 8 vt Tremulant, Ventil

⁷² mededeling Drs J.G.P.G. Boogaarts te Duiven. De hierna volgende gegevens zijn gepubliceerd door dr W.F.W.M. van Heugten, *Ook daags een fles roede wijn, de beroemde orgelbouwer Jacob Courtain in Duiven* (Jaarboek Achterhoek en Liemers, Zutphen 1989), p 58-68. Hij gebruikte o.m. het parochiearchief Oud Liemers en het kerkarchief St. Remigius in Huis Aerdt, waarvan hij de inventarisnummers opgeeft. Een deel van zijn gegevens zijn overgenomen door Albert Jansen in HO 88, p 286 v.v. en in diens arikel over Courtain in Twintig verhalen, p 137-139. Het gegeven uit 1642 noemt Van Heugten niet. Voor de arhiefplaatsen van de door vH gebruikte bronnen, zie fotocopy vH p 66. Het contract met Courtain in RAG Arnhem. Artikel v. Heugten geraadpleegd 7/3'00 en in zomer '08 in het archief gem.huis, Aalten. Zie ook de fotocopy):
Andere arch. stukken Courtain betreffend in Mxt nr 62, p 269.
v.Heugten schrijft. dat de dissertatie van Schwake aanwezig is in het stadsarchief te Emmerich.

⁷³ Betr. Hoch Elten: Hövelmann Gregor, Die Courtainorgel in der Stiftskirche zu Hoch Elten in Heimatkalender Kreis Ress, 1955 p 113-129.
Dat zou Jan IV kunnen zijn geweest, die volgens Vente nog in 1699 in Venray is signaleerd. (Brabanter Orgel p 131).

⁷⁴ Deze en de volgende gegevens over stembeurten en reparaties zijn ontleend aan kerkrekeningen Huis Aerdt, kerkarchief St.Remigius, Duiven, inv.nr 75. Latere gegevens uit inv.nrs 51, 43 en 5 (p 111)

⁷⁵ Men zie de beschrijving, hoe Lohman in Nieuw-Scheemda in 1810 ook een 4 voets orgel van een Prestant 8 vt voorzag in *Arp Schnitger en zijn werk in Groningeland* Groningen 1969, p 18

Bourdon 8 vt Cornet D Fluit 4 vt
Fluit 4 vt Mixtuur 3 st Octaaf 2 vt
Octaaf D 8 vt Fagot 8 vt⁷⁶

1882 Gradussen, "reparatie". Brief aan aartsbisschop Utrecht: 4 bestaande registers te gebruiken, 6 nieuwe registers nodig, alsmede nieuwe blaasbalg, windlade in orde maken, nieuw pedaal en klavier. Prijsopgave Gradussen f 1180.-

Prestant 8 vt Viola di Gamba 8 vt Octaaf 2 vt
Prestant 4 vt Bourdon 8 vt Mixtuur 2 st
Fluit douce 4 vt Fluit 4 vt Trompet B/D 8 vt

(eerste 4 reg. nieuw 1/3 tin, 2/3 lood, reg 5 t/m 8 uit oude orgel, Trompet uit voorraad orgelmaker.

Van Heugten schrijft dat de eerste 4 registers nieuw werden gemaakt (1/3 tin, 2/3 lood), de volgende 4 uit het bestaande orgel kwamen en de Trompet uit de voorraad van de orgelmaker.

Uit correspondentie van 1929 blijkt, dat de orgelkas van Gradussen slechts bestond uit een paar schotten. Het zal dus hebben geleken op de verbouwingen door G. in Zevenaar en Baak.

1929 Elbertse. Nieuw orgel f 8000.- geplaatst onder leiding van Dr C. Huygens. Oude orgel verwijderd door Schaapsveld van de firma v.d.Berg, Aalten, welke firma ook aanvankelijk het nieuwe orgel zou bouwen, maar daartoe niet in staat was (mededeling J.Elbertse aan Van Heugten op 28/1 1988).

Literatuur Van Heugten pag 58-68, fotocopie

⁷⁶ . v.Heugten schrijft: 6 nieuwe registers, daarbij: Bourdon 8 vt met zekerheid niet uit Courtain-orgel afkomstig. Leidt hij dat uit de disposities af? Waarom hij het heeft over 1850-62 is niet duidelijk. De gegevens over Schwarze komen toch niet uit het parochie-archief, maar zijn van Broekhuysen.

In een andere voetnoot schrijft v.Heugten (evenals Gierveld), dat Broekhuysens mededeling betr. Groessen (gebouwd door Kuerten vóór rep. Lohman in 1822) niet kan kloppen. Hij twijfelt (daarom?) ook aan de rep. door Schwarze in 1850.

Duiven, Kapel Samen op Weg (voormalige kapel van de paters Oblaten).

ca 1860 (of ca 1850?) G.M. Holdich, London bouw 1 man. orgel voor een kerk in London.

1983 2/10 ingebruikneming in Duiven na aankoop bij Taco Boersma in Renkum en doorverkoop aan Venema te Ten Boer, opgebouwd door Hans Brink m.m.v. plaatselijke vrijwilligers J.Beens †, G.Heine en B.Kruihof onder advies van Hans Kriek. Front wat gewijzigd. Zinken frontpijpen vervangen door een andere, afkomstig uit Greenock, in 1881 vervaardigd door August Gern, die als medewerker van Cavaillé-Coll in diens opdracht veel geleverd heeft in Engeland. Vrij pedaal aangebracht met C- en Cs-laadjes, van Bryceson, die waren overgebleven van het werk in Aalten RK kerk.⁷⁷ Nog andere disp.wijzigingen, hier onder genoemd.

Kunsthistorische aspecten.

Dit zeer sobere front is waarschijnlijk het beste op te vatten als een gereduceerde versie van een in Engeland gebruikelijk fronttype bestaande uit een ronde middentoren, vlakke tussenvelden met inzwenkende gesloten bovenlijsten en ronde zijtorens. Bij kleinere orgels werden de zijtorens weggelaten en ontstond een fronttype als te Duiven. De middentoren vertoont nog maar een flauwe ronding. De decoratie is sober en vrij grof. De bovenblindingen bestaan in de zijvelden uit draperietjes. Aan de pijpvoeten ziet men in de zijvelden een gebogen meanderlijst en in de middentoren een golf Frank met een soort palmetjes. Op de vrij fors uitgevallen zijstijlen zijn vazen geplaatst.

Literatuur Gegevens die bij het orgel zijn aangegeven en gegevens van Hans Kriek
De Mixtuur 45 p 618

Dispositie M a n u a l C-f", geheel op fr.p. na in zwelkast
Open diapason Bass 8 ft C-H, zie beneden onder "front"
Open diapason Treble 8 ft vanaf c
Fifteenth 2 ft
Twelfth 2 2/3' oorspr. Gamba 8', ook ander reg.plaatje
Flute 4 ft vanaf c, geheel hout, tot f' gedekt, rest open met stemdeksels
Principal 4 ft
Stop'd Diapason 8 ft (bas) C-H, hout
Clarabella 8 ft (Treble) vanaf c c-f" hout, Klein octaaf gedekt hout, rest open met metalen stemdeksels **Plaats op de lade onbekend**
Clarionet 16 vanaf c', afgezien van enige pijpen die momenteel (in 2002) defect zijn, Metalen koppen en stevels, doorslaande tongen, cilindrische bekers, Dit register, afkomstig van een Forster & Andrews-orgel staat op de sleep van de oorspronkelijke Bourdon 16'. De bas daarvan was pneumatisch, Deze bas fungeert nu als pedaalstem)

P e d a l C-d' (het ped.register gaat tot c'), pneumatisch.naast orgel
Bourdon 16' hout, pijpwerk. van voormalige Bourdon 16 vt Manuaal

Ped. Coupler
Tremulant
Drie combinatietreden (zie onder registertractuur)
zweltrede

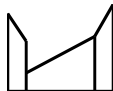
De kern van het huidige instrument is nog van Holdich.

Kas, front. De frontpijpen (die spekend zijn) werden oorspronkelijk in 1881 gemaakt door August Gern voor een orgel te Greenock. Alle pijpwerk, op de frontpijpen en het pedaal na, staan in een zwelkast.

Het pedaalgedeelte staat naast het orgel in open opstelling en wordt pneumatisch bediend; de ped.ped.pijpen zijn afkomstig van een verder verloren gegaan instrument van Bryceson.

Klaviatuur aan voorzijde Klaviatuur. Twelfth, Bourdon en Ped.Coupler hebben afwijkende registerplaatjes. Boven de lessenaar: "G.M. Holdich, Organ Builder London". Oorspronkelijk was er een pedaal van één octaaf.

Manuaallade uit één stuk. Bas aan weerszijden, de rest chromatisch daartussen; derhalve is er geen normaal wellenbord: overbrenging door middel van schuin geplaatste hefbomen.,

Het pedaalgedeelte staat naast het orgel in open opstelling. De pedaal laden worden pneumatisch bediend; ze zijn afkomstig van een verder verloren gegaan instrument van Bryceson.

Registertractuur gecompliceerde aanleg met mogelijkheid groepen registers in of uit te schakelen:
trede 1 schakelt de registers Principal en Twelfth in
trede 2 opent de registers Principal, Twelfth en Fifteenth,
trede 3 sluit de drie genoemde registers, voor zover ze open staan.

De stand van de niet-genoemde registers wordt door de treden niet beïnvloed.

Toonhoogte a' = 440 Hz (volgens opgave Kriek. Ik heb gemeten: 446.5 Hz bij ca 13°, omgerekend 448 Hz bij 15°)

Windvoorziening magazijnbalg. Winddruk 76 mm..

Pijpwerk Er zijn veel stemschuiven. Toonhoogte a' = 46.5 Hz bij 12° à 15°

Literatuur De Mixtuur, 45 (1984), 618

Eibergen, Hervormde Mattheuskerk.

Voormalige orgels.

Vóór 1708 Op het in 1708 gebouwde orgel stond aangegeven, dat 2 voormalige orgels (van vóór 1708 dus) door oorlogshandelingen zijn verwoest.

1708 Jalinck levert een nieuw orgel. Het bevindt zich thans in Westervoort. Zie aldaar

1957 W.van Leeuwen plaatst het door hem in 1955 voor de tentoonstelling E 55 te Rotterdam gebouwde nieuwe orgel in Eibergen. Het bevindt zich in een fraaie neo-gothische kas, waarvan ik de herkomst nog niet heb kunnen traceren. Zie de mededelingen van Cor Edskes (in Oude Orgels in Oost-Gelderland)

Eibergen, Rooms Katholieke Sint Mattheuskerk.

Kerk is (of was) van Tepe (Rosenberg, De 19de-eeuwse Kerkelijke bouwkunst, p 109).

Orgel

ca 1960 electropneumatisch, geen bouwer op bouwjaar aan orgel te zien.

Dispositie, Volgorde lade niet genoteerd.

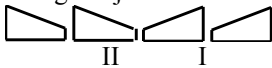
I .	I I .	P e d a a l			
Prestant 8'	Prestant 8' (Vioolpr)	Subbas 16'	P + I	AP	
Bourdon 8'	Quintadeen 8'	Gedekt 8'	P + II	4 vaste Comb.	
Spitsgamba 8' (C-H van Brd)	Roerfluit 4' (inw. roeren)				
Prestant 4'	Gemshoorn 2'	(Ook nog eens voor Aut.P: C-g'''			
Prestant 2'	Sesquialter	P + I C-d'			
Mixtuur 3 st		P + II)			

Vulstemmen

Mixtuur:				Sesquialter		
C	1 1/3	1	2/3	C	2 2/3	
b	2	1 1/3	1	fs	2 2/3	1 3/5
f''	2 2/3	2	1 1/3			
d'''	4	2 2/3	2			

Opstelling

geheel zonder kas, erachter wat houten pijpen voor pedaal, pijpwerk: veel zink. Vrijstaande speeltafel op koorgelerij.

vO 17/6'99.

Epse, Hervormde Kerk.

Blank positief (opg. Els Dijkerman, org. te Gorssel, tel. 20/5'99)

Etten "De Oude Kerk", Stichting Oude Gelderse Kerken, in gebruik als Herv. Kerk.

1844 Het bestek van dit orgel dateert van mei 1843. Naber zou het 7 maanden later opleveren. Het werd iets later: 6 febr. 1844 vond de ingebruikneming plaats⁷⁸. Men deelde mij ooit mee: Het jaartal 1844 prijkt ook als inscriptie op de grootste frontpijp naast de namen van enige notabelen en van Naber. Dit moet slaan op een vroegere situatie. De huidige frontpijpen zijn uit 1953.

1945 Instrument door oorlogshandelingen ernstig beschadigd. Dit betrof vooral de kas.

1953⁷⁹ Van Vulpen, restauratie, gepaard gaande met de in die tijd gebruikelijke ombuiging van de klank in meer moderne zin, vooral door vergroting van de voetopeningen. Kas gereconstrueerd.

Er zijn thans plannen voor een nieuwe restauratie.

Dispositie. Deze is gelijk aan die in het contract van 1843⁸⁰ :

M a n u a l C-f''

Prestant 4' C-b in front 1951, ook stomme frontpijpen aanwezig. Fronp. 1953 vernieuwd

Holpijp 8' C-H eiken (het contract spreekt van wagenschot), rest metaal, f, ds'', g'', h'', cs''', d''' 1953 niet passend

Fluit traver 8' C-h gec. met Holpijp, discant prestantmensuur, cs', ds'. f. g'. h'', f''' (?) 1953

Gemshoorn 4' h'', c''', cs''', d''', e'', f''' 1951

Fluit 4' gedekt, af fs'' open conisch, ds''', f''' 1953

Octaaf 2'f''' 1953

Flageolet 1' ds'' t/m f''' 1953, open cilindrisch

Dulciaan 8' b/d houten stevels, C-H beleerd, c-h laagje orgelmetaal op kelen, tongen nieuw

P e d a l aangehangen C-f

Kas en front. Grotendeels nieuw. Van de thans nog bestaande orgels van C.F.A.Naber is dit het enige viervoets instrument en ook (daardoor?) het enige met ongedeelde tussenvelden.

Windvoorziening.

Twee originele spaanbalgen in de toren, onderste aangesloten op elektrische windmachine, windkanaal nieuw. Zelf gemeten: 61 mm.

Lade origineel, pulpeten 1953.

Klaviatuur Aan de zijkant rechts, alles origineel op registerinscripties na.

Tractuur Wellenraam als gebruikelijk bij orgels met zijkantbespeling, origineel.

Pijpwerk Het contract spreekt van 1/3 Engelse bloktin, 2/3 zoetlood, zowel voor front- als binnenpijpen. Voeten open (1951) maar geen veranderingen aan opsneden en kernen.

Toonhoogte vlgs vE 464.6 Hz bij 21.6°.

Destijds Ds van Wijgaarden 0315-330219, Rafelderseweg 12
thans St. O. Gld. k. adres zie lijst Encyclopedie VI

⁷⁸ Boekzaal 1844 I, p 368.

⁷⁹ Jaartal; Encyclopedie VI 201 zonder bronvermelding.

⁸⁰ Enige gegevens ontleend aan rapport van orgelmaker Van Eeken.

Gaanderen, Hervormde Kerk

Kerk oorspr. uit 1913, vernieuwd in 1969

vroegere orgels

1. Mechanisch Standaard-orgel, dat nu in de kapel van Ruurlo staat
2. Een orgeltje, gemaakt door "iemand van Flentrop" (med.t.pl.) met **dispositie**

C-h c'-f''' geen pedaal

H 4, Qd 2, P 1, R 8 H 4, O 2, Q 1¹/₃, R 8

bezocht rond 1978

Huidige orgel

Pels-orgel ca 1960 uit Barendrecht, Triumfatorkr. In 1983 geplaatst als vervanging van het vorige
1 man mech, 6 st., vrij ped (aant. Kriek)

Geesteren 1800 , Hervormde Christophoruskerk

Voormalige orgel.

1841 D Jacobus Armbröst, Haaksbergen 10 (of 18?) dec in gebruik genomen, Gekeurd en bespeeld door Hageman, organist der Broederkerk te Zutphen.⁸¹

Dertiger jaren kerkinterieur vernieuwd, alsmede het orgel. De kas is weggenomen, bij welke gelegenheid het orgel in in open opstelling op een plateau boven de kansel is geplaatst achter een zinken front.. Foto oorspronkelijke situatie in consistorie (zie fotocopie)⁸². Enige bijzonderheden, typisch voor Armbröst waren er nog: Een Prestant 16' disc op een vrij klein orgel, de Fagot 16' met houten bekens.

1964 "half gerestaureerd door iemand uit Den Haag"⁸³

Dispositie (bezoek op 12/9-1963. enige toevoegingen ontleend aan HO okt'71, p 287): Het was wel mechanisch.

M a n u a l C-f''

Principaal 16 C-E ged, vermoedelijk aanvulling oude Prestant 16' discant met zinken pijpen

Prestant 8 nieuw

Gedackt 16 Discant deel vernieuwd

Gedackt 8

Octaaf 4

Gemshoorn 4

Quint 3 geheel of gedeeltelijk nieuw

Octaaf 2

Mixtuur uit 4 voet 4 a 5 st disc.

Mixtuur 2 vt 2 a 3 st bas

Gamba 8 compleet vanaf C, oorspronkelijk Sesquialter 1-2 sterk

Trompet 8 disc

Trompet 8 bas nieuw

P e d a l C-e'

Fagot 16 houten bekens, buiten gebruik, wel aanwezig

Pedaalkoppel

Tremulant

Mechaniek nieuw, oude 1970 of eerder in toren teruggevonden.

Klavatuur links

Staat van onderhoud in 1963 in zeer slecht.

1969 Binnenwerk geplaatst in Uitwijk, gecombineerd met de Naberkas, afkomstig uit Almen (of '70) en de Trompet daarvan. Orgel afgebroken, omdat men in Geesteren het orgel uit Oosterwolde had gekocht. Het Armbröst-overblijfsel paste precies (nou ja) achter het bewaard gebleven front van het Naber-orgel te Almen uit 1842. Bovendien had het er blijkens de oude foto's grote gelijkenis mee. Het orgel is door Reil 1970/71 in gerestaureerde staat in een nieuwe kas achter het Naberfront geplaatst in de Herv.k. te Uitwijk (NB).

Dispositie in Uitwijk zie in HO⁸⁴. Deze volgt uit bovenstaande door de vernieuwingen uit plm 1930 weer ongedaan te maken. Tevens blijkt dat de Mixtuur deze (ongebruikelijke) samenstelling heeft:

C	2	1 1/3			
c	2	1 1/3	1		
c'	4	2 2/3	2	1 1/3	

In het Bolt-archief staat dan nog (in een brief van Reil na bijgeschreven verbetering door Bolt) daarbij:

g" (?)	4	2 2/3	2	2	1 1/3
--------	---	-------	---	---	-------

Huidige orgel

1800 gebouwd door Rudolf Knol voor de Hervormde kerk te Oosterwolde (Veluwe).

Seijbel (Vel p 44) geeft een dispositie, die hij als "waarschijnlijk de oorspronkelijke" aanmerkt. Broekhuizen (O53) noemt dezelfde registers als het orgel nu weer heeft, maar met twee afwijkingen: De registers verdeelt hij over twee klavieren i.p.v. over één:

M a n u a l	P o s i t i e f
Prestant 4 vt	Nagthoorn 2 vt
Bourdon D 16 vt	Mixtuur 3- st
Roerfluit 8 vt	Sesquialter 2-3 st
Octaaf 4 vt	Quint 3 vt
Gemshoorn 4 vt	Trompet 8 vt
Flute douce 2 vt	Vox humana 8 vt

(Octaaf 4 v moet 2 vt zijn)

1849 Ter gelegenheid van de plaatsing in een nieuwe kerk. Zwier van Dijk: Front verbreed met twee loze zijtorens.

⁸¹ Boekzaal 1841 I 85/86.

⁸² Zie ook de foto in Mixtuur nr. 26, p 634.

⁸³ mond. meded. pl.predikant aan hr Van Rijn†, pianostemmer in Geesteren

⁸⁴ okt '75. In de jaargangen 64 t/m 73 zeer veel over Oosterwolde / Geesteren / Uitwijk (Almen)

Mixtuur, Sesquialter en Nachthoorn vervangen door Roerfluit 4', Octaaf 4 vt, Flute traver 4 vt. Prestant 4 ' omgebouwd e dubbelkoor weggenomen.

1929 Van Putten, Kampen, Quint 3' -> Woudfluit 2', Vox humana -> Voix Céleste 8'. Trompet vervangen door zinken exemplaar, toevoeging pneumatisch pedaal met Subbas 16' en Octaafbas 8'

1969 (of 70) orgel afgebroken, omdat men in Oosterwolde een nieuw orgel had besteld bij Reil, Heerde. In Uitwijk (NB) kon dit orgel vanwege de hoogte niet worden geplaatst

1970 Op instigatie van monumentenzorg is het orgel de jaren hierna van Oosterwolde naar Geesteren verhuisd. Het binnenwerk van het oude orgel te Geesteren ging naar Uitwijk

Laatste dispositie in Oosterwolde volgens rapport Klaas Bolt⁸⁵ :

Manuaal C-f'''

Prestant 8 vt C-b als 4' in front, torens (veldjes spraken vroeger tot d" 1800, h-h' in 1849 tussengevoegd. Oorspr. vanaf h dubbel, één koor tot d" in front, rest op lade, vroegere dubbelkoor uitgeschakeld

Bourdon 16 vt dc 1800,

Roerfluit 8 vt 1800

Gemshoorn 4 vt 1800. Inscriptie op C: "Zwier van Dijk 1843 in order gemaakt en trapper was Albert Kneliesen die het nu weer doet, maakt het goed"

Roerfluit 4 vt 1849, vermoedelijk. op plaats Quint 3' C-h gedekt, c'-fs" Roerfluit, oude pijpen. Op C inscriptie: "fluit 4 voet ingemaakt door Zwier van Dijk 1849 in de nieuwe kerk".

Octaaf 2 vt 1800.

Fluit 2 vt waarsch. 1800, Fluit douce 2 vt (verschoven?) t/m fs' gedekt, eng, verder wijd open.

Woudfluit 2 vt dc 1929, samengesteld uit oud pijpwerk (Nachthoorn?). Op plaats Sesquialter, die heeft gerepeteerd op c'

Octaaf 4 vt dc vanaf h, 1849 uit oud pijpwerk samengesteld

Fluit traver 8 vt bas 1849 hout, discant grotendeels oude pijpen

Trompet 8 vt 1929, zink

Voix Céleste 8 vt 1929, zink

P e d a l pneumatische lade, 1929

Subbas 16 vt

Octaafbas 8 vt zink

Trede voor inschakelen van 5 registers. Volgens de organist was er vroeger ook een trede voor in- en uitschakelen van de Trompet. Voor nadere details, o.a. beschouwing over de verflagen. Zie rapport Kl. Bolt

De indeling der reg.knoppen was:

Tremulant ? Afsluiting

Woudfluit 2 vt 'D Roerfluit 8 vt

Fluit 2' Fluit traver 8 vt

Gemshoorn 4 vt Octaaf 4 vt (D)

Bourdon 16 vt (D) Octaaf 2 vt

Prestant 8 vt Trompet 8 vt

Vox Celeste Fluit

Pedaalkoppel Ventiel

Volgens Seijbel was er ook nog een Tremulant

Voor het orgel bevond zich in Oosterwolde achter de rug van de organist een schild met inscriptie: "Laat zich 't orgel overal / Bij het juichend vreugdgeschal, / Tot des Heeren glorie paren / Dit orgel is gesticht / uit het fonds der Gemeente / onder toezicht van / H.C. van den Noord en J.W. Kragt / Kerklmeesters / A. van Eerde en K.L. Westerink / gecommitteerden / vervaardigd door Mr R. Knol / Anno 1800" ⁸⁶

Bolt schrijft: Reconstructie van de toestand van 1800 lijkt het meest wenselijk. Front in toestand 1849 laten. De kas is aan weerszijden verbreed. Iets over verflagen. Offerte Flentrop daartoe

De volgende vijf alineas zijn ontleend aan het Bolt-archief:

6/12 '73 Afspraken pijpwerk Flentrop: Prestant 4' in oorspr. vorm brengen (ontbrekend octaaf en dubbelkoor), Quint 3' gr.deels uit uit Fl. traver, Sesq. nieuw en uit Octaaf 4' dc. Mixtuur nieuw, mensuur Octaaf 2', Trompet en Vox humana nieuw. Originele registers blijven.

15/1 '74 Flentrop: Voorstel vulstemmen. Mixtuur:

C 1 2/3 1/2

c' 2 2 1 1/3 1,

Bolt schrijft: samenstelling in de bas lijkt logisch, in discant roostergaten nog aanwezig, ook in Hasselt op c' octaafsprong van 2' naar 4'. Betr. de Sesquialter:

C 1 1/3 4/5

c' 2 2/3 1 3/5

28/1 '75 Ingebruikneming na restauratie Na overplaatsing en restauratie door Flentrop onder Bolt.

30/1 '75 Bolt. ... tot grote tevredenheid voltooid. Orgel is waardevolle vervanger voormalige Armbrorst-orgel, waarvan de kas

⁸⁵ Bolt, Klaas, *Rapport betreffende het orgel bestemd voor de Nederlands Hervormde Kerk te Geesteren*, (juni 1970). De gegevens uit 1849 en 1829 zijn hierin ook vermeld, kennelijk ontleend aan Seijbel Veluwe, p 44

⁸⁶ zie foto in Seybel Veluwe, p 42

in 1930 is verwijderd. De tongwerken zijn copieën van de gelijknamige registers te Hasselt (Knol 1806). Deze en andere nieuw gemaakte registers sluiten goed aan bij het oude werk. Zijtorens met loze frontpijpen uit 1846 gehandhaafd. Ernstige kritiek t.a.v. het schilderen der kas en het doen verdwijnen van de oorspronkelijke kleurlagen. "Het is te wensen, dat deze helaas gangbare, maar onjuiste aanpak nog eens bij de restaurateurs van orgelkasten en kerkinterieurs het besef mag doordringen, dat ook de oude kleuren en verflagen "monument" zijn en dat subsidies niet dienen te worden aangewend om ze te vernietigen, doch om ze te behouden, ook al kunnen ze - om financiële redenen of anderszins - niet (onmiddellijk) worden blootgelegd of hersteld. Ook in Geesteren is opnieuw op overtuigende wijze bewezen dat orgelkasten het beste en het veiligste door een orgelmaker kunnen worden gerestaureerd".

Dispositie M a n u a l C-f'''

Prestant 4 vt deel in front, dubbel vanaf h, uit voormalige Prestant 8' / 4', Octaaf 4' en destijds uitgeschakelde frontpijpen, weinig nieuwe pijpen.

Bourdon 16 vt disc. vanaf c'

Roerfluit 8 vt geheel van metaal

Gemshoorn 4 vt

Quint 3 vt prestantmensuur. Klein octaaf uit voormalige Fl.traver, rest 1975

x Octaaf 2 vt (Broekhuizen schrijft 4 vt)

x Fluit douce 2 vt 24 kleinste pijpen open cilindrisch, rest gedekt.

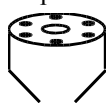
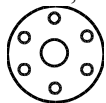
x Sesquialter 2 st deel uit voorm. Octaaf 4 vt dc en Woudfluit dc, rest 1975, rooster wees op 2 st, Broekhuizen geeft 2-3 st.

x Nachthoorn 1 vt 1975, wijd open cilindrisch, 5 oude pijpen

x Mixtuur 3,4 st 1975, gereconstrueerd naar in discant nog aanwezige roostergaten

Trompet 8 vt 1975, eiken stevels en koppen, kopie naar Trompet van een ander Knol-orgel (Hasselt of Bozum, als die niet van Heimeman is).

Vox humana 8 vt 1975, kopie van gelijknamige register in Knol-orgel te Hasselt (volgens eindrapport Bolt), bekens: korte conus, waarop cilinder, waarop deksel met grote opening, daaromheen zes kleine openingen:

P e d a l a a ngehangen C-h.

Afsluiting, Tremulant, Pedaalkoppel,

Piano Forte: indien niet open getrokken functioneren de registers Oct 2 t/m Mixtuur niet, merkwaardig dat de Quint daar niet bij is

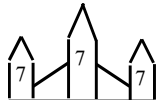
Trede gekoppeld aan de registermechaniek van de Trompet, waarmee dit register kan worden in- of uitgeschakeld (gereconstrueerd).

Samenstelling vulstemmen:

Mixtuur				Sesquialter			
C	1	$\frac{2}{3}$	$\frac{1}{2}$	C	$1\frac{1}{3}$	$\frac{4}{5}$	
c'	2	2	$1\frac{1}{3}$	1	c'	$2\frac{2}{3}$	$1\frac{3}{5}$

Kas Vuren, imitatie mahonie beschilderd en goudkleur door een dorpsschilder in 1975.. Zijwanden opengewerkt (soort vlechtwerk, zie foto). De zijvelden met loze frontpijpen, aangebracht in 1849 hangen buiten de eigenlijke kas. Kluren: 1800 mahoniekleur, 1849 wit, 1927 bruine houtnerimitatie, thans weer imitatiemahonie Zie de kritiek op het schilderwerk in eindconclusie Bolt. Beelden vermoedelijk 1849 (gips)

Lade Indeling niet geheel volgens front (dat tertsenopstelling in de discant suggereert):

Loos
1849

Loos
1849

Frontpijpen.

g f ds cs A G H loos 1800 F Ds Cs C D Fs loos 1800 E B tot gs?

Van de loze tussenvelden zijn de drie grootste links en de twee grootste rechts van hout, De overige zijn van metaal zonder kerns.

a en b stonden vóór 1975 in de tussenvelden, boven. Vroeger spraken deze veldjes tot d''. Is dat gereconstrueerd?

De loze frontpijpen van 1849 in de zijtorens zijn van metaal en hebben kerns. Achter deze pijpen bevindt zich een plank, verder niets: De kas zelf is dus niet verbreed de grootste frontpijp (C) heeft een fraai labium.

Balustrade uit Oosterwolde afkomstig, maar vergroot en aangepast aan deze kefk. Schild voor het orgel. De bovengenoemde inscriptie is verwijderd. Thans staat er: JUBILATE DEO. Dit orgel, afkomstig uit Oosterwolde Gld werd hier in 1974 in gebruik genomen. Bouw R.Knol, Zw. van Dijk, Flentrop 1974 Restauratie" (In werkelijkheid is het werk in 1975 klaargekomen).

Windvoorziening

Broekhuizen spreekt over drie balgen . Nu magazijnbalg, balg en pompbalg, 80 mm.

Klaviatuur aan voorzijde. Toetsen (ook pedaalklavier en reg.knoppen waarschijnlijk uit 1849, mechaniek origineel. De indeling van de registerknoppen staat niet in relatie tot bovengenoemde inwendige opbouw. Mogelijk is dit zo gemaakt met het oog op de speelpraktijk.:

Trem	Afsl
Sq	Rf 8
Fld 2	Mxt
Gh 4	Nh 1
B 16 dc	O 2
P 4	T 8
Vh 8	Q 3
Pedk	Piano Forte
Trede voor Trompet	

Contactadres zelfde als Geref. Kerk
vO 19/9'75, 13/12'75 (ook foto) en 29/9'06

Geesteren 1893, Gereformeerde Kerk.

Voormalige orgel in voormalig kerkgebouw.

1918 Ver Kerkorgelfabriek Aaltn (volgens O&E N.A. vd Berg., Aalten), pneum.o. met 1 kl en 6 st.

1955 Wijziging en uitbreiding door Fonteyn-Gaal (GOV advies) en overgeplaatst van de andere zijde der kerk, De

Dispositie werd:

I. C-g''' II Cg''' Pedaal C-f 3 norm.koppelsd
Bourdon 16 vt Holpijp 8 vt Subbas 16 vt tr uit B16 Ped I Super
Prestant 8 vt Baarpijp 4 vt Gedekt 8 vt idem
Quintadeen 8 vt Prestant 2 vt
Octaaf 4 vt Sesquialter 2 st elektropneumatisch met afstandbediening

Mixtuur

Bij de afbraak van kerk en orgel in 1970 kwamen een paar 18de eeuwse pijpen te voorschijn die met andere orgelonderdelen buiten lagen onder een parasol.

Literatuur HO 15, 70, O&E apr'65 (disp. fout)

Huidige orgel.

1893 gemaakt door Peereboom en Leijser voor de kerk te Stockay sur Meuse, Prov. Liège, België), Notre Dame⁸⁷, **Oorspr. dispositie niet bekend.**

1970 kerk gesloopt, orgel verkocht aan E. Verschuere, Tongeren, kerk gesloopt en op aanwijzingen van W.R. Talsma gerestaureerd en gewijzigd

1973 door dezelfde firma geplaatst in de nieuw gebouwde kerk te Geesteren na positief advies van A. Kreuzen en J.F. van Os⁸⁸. Regulateurbalgen onder de laden aangebracht tegen de wens van eerstgenoemden
-Bourdon B/D 16', - Voix Céleste 8', + Nasard 2 2/3', + Doublette 2', + Plein Jeu 2-3 r.

Dispositie in volgorde slepen (de oorspronkelijke is onbekend. Deze moet zijn gewijzigd, er zou één stem minder zijn geweest, maar het aantal slepen was gelijk, omdat er een gedeelde Bourdon 16 p was).

M a n u a l C-g'''
Montre 8 p C en Cs open hout, D-e' in front, f' - g''' op lade, binnenp. geen expressions
Prestant 4 p met expessons
Viole de Gambe 8 p Geheel doorlopend vanaf C, expressions
Doublette 2 p uit pijpen van o.m. de voormalige Céleste gemaakt, gr.p. met expressions
Nazard 2²/₃ p C-h gedekt, c'-g''' open cilindrisch. Deze zou uit een ander oud orgel afkomstig zijn (volgens A. Kreuzen)
Bourdon 8 p C-H hout
Flûte 4 p C-ds"gedekt, e"-g''' open cilindrisch
Trompette haut / bas 8 p gebruikelijke zuidelijke factuur, 5 kleinste pijpen labiaal in kleiner gemaakte roostergaten.
Scheiding bij h/c'
Plein Jeu 2-3 r uit metaal van o.m. célestepijpen, kennelijk op de plaats van Clairon 4'

P e d a l Aangehangen C-f.

Plein Jeu:	C	1 1/3	1
c	2	1 1/3	1
c'	2 2/3	2	1 1/3
c''	4	2 2/3	2

Kas neoromaans met onderkas, voorzijde en zijanten eiken, achter naaldhout

Windvoorziening magazijnbalg in onderkas en reguleurbalgen onder de lade. Winddruk 83 mm

Lade: In twee delen. Grootste pijpen in het midden, rest aan weerszijden van buiten naar binnen aflopend in hele tonen.

Klaviatuur aan zijkant rechts. Registerknoppen met daarop de registernamen. Ze hebben ronde registerstangen en zijn geplaatst boven de lessenaar. Bordje "Peereboom et Leyser a Maastricht" zonder jaar.

Pijpwerk Veel expressions., toonhoogte 440 Hz

Literatuur Jespers, Van Loo en Rijnaerds. *Peereboom en Leijser, Orgelmakers te Maastricht*, Maastricht 1998, 183, 238.
HO 69/2, 42 (waartoe ik de gegevens heb opgestuurd)
Langs Ned.O. 62,63

Contactadres Mevr Willemien Zieverink, 0545-481652, koster Hr Rensink 0545-482223

⁸⁷ . Jespers, F., Loo, H. van en Reijns, T. *Peereboom & Leijser, Orgelmakers te Maastricht* (Maastricht 1998, p 238), afwijkende dispositie op p 183, Het Orgel, 69, 42.

⁸⁸ . HO 69, 42

Gelselaar / 1891, Hervormde Kerk.

1891 De firma Leichel & Zoon, Lochem, levert een orgel⁸⁹

1956 Restauratie door Vierdag. Vervanging Gamba door Mixtuur op de volgende wijze: De Oct 4 kwam op de plaats van de Gamba, Mixtuur op plaats Oct 4. De ventielkast werd vergroot⁹⁰.

1975 Restauratie door E. Verschueren, Tongeren⁹¹. Dispositie:

M a n u a l	C-f''
Prestant 8'	C-H gedeekt, hout, een deel vóór de lade verder naast de lade linkerzijde, c-a in front, rest op de lade
Octaaf 4'	
Holpijp 8'	geheel van hout
Mixtuur 4 st	1956,
P e d a l	C-c'
Subbas 16'	hout achter de lade
Pedaalkoppel	(trede zonder naam)
1 loze knop	

Samenstelling Mixtuur

C	1 1/3'	1	2/3	1/2
c	2	1 1/3	1	2/3
c'	2 2/3	2	1 1/3	1
c''	4	2 2/3	2	1 1/3

Kas naaldhout

Frontpijpen o o o o o c s d s f g a g s f e d c o o o o (o: loos)

Windvoorziening

magazijnbalg (1891) boven in de orgelkas, restanten pompinstallatie. Winddruk 72 mm.

Lade Eén niet-gedeelde lade, chromatisch met kleinste pijpen aan de zijde van de klaviatuur.

Klaviatuur aan rechterzijde. De registerknoppen met ronde stangen en met reg.namen daarop atammen uit 1975 en zitten boven de lessenaar. Klaviatuur afsluitbaar met deurtjes

Pijpwerk expressions in grote open pijpen. Toonhoogte 450 Hz

Literatuur

Contactpersonen Mevr. Kossink, Teeuwland 7, 0545-481608 (scriba - organiste)

Ds Harrie Takken 0545-482216

Datum onderzoek 13/9 en 29/9'06 en eerder

vO 13/9 en eerder

vO/dLen 29/9'06

⁸⁹ . HO *6 /4 (juni 1891) gen pag.nrs. Niet genoemd welke kerk, maar er is hier alleen maar de Herv.k.

⁹⁰ . Erné-archief. Dossier over dit orgel. In de NIO opgave stond E.Leichel

⁹¹ . m.t.pl en ds Tacken *Levende stenen*, Eibergen 2005: 1881 voorzijde instrument 7 mei 1891 Hemelvaartsdag ingewijd. Over Leichel: Gerhard Leichel, 1824-1890, afkomstig uit Düsseldorf (Niet te verwarren met E.Leichel, Duisburg/Arnhem). Hij vestigde zich 1886 in Lochem met zijn zoon Hermann Friedrich (1859-1935). Tacken vermeldt de werkzaamheden in 1956 zonder vermelding van de naam van de orgelmaker: orgel opgeborgen en nagezien en enigszins vernieuwd en 1975 (andermaal in gebruik na algehele restauratie door E. Verschueren, Tongeren).

Gendringen 1841, Hervormde Kerk.

Voormalige orgel(s)

1830 19 mei. De voormalige kerk en het zich daarin bevindende orgel gaan door brand verloren. Volgens Winands stamde dit orgel uit 1676. Het zou niet het eerste in de kerk geweest zijn.

1835 Bouw nieuwe kerk klaargekomen.

Huidige orgel

1841 7 mrt. Ingebruikneming nieuw orgel, vervaardigd door "de heren Nolting en Zonen uit Emmerich". Het instrument werd gekenschetst als zijnde "eenvoudig, fraai, welluidend en krachtvol". Het is ingespeeld door "G. de Vries, organist der Grote Kerk te Nijmegen". Het orgel is "uit eigen middelen bekostigd"⁹². Uit dit laatste zouden we kunnen concluderen, dat het niet, zoals elders vaak het geval was, door een adellijke familie is geschonken.

Bij de klaviatuur is de volgende gedeeltelijk met de hand geschreven aanduiding aanwezig in een ruitvormig kader: "Joh. Dan. Nolting u Sohn, Orgelbauer zu Emmerich, 1840". Nolting zelf, geboren in 1757 had in 1840 reeds een hoge leeftijd bereikt, zodat aangenomen mag worden, dat zijn stiefzoon A.D. Holland een belangrijk aandeel in de orgelbouw heeft gehad.

Legêne heeft verondersteld, op grond van gelijkheid van de registerknoppen met de daarop geschreven registernamen van het orgel in Gendringen en het Courtain-orgel in Veldhausen, dat er een relatie geweest moet zijn tussen Nolting en Courtain, die ook in Emmerich gevestigd was.

Een nog veel overtuigender aanduiding in die richting is o.i. de aanwezigheid (in 1841!) van het register Cimbale in Gendringen (half Frans gespeld) en het repetitieschema van dit register en van de Mixtuur, in principe nog gemaakt naar het voorbeeld van Courtain, die dit op zijn beurt weer aan Dom Bédos ontleende. Courtain was al zo'n 50 jaar vóór de bouw van het orgel in Gendringen uit Emmerich vertrokken. Het is opmerkelijk dat zijn ideeën toch nog zo lang daarna stand gehouden hadden. Dat Nolting conservatief was, blijkt ook uit de klank van het orgel, die van een élégance is, die voor de bouwtijd wel heel bijzonder is. Van de verdere historie is het volgende bekend:

1874 Haffmans is ontboden om het orgel "na te zien"⁹³.

1886 De organist J.H. Poelman dient een verzoek in tot plaatsing van een 16' register. Niets wijst erop dat dit is ingewilligd.

1920 Schoonmaak door L. Schwarze (inscriptie paneel achterzijde).

1924 Prijsopgave voor stemmen orgel van P. van Dam, Leeuwarden.

1939 Schoonmaak door B.F. Bergmeijer, Woerden (inscr. paneel).

1942 Prijsopgave voor stemmen van S. Koch, Doetinchem.

1947 Restauratie door B. Koch, Apeldoorn na oorlogsschade. Plaatsing van een windmachine.

1965 Restauratie door Flentrop, nadat het orgel onbespeelbaar was geworden, gevolg van het aanbrengen van de heteluchtverwarming in de kerk. Adviseur was Joh. Legêne onder rijkstoezicht van dr. H.L. Oussoren en C.H. Edskes.

Aanbrengen van verende slepen.

Dispositie:

Manuaal C-g'''

Prestant 8 Fuss C-e in front, rest op lade

Viol da Gamba 8 Fuss C en Cs gedekt, hout, D-H in front, rest op lade

Prestant 4 Fuss C-F in front, rest op lade

Bourdon 8 Fuss C-f hout, fs-gs'' metaal gedekt, a''-g''' open conisch

Quinta Dena 8 Fuss C-H hout, c-d''' metaal gedekt, ds'''-g''' open conisch

Flöthe dous 4 Fuss C-F hout, Fs-gs' metaal gedekt, a'-g''' open conisch

Quint 3 Fuss

Octav 2 Fuss

Flöthe 2 Fuss alle pijpen conisch

Mixtur 3 fach

Cimbale 3 fach

Trompet 8 Fuss discant / bass z.g. Open kelen C-g houten koppen en stevils, overige van metaal, ds'''-g''' zijn labiaalpijpen, één daarvan is uit een ouder orgel afkomstig. Intoneerlappen in de bekken recent dichtgesoldeerd.

Pedaal C-f, aangehangen

Tremulant inliggend in windkanaal

Ventiel

Samenstelling vulstemmen.

Mixtur				Cimbale			
C	1 ¹ / ₃	1	2 ² / ₃	C	1 ¹ / ₂	1 ¹ / ₃	1 ¹ / ₄
				c	2 ² / ₃	1 ¹ / ₂	1 ¹ / ₃
f	2 ² / ₃	2	1 ¹ / ₃	f	1	2 ² / ₃	1 ¹ / ₂
				c'	1 ¹ / ₃	1	2 ² / ₃
f'	5 ¹ / ₃	4	2 ² / ₃	f	2	1 ¹ / ₃	1
				c''	2 ² / ₃	2	1 ¹ / ₃

⁹² . Boekzaal 1830, I p 743, 1834, II p 506, 1841, I p 510/11.

⁹³ . Gegevens 1874-1947 ontleend aan inscripties in kas en archief der Nederlandse Hervormde Gemeente Gendringen - Megchelen - Netterden, 1725 tot 1960, in beheer bij GA Gendringen. Notulen Kerkvoogdij.

c''' 5¹/₃ 4 f' 4 2²/₃

Kas en frontpijpen.

Kas van naaldhout, wit geschilderd. Aan de achterkant is een oude verflaag te zien: imitatie-eiken. De "pijpenrijen" aan weerszijden van het front staan buiten de kas. Het zijn houten imitatiepijpen. Alle overige frontpijpen zijn sprekend: pijpen van Prestant 8' en 4' en Viola di Gamba.

Windvoorziening. Twee spaanbalgen en elektrische windmachine, deze laatste op weinig fraaie wijze boven de oude balgen in een bekisting van meubelplaat aangebracht.

Klaviatuur Origineel hand- en voetklavier, enkele pedaaltoetsen in 1965 vernieuwd. Originele registerknoppen waarop met de hand geschreven registernamen. Klaviatuur aan zijkant links. Cartouche, zie boven.

Mechaniek Origineel op invoering na. Wellenraam als gebruikelijk bij orgels, die aan de zijkant worden bespeeld.

Laden Twee laden voor C- en Ciskant, waartussen ruimte, waar een aantal houten pijpen staan. Opstelling diatonisch, grootste aan de binnenzijde, overige aflopend van buiten naar binnen. Nieuw verend sleepsysteem volgens Flentrop patent.

Andere aantekening: diatonisch van binnen uit aflopend.

Pijpwerk. De grote pijpen hebben geen stemkrullen maar stemlappen, vrij dunne kernen, tamelijk veel kernsteken. Hoog loodgehalte, labia bijgedrukt. Merkwaardig is, dat alle achtvoets registers in het groot octaaf volledig zijn uitgebouwd. De frontpijpen hebben overlengte.

Toonhoogte a'=440 Hz

Bijzonderheden. Samenstelling van de vulstemmen naar Dom Bédos (en Courtain) met weglating van twee koren boven f' en c'''. Een andere afwijking van het in de 19de eeuw gebruikelijke is de klavieromvang. Bij een (niet uitgevoerd) plan voor het orgel in de St.-Jan te 's-Hertogenbosch stelt Nolting zelfs een klavieromvang tot a''' voor!

Adressen Adres: Organist Piet ter Burg, Brederostraat 1 7081 AW, tel 0315-640993. Hij woont nu in Duitsland

Rosier, Anholterweg 35, koster, 0315-631918

Van Eerden predikant

Zie verder brochure Gendringen.

Gendringen, R.K. Bejaardencentrum, voormalig orgel.

De kloosterzusters hebben nu een eigen pand betrokken, Anholtseweg 1, Gendringen.

Het orgel is nog in bezit van dezelfde kloosterorde en staat in het Bergkloster Postfach 1162, 59901 Bestwig (D), eigenlijk in Föckinghausen, 3 km van Bestwig. De naam Adema zou in het orgel staan.

Tel 02904/808-0. Vragen naar Zuster Maria Gregoria. (mededeling kloosterzuster Gendringen)

Gendringen / 1813?, Rooms Katholieke Parochiekerk, St.Martinus. (kerk van Tepe)

ca 1995 opknapbeurt door Pels en Van Leeuwen (dus vóór de kerkrestauratie in 2000).

Aan klav. genoteerd: I. B16 P8 B8 P4 O2 "Mxt 4'st" T8 II B8 Gmb8 (C-H van B) P4 F4 Ped Sb16 PedkI PedkII Mank II-I Subk I Superk II-I Tremolo P F T opl C-f'' C-d' pneum

Komt overeen met vroegere beschrijving in Orgels Gendringen.

Organist vertelde (10/2'01)ca 5 jaar geleden: alle pijpen naar werkplaats vervoerd en schoongemaakt. Onderdelen pneumatiek hersteld of vernieuwd. Kort daarna kerkinterieur geschilderd.

vO 21/6'00 en eerder

Org J.A. (Henk) Bennink 0315-681703 Wiekenseweg 16/2

tel. gesprek met B: 10/2'01

Gorssel / 1862, Hervormde Kerk.

Kerk 1949....(vervanging van in de oorlog verwoeste kerk uit 1928). De toren is nog middeleeuws)

Orgel

1861 Contract met C.F.A.Naber⁹⁴

"M a n u a a l" "P o s e t i e f"

Prestant 8 vt Quint 3 vt Gedact fluit 8 (1 oct wagenschot)
Bourdon 16 vt (2 oct. wagenschot) Octaaf 2 vt VdG 8 (gr.oct. gec. met ged.fl.)
Holpijp 8 vt (1 oct w.) Mixtuur 3 en 4 st b/d F 4
Octaaf 4 vt Trompet 8 vt b/d. Wf 2.
Fluit d' amour 4 vt

Metaal waar niet ander vermeld 1/3 eng.bloktin, 2/3 eng. blokllood

Klav.koppeling, Windlozing, Man.lade 2 delen, pos.lade 1 deel, man. C-f", aangehangen pedaaf C-d',
reg.knoppen op rij boven klavier namen in goud op zwart geveerde lijst, knoppen voor koppels in dezelfde lijn.

3 spaanbalgen 8 vt x 4 vt 5 duim

Kas vuren naar tekening, Koperen lijst i.p.v. pulpeten, gelijkzw. stemming op orkesttoon. f 2400.-

3 balgen, kas vuren naar tekening, Koperen lijst i.p.v. pulpeten, gelijkzw. stemming op orkesttoon. f 2400.-

Naber overlijdt aug '61.

1862 Orgel opgeleverd door F.S. Naber. In de Boekzaal⁹⁵ staat: F. Naber, Deventer, ingebruikneming "20 juli". "Wij zagen ons in het bezit gesteld van een orgel, dat ons nog ontbrak", achtvoets werk, 2 klavieren, aangehangen pedaaf, 16 sprekende stemmen en 3 blaasbalgen". Dit alles is - met uitzondering van het aantal stemmen - in overeenstemming met het bestek. De Boekzaal spreekt ook nog over de keuring door C.A. Brandts Buys, organist der grote kerk te Deventer. Dit 22/7 1862 gedateerde rapport is bewaard gebleven. Hij is vol lof over het werk. Enige grepen hieruit: "Het volle werk levert een krachtig klinkende toon, welke in staat is de gemeente in behoorlijk bedwang te houden, de werking der Mixtuuren is zilverachtig, juist wat zij behoort te zijn" Enige "uitstekend schoone registers": P 8', T 8', B 16', VdG 8'"....dat men den maker alle lof moet toezwaaien".

1928 Nieuwe kerk tegen de oude toren⁹⁶

1929 Opdracht tot herstel en uitbreiding door De Koff⁹⁷. Naar alle waarschijnlijkheid heeft De Koff dus het orgel naar de nieuwe kerk overgeplaatst. Uit het OC-verslag uit 1949 blijkt dat ooit (in 1929?) het bovenwerk is uitgebreid met twee stemmen op pneumatische laden, een pneumatische Subbas-lade is toegevoegd en dat zinken pijpwerk is geplaatst (front?, en waarschijnlijk de Trompet).

1945 Kerk verwoest door bombardement. Orgel ernstig beschadigd. Het pijpwerk van het bovenwerk en de frontpijpen en uiteraard een deel van de kas gingen daarbij verloren, merkwaardigerwijze niet de lade van het bovenwerk.

1949 Bouw nieuwe kerk, tegen de noordwand van de oude toren.

1949 16/12. Rapport OC⁹⁸. Voorstel verwijdering pneumatische kehellade voor twee registers in het bovenwerk en pneumatische Subbas-lade. Vernieuwing onbruikbare ventielen en slepen, ontbrekend pijpwerk bijmaken, etc. In een eerder voorstel werd geadviseerd over te gaan tot de bouw van een nieuw orgel. In 1953 stelt men dat nog eens voor: Daartoe gedeeltelijke omsmelting van pijpen. Zinken pijpen vervallen. Daarna werd het contact met de OC verbroken.

1953 Leeflang herstelt onder advies van Dr M.A.Vente het Naber-orgel en plaatst het in de nieuwe kerk en maakt nieuw pijpwerk voor de lade van het bovenwerk: Viola 8', Holpijp 8', Gemshoorn 4', Nasard 2 2/3', Octaaf 2' (van HW), Dulciaan 8', beide eerstgenoemde op pneumatische hulpladen. Op de plaats van de Octaaf 2' op het HW kwam een nieuwe Woudfluit 2'. frontdeel der Prestant 8 vt (met spitse labia) en Trompet 8 vt vernieuwd, kas hersteld en gecombineerd. Windvoorziening vernieuwd. De pneumatische pedaallade bleef gehandhaafd⁹⁹

1981 (27/9)¹⁰⁰ Blank, restauratie onder advies van G. Oldenbeuving. Verwisseling Oct 2 en Woudfluit. Bijintoneren en disp. wijzigen van het Bovenwerk, verwijdering van de pneumatiek, bijplaatsing Prestant 4 vt op kantsleep, vervanging van Trompet, Prestant 8 vt (frontdeel) en Subbas (die van Leeflang waren te slecht, de laatste nu op mech.lade), lapwerk windlade verbeterd. Werckmeisterstemming aangebracht, herintonatie, bijplaatsing Tremulant.

Situatie door mij genoteerd op 2/8'61:

M a n u a a l	C-f"	B o v e n w e r k	C-f"
Praestant 8 vt	frp. 1953 spitse labia, binnenp. 1862	Viola 8 vt	1953 pneumatisch vanuit de cancellen)
Bourdon 16 vt	1862	Holpijp 8 vt	1953 idem
Holpijp 8 vt	1862	Gemshoorn 4 vt	1953
Octaaf 4 vt	1862	Nasard 2 2/3 vt	1953
Fluit 4 vt	1862	Octaaf 2 vt	1862
Quint 3 vt	1862	Dulciaan 8 vt	1953, dezelfde als in Wehl
Woudfluit2 vt	1953		

⁹⁴ Archief Protestantse Gemeente Gorssel / Epse, nr 97. Hieruit:fotocopie contract 1861 en rapport Bradts Buys Overgenomen in een anonieme niet gedateerde brochure "Het Naber-orgel in de Hervormde Kerk te Gorssel", met o.a.het programma van ingebruikneming 27 sept 1981 en de huidige dispositie (onjuist weergegeven). Drukkerij De Hanzestad, Deventer.

⁹⁵ Boekzaal 1862 II p 234.

⁹⁶ Encyclopedie VIII, 207

⁹⁷ HO 26 p 27 (1929)

⁹⁸ Erné-archief, dossier Gorssel

⁹⁹ onjuiste mededeling in De Mixtuur nr 80.: "Van Leeuwen 1955, reparatie"

¹⁰⁰ datum ook in Mxt 38 303

Mixtuur 3 sterk bas 1862 P e d a a l C-d'
 Mixtuur 4 st disc idem, in werkelijkheid 3-4 st Subbas 16 vt 1953, vuren, pneumatisch toevoegsel
 Trompet 8 vt bas/disc zink

Koppel Hw-Ped

Koppel bas/disc

Tremulant

Idem 1998/99, 2003:

Ma n u a a l C-f'' B o v e n w e r k C-f''
 Praestant 8 voet C - b' (h'?) in front, 1861, rest. 1862 Praestant 4 voet 1861, op kantsleep
 Bourdon 16 voet 1862 C-h eikenhout Holpijp 8 voet 1953, geheel van metaal
 Holpijp 8 voet 1862 C-H eikenhout Gemshoorn 4 voet 1953
 Octaaf 4 voet 1862 Woudfluit 2 voet 1953, licht conisch
 Fluit 4 voet 1862, gedekt. fs"-f'' open conisch Dulciaan 8 voet 1953, metalen stevels
 Quint 3 voet 1862, prestantquint
 Octaaf 2 voet 1862 P e d a a l C-d' nieuw mech. laadje,
 Mixtuur 3 sterk Bas achter in kas
 Mixtuur 4 sterk Disc 1862 Subbas 16 voet 1981, eiken
 Trompet 8 voet Bas vanaf c'1862, in werkelijkheid 3-4 st
 Trompet 8 voet /Disc 1981, houten stevels en koppen)
 vanaf c', idem Tremulant (alleen voor Bov.w.?)
 Koppel Bas, Koppel Dc, Koppel "HW + Ped"

Samenstelling Mixtuur (ook in 1961 zo genoteerd):

C	2	1 1/3	1
c	2 2/3	2	1 1/3
c'	4	2 2/3	2
c''	5 1/3	4	2 2/3
c'''	8	5 1/3	4 2 2/3

Opstelling achter op galerij op een verhoging.

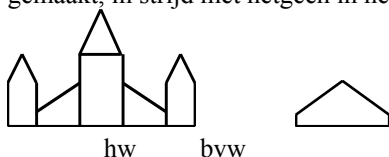
Kas, front De kas is gr.deels van naaldhoutde frontpijpen van Leeftang met spitse labia zijn vervangen. Ale 35 frontpijpen (niet in de bovenvelden moeten sprekend zijn).

Windvoorziening

Kleine magazijnbalg met gewichten en veren onder het orgel. *Die zal wel uit 1953 zijn.*

Winddruk 73 mm

Laden Manuaal: Klassieke opstelling met torens, overeenkomstig front, bovenwerk. In '61 schreef ik: 2 laden, diatonisch, bovenvelden in het front stom, bovenw. laadje van dezelfde makelij als die van manuaal. Bij contrôle op 20/9'00 bleek de bovenwerklade inderdaad van dezelfde makelij te zijn als de manuaallade. Maar de Manuaal-lade is duidelijk uit één stuk gemaakt, in strijd met hetgeen in het contract uit 1861 hierover wordt gezegd.

Klaviatuur aan linkerzijde, registerplaatjes nieuw met krulletters, kennelijk naar een Naber voorbeeld. Met grote krulletters bij de klaviatuur: "C.F.A.Naber en Zoon Deventer fecit 1862", hoewel het orgel in 1962 alleen maar door de zoon is opgeleverd. Pedaalklavier nieuw met krulboventoetsen. Klavierbeleg nieuw? Lessenaar.nieuw.

Pijpwerk Veel baarden verwijderd (zowel in '61 als '80 geconstateerd, ook wat dit betreft lijkt het op Wehl), veel opgesoldeerde stukken en kernsteken ('61). De grotere open pijpen hebben twee smalle stemkrullen. Alle open pijpen zijn verlengd. In '61 maakte het orgel een slechte indruk. In '98: Fraai in details, bij gebruik van veel stemmen is klank te dik. De nieuwe Trompet is mooi in de bas. De Dulciaan klinkt neuzig, zoals in Doesburg Luth.

Toonhoogte a' = 440 Hz

Stemming naar Werckmeister III (sinds 1981). Deze behoort natuurlijk niet op dit orgel thuis..

Literatuur Boekzaal 1862 II, 234.

Het Orgel 26, 27 (jan. '29)

De Mixtuur, 38 (1982), 303; 80 (1995), 1010.

Orgelarchief Lambert Erné

stukken uit het kerkarchief 1849

Eigen aantekeningen 2/8'61, 27/11'98, 25/5 '99, 20/9'00.

vO / dO

Org. Els ten Brinke-Dijkerman, Lochem, 0573-256454.

2de organist M den Os, Kerkstraat 4 (vlak bij de kerk), 7213 DR, Gorssel, 0575-491265.

Groenlo / 1673 - 1838, Hervormde Calixtuskerk, voormalige orgels.

De berichten over de vroegere orgels in Groenlo zijn nogal tegenstrijdig.

1673 Volgens Smit¹⁰¹ in dat jaar gewerkt aan het orgel, gevolg van het feit, dat de kerk door de Munsterse inval tijdelijk in gebruik was bij de R.K.

- Volgens Smit was hier in de 18de eeuw een orgel met 3 manualen en pedaal met o.m. Bazuin 16 vt. In de stukken uit / 1726 zijn slechts werkzaamheden aan 2 manualen en vrij pedaal genoemd. Daar komt de Bazuin ter sprake.

Smit spreekt steeds over de aanwezigheid van twee orgels, een groot en een klein. Hij geeft zelfs in ee plaattegrond van de kerk een trap aan, die vroeger als toegang tot een koororgel zou hebben gediend.

Dat er in vroege tijden twee orgels waren is geheel niet ongebruikelijk. Sinds 1835, telkens als er weer sprake is van twee orgels, moet één orgel zijn bedoeld, dat uit twee delen bestond.

1726-1727 30/4 / 1726. Contract met Theodorus Martens, Vreden, betr. uitgebreide werkzaamheden¹⁰²: Laderestauratie, prestantpijpen "aan de spraak brengen" en de ingezakte herstellen en stemmen, beschadigde pijpen vernieuwen, ladeuitbreiding met gs", b", h", c", frontpijpen opnieuw van tinfolie voorzien, tremulant repareren, nieuw merssingdraad en "platen" (tongen).

Betr. het "aparte pedaal": pedaal (klavier?) demonteren en vernieuwen (herstellen?), in elkaar gezakte pijpen van Bazuinbas herstellen, de fluit (die stom is) in orde maken.

Betr. het Rugpositief: maken van een nieuwe lade en klavier, de zes bestaande stemmen met twee vernmeederen: Sesquialter en Cornet, het positief van 6 vt op 8 vt brengen.

Herstelwerkzaamheden aan balgen.

1727 13/2 vond de keuring plaats door de organisten Van der Beek, Vreden en organist tot Vreden en De Greef, Borculo. Er is geen keuringsrapport gevonden.

1774 Hess noemt het orgel zonder commentaar¹⁰³.

1835 Werkzaamheden van Armbröst. In de berichtgeving hierover, opgesteld door kerkeraadsleden, niet deskundigen dus, staat¹⁰⁴: "Ons Overoud Orgel, bestaande uit een groot en klein Orgel geheel onbruikbaar geworden zijnde, is, uit de fondsen en liefdegiften der Gemeente, de gehele inrigting van hetzelfde veranderd; beide orgels zyn tezamen in verband gebragt, doch het kleine vooreerst alleen geheel vernieuwd, door den Heer J.Armbröst Orgelmaker, te Haaksbergen, en op heden, door den Hr ZWANENVELDT, Organist te Doetichem, onderzocht, en volkomen goedgekeurd zijnde, ook door Zijn Ed., voor het eerst bespeeld".

Uit de stukken van / 1726 blijkt, dat er al een rugpositief aanwezig was. De zinsnede over het samenvoegen van de twee delen van het orgel wordt duidelijk als we aannemen, dat het rugpositief toen is omgebouwd tot onderpositief. Als we ervan uitgaan, dat de situatie in 1838 niet wezenlijk is veranderd, is dit in overeenstemming met hetgeen de foto uit 1938 laat zien. Het positief is bijna recht onder het hoofdwerk gesitueerd.

1836 12/2. Blikseminslag in de toren, waardoor deze geheel uitbrandde en er behoorlijke schade aan het orgel was¹⁰⁵.

1837-1838 Herstelling of vernieuwing van "de orgels" door J.Armbröst, "Timmerwerk" van I.B.Wessink te Groenlo. "Het grootste" was in dec '37 klaar, het kleine "komt in augustus dezes Jaars 1838 klaar".

Notulen Kerkeraad¹⁰⁶: De kerkeraad heeft beloten "uit hoofde het orgel reeds zulk een geruimen tijd bespeeld is," het "niet plegtig ingewijd worde". In plaats daarvan zal de predikant op 2de Kerstdag de ingebruiknaming "op de meest voegzaamste wijze gedenken".

Broekhuizen (G50.)¹⁰⁷ geeft een dispositie, met bouwjaar 1838, maar hij ontleent (evenals v.d. Aa) ook kennelijk een en ander aan het Boekzaalbericht van vóór de brand. Hij zegt, dat Armbröst het rugpositief geheel heeft vernieuwd. Hij vermeldt de ramp uit 1836 niet. Zijn opgave luidt:

M a n u a a l P o s s i t i e f			
Prestant 16 vt	Octaaf 2 vt	Prestant 8 vt	Quint 3 vt
Octaaf 4 vt	Mixtuur 2 vt	Bourdon dc 16 vt	Sesquialter 3 st
Gedakt 8 vt	Trompet bas 8 vt	Holpijp 8 vt	Gemshoorn 2 vt
Quint 3 vt	Trompet dc 8 vt	Roerfluit 4 vt	Mixtuur 1 1/2 vt
Gedakt 4 vt			

aangehangen pedaal, twee blaasbalgen.

Zoals verderop blijkt is dit de dispositie van 1838, niet van 1836, zo deze al van elkaar mochten verschillen. In deze vorm is de dispositie niet erg waarschijnlijk. Broekhuizen heeft de opgave gedaan volgens de rangschikking der registerknoppen en zag daarbij over het hoofd, dat de registerknoppen van Prestant 8 vt en Bourdon 16 vt dc van het manuaal

¹⁰¹ . V.Smit, De Oude Calixtus te Groenlo. Hij ontleende zijn gegevens aan archieven in Groenlo en Münster

¹⁰² . Memorie en Resolutieboek der stad Groenlo, Stadsarchief Groenlo (niet te verwarren met het Gemeentearchief, dat stukken vanaf 1811 bevat) inv.nr. 5

¹⁰³ . in zijn lijst op p 86.

¹⁰⁴ . Acta Kerkenraad archief Herv.gem. inv.nr. 5, in beheer bij GA (Er zijn geen KV-notulen van vóór 1865 bewaard gebleven, zodat we op summieri berichten uit Kerkeraadsnotulen en stadsresoluties zijn aangewezen): Besluit tot reparatie 4/4 1834, p 157, Boekzaalbericht p 170 en 171 en in Boekzaal 1835, I p 483 / 484.

¹⁰⁵ . v.d.Aa p. 892/93 noemt de torenbrand en zegt, dat Armbröst het kleine en grote orgel heeft samengevoegd (het Boekzaalverhaal dus). Maar hij zag daarbij over het hoofd, dat dit bericht van vóór de brand stamt. In de (nog niet geïnventariseerde) collectie die Smit aan het archief in Groenlo heeft nagelaten bevindt zich een soort dagboek, in de jaren 1836 - 1855 door een onbekende in onbeholpen stijl geschreven, getiteld "Boekje van Eenige Aanteekeningen wat Er Bezonders Gebeurd is Beginnende 1836". Dit is tot nu toe de meest volledige bron voor de gebeurtenissen uit 1836-1838.

¹⁰⁶ . Acta Kerkenraad vanaf 1822, p 228. Overige gegevens: het eerder genoemde manuscript.

¹⁰⁷ . In zijn commentaar op Broekhuizen schrijft Gierveld: vd Aa IV, 893 is de bron voor de gebeurtenissen uit 1835 en 1836.

bij die van het positief waren gerangschikt ! Als we dus deze twee stemmen bij het manuaal plaatsen hebben we (ongeveer) de oorspronkelijke (nu wel geloofwaardige) dispositie voor ons. De Prestant 16 vt zal - als het geen discantstem was - in de bas van hout zijn uitgevoerd, als gebruikelijk bij Armbrost. Nog twee andere stemmen blijken later in bas en discant gescheiden. Het in / 1726 genoemde vrije pedaal moet zijn verdwenen (of het is in 1838 niet herplaatst).

vóór 1861 (het sterfjaar van Naber) Grégoir¹⁰⁸ beweert, dat Naber ooit een orgel met 19 registers plaatste in "Gronlo". Dit bericht is ongeloofwaardig.

1892 1/12 inschrijving beschilderen kerkmeubilair w.o. het orgel.

1894 Orgel gerepareerd. Geen nadere gegevens bekend. In de brief van Legêne uit 1948 (zie hierna) staat dat Van Dam ca 1890 een doorslaande Klarinet en een Viool plaatste.

1945 Orgel door bominslag ernstig beschadigd. Op 6/5'45 schrijft Legêne aan de KV over de toestand van het orgel na bominslag.¹⁰⁹ Het dak van de kerk kwam naast het orgel terecht. De meeste frontpijpen en andere grote pijpen zijn vernield. Het grootste deel van de orgelkas (van eiken) die uit 2 verdiepingen bestond, is behouden. De pijpen zijn opgeslagen. Boven de klavieren vermeld:

Bovenste rij:

Trem, T8 bas, T8 dc, Mx 2 v (bas), Mxt 4 v dc, O 2, Gedf 4, Q 3, O 4, Ged 8 v, Praestant

Onderste rij:

Ventil, Mixt 1^{1/2} vt bas, Mxt 3vt dc, loos, Gh2, Q3 bas ged, reg.zonder opschrift (Viool?), Hp 8, B 16 dc, P 8

Verder een inventarisatie van het overgebleven pijpwerk en de mededeling, dat er drie nog zeer bruikbare windladen waren. Dit klopt goed met de opgave van Broekhuysen. Van de Klarinet uit ca 1890 was er kennelijk geen registerplaat, wellicht is de knop met opschrift Ventil daarvoor misbruikt.

Uit deze volgorde valt tevens af te leiden, dat de klaviatuur zich aan de zijkant links heeft bevonden. Dat moet dus evenals in Dinxperlo achter de schijnpedaaltoren zijn geweest.

In een latere brief (4/11 1948 aan de Orgelcommissie)¹¹⁰ zegt Legêne, dat het orgel XIXa is gekocht in Stadtlöhn als gebruikt instrument (pijpwerk XVIIIb). Hij komt nu tot een reconstructie van de dispositie aan de hand van bestudering van de laden. Nu bevinden Prestant 8 vt en Bourdon 16 v discant zich op het Manuaal. Er is een lege plaats, waar zich mogelijk de Prestant 16 vt heeft bevonden. Van Dam's Klarinet situeert hij achter op de lade van het positief. Man. C-f", aangehangen pedaal. OKW wilde niet subsidiëren, omdat volgens de Rijksorgelcommissie het karakter van het orgel omstreeks 1900 ernstig was aangetast en niet meer als monument kan worden beschouwd. Legêne bestreed dit.

Waarom de restanten niet meer zijn gebruikt, vermeldt de historie niet. Of zijn ze ergens anders terecht gekomen?

Dat het orgel uit Stadtlöhn zou komen konden wij niet met behulp van archiefstukken bevestigen.

Huidige orgel

1951 15/7 Geheel nieuw orgel van Flentrop, ontworpen door Joh.Legêne¹¹¹. Waarom toch geen oud materiaal is gebruikt, is niet duidelijk. Ook is niet bekend of het elders bewaard is gebleven.

(Het carillon is uit 1953).

Obbink, organist noemde hr Roos, Eibergen of Rekken, betr. orgelhistorie 0545-431815.

¹⁰⁸ . p 155.

¹⁰⁹ Legêne-archief. Map 14.

¹¹⁰ . Erné-archief, onder Groenlo.

¹¹¹ . Programma ingebruikneming op 15/7 en veel ontwerptekeningen van het orgel in het Legêne-archief.

Groenlo / 1877 - 1943, Rooms Katholieke St.Calixtuskerk

Orgel aan de torenzijde.

vdAa IV p 893: Rooms Katholieken hadden vroeger een kerk buiten de stad. 1784 met behulp van de Hervormden (!) een kerk binnen de stad gebouwd. 1818 deze kerk, die van een kleine houten toren en orgel was voorzien, bouwvallig geworden. 1836 geheel nieuwe H.Calixtus. Ook deze van toren en orgel voorzien.

1822 J.Arnbrost (volgens Broekhuizen): P8 B16 Hp8 O4 Q3 O2 Mxt2(v) Sq3st Codc 3 st T8bd, Trem, Vent.

1877 Gradussen. Nieuw orgel.

1919-20 Herstelwerkzaamheden door N.A. v.d. Berg, Aalten¹¹². In de brieven van vdB staat niet veel meer dan, dat alles naar wens zal zijn. Er is voorts een verzegeld contract van 1920 betr. jaarlijks onderhoud door vdB.

1943 De dispositie vóór de ombouw in 1943, waarschijnlijk de oorspronkelijke, staat in de offerte van Verschuieren uit 1942:

I. C - f''' II. C - f''' P e d a a l C - d'
Prestant 16' dc Salicionaal 8' Prestant 16'
Bourdon 16' Celeste 8' Subbas 16'
Prestant 8' Fluit 8' Octaafbas 8'
Holpijp 8' Bourdon 8' Fagot 16'
Roerfluit 4' Quintadeen 8'
Octaaf 4' Dwarsfluit 4'
Quint 3' Fagot 8' bas / Hautbois 8' dc Pedaal + Man
Octaaf 2' I + II
Cornet 3st dc
Mixtuur 2-3 st
Trompet 8'

L.Verschuieren, Heythuysen, ombouw tot electropneumatisch instrument in open opstelling, maar met behoud van de sleepladen. Electropn. membraanladen voor klavieruitbreidingen en een extra lade voor 3 stemmen wegens vergroting van Man II. In zijn offerte ("project") van 23-1-'42 schrijft hij de dispositie, zoals hij die aantrof (zie boven). V. heeft waardering voor het materiaal van Gradussen, met uitzondering van de tongwerken, Plannen tot ombouw (op kleine afwijkingen na, zoals hierna genoteerd:

Ped. Sb16 Ob8 Pb4 Fg16

I. B16 P8 B8 O4 Rf4 Kw2²/₃ O2 Co 3stdc Mxt3-4st T8

II.F8 Sal8 Celste8 Hp8 Dwf4 Kwdn4 Zwitserspijp2 Sq2st Cmb3st Hb8

P+I, P+II, I+II, I+II16, I+II4, VC, 5 vaste C, autped, gen.cresc, zwelk, Tremolo II

Ombouw tot electr. tractuur. Front zo, dat raam vrij blijft.

1948 Ruzieachtige correspondentie tussen kerkbestuur (KB) en Verschuieren over niet goed werkende gelijkrichter.

ca 1965 ca 1965 gerestaureerd en door Gaalman ingespeeld.

1986 24/10 schrijven Ton van Eck aan KB:over orgel (vooruitlopend op rapport). Daaruit blijkt, dat de electrificatie in 1943 is geschied op wens van de organist en dat resten zijn gevonden, die getuigen van een fraaie gepolychromeerde neo-gothische kas van Gradussen.

z.d. Rapport Ton van Eck, KKO. Zie fotocopie. Hij stelt voor het orgel naar beneden te verplaatsen. In de hierna volgende correspondentie komt dit ter sprake. Uiteindelijk is er niets gebeurd, maar heeft men het Adema-Schreurs-orgel uit Amsterdam aangekocht, dat nu in het koor staat en als hoofdorgel dienst doet. Ter plaatse werd meegedeeld, dat onderdelen van het Gradussen-Verschuieren-orgel zullen worden gebruikt voor de reconstructie van het grote Gradussen-orgel in Wychen.

1987

¹¹² . Parochiearchief Rooms Katholieke Gemeente te Groenlo in beheer bij GA, Groenlo. Twee mappen met stukken over het orgel, die door mij zijn onderverdeeld. De voorlopige inv. nrs waren 97 en 98.

Dispositie

Groot orgel C - g ^{'''} Zwelwerk Pedaal C - f'
(fs^{'''}, g^{'''} bijgebouwd) (fs^{'''} en g^{'''} en lade voor drie (ds'-f' bijgebouwd)
nieuwe stemmen bijgebouwd)

Bourdon 16'	Fluit 8'	Prestantbas 16'
Prestant 8'	Salicionaal 8'	Subbas 16'
Bourdon 8'	Celeste 8'	Octaaf 8'
Octaaf 4'Holpijp 8'	Prestant 4'	
Roerfluit 4'	Dwarsfluit 4'	Fagot 16'
Kwint 2 2/3'	Kwintadeen 4'	
Doublette 2'	Zwitserspijp 2'	I+II, I+II 4', I+II 16', ped.koppels,
Mixtuur 3-4 st	Sesquialter 2 st	speelhulpen
Trompet 8'	Cymbel 3 st	
Hobo 8 v		

Electrische tractuur. XIX pijpwerk in hoofdwerk aanwezig.

Mogelijk zijn de slepen ook nog aanwezig.

Open front

vO mrt'77

Op orgel staat opus 141 van Verschuieren

wat XIX pijpwerk (Armbröst, of er ook no iets van Gradussen is, eet ik niet

Orgel in het koor, thans hoofdorgel.

Volgens bijgaand krantenknipsel is er sinds 1993 een neo-gothisch orgel, afkomstig uit de Kerk der Liefde te Amsterdam

Groenlo R.K. "Maria Moeder Gods"

1965 Vermeulen, Alkmaar (naamplaatje speeltafel)

I. C-g''' I.	Ped. C-f'		
Prestant 8 v	Salicionaal 8 v	Subbas 16 v	I+II
Baarpijp 8 v	Holpijp 8 v	Baarpijp 8 v	P+I
Octaaf 4 v	Ged.Fluit 4 v	Gedekt 8 v	P+II
Roerfluit 4 v	Prestant 2 v	Fluit 4 v	
Woudfluit 2 v	SuperQuint 1 1/3 v		Aut.Ped.
Mixtuur 4-5 st	Scherp 4 st	4 vaste C.	
Schalmey 8 v	Dulciaan 8 v		

Electrische tractuur met afstandsbediening.

Ordinaire open opstelkling, zinken frontpijpen, binnenpijpwerk hoofdzakelijk spotted metal. KLank dienovereenkomstig.

Er zullen ongetwijfeld enige ped.transmissies zijn .Nog na te gaan!

vO 9/5'71

Haarlo, Hervormde Kerk

Kabinetorgel

Het kabinetorgel bevindt zich sinds ca 1988 beneden in de kerk. Dit is plm 5 jaar het geval (m.t.pl.). Zie gegevens over her kab.orgel elders

Orgel uit de voorm. Evangelisatie ter plaatse.

Dit bevindt zich op de oude plaats van het kabinet-orgel.

"A.S.J.Dekker, Goes" (aanduiding bij klaviatuur). Het orgel is pneumatisch.

Prestant 8 vt

Holpyp 8 vt

Viola di Gamba 8 vt (C-H van Holp.)

Octaaf 4 vt

Flute 4 vt (klinkt meer als een strijker)

Woudfluit 2 vt (ook enigszins)

Tremulant

C-f", Aangehangen pedaal C-d'.

Zomer 1976 (vlak voor een orgeltocht) bezocht ik dit ding, zich bevindend in de Herv. Evangelisatie en noteerde toen: pneum. orgel, speeltafel niet te openen (kas wel), Pr 8 zink, zeer slecht pijpwerk.

Kerkvoogd Mevr. Pardijs Wolinkweg 15, Haarlo, 0545-261271

Organist H.Kooier, Wieringermeerstr. 40, Enschede, 053-767683

vO 18/6'93

Haarlo Voormalige Hervormde Evangelisatie.

Het orgel bevindt zich sinds ca 1988 jaar in de Hervormde Kerk, zie aldaar
vO 18/6'93

Halle, Gereformeerde Kerk, voormalige orgel.

Volgens een krantenbericht¹¹³ bevond zich hier een orgel, afkomstig uit de Doopsgezinde Kerk te Den Horn (Gr), rond ca. 1850 gebouwd door Rosema, Groningen. In werkelijkheid was het niet veel meer dan een schroothoop¹¹⁴. In 1979 is het vervangen door een nieuw orgel, gemaakt uit een Duits bouw pakket en met pijpwerk van E. Verschueren, Tongeren

¹¹³

Classicaal Kerknieuws 27/6 1980.

¹¹⁴

Mededeling Hans Kriek, die deze uitdrukking ervoor bezigde en op wiens advies men het orgel verving.

's-Heerenberg , Hervormde Kerk.

Kerk Laat-gothische kerk, waarvan het koor is verdwenen en waarvan het schip extreem kort was Het vroegere transept is nu de kerkruijnte, het schip de kosterwoning¹¹⁵

Orgel, Historisch overzicht¹¹⁶ :

1742 Thomas Weidtmann te Ratingen bij Düsseldorf levert 4 vts orgel voor f 1100.- . In oktober gereedgekomen. Disp. en zelfs plaats in de kerk onbekend. Front (middendeel huidige orgel) bewaard, vergelijk Weidtmann-front in (thans) Koudekerke¹¹⁷.

Broekhuysen (H61) geeft 1743 als bouwjaar en noteert de dispositie van zijn dagen, waarbij het de vraag is of dat de oorspronkelijke is:

Prestant 4 vt Fluit 4 vt Cimbaal Tremulant, Ventil
Bourdon 8 vt Terts Prestant D 8 vt handclavier van 4 octaven
Octaaf D 8 vt Octaaf 2 vt Flageolet 1 vt Aangehangen pedaal C-g
Spitsfluit Mixtuur drie blaasbalgen

1861 22 sept. Nieuw orgel, vervaardigd door H.Haffmans, orgelmaker te Doetinchem. Bespeeld door H.Zwaneveld, organist der grote kerk te Doetinchem.¹¹⁸ Vergroting front tot 8 vt. Nieuw orgel achter zo ontstane front. Orgel geplaatst boven hoofdingang.

vtK (p 132) noemt ook Leichel en heeft het over "verbeterd", doch hiervan blijkt niets uit de archieven:

Het Orgel in de Hervormde Kerk te 's Heerenberg heeft 11 sprekende stemmen, twee klavieren en aangehangen pedaal. Maker en datum onbekend; het werk is in 1861 door HAFMANS uit Doetinchem en LEICHEL uit Dusseldorf, verbeterd.

Hoofdmanuaal.	Voet.	Bovenmanuaal.	Voet.	Stomme Registers.
Prestant	8	Liefelijk Gedakt...	8	Ventiel.
Bourdon	16	Flûte Travers.....	8	Koppeling.
Viola di Gamba...	8	Salicionaal	4	
Octaaf.....	4	Flûte d'Amour.....	4	
Fluit	4	Octaaf.....	2	Aangehangen Pedaal.
Quint	3			
(Ruimte voor een 8 vts. Tongwerk.)				

1926 Kerkrestauratie. Het orgel kwam op huidige plaats tegen de kosterwoning. Gekeurd door de NKO op 5 en 24/2. In dezelfde tijd bracht G.v.Leeuwen een nieuw windkanaal aan en een windmachine. Mogelijk heeft hij dus ook de overplaatsing verricht.

1934 J.G.Koch, Rotterdam. Onderhoud

1942 werkzaamheden J. de Koff, Utrecht. Vervanging vermolmden pijproosters, vervanging 12 vermolmden houten Sal.-pijpen en 12 der VdG door zinken pijpen, herintonatie. Verplaatsing Oct2 naar Hw, omdat er geen 2' boven de 2 2/3 was (dit moet niet zijn doorgeslagen), wegnemen doorspraak.

1957 (19/1) Rapport Legêne. Dit rapport, gecombineerd met de aantekeningen die Leg maakte levert het volgende beeld op:

Hw C en Cs laden beide 125 x 68 cm:

Gs .. e''' Fs E D C Cs Ds F f''' ... G (van achteren gezien)

Windvoorziening moet verplaatst, mechaniek verbeterd. Er moet een moderne sleepconstructie komen. Voorstel disp.wijziging (zoals het is geworden) en zo mogelijk een tongwerk op II op kantsleep, vrij ped met Sb 16 en Omvang tot d'. Ronde opsneden recht maken.

Holpijp 8 Pos: gr.oct. nw koper, 12 kleinste evt. uit Liefged 8¹.

Veronderstellingen omtrent pijpwerk van vóór 1861 zie onder pijpwerk. Hij geeft dan deze dispositie:

M a n u a l

Voorste sleep vrij, sleep, gaten in stokken en sleep aanw.

Prestant 8' op 5 na in front 1861?)

VdG 8 1861, c's vanaf c: 54, 34, 21.6, 14). Leg denkt, dat de zijtoren zo onevenredig hoog zijn om deze VdG te kunnen plaatsen: frp hebben overlengte.

Bourdon 16 1861, metalen deel ouder? , C-h grenen, rest metaal(c': 80, 50, 32)

Octaaf 4 oud (C: ca81, ca 53, ca 31.5, ca 19.2, ca 12)

Fluit 4 oud, ged, 12 con, alle rond opgesneden: (C: ca 70, ca 44.5, ca 27.6, 15.8, ...)

Quint 3 oud, (C: 60, 38, 23.4, 12, 8.5)

P o s i t i e f

Lief Gedakt 8' 37 gr grenen, rest eiken)

Fluit traverse 8 gr.oct. gec. met Lfged, open, grenen) deze en vorige waardeloos, geheel of gr.d 1921

Sal 8 C-H ged zink, verder open freinsbaarden 1861

Fluit d'amour 4' oud, ged f'-f''' conisch (C 72.6, c" 15.6)

Octaaf 2'oud, (C: 50, 31.8, 19.1, 12, 5.7)

¹¹⁵ Kunstreisboek 223

¹¹⁶ Grotendeels ontleend aan OB 2,3 (jun'59) en De Mixtuur nr 14 en 15. Het concept van het OB-artikel , ondertekend G.J.Vriesen, adm. Kerkvoogd bevindt zich in het Leg-archief.

¹¹⁷ De Mixtuur p 291 en Kluiver.

¹¹⁸ Boekzaal 1861 II, p 461. In mijn aantekeningen stond alleen "bespeeld"

P e d a a l C-g oude toetsen

1959 Flentrop restauratie klaargekomen, ingebruikneming 15/3'59.

Artikel Mixtuur: Foto waaruit de oorspronkelijke diepte der kas is af te lezen.

1991 Flentrop. Eindrapport OC na bezoek gecommitteerde R.v.Straten op 8/9 1991 in aanwezigheid van KV, Steketee en de organist: "Schoonmaak- en herstelwerkzaamheden Weidtmann-Haffmans-orgel in de ..."

Reiniging, alle pijpwerk van windladen genomen. Mechaniek, vooral koppelmechaniek afgeregeld. De windtoevoer door flexibele buizen is te onrustig. Geadviseerd wordt deze in de toekomst te vervangen door houten kanalen.

Het koppelmechaniek is gebrekkig geconstrueerd. Advies deze in de toekomst te herzien. Hiervoor is er een kostopgaaf van Fl. Het instrument heeft thans de status van monument. Dan zijn er subsidiemogelijkheden.

's-Heerenberg, Hervormde Kerk - vervolg.

Dispositie, destijds door mij geconstateerd dat het vrij zeker is dat geen pijpwerk ouder is dan 1861 aanwezig is.

H o o f d w e r k (I) C-f"

Prestant 8 vt gr.deels in front

Roerfluit 8 vt 1959, afsnijden en dekken VdG uit 1861, gr.oct 1959, eiken

Gemshoorn 2 vt 1959

Octaaf 4 vt

Fluit 4 vt 12 p. conisch, te eng

Quint 2 2/3 vt

Mixtuur 3-4-5 sterk 1959 Bijgeplaatst: er was nog een vrije sleep:

O n d e r p o s i t i e f (II) C-f". Lade achter oorspronkelijk gesloten wand van Weidtmann, aan zijkant (andere zijde als klaviatuur) rooster voor uitspraak, 1959 aangebracht)

Holpijp 8 vt deels uit B16 uit 1861, deels 1959, gr.,oct. hout, vrij eng¹

Prestant 4 vt ombouw uit Salicionaal 1861

Nasard 1 1/3 vt 1959

Fluit d'amour 4 vt gedekt 12 p. conisch, lijkt zelfde factuur als de 8' uit 1861¹

Octaaf 2 vt

P e d a l C-g (aangehangen)

Koppel

Windlozing (buiten gebruik)

Calcantenklok (idem)

Samenstelling Mixtuur

C	1 1/3	1	2/3		
c	2	1 1/3	1	2/3	
c'	2 2/3	2	2	1 1/3	1
c''	4	2 2/3	2	2	1 1/3

Windvoorziening. Magazijnbalg naast het orgel, grote flexibele buizen i.p.v. windkanalen (is dat nog zo?). Stond vóór 1959 in de kosterij.

Klaviatuur links, zwarte ondertoetsen, witte boventoetsen. De reg.knoppen behorend bij het onderklavier vormen de bovenste rij. Ze zijn boven de lessenaar gesitueerd en hebben ronde registerstangen, grote naambordjes voor de registers. Cartouche:

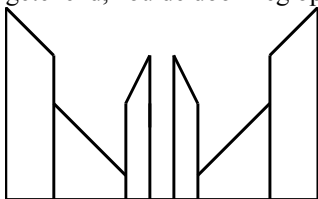

Kas. Middendeel voorzijde 1742 en eiken, rest vuren 1961, ook het dak. Er is nog een stuk snijwerk aan de zijkant te zien, waardoor de oorspronkelijke diepte bekend is. (Foto in artikel in De Mixtuur). Rooster voor uitspraak onderpositief, zie boven.

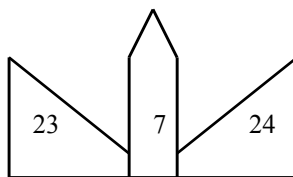
Mechaniek. 1861 - 1961. Rare koppelmechaniek met (in ruststand schuin) staand blind klavier (1861?), een constructie die ik ook zag bij het Leichel-orgel in Laren Gld (waarvan een eel naar Ommeren ging)

Pijpwerk. Geen ouder pijpwerk dan 1861 gezien, de veronderstellingen van Legêne ten spijt. Het pijpwerk uit 1861 heeft bijna nergens rode soldeerverf (alleen in enkele grote pijpen waargenomen). Er zijn nog enkele pijpen met ronde opsneden. Er zouden veel ronde opsneden recht zijn gemaakt en veel kernsteken weggewreven². Tenzij anders vermeld is het pijpwerk uit 1861, beschrijving stamt van bezoek 11/8'77. Er kan wat zijn veranderd. Gezien de beschrijving uit 1957 moet er nogal wat zijn verplaatst. Er staat letterlijk: "voorstee sleep vrij".

Laden. Uit 1861. Ze kunnen zeker niet ouder zijn. Zelfde factuur. De hoofdwlade past vrijwel zeker niet in een 4 vt kas en heeft geen indeling naar het oude front. Geen cancellen bijgemaakt. Verende slepen 1961. Als de indeling klopt, als hier getekend, zou de door Leg opgegeven indeling op het positief slaan:

Manuaal

Positief

Conclusie. Hoewel het orgel in zijn huidige situatie goed klinkt, plaatsen wij vraagtekens bij de verklaring tot monument. Het instrument is geen Haffmans-orgel meer te noemen. Nog minder kan men het als een Weidtmann-orgel beschouwen.

vO. Beschrijving 11/8'77. Foto middendeel 13/8'77.

Ook eerder bezocht. Foto's uit ..

Na laatste restauratie kort bezoek 23/10'98 en nog eens 6/11'98

KV: Mevr. v.d. Linde 0314-662186

1. Leg.arch.

2. geconstateerd 6/11'98. Bevestigd door brief Oostyenbrugge

's-Heerenberg 1907, Rooms Katholieke Sint Pancratiuskerk.

Kerk. (de huidige) 1897, Alfred Tepe¹¹⁹. Imposante neo-gotische basilica. Enkele fasen der restauratie zijn voltooid.

Voorm. orgel zie Broekhuysen (H62), Nolting 1806

Prestant waaraan het	Cornet 3 st	Octaaf Fluit 2 vt	Tremulant, Ventil
onderste octaaf mankeerd 8 vt	Flute douce 4 vt	Mixtuur 4 st	2 balgen
Prestant 4 vt	Quint 3 vt	Trompet B/D 8 vt	aangehangen pedaal
Bourdon 8 vt	Octaaf 2 vt		

Huidige orgel.

1907 (of eerder) Maarschalkerweerd¹²⁰.

Bij klaviatuur:

"Maarschalkerweerd & Zoon, Utrecht".

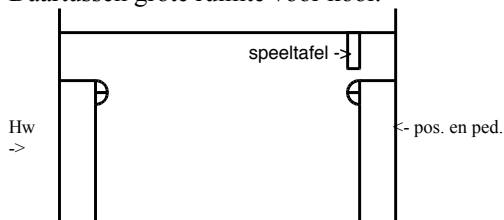
Het orgel is pneumatisch. Zeer lui en zeer ongelijk functionnerend.

I. C-f''	II. Ped. C-d'		
Prestant 8'	Octaaf 2	Dolce 8'	Subbas 16'
Bourdon 8'	Mixtuur	Gamba 8'	Octaafbas 8'
Fl. harm. 8'	Trompet 8'	Holpijp 8'	
Violoncel 8'		Sexquialter 2 st	
Fl. douce 8'		Salicet 4'	
Octaaf 4'	Speelfluit 2 vt		

3 vaste combinaties en één vrije.

Ik moet één register vergeten zijn op te schrijven. Er is er één meer op de foto in "100 jaar Sint-Pancratius 's-Heerenberg". Dat klopt dan ook met HO 1907

Opstelling Orgel in 2 delen. Vanuit kerk gezien: links Vrijstaande speeltafel en positief en pedaal, rechts Hoofdwerk. Daartussen grote ruimte voor koor.

Klaviatuur Registerwippers als in Zaandam, Lutherse kerk. De nomenclatuur is zoals hier staat, één keer vt, één keer niets, verder '

Ik telde dus 17 stemmen, geen transmissies.

"Sterke stemmen" deden het niet: Splf2', Sexq, Mxt. Er was geen knop "Sterke stemmen af".

Thans in onderhoud bij Flentrop (via Vermeulen, Alkmaar).

vO 23/10'98, geen foto

Hengelo (Gld), Vrijzinnige geloofsgemeenschap

Gebouw Banninkstraat 9, volgens eerste steen uit 1930

Orgel

? F. Leichel, Lochem volgens naamplaatje. Oorspr. locatie onbekend
ca 1934 Als gebruikt instrument " in onderdelen" aangekocht, ca 1934 geplaatst in het gebouw (toen van de Ned. Protestantenvond, het werd later Vereniging van Vrijzinnig Hervormden, thans Vrijzinnige Geloofsgemeenschap (voor alle gezindtes)¹²¹. Volgens overlevering zijn er drie van deze orgels gemaakt
2006 Gebr. Reil restauratie: schoonmaak, aanbrengen Liegelandt-ringen, pijpwerk waar nodig hersteld, etc.

Dispositie M a n u a l C-f"

Prestant 8 voet C-H van Holpijp, c- b' in front, twee slepen

Viola di Gamba 8 voet C-H van Holpijp, verder metaal, deel met geperste labia

Octaaf 4 voet spotted metal. Ik weet het niet zeker meer.

Holpyp 8 voet C-h grenen, gr.p. afgevoerd, zijkant links alle gedekt, c'-f" eiken (niet uit oud kabinetorgel)

g e e n p e d a l

Plaatsing direct achter een podium dat als kansel dienst doet.

Kas geplaatst op wieltjes Beetje neogotisch, eiken, geen dak, geen achterwand. Aan weerszijden van het klavier zijn merkwaardige uitsteeksels, volgens de beheerder van het gebouw met daarin contragewichten om kantelen bij transport tegen te gaan, maar dat werd tegengesproken door Reil

Windvoorziening

magazijnbalg onder in de orgelkas met twee schepbalgen door de organist met de voeten te bedienen, daarnaast thans ook een windmachine.

Winddruk 50 mm

Mechaniek mechanisch, geen wellenbord of stekers of blind klavier gezien (niet bereikbaar), volgens Reil is er ook pneumatiek.

Lade Eëndelig, gesitueerd evenwijdig aan het klavier. Geheel chromatisch doorlopend, aan één stuk.

Klaviatuur aan voorzijde, Naamplaatje "F. Leichel en Zoon, Lochem". Twee reg.knoppen links, twee rechts van het klavier: VdG8 P8 klav Hp8 O4

Toonhoogte a' = 432.6 Hz bij 10°, dus 439 Hz bij 18°

Pijpwerk zeer ondiepe kernsteken. Tot kleinste open pijpje expressions, geen zink, geen slagletters, geperste labia alleen in deel VdG. De klank is harmonium-achtig.

Indeling frontpijpen a' g' f' ds' cs' h a g fs e d c cs ds f gs b c d' e' fs' gs' b'

In mijn aantekeningen stonden a en h omgekeerd, ook c en b.

vO 29/6'00 en 7/3'08

Beheerder Frits Korten Banninkstr. 12, tel. 0575 - 461747

Voorzitter Van Gijssel 0575-464460

Hengelo (Gld), RK H. Willibrord

Afschuwelijk pijpengordijn XXb

Opg. K: Unit-orgel van Pels

(vO ooit gezien)

Herwen en Aerdt, RK St Martinus

Imposante neo-gothische kerk plm 1910

1951 "fa B. Pels & Zoon Kerkorgels Alkmaar opus 273, Anno 1951"

waarsch. El.pneumatisch (later opg. K: el. kegelladen).

I. P 8, Sal 8, B 8, O 4, Rf 4, Mxt 3-5 st. II. Fluit Prestant 8, VdG 8, V.Coel 8, Hp 8, Opf 4, N $2\frac{2}{3}$, Wf 2, T 8,

Ped Sb 16, Fb 8. P+I, P+II, I+II, I+II 16', II+II 16', Tremollo, vrij instelb aut P, vaste C, vrije C, Reg.cresc., Zweltr. C-g^{'''}, C-f['].

Zinken front, geen oud pijpwerk, geen geperste labia.

vO 20/6'75 (niet bespeeld). Daarvoor ook een keer bezocht. Toen m.t.pl. "oud orgel, pas gerestaureerd" !

De Heurne , Hervormde Kerk (thans Protestantse Kerk in wording)

Kerk Zaalkerk uit 1908 met neogotische en neorenaissance details.

Voormalige orgel.

1917 of '18 Schwarze, Anholt, mechanische sleeplade. Naam en jaar stonden op het instrument, dat zeer slecht was van constructie en geluid.

1962 gesloopt door De Koff

De dispositie was

Man. C-f''' P 8 (gr. p ged.) G 8 Hp 8 (hout, rolbaarden) O 4 Pic 2

Ped C-c' Sb16

Ventiel, Ped.afsl. Ped.kopp., zwel

Voor Ped. aparte Sleeplade met 1 stem(!), achterin de kas.

Veel zink.

(eigen waarneming)

Huidige orgel

Historische gegevens

1895 L. van Dam en Zonen leveren het orgel aan de Herv. gemeente te Hellendoorn. Oorspronkelijk concept nog aldaar aanwezig (e-mail Jongepier)

1938 B.F. Bergmeijer. Orgel verplaatst naar hoger gelegen galerij. Windmachine geleverd.

1961 Orgelbouw Leeftang 1961. orgel gedemonteerd in verband met aanvang kerkrestauratie

1963 Orgelbouw Leeftang 1963. orgel geplaatst in De Heurne. Adviseur was Joh. Legêne. Tegen diens wil verving Leeftang de Cornet door Mixtuur. Legêne merkte terecht op, dat Van Dam zijn orgel zonder Mixtuur had geconcepieerd en dat deze daarom op dit orgel niet past¹²² De Cornet-pijpen hebben nog lange tijd achter het orgel in Dinxperlo gelegen. Orgelkas geschilderd in gewijzigde kleurstelling.

Kunsthistorische aspecten

Zevendelig enkelvoudig front, teruggrijpend op de in 1864 en 1985 door de orgelmakers Van Dam ontwikkelde prototypen. Hier uitgevoerd met holle veldjes aan weerskanten van de middentoren, voortbordurend op de fronten van Klundert (1891), Purmerend, Evangelisch Lutherse Kerk (1892) en Gieten (1894).

Ornamentiek in de voor die tijd bij Van Dam gebruikelijke vormtaal: s- en c-volutes, plantaardige motieven. Bij de bovenblindingen in de drie torens is in het midden een gestileerde Franse lelie geplaatst, die enigszins over het lijstwerk heen steekt.

De uitvoering van de vleugelstukken komt sterk overeen met die van Gieten (1894).

Op de middentoren een lier, rustend op een piëdestal van gekoppelde c-volutes. Op de zijtoren ingezwenkte schilden, waarop het motief van een druiventros.

Dispositie M a n u a a l C-g'''

Prestant 8 C - A en c - a' in front. B, H en b-g''' op de lade. aangehangen

Bourdon 16 C-g geveerd hout

Violon 8 vanaf c, C-H zwijgen

Holpyp 8 C-G eiken

Octaaf 4

Quint 3 Quint C-H gedekt, rest licht conisch, Dit is in overeenstemming met het contract uit 1895 (of eerder?) waar dit register Quintfluit heet. *Mijn vroegere mededeling, dat dit register van afwijkende makelij is, moet ik terugnemen.*

Octaaf 2

Mixtuur 1963

Octaaf 2

Mixtuur

Fluit 4 C-g" roerfluit, gs"-g''' licht conisch

Trompet Discant 8 C-h, metalen stevels, loden koppen, dus van een toeleverbedrijf afkomstig (zie e-mail Jongepier), geen zink, Lepels en tongen nieuw.

Trompet Bas 8 c'-f'''. Idem, vanaf c''' dubbele bekerlengte.

P e d a l C-c'

Tremblant

Afsluiting

Samenstelling Mixtuur

C	1 1/3	1	2/3	
c	2	1 1/3	1	
c'	2 2/3	2	1 1/3	1
c''	4	2 2/3	2	1 1/3
c'''	4	4	2 2/3	2

Toonhoogte 431 Hz bij 18°

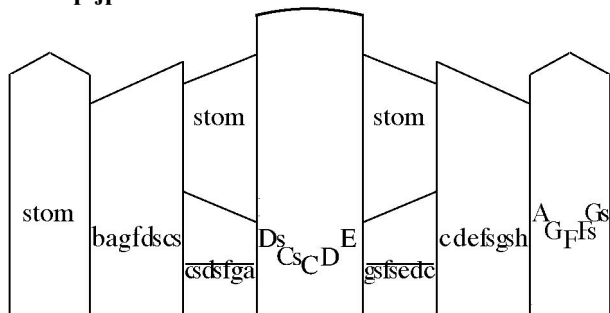
Windvoorziening

magazijnbalg , schepbalgen nog aanwezig, handpomp weggehaald.

Winddruk 64 mm

Kas Naaldhout, compleet met dak en achterwand, wit geschilderd

Frontpijpen. Alle uit Prestant 8': b en h zitten andersom, vergeleken met wat je zou verwachten:

Lade niet gedeeld., chromatisch ingedeeld als volgt (van achteren gezien):

C Cs d, g''' fs''' ...ds'

Klaviatuur Aan linkerkant Registerknoppen met naamplaatjes boven de lessenaar, Tremblant en Afsluiting aan weerszijden van de lessenaar. Toetsbeleg met pennetjes vastgezet. In principe alles origineel. Uitzonderingen: registernaamplaatjes Quint 3. Octaaf 2 en (natuurlijk) Mixtuur. Op de originele registerplaatjes staat een punt i.p.v. "vt". (zie foto van het naamplaatje Holpÿp). Naamplaatje "B.F. Bergmeijer, v.h. P. van Dam, Orgelfabrikant, Woerden".

Pijpwerk Tamelijk veel kernsteken, expressions in open 8 en 4 voeten en deel 2 voet. Geen geperste labia, geen spotted metal, geen zink. Geen slagletters

Datum onderzoek 5/3'08 (vO / dL die de foto's maakte)

Bronnen Jan Jongepier, *De orgels in "n Oalen Griezen"*. in: *De capo con amore*, ed. Paul Janse en Jan Dirk Wassenaar, Hellendoorn, 2006.

Archief Hervormde Gemeente Hellendoorn.

Archief Orgelbouw Leeftang (gedeponeerd bij Orgelmakerij Gebr. Reil, Heerde)

Legêne-archief

Oude orgels in Oost-Gelderland

Adressen Arie Westerhoff 0315-651269 (organist geweest, ook in Kerk Dinxperlo)

Elske te Lindert 06-10316761

Koster Jan Veerbeek, Aaldersbeeklaan 141 Dinxperlo, 0315-653317

Hoogkeppel, Hervormde Kerk.

Zie oude gegevens

Organist hier (ook in Drempt): Scheffer, Gildeweg 40 Drempt. 0313-473713
bez. 3/3'01 (met LO en HK)

Hummelo, Hervormde Kerk.

Kerk uit 1838.¹²³

Orgel:

? Bouwer huidige kas onbekend. Deze lijkt erg veel op het orgel in de Lutherse kerk te Culemborg
1840 19/6. Ingebruikneming van een orgel, geleverd door A.A. Kuerten, Huissen, geschenk van Mevr. van Heeckeren van Enghuize, ingespeeld door Van der Dussen, organist der Grote Kerk te Arnhem¹²⁴. Kuerten plaatste meermaals orgels, van elders afkomstig. Volgens Broekhuizen (H104) was dat ook hier het geval. In de Boekzaal staat, dat K. het orgel in orde heeft gebracht. Dit duidt op hetzelfde.

Broekhuizen geeft weer eens een ongeloofwaardige dispositie:

Holpijp 8 vt	Prestant D 4 vt	Quint 3 vt	tremulant
Prestant 8 vt	Octaaf 2 vt	Mixtuur 4 st	ventil
Fluit 4 vt	Woudfluit 4 vt	Terts	aangehangen pedaal
Prestant B 8 vt		twee balgen	

1883 Advertentie binnenwerk¹²⁵

Nieuw instrument in oude kas (mogelijk nog die van het door Kuerten geplaatste orgel) die werd verbreed. Indicatie bij klaviatuur: "1883, Ehrenfried Leichel & Zonen, Orgelfabrikanten Arnhem", vroeger op achterzijde kas, thans tegen de kerkmuur schuin onder het orgel: "Dit orgel is aan de kerk te / Hummelo gegeven door den / Wel Ed. Heer H. van den Brink / en echtgenote D. Vriezen. / Ingewijd den 23 september 1883".

1910 In dat jaar moet Leichel aan het orgel hebben gewerkt blijkens een aantekening in de zijkant der kas.

1926 De Koff. Blijkens aantekening in de achterwand "Dit orgel is schoongemaakt en met 3 nieuwe registers voorzien door J. de Koff en Zn te Utrecht 1926". Opdracht hiertoe in 1925¹²⁶ De nieuwe registers: Voix Celeste 8', Basson-Hobo 8' en een onbekend register (de frontpijpen of een tongwerk?).

1982 L. Verschueren, restauratie¹²⁷ Voix Celeste 8' en Basson-Hobo 8' -> Quint 3' en Trompet 8'

Dispositie M a n u a l C-f"

Principal 8 Fuss onbekend, expressions

Bordun 16 Fuss geheel van hout *ik schreef ook: C-H van hout*

Hohlflöte 8 Fuss gedekt, C-H geveerd naalddhout

Viola di Gamba 8 Fuss C-H van Holpijp, expressions

Octav 4 Fuss

Flöte 4 Fuss licht conisch eng, smal gelabiëerd, ronde opsneden

Quint 3 Fuss 1982, gr.oct. ged, rest Prestantmensuur, verving Voix Celestes 8', die vermoedelijk uit 1925 stamde

Octav 2 Fuss

Trompet 8 Fuss 1982, verving Basson Hobo 8', die vermoedelijk uit 1925 stamde, metalen stevels

"Ventil" in werkelijkheid Tremulant

P e d a l C-f, aangehangen

Kas Ouder dan 1883, de toevoegingen aan weerskanten van het front zijn kennelijk uit 1883. Groen geschilderd met verguldsel.

Windvoorziening

Magazijnbalg met handpomp en windmachine.

Winddruk 78 mm

Lade 1883 (denk ik). Indeling:

Pijpwerk. Alles 1883 en 1982 (frontpijpen onbekend), fabr.pijpen van ca 1925 vervangen. Alleen Prestant 8' en VdG hebben expressions.

Toonhoogte ca 435 bij ca 8°, dus 440 bij 18°.

Klaviatuur Links. Registerknoppen met inscripties in gotische letters, (die van Celeste en Basson Hobo destijds niet)

Pijpwerk expressions alleen waar aangegeven

vO 15/7'65, 27/7'77, 1/6'99 (met K), 7/2'01.

org. Hr Groen. 0313-473031. Hij heeft een boekje over het orgel.

¹²³ Broekh. commentaar (H104)

¹²⁴ Boekzaal 1840 II, p 229/30. Hier staat Keurten i.p.v. Kuerten 1840 II 229/30, samengevat

Hummelo. 19 juli 1840. Mevr. van Heeckeren van Enghuizen heeft orgel ten geschenke gegeven, bevallig uiterlijk. Was in orde gebracht door A.A. Keurten, orgelmaker te Huissen, die zich hierdoor aanbeveling waardig gemaakt heeft; weshalve wij uit naam van de Hoog Wel Geb. Heer en Vrouw van Heeckeren van Enghuizen, zijnen naam met lof vermelden. Ingespeeld door J. van der Dussen, organist van de Gr. Kerk te Arnhem, afgewisseld door onze organist B. Maandag.

¹²⁵ Broekh. commentaar (H104)

¹²⁶ HO juli 1925, p 77

¹²⁷ m.t.pl.

't-Joppe / 1889, Rooms-katholieke Kerk O.L. Vrouw Tenhemelopneming

(men maakte mij erop opmerkzaam, dat dit laatste in één woord dient te worden geschreven)

Kerk 1866 H.J. Wennekers¹²⁸

1889 29 sept (aartsengel Michael) M. Maarschalkerweerd, geschenk van Jkvr Rosamunde van Nispen tot Panneerden.

Inscriptie op grootste frontpijp "Deze pijp is gezet door Mej. J.Sinnege 25 september 1889". Het contract is bewaard gebleven.

Afwijking: de ped.omvang. Het contract spreekt van slechts 12 toetsen.

1933 Vermeulen, Alkmaar, elektrische windmachine aangebracht

Onbekend Paneel aan voorzijde onderkas vernieuwd

1995 Elbertse, restauratie, schoonmaak e.d., voorzijde onderkas gereconstrueerd

Kunsthistorische aspecten

Een voorbeeld van het in de 19e eeuw wijd verbreide blokvormige kasmodel in een variant van Maarschalkerweerd. Het oudste bewaard gebleven voorbeeld van een dergelijk orgel van deze orgelmaker is het instrument in Rhon. Vergeleken daarmee is de orgelkas in 't Joppe iets rijker gedecoreerd. Ook hier ziet men in het front drie spitsboogvelden waarvan het middelste door een wimberg wordt bekroond. De wimber is hier echter forser en voorzien van ?? Tevens wordt hij geflankeerd door rechthoekige 'schouders' met blindbogen. De stijlen die de wimber flankeren zijn één keer versneden en worden bekroond door pinakels. De pijpvelden zijn aan de bovenzijde voorzien van totem, iets dat in Rhon ontbreekt. Boven de zijvelden de voor de Maarschalkerweerd-orgels van dit model typerende spitsboogfriezen. Daarboven zijn toetlijsten aangebracht. Op de hoeken bevinden zich pinakels, van geringere hoogte dan die bij de middenpartij.

Dispositie M a n u a l C-f'''

Prestant 8 C-A open hout in zijkant kas links en achter, B - b in front

Viola di Gamba 8 discant

Fluit 4 geheel metaal, open cilindrisch

Holpyp 8 BAS C-H, 6 grootste pijpen afgevoerd, geheel van metaal, grote pijpen met opgeworpen labia

Holpyp 8 Disc c-f'''

Fernfluit 8 discant, eng conisch,

A a n g e h a n g e n p e d a a l C-d

Kas voorzijde eken, onderkant vernieuwd, rest naaldhout

Laden gescheiden C en Cs-laden, C-f in het midden (op elk ladedeel drie pijpen in tertsoepstelling, overige naar buiten in hele tonen aflopend)

Pijpwerk expressions

Frontpijpen alle van Prestant 8': b gs | fs e d c B H cs ds f | h g ds(9 stomme frontpijpen) Opvallend was dat we geen kernsteken zagen in de frontpijpen

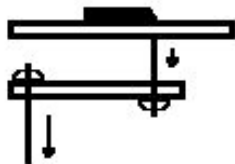
Toonhoogte gemeten 433.4 bij 15°, dus 436 Hz bij 18°

Windvoorziening magazijnbalg in onderkas, geen pompinstallatie meer aanwezig.

Winddruk 73 mm waterdruk

Klaviatuur alles origineel, aan zijkant rechts, reg.knoppen onder de lessenaar. namen op ivoren plaatjes op de knoppen

Klavieromlijsting van palissander. Onder het klavier een kastje; hierin een blind klavier, om de gang van de ped.toetsen om te zetten voor het klavier. Draaipunt van het blinde klavier aan de voorzijde

Literatuur Jus Lus *Het Maarschalkerweerd orgel in de parochiekerk O.L.Vrouw ten Hemelopneming te Joppe / Gorssel, Rijswijk 1994 met kanttekeningen en Bericht eindkeuring Orgelrestauratie Rijswijk 1995*

Datum onderzoek 14/10 '06 (vO / dO / organist)

Adressen Pastorie Joppelaan 71, 0575-494221

Secretariaat ma, wo, vr 0573-432107

Koster 0575-494339

Organist Mookink 0575-492016

Keyenborg, RK. kerk St. Johannes de Doper

Kilder Rooms-Katholieke Kerk St.-Jan de Doper

Mijn waarnemingen juli 1975:

Pneumatisch orgel, dat niet meer functioneert naast een elektronisch muziekkapparaat op het oxaal

Registerknoppen (wippers?) gelijk aan die in Megen, klooster Franciscanen (Gradussen 1901), zodat het orgel een laat orgel van Gradussen zou kunnen zijn

M a n u a l C-f" Pijpwerk van zeer slechte kwaliteit, deel daarvan verdwenen

Prestant 8 vt Geen windmachine meer

Viola di Gamba 8 vt Neogothische kas.

Openfluit 8 vt Zinken frontpijpen

Bourdon 8 vt

Prestant 4 vt

Fluit 4 vt

Octaaf 2 vt

P e d a l van 18 toetsen weggenomen,

Later is het orgel geheel op de kas na gesloopt¹²⁹

Kranenburg , voorm. Franciskaner Kloosterkerk, St. Antonius van Padua.

Kerk Van Kuypers, 1856-67¹³⁰. Op 4/1 1998 is het gebouw voor regulier kerkelijk gebruik buiten gebruik gesteld. De bedoeling is het voor tentoonstellingen, concerten, huwelijksdiensten e.d. te gaan gebruiken. Het vroegere klooster naast de kerk was voor een ander doel in gebruik (opvanghuis voor asielzoekers). Nu (jun'05) staat het leeg.

Voormalige orgel.

1830 Aankoop van een kabinetorgel van H.H. Hess¹³¹.

1834 Hess-orgel geplaatst in de voormalige kerk (van het Waterstaatstype).

1845 L. van den Brink plaatst het orgel in een andere kas.

1866 Het orgel zou toen in de Cuyperskerk zijn geplaatst. Of vond toen de hierna genoemde nieuwbouw plaats?

Huidige orgel.

XIXd toegeschreven aan Maarschalkerweerd¹³².

1911 "Aanpassing" door Winkels & Zn, Boxmeer

Dispositie 1911 (opg NIVO, waarschijnlijk door W. van Kuilenburg) aan archief RK kerk Vorden ontleend.

Manuaal I Manuaal II

Prestant 8' Salicionaal 8'

Viola di Gamba 8' Voix Céleste 8'

Prestant 4' Prestant 4'

Trompete 8' Picolo 2' *Is die spelling goed?*

Euphone B 8'

Hautbois D 8'

aangehangen pedaal?

? Bourdon 16' aangebracht

1938 Gebr. Vermeulen, Weert: windmachine aangebracht

1964 Vermeulen, Weert. Orgel gerestaureerd en disp. gewijzigd. Bourdon 16'deels op pneumatische lade geplaatst ten behoeve van vrij pedaal, windladen hersteld en gewijzigd, pijpwerk hersteld, dispositie gewijzigd

Dispositie, volgorde der stemmen vanaf achterzijde (muurzijde). Geen aanduiding betekent origineel of onzeker (een deel van het pijpwerk is moeilijk te zien), voor de recente registers schrijven we 1964, aangenomen, dat ze toen alle zijn geplaatst.:

I. Manuaal C-f'' (boven in kas)

Prestant 8 vt C-H. zink, rolbaarden, rest XIXd

Fluit 4 vt ged, 24 p open conisch, rest kennelijk uit oude 16 vt, ook staande op de oude plaats daarvan

Bourdon 8 vt XIXd

Octaaf 4 vt XIXd expressions

Mixtuur 2-3 st 1964 op oude plaats Fl 4??

Octaaf 2 vt 1964

Cornet 3 st afwijkende factuur

Trompet Bas 8 vt 1964, metalen stevels

Trompet 8 Disk 8 vt idem idem

II. Onderpositief C-f''

Salicionaal 8 vt XXA compleet open vanaf C, 1 oct. zink

Voix Céleste 8 vt vanaf c. XXA, gep.labia, expressions

Sesquialter 2 st dc 1964

Bourdon 8 vt gr.octaaf hout

Prestant 4 vt ca 6 p. van zink, expressions

Fluit 4 vt ged, ca 13 p. open conisch

Quint 11/3 vt 1964

Piccolo 2 vt XXA. fabr.p geperste labia, heel licht conisch

Hautbois 8 vt dc XXA. Gebr. bekervorm voor dit reg. ca 1940

Euphone 8 vt bas doorsl. Wijde cil. bekers, waarop kleine conus.

Pedaal C-c'

Subbas 16 vt deel van vroegere B 16', onbekende herkomst, pneumatisch

Koppeling (man.k.)

Koppeling Manuaal (Ped. aan Man.)

Koppeling Positief (Ped. aan Pos.)

¹³⁰ . H.P.R.Rosenberg, De 19de Eeuwse kerkelijke Bouwkunst in Nederland, 's-Gravenhage 1972, p 139, foto p 184. Hij schrijft: Kerk 1856, ingewijd 1867

¹³¹ . Historische gegevens afkomstig van een stencil van het kerkbestuur in Vorden, die de nog niet geordende stukken uit Kranenburg beheert. Bij Broekhuysen en het commentaar daarop staat hierover ook iets, onder Vorden (V 29). Zie ook onder Laren.

¹³² . H.Kriek op grond van gelijkenis met andere M.-orgels inzake pijpwerk, detaillering in het front en de hoedanigheid der voorstellen. Deze laatste zijn gelijk aan die in Huissen.

Samenstelling vulstemmen:

Mixtuur	Cornet	Sesquialter									
C	1 1/3	1									
c	2	1 1/3	1								
c'	2 2/3	2	1 1/3	c'	4	2 2/3	1 3/5	c'	2 2/3	1 3/5	

Scheiding b/d bij h/c'.

Kas, opstelling. Eiken neogotische kas zonder frontpijpen, opgesteld tegen rechterzijwand koor (uit kerk gezien). Op de plaats van het uitneembare schot boven de klaviatuur hebben vroeger loze frontpijpen gestaan, althans ooit is het plan daartoe geweest: Er zijn pijpgaten zonder mogelijkheid tot aansluiting van conducten. De Subbas staat vrij in de ruimte aan de andere zijde van het koor

Positief onder in de kas links en rechts aan weerszijden van de klaviatuur en mechaniek.

Laden. Twee voor hoofdwerk met kleine tussenruimte, diatonisch, grootste aan buitenzijde, positief: aan weerszijden van de klaviatuur, ook diatonisch met grootste aan buitenzijde. Ventielkast aan voorzijde.

Windvoorziening Grote magazijnbalg links naast de orgelbank. Handpomp nog aanwezig. Eén der beide schepbalgen verdwenen.

Winddruk 73 mm

Klaviatuur geplaatst op klassieke wijze aan de voorzijde van het orgel. Man.toetsen met pennetjes. Pedaalklavier schuin als bij Gradussen. Ronde houten registerstangen. Registernamen op de knoppen:

Indeling der registerknoppen. (a: afwijkend reg.plaatje, b, idem, maar nog nieuwer:)

P8		Sal8
F4 (b)	VxC8 (a)	
B8		Hb8dc
Kopp	Euph8	
KoppM		KoppP
Sb16	<i>Dit kan niet, het is niet compleet. Dan is het waarsch. a.v.:</i>	
P8		Sal8
F4	VxC8	
B8		Sesq
O4	B8	
Mxt		P4
O2	F4	
Co		Q1 ¹ / ₃
T8B	Pic2	
T8D		Hb8D
Kopp	Euph8B	
KoppM		KoppP
Sb16		

Pijpwerk. Er is pijpwerk uit minstens 3 perioden: XIXd, XXA (moet van Winkels zijn, 1911) en recent (1964). Wat bij de dispositie niet is aangegeven moet dan wel origineel zijn (XIXd) De klank van de Prestanten is vrij stomp.

Toonhoogte a' = 444.7 Hz bij 24°, omgerekend 440 Hz bij 18°

Literatuur: stencil kerkbestuur Vorden en gegevens NIVO afkomstig van W. van Kuilenburg, die kennelijk de in het stencil aangegeven dispositie uit 1911 heeft gezien (als dat stencil niet van hem afkomstig is).

vO ca 1970, 27/11'98

vO/K 1/6'99

vO dL 17/6'05

Sleutel bij Leo Bleumink. 0575-556498.

Bestuur van de stichting die de zaak nu beheert: Hulshof 0575-464569

Stencil aanwezig in bureau RK Kerk in Vorden, betreffende orgel Kranenburg: (Gescand en vertaald met Omnipage)

Uit recent onderzoek is komen vast te staan, dat het orgel een hele ontwikkeling heeft doorgemaakt.

Bond 1830 koopt de parochie een kabinet/huisorgel, gemaakt door Hendrik Hess uit Gouda. Na 1834 wordt dit orgel in de Waterstaatskerk geplaatst. In 1845 wordt dit orgel door Leonard van den Brink in een andere kast ge plaatst en wellicht uitgebreid.

Bij de overplaatsing naar de huidige kerk, (wellicht 1866) is het wellicht verder uitgebreid. In de windpijpen vindt men kranten met beursberichten uit 1858! Daarna zal het nog wel eens uitgebreid zijn. Duidelijk is wel dat er een grondige, aanpassing komt in 1911 door de fa. Winkels uit Boxmeer, de nieuwe registratie van die tijd is bekend. In 1938 wordt een windmachine aangeschaft van de fa. Vermeulen uit Weert, die het orgel in 1964 nog eens grondig aanpast, met allerlei nieuwe registers.

De thans geldende dispositie is (voor kenners):

H o o f d w e r k C-f''' N e v e n w e r k C-f'''

Volgorde conform de lade-indeling:

prestant 8vt	C-B zink c°-f''' oud	Salicionaal.8'	C-B zink rest fariekspijpen
fluit 4'	voormalig bourdon 16', 24 pijpen nieuw		vox coelestis 8' af c° fab.
Bourdon 8'	oud	sesquialter II nieuw	
Octaaf 4' oud, 4 pijpen vernieuwd		bourdon 8'	oud
M1xtuur II-III	nieuw	prestant 4'	oud
Octaaf 2' nieuw	fluit 4'	oud	
cornet af c'	oud anders	factuur op windlade	quint 1 1/3' nieuw
trompet 8' bas/disc.	nieuw	pico 2' fab	leklekspijpen
.	euphone/hobo 8'	B/D nieuw	

P e d a a l C-c

Subbas 16' geplaatst op een pneumatische. lade buiten het orgel, pijpwerk van voormalige bourdon 16'.

Er worden adviezen ingewonnen om het orgel grondig te herstellen/restaureren. Dat zal wel de nodige kosten met zich meebrengen.

Laagkeppel, voorm. Hervormde Kerk.

Leichel-orgel

Kerk buiten gebruik.

Leichel-orgel door Berendsen, thans te Zelhem, geplaatst in Varsseveld tijdens 2de restauratie van het Knipscheer-orgel aldaar.

Daarbij een strijker door Octaaf 2 vt vervangen.

Thans in Silvolde, RK als koororgel waar ook een el.pneum.Pels-orgel staat.

Langerak. Het bericht over een Proper-orgel alhier slaat waarschijnlijk op Langerak (ZH, bij R'dam) of op L. in Drenthe.
M.t.pl. 8/6'00: Nooit kerk geweest, wel Verenigingsgebouw geweest zonder orgel.

Laren

vtK (p 128):

Het Orgel in de Hervormde Kerk te Laren kost f 1800, is door LEITCH uit Dusseldorf omstreeks 1870 geleverd, en heeft twee klavieren, aangehangen pedaal en 12 sprekende stemmen.

Hoofdmanuaal.		Bovenmanuaal.	
	Voet.		Voet.
Prestant	8	Prestant	4
Bourdon	16	Salicionaal	8
Viola di Gamba.....	8	Gedakt	8
Octaaf.....	4	Roerfluit	4
Quint	3		
Octaaf.....	2	Aangehangen Pedaal.	
Mixtuur	3 st.	Stomme Registers.	
Trompet	8	Koppeling. Ventiel.	

Zie rapport Laren. De klassificatie van Zandt in de nieuwe uitgave van vtK is bij dit orgel onjuist doordat er nog een plaats Laren bestaat.

Lathum, Hervormde Kerk / 1737, voormalige orgel

1882 Nieuw orgel in Bahr en Lathum¹³³. Geen nadere gegevens.

Huidige orgel, kabinetorgel.

1737 Pieter Keerman of Kehrman¹³⁴.

1949 gerestaureerd door M. Ruiter. Er moet toen veel aan het pijpwerk zijn gewerkt. Toen of later (?)¹³⁵ geplaatst op de galerij in de kerk te Lathum.

1992 Blank, restauratie. Orgel nu geplaatst in het liturgisch centrum. Van Eeken zal in 2000 de kas restaureren.

Dispositie

B a s (C-h) D i s c a n t (c'-c''')

Prestant 4 vt af C-Ds hout, gedekt E-b in front Prestant 4 vt

Quint 1 1/2 vt (pr. mensuur) Quint 1 1/3 vt (pr. mensuur)

Octaaf 2 vt Octaaf 2 vt

Fluit 4 vt (gedekt) Fluit 4 vt (tot kleinste pijpje gedekt)

Holpijp 8 vt (C-E van eiken) Sexquialter 2 st 2 2/3, 1 3/5

Holpijp 8 vt

Tremulant (nieuw)

Geen pedaal. Het niet originele pedaal C-h is in 1992 verwijderd.

Windvoorziening.

Schepbalg en als reservoirbalg dienst doende spaanbalg daarboven.

Lade chromatisch.

Mechaniek. Stekers aansluitend aan wellenbord. Van hieruit worden wippen in beweging gebracht, waarop de aangrijpingspunten zitten voor de trekdraden naar de ventielen. Het wellenbord bevindt zich nl. geheel aan de voorzijde in de kas. De lade staat meer naar achteren.

Pijpwerk gr.deels origineel. Hier en daar ander oud pijpwerk. (***** is dat waar? *****) Verlaagde opsmeden. Enkele houten pijpen, geplaatst met labium naar achteren spreken uit via gaten in de achterwand.

b. a g f ds cs H A G F E Fs Gs B c d e fs gs b

Kas met wortelnoten finer. Het middelste beeldje, op de kas is nu weer herplaatst. In de vorige toestand was er geen ruimte voor¹³⁶. In de achterzijde der kas twee langwerpige openingen voor de uitspraak van houten pijpen

Algemeen. Gierveld wijst terecht op het geringe aantal houten pijpen in dit orgel. Dit zal dan een duidelijk verschil zijn met de huisorgels uit een latere periode. Momenteel lijkt de klank voor een kabinetorgel wat sterk.

Klaviatuur. Indeling reg.knoppen;

Hp8 Hp8

Trem Sxq

F4 F4

O2 O2

Q1¹/₂ Q1¹/₂

P4 P4

vO 30/6'99

Sleutel (KV): Mevr. Wisseborn, Kerkstraat 19, 0313-631337

¹³³ . StWV 1882 II. p 350

¹³⁴ . Gierveld Huisorgel, cat.nr 141. Hierin ontbreekt bij de dispositie de discant der P 4, hoewel dit gedeelte wel voorkomt bij de mensuuropgave van 2 registers. De Holpijp zou in de discant 2 sterk zijn. Dit klopt niet met het totaal aantal pijpen dat hij opgeeft: 295. Tot dit getal komt men juist bij een enkele Holpijp! Het orgel zou slechts 5 houten pijpen hebben (C-E der Holpijp). De 4 houten pijpvan van de P 4 zullen daarbij over het hoofd zijn gezien.

¹³⁵ . onbevestigde m.t.pl.: In 1956 hier geplaatst

¹³⁶ . Foto oude toestand in LNO p 119.

Lichtenvoorde, Gereformeerde Kerk.

In een krantenartikel van J.Schoonen (aanw. in consistorie) is sprake van een unit-orgel. Of dit zo is, kon ik niet nagaan:

I C-g''' II C-g''' Ped C-d'

Bourdon 16' C-g''' Holfluit 8' C-g''' Subbas 16' C-d'

Prestant 8' Viola di Gamba 8' Bourdon 8'

Holpijp 8' Prestant 4' Octaaf 4'

Octaaf 4'Fluit 4' Octaaf 2'

Quint 1 1/3' (afw.naamplaatje) Violine 4'

Octaaf 2'Nasard 2 2/3'

Terts 1 3/5' Tremulant

vO 25/5 '99

1908 kerk afgestoten, orgel verkocht aan een RK in Hongarije

Lichtenvoorde. 16../1722/1842 Hervormde Kerk.

1722 Het "gekoghte orgel ... afgehaelt door den Orgelmaker van Vreden en in onse KK gezet en nae dat hierop enige tijt met veel genoegen door d'Heer Abrah. Stumph was gespeelt" kon een organist worden aangesteld¹³⁷. Abraham Stumph, organist te Aalten bemiddelde in deze zaak en verzorgde ook de jaren hierna het jaarlijks onderhoud. De orgelmaker van Vreden moet Dieter Martens zijn geweest. Uit de opmerking, dat het orgel is afgehaald, zou men kunnen concluderen, dat sprake was van een tweede hands orgel. Bestudering van het pijpwerk in het huidige orgel leert ons, dat Martens dit orgel geheel of vrijwel geheel uit veel ouder pijpwerk heeft samengesteld.

Een probleem is daarbij, dat thans ook de kleinste pijpjes (tot f''') oud zijn.

1751-72 Theodorus Martens. Onderhoud.

1842 Armbröst levert een nieuw orgel. Het blijkt, dat hij, zoals zijn gewoonte was, pijpwerk uit het vorige orgel overnam.

Reconstructie van de oorspronkelijke dispositie:

Prestant 8 vt	Gedekt 4 vt	Mixtuur 2-3 st
Spitsfluit de 8 vt	Quint 3 vt	Trompet 8 vt de
Gedekt 8 vt	Octaaf 2 vt	plaats voor Dulciaan of Kromhoorn bas.
Octaaf 4 vt		

Broekhuysen (L42) noemt de Gedekt 4' niet, wel zijn stereotiepe aanvulling Tremulant, Ventil:

Prestant 8 vt	Quint 3 vt	Trompet D 8 vt	tremulant, ventil
Baardpijp D 8 vt	Octaaf 2 vt	open plaats voor	
Holpijp 8 vt	Mixtuur 2-3 st	een Trompet B	
Octaaf 4 vt			

Die ged. 4' moet er altijd zijn geweest. Van 't Kruijs (p 137) noemt dit register weer. I.p.v. Baardpijp schrijft hij:

Spitsfluit:

Het Orgel in de Hervormde Kerk te Lichtenvoorde is in 1842 door ARMBO, uit Haaksbergen, geleverd en heeft 9 sprekende stemmen, één klavier en aangehangen pedaal.

Manuaal.

	Voet.		Voet.
Prestant	8	Quint	3
Spitsfluit	8	Octaaf	2
Gedakt	8	Mixtuur	2, 3 st.
Octaaf	4	Trompet (disc.)	8
Gedakt	4		

Aangehangen Pedaal.

Na 1844 Regelmatig onderhoud, o.m. door W. Exkorn uit Elten in 1858, later door E. Leichel

1936 J. Reil verwijdt de kas (grotendeels) en de oude balgen in het kader van een kerkverbouwing, waarbij het orgel achter een zinken front op een plateau boven een galerij werd opgesteld, veel te hoog in het gebouw. Van de oude situatie is een zeer gedetailleerde tekening in de consistorie aanwezig.

1942 Flentrop voegt een 2de manuaal (zwelwerk) met 2 strijkers, fluiten 8, 4 en 2 vt en twee voorbereidingen toe, mechanisch, in het manuaal een nieuwe Trompet en een pneumatische Bourdon 16' met daaruit getransmitteerde Subbas.

Bij dit alles was de lade met mechanische tractuur en alle pijpwerk op frontpijpen en tongwerk na bewaard gebleven. De oude pijpen hadden geen expressions maar wel hier en daar diepe kernsteken. De lade stond abnormaal ver van het front. Wat er zo van de klank was overgebleven, is niet moeilijk te raden.¹³⁸

1982 Flentrop, reconstructie o.l.v. Aart van Beek. Aan de hand van een foto en een tekening van de situatie vóór bovengeschetste ontluistering werd een nieuwe kas gemaakt. Uit de mensuren van de lade en enkele bewaard gebleven kasdelen (o.a. een eiken paneel met registergaten) konden de juiste maten worden bepaald. In de kas was nog ruimte om een klein bovenwerk bij te plaatsen.

Dispositie, genoteerd in 1959 en 1977

M a n u a a l	C-f''
Prestant 8 vt	frontp. zink, 1937, binnenp. verm. 1842
Spitsfluit 8 vt	C-h gec. met Ged. 8 vt, pijpwerk XIXd?
Gedekt 8 vt	oud, mogelijk XVIII
Octaaf 4 vt	idem 1841.
Fluit 4 vt	geheel gedekt 1842
Quint 3 Vt	VXII
Mixtuur 2-3 st	C 2 1 1/3
	c' 4' 2 2/3 2
	lijkt ook grotendeels XVII
Octaaf 2 vt	XVII

¹³⁷ . Aantekening uit ongeordend archief der KV, ca. 1965 door mij genoteerd. Thans onvindbaar. Hetzelfde bij Steenberg, Mr H.J., De NH kerk te Lichtenvoorde, in "Archief", Orgaan van de Oudheidkundige Vereniging De Graafschap, deel V p 289.

Overige bronnen betr. de historie:

Broekhuysen,

Van 't Kruijs,

mededelingen ter plaatse in 1959

programma ingebruikneming met artikel A. van Beek, aug. '82 en Aart van Beek *Rapport betreffende het orgel in de Ned. Herv. Kerk te Lichtenvoorde*, Zwolle 1980

eigen waarnemingen vanaf 1955.

¹³⁸ Een kerkvoogd gaf mij in 1959 andere jaren: Reil 1927, Flentrop 1937

Trompet 8 vt 1937, verkropt als in Zaandam, Geref. Stat.straat: Flentrop-ombouw 1940. Op twee slepen die met elkaar zijn verbonden
 Bourdon 16 vt pneumatisch, pijpwerk vóór de lade, die abnormaal ver achter het front staat, uiteraard met alle kwalijke gevolgen voor de klankuitstraling, pijpw. 1937, vurenhout 1937¹³⁹
 B o v e n m a u a l C-f''' in zwelkast,¹⁴⁰
 Holpijp 8vt 1937
 Viola di Gamba 8 vt C-H gec. met Holp., 1937, expressions
 Voix Céleste 8 vt vanaf c, 1937, expressions
 Fluit 4 vt 1937, gedekt, 12 kl.p. conisch open
 Woudfluit 2 vt 1937, C-g' enge Roerfluit, rest conisch open
 x x twee lege plaatsen op lade.

P e d a a l C-d'
 Subbas 16 vt tr. van Bourdon 16 vt

Ped.koppel I, Ped.koppel II, Man.koppel I-II, Tremulant (werkte niet bij ons bezoek)

Laden Man. 1842 (geen oudere lade, daar niet is te zien, dat de klavieromvang is uitgebreid. Indeling: Bov. manuaal mechanisch, chromatisch, lade uit 1937¹⁴¹ Transmissielade pneumatisch 1937. Lade bov.m. in slechte staat (genoteerd in 1977) De sleep van Trompet 8 vt is gedeeld. Ze gaan nu tegelijkertijd open en dicht, bediend door één knop. Dit is in strijd met de opgave van vtK.

Achteraanzicht

"Kas" aan de zijkant mogelijk nog originele delen. Aan binnenzijde een oud eiken paneel met registergaten, naast Bourdon 16 vt nog één die nu onbenut is.¹⁴²

Klaviatuur Manuaalklavieren en pedaalklavier nieuw, balansklavieren, reg.knoppen 1937 van dezelfde vorm als in Zaandam Stationsstraat. Lessenaar oud (eiken)¹⁴³

Mechaniek geheel uit 1937¹⁴⁴

Pijpwerk In oude pijpen hier en daar diepe kernsteken, in nieuwe minder. Expressions alleen in VdG en Celeste. Klank beroerd.

aldus genoteerd 25/8'59 en 29/12 1977. Organist was toen Bosman 05443-1796

Huidige dispositie ("oud" betekent: vóór 1723):

Manuaal	C-f'''	Bovenwerk	C-f'''
Praestant 8 vt	1842 / 1982	Holpijp 8 vt	1982
Spitsfluit 8 vt disc.	1842	Viola di Gamba 8 vt	1982
Gedackt 8 vt	gr.oct. 1842, rest oud	Fluit 4 vt	XIXB ¹⁴⁵
Octaaf 4 vt	vrijwel geheel oud	Woudfluit 2 vt	1982
Gedacktfloit 4 vt	1842		
Quint 3 vt	1723 gr.oct 1982		
Mixtuur 2-3 st	oud / 1842	A a n g e h a n g e n p e d a a l	C-d'
Octaaf 2 vt	oud		
Trompet de 8 vt	1982		
Dulciaan bas 8 vt	1982	Geen man.koppel	

Samenstelling Mixtuur

C	2	1 1/3	
c'	4	2 2/3	2

Windvoorziening

Magazijnbalg uit 1936.

Klaviatuur aan zijkant links.

Lade Manuaal 1842. Indeling:

¹³⁹ of 1937?
¹⁴⁰ Volgens Aart v Beek waren lade en pijpwerk van het bovenmanuaal niet nieuw
¹⁴¹ was ouder
¹⁴² Ik weet niet meer wat ik daarmee heb bedoeld
¹⁴³ Niet genoteerd waar de klaviatuur was gesitueerd
¹⁴⁴ het wellenbord uit 1842 is nog aanwezig (v.Beek)
¹⁴⁵ Waar deze vandaan komt, is onduidelijk. Uit het voormalige zwelwerk overgenomen.

Lichtenvoorde ca 1920, RK Parochiekerk St.Bonifatius

Voormalige kerk en orgel

Het gebouw uit 1819-20 wordt door Kalf een "Waterstaatkerkje avant la lettre" genoemd¹⁴⁶.

In twee brieven van Armbrost, aanwezig in het KV-archief te Winterswijk¹⁴⁷ schrijft hij over de Roomse Gemeente in Lichtenvoorde.

Aug. 1829 Hij concludeert slecht werk van andere orgelmakers in drie plaatsen, o.m. hier.

21/2 1830 Hij denkt in mei 1830 klaar te zijn met zijn werk in de R.K. kerk te Lichtenvoorde.

Broekhuysen meldt (L43), dat Armbrost het orgel in 1827 [!] maakte. Hij geeft deze dispositie:

M a n u a a l		P o s i t i e f	P e d a a l
Prestant 8 vt	Cornet 3 st	Prestant 4 vt	Bazuin 16 vt
Bourdon 16 vt	Mixtuur 3-4 st	Holpijp 8 vt	Woudfluit 2 vt
Octaaf 4 vt	Trompet 8 vt	Prestant D 8 vt	Cornet 2 vt
Quint 3 vt	Carillon	Fluit douce B 4 vt	
Octaaf 2 vt		Octaaf 2 vt	
	Dulciaan geh. 8 vt		

Twee blaasbalgen

en de gebruikelijke toevoeging: Tremulant, Ventil

Alles overziend concluderen wij, dat in werkelijkheid Armbrost de ombouw van een ouder orgel verrichtte, klaargekomen in 1830.

1918 N.A. v.d. Berg, Aalten, contract voor een nieuw orgel¹⁴⁸

1927 orgel vervangen

Huidige orgel in de huidige grote parochiekerk uit ca. 1910, gewijd aan St.-Bonifatius

1927 P.J. Vermeulen & Zn nieuw orgel¹⁴⁹. Indicatie "Vermeulen Alkmaar/Weert" pneumatisch

Dispositie

I. (C-g''')	II. (C-g''' zwelwerk)	Pedaal C--d'	Tremolo
Bourdon 16' tr.	Gamba 8' (sterke str)	Subbas 16'	I+II
Prestant 8'	Dolce 8' (zachte str. gr.oct. gedekt)	Baarpijp 8'	P+I
Bourdon 8'	Prestant 4'	Fluit 4'	P+II
Octaaf 4'Fluit 4'	Fagot 16'	I+II 16'	
Fluit 4' (open, zeer sterk)	Piccolo 2'	I+I 4'	
Mixtuur 4 st (C 1 ¹ / ₃ tot c'' 4)	Bas 1' / dc 1 1/3'	T, F. mF, p, O	
Trompet 8'	Hobo 8'	Instelbaar aut.p	

geen oud pijpwerk gezien

apr 1977

¹⁴⁶

Broekh.commentaar L43

¹⁴⁷

Zie hoofdstuk Drie Naber-orgels onder Winterswijk.

¹⁴⁸

Broekh.commentaar L43

¹⁴⁹

Broekh.commentaar L43

Lichtenvoorde, voormalige Rooms Katholieke Sint Ludgerkerk.

voormalige orgel 1.

ca 1975 Hans Kriek *niet waar, hij was adviseur*. plaatst in deze opmerkelijk moderne kerk een uit het Verenigd Koninkrijk geïmporteerd gebruikt orgel. Het bevatte enig pijpwerk uit de 17de eeuw, dat – naar toen werd gezegd - van Father Smith zou kunnen zijn:

Great, C-f^{'''}Swell, g-e^{'''} (!)
Open Diapⁿ Sw Open Diapⁿ
Stop^d Diapⁿ BassSw Stop^d Diapⁿ
Stop^d DiapⁿTreble Sw Principal
Princial Sw. Hautboy
Twelfth
Fifteenth Pedal C-d' (later toevoegsel)
Sesq^{tra} & Cornet (2²/₃, 1³/₅, c' 4' erbij) Bourdon (16')

Great & Pedal, Swell & Pedal, 2 treden: trigger swell (blokkade), tutti ¹⁵⁰

*****Beschrijving toen het orgel in de der Aa-kerk stondGegevens, *****

afkomstig van Martin Renshaw, mij doorgegeven door de Heer Feenstra, gevolgd door gegevens uit eigen waarneming in Groningen

Historische gegevens

ca 1850 (*Renshaw schrijft: ca 1840*) Bouwer onbekend. oorspronkelijke locatie: het huis van een particulier in de omgeving van Daventry, met veel ouder materiaal.

ca 1912 onbekende orgelmaker. Orgel geplaatst in de kerk te Bucknell en gewijzigd

. Voeten van de houten gedekte pijpen vervangen door nieuwe van mahonie

. Vulstem verwijderd. Fluit 4' geplaatst.

. Pedaal zelfstandig gemaakt met gebruikmaking van pijpen van de bas van de Open Diapason; dit waren open houten pijpen, die voor dit doel tot 16 voets pijpen zijn vermaakt.

. Pedaalkoppel aangebracht.

ca 1960 Bob Hower. Hautboy vervangen door een modern exemplaar.

1979 orgel verwijderd uit de kerk te Bucknell

1981 Martin Renshaw. Orgel gerestaureerd in zijn werkplaats op het landgoed Finchcocks

. Vulstem (Sesquialter - Cornet) gereconstrueerd.

. Twelfth geplaatst op daartoe reeds ca 1850 voorbereide plaats

. Orgel geplaatst in Lichtenvoorde

. wegens problemen van financiële aard is het werk toen niet tot in details voltooid.

ca 1994 F.R.Feenstra. Orgel ingenomen wegens plaatsing van een ander 19de eeuws Engels orgel in Lichtenvoorde. Tijdelijk geplaatst in de Der Aa-kerk te Groningen, alwaar het zich nu niet meer bevindt.

Dispositie de voetmaten staan niet genoteerd, die volgen (ook) bij de Britse orgels uit de registernamen

G r e a t (I) c0f^{'''} S w e l l (II) g-e^{'''} P e d a l C-d'

Open Diapn Open Diapn Bourdon (16')

Stopd Diapn BassStopd Diapn

Stopd Diapn Treble Principal

Principal Hautboy

Twelfth

Fifteenth

Sesq^{tra} & Cornet

Werktuiglijke registers Great & Pedal (deze is momenteel altijd ingeschakeld)

Swell & Great,

Trigger Swell (trede, buiten gebruik)

Forte lever (trede, buiten gebruik)

Samenstelling vulstem Sesquialtera & Cornet

C 1 3/5 1 1/3 1

c' 2 2/3 2 1 3/5

Toonhoogte a' = 445 Hz bij ca 15°

Temperatuur 1/5 komma, gemodificeerd.

Windvoorziening

Magazijnbalg onder in de orgelkas en niet meer functionerende schepbalg

¹⁵⁰ . Bron: Toespraak Hans Kriek bij ingebruikneming en eigen aantekeningen.

Ter toelichting van de Engelse benamingen: Het hoofdwerk bestaat uit 8', 8' (ged), 4', 2 2/3', 2' en vulstem, het zwelwerk uit 8', 8' (ged), 4', tongw 8'

Winddruk 84 mm

Klaviatuur aan voorzijde. Er zijn geen toetsen voor het niet-sprekende deel van Man. II.

Scheiding bas/discant
tussen H en c.

Opstelling Great: chromatisch, Swell daarachter en veel hoger, ook chromatisch. Het pedaalregister achter het orgel buiten de orgelkas op een mechanische lade. Alle frontpijpen zijn beschilderde houten imitatie-pijpen.

Algemeen Het orgel is ca 1850 gemaakt met pijpwerk en enige kasdelen van een orgel, dat in de tweede helft van de 18de eeuw is gemaakt en waarvan wordt verondersteld, dat het een vroeg werk is van de orgelmaker Green en waaraan een tweede manuaal (Swell) werd toegevoegd, afkomstig van een orgel in Wareham uit ca 1820. Dit verklaart, waarom het tweede manuaal niet ook bij f" eindigt.

De Trigger Swell is een in stappen verlopende zwel. De zwelkast, waarin Man II was geplaatst is thans verwijderd.

Pijpwerk Het instrument bevat volgens opgave, afgezien van de moderne toevoegingen, pijpwerk uit verschillende perioden:

- Eén stem uit ca 1680, toegeschreven aan Bernard (Father) Smith: Swell Principal
- Stemmen uit de tweede helft der 18e eeuw, toegeschreven aan de orgelmaker Green: De 8, 4 en 2 voets registers van Great en delen van de Bourdon 16' (pedaal)

- Eén stem van een onbekende maker uit ca 1820: Swell: stopped diapason

- Eén stem uit ca 1850: Swell: Open diapason.

De beide registers Stopped Diapason bestaan geheel uit houten gedekte pijpen.

De Hautboy was een register uit de industriële orgelbouw. Dit register is verwijderd. Op deze plaats staat nu tijdelijk een Trompet. Het registernaambordje is niet veranderd.

Voormalige orgel 2

Gegevens over de herkomst van het huidige orgel, dat spoedig het vorige verving, zijn mij nog niet toegezonden. Niet alle technische gegevens van het instrument kon ik nagaan, wel de volgorde op de laden *zie publicatie Oost-Gelderland:*

Dispositie Great organ C-g", volgorde vanaf voorzijde

Open Diapason (8 vt) waarsch. koperen p. in front)

Dulciana (8 vt) C-H gedekt, zo te horen een prestant

Keraulophon (8 vt) wat sterkere strijker)

Clarabella (8 vt) bas gedekt., de openfluit

Principal (4 vt)

Harm. flute (4 vt)

Fifteenth (2 vt, uiteraard)

Swell organ C-g", volgorde vanaf achterzijde)

Open Diapason (8 vt)

Gamba (8 vt)

Salicional (8 vt C-H van Gmb, die sterker is)

Liebl. Gedact (8 vt)

Vox Celestis (8 vt) vanaf c

Waldflute (4 vt)

Piccolo (2 vt)

Large Oboe (8 vt)

Pedaal

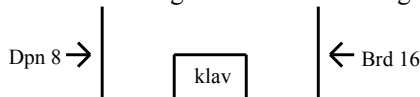
Principal (8 vt) zink

Bourdon (16 vt) vuren

Couplers

I-II, P-I, P-II

Opstelling en kas: Swell achter Great, Ped op twee laadjes, voor B 16 (front zijkant rechts) en voor Pr 8 (front zijkant links). De kas bestaat alleen uit voorkant en 2 zijanten, vuren en weiken, rechterkant modern meubelplaat, dus geen achterwand en geen dak. Verm. vroegere zwelkast verwijderd.

Lade-indeling Great cancellen voor grote pijpen aan zijanten, daartussen de rest chromatisch, swell diatonisch, kleinste in 't midden. Verm. beide laden uit één stuk.

Klaviatuur. Voor in de kas. Pedaal rond wat diepte en lijn boventoetsen betreft (beide op extreme wijze). 6 gaten boven klaviatuur, verm. van voormalige combinatietreden, rechts grotere sleuf, verm. van voorm. zwelinrichting. Ronde reg.stangen.

Pijpwerk op wat in de fronten staat na niet te zien.

Algehele toestand

Redelijk, op doorspraak na, vooral op II.

vO 1/7'99

Lobith / 1790c, Hervormde Kerk.

ca 1790 Twee klaviers kabinet-orgel van H.H.Hess, in bezit geweest van Daniël Brachthuyzer, Amsterdam (Beide mededelingen: Broekhuizen (L36) enige bron).

1848 Aangekocht door de kerkvoogden van Lobith op een publieke verkoop. (Ik had nog een aantekening: "Vlgs kerkelijk archief 1792 geplaatst", dat zou dan op een voormalig orgel moeten slaan)

1906 vlgs K: ped. vrijgemaakt met Sb 16.

1908 Bericht in HO apr 1908 naar aanleiding van een concert: Zeer merkwaardige orgeltje in deze kerk. De klavieren kunnen niet anders dan gekoppeld worden gebruikt. Op het pedaal spreekt slechts één Gedekt 8 vt.

na 1945 Door Van Vulpen overgeplaatst van de andere zijde der kerk en gerestaureerd. Pneumatisch pedaal verwijderd. Het lijkt erop, dat toen veel aan het pijpwerk is gewerkt, maar voor mechaniek en lade waren de financiën niet toereikend.

1961 Orgel tijdelijk opgesteld op de tentoonstelling Nederlandse Orgelpracht in Haarlem, daarna weer teruggeplaatst in Lobith.

1996 Verplaatst en gerestaureerd door Van Vulpen. Het staat nu beneden in de kerk.

Dispositie Voor de afkortingen zie hieronder. De foute nomenclatuur met basct en disc, door vV aangebracht nemen wij niet over, voordien waren de reg.plaatjes ook niet origineel. Volgorde lade onbekend. Die welke G noemt kan niet kloppen (zijn dispositie is fout):

De dispositie-opgaven in de literatuur wijken nogal af:

- Broekhuizen noemt de Mixtuur Cornet en vermeldt de 2 vt op II niet, wel Trem en Ventil en aangehangen pedaal (wat niet kan: er is geen plaats voor een wellenbord: De Schalmei staat pal tegen de voorwand). Het voormalig pneum. pedaal was dan ook niet koppelbaar.
- K geeft de juiste dispositie maar een foute samenstelling der Mixtuur.
- NOP geeft de juiste dispositie.
- G vermeldt de bas der Mixtuur niet (die oorspr. Cornet heette?)

Man. I C-f'' beneden lade

Prestant 8 vt disc

Holpijp 8 vt b/d geheel aan hout (vO, constructie als in Haarlo)

Fluit 4 vt b/d G: 15 p open conisch

Quint 3 vt b/d C-H ged K: C-hged, c'-f'' Nasard

Octaaf 2 vt b/d

Gemshoorn 1 vt b/d

Mixtuur 3 st b/d G: alleen dc (onjuist), heette vroeger Cornet. K: 2-3 st, maar op reg.pl ook bas 3 st

Schalmei 8 vt b/d K: is een Dulciaan, G: afgevoerd, lager opgesteld, disc via benedensleep.

Man. II C-f'' boven lade. In 1998 noteerde ik in de volgorde O2 Hp8 P4 Gmb)

Holpijp 8 vt b/d

Gamba 8 vt disc

Prestant 4 vt b/d front, tussenvelden onder en boven loos. Geen kernsteken. G: C-E ged. achter front

Fluit 2 vt (doorl.) K: is een octaaf

Man.koppel b/d

Geen pedaal

In 1964 waren er nog twee gaten voor reg.stangen, 1 links, 1 rechts, één ervan benut voor signaallicht (oorspr. ventiel en tremulant? Of voor het pedaal dat er een tijdje heeft gezeten?)

Mixtuursamenstelling lijkt a.v.:

C	2/3	1/2	1/3	Is kennelijk origineel:
c	1	2/3	1/2	opzetstukken van vV.
c'	2 2/3	2	1 3/5	Dus alleen maar naamsverandering
Volgens K	C -h	1	2/3,=	vanaf c' als vorige.

Indeling klaviatuur:

Hp8b (II)	Pr4b (II)	P4 dc (II)	Hp8b (II)
F2 (II)	O2b (II) klavieren	P8dc (I)	Gmb8dc (II)
Hp8b (I)	Gh1 (I) met twee	Gh1dc (I)	Hp8dc (I)
F4b (I)	Mxtb (I) knopjes	Mxtdc (I)	F14dc (I)
Q3b (I)	Sch8b (I)	(man.k. b/d)	Sch8dc (I)
			Octaaf 2 vt (I)
			Qnt3dc (I) (????)

Tractuur Man. I. stekers, deels schuin lopend, voor enkele toetsen een wellenbordje (zie foto G **Waar???**).
Man. II. wellenbord.

Pijpwerk (in 1964). Meerdere pijpen hebben het Hess-labium, zeer grote voetopening en lage opsnode. Vrijwel alle bovenstukken der pijpen zijn vernieuwd. Cor Edskes vertelde, dat alle pijpen door vV van nieuwe kernen zijn voorzien.

Bronnen en afkortingen.

Broekhuizen

K P.Kluyver, Huisorgels in Nederland, M&M 1, 1946 p 368 vv (dec)

NOP Nederlandse orgelpracht, cat.nr 153, p 188
G A.J.Gierveld, Het Nederlandse Huisorgel, cat nr 90
vO bezoek 15/8 en 16/8'64 en 23/10'98 (met organist G. de Rijder 0316-543492, Nieuwekornstr 38).

Lochem / 1758, Hervormde Gudulakerk, Grote orgel.

voormalige orgels.

1611-24 geen sprake van orgel of organist¹⁵¹

1683 25 febr. Gift Opbouw kerk te Lochem¹⁵².

1686 19/11. Over klokken. Niets over orgel of organist.¹⁵³

? geen rekeningen betr. orgel, dus geen orgel of orgel ten laste van de stad¹⁵⁴.

1707 Contract getekend met Coenraad Ruprecht Boxmeer,:

P 8, Hp 8, O 4, Toequint 3, Rf 4, Co de 3 st, Mxt 3 st, Cmb 2 st, T8, Nagtegael, Tramlant, 48 pijpen per enkelvoudig register dus Man C,D-c". AangehP "24 clavieren" dus CD-c'. bepalingen over klavier, tractuur, aanbevolen 2 deuren voor het orgel, vraag sleep- of springlade opengelaten¹⁵⁵.

30/6 schrijft Ruprecht, dat hij boven contract een register toevoegt "die seer noodige is aen 't orgel te weten een quita dena van 8 voet"¹⁵⁶.

1708/09 Plaatsing Ruprecht-orgel. R. moest het naar Kleef brengen en vandaar liet de magistraat het kort na Kerstmis met twee wagens afhalen. Het kostte f 925.-¹⁵⁷. Het zal dus wel in / 1709 zijn opgeleverd.

1720 27/2. Aanbesteding verandering door (N.!) Jalinck "de gansche regeering van dien te maken gelick het eybarghse".

Het door Jalinck gemaakte orgel in Eibergen diende dus als voorbeeld. De kast werd aan de onderzijde iets ingekort en de klaviatuur naar de zijkant verlegd. Een registerlijst bevat naast de in / 1707 genoemde registers nog een Fleuit doese 4, geen Quitadeen.

1774 Hess noemt slechts de aanwezigheid van een orgel.¹⁵⁸

1807 Broekhuizen (L59) heeft het over een Nolting-orgel uit dit jaar en geeft daarvan de volgende dispositie:

M a n u a a l P o s i t i e f

Prestant in't front 8 vt Prestant 4 vt

Bourdon 16 vt Holpijp 8 vt

Holpijp 8 vt Gedakte fluit 4 vt

Prestant 4 vt Octaaf 4 vt

Quint 3 vt Primo fluit 8 vt

Octaaf 4 vt Kromhoorn B/D 8 vt

Cornet

Sup. Octaaf 2 vt

Mixtuur 4 st twee afsluitingen, koppeling, tremulant, ventil, calcantenschel

Trompet B/D 8 vt

Het voorkomen van Octaaf 4 vt naast Prestant 4 vt is typisch voor Nolting, evenals de Primo fluit, die dan 2 vt zou moeten zijn. De hoofdorgelkas was op de bekroningen na ongetwijfeld ouder dan 1807.

1885 vtK (p 97) geeft de dispositie van zijn dagen¹⁵⁹:

Het Orgel in de Hervormde Kerk te Lochem heeft twee klavieren, aangehangen pedaal en 18 sprekende stemmen. Maker en ouderdom niet opgegeven; het werk is in 1870 door LEICHEL, uit Dusseldorf, hersteld.

Hoofdmanuaal.		Bovenmanuaal.		Stomme Registers.
Voet.	Voet.	Voet.		
Prestant..... 8	Prestant..... 4	Koppel.		
Bourdon..... 16	Salicionaal..... 8	Ventil.		
Viola di Gamba... 8	Gedekt..... 8	Tremulant.		
Holpijp..... 8	Roerfluit..... 4			
Octaaf..... 4	Octaaf..... 2	Aangehangen Pedaal.		
Plûte d'Amour..... 4	Fluit..... 2			
Quint..... 3	Fagot..... 8			
Octaaf..... 2				
Mixtuur..... 4 st.				
Trompet..... 8				

Godefroy (Steenwijk) meldt in zijn verslag van een concertreis in 1893 nog enige bijzonderheden:¹⁶⁰

Er is een aangehangen pedaal, "niet hozizontaal. maar naar buiten vrij sterk hellend naar boven. Dit betreft nieuw werk, heeft VdG op HW, zodat men er als soloregister niets aan heeft, omdat 16 vt Bourdon of Prestant er ook op staat."

1916 Vervanging van het orgel in twee etappes, door resp. Standaart en G. van Leeuwen.¹⁶¹

Huidige orgel.

Tenzij anders aangegeven zijn de historische gegevens ontleend aan het Legêne-archief.

1758 Bouw orgel voor de RK Schuilkerk "In de Baene" te Alkmaar, d.w.z. de Dominicanenkerk aan de Baangracht¹⁶². Op

¹⁵¹ . GA Lochem Kerkenboek, ontleend aan Vente-archief

¹⁵² . Archief Aalten 1683)

¹⁵³ . Lochem GA inv nr 714

¹⁵⁴ . Lochem GA inv.nr 713

¹⁵⁵ . Gegevens 1707 en 1720: Lochem GA inv.nr 720, genoemd in Vente-archief en Legêne-archief.

¹⁵⁶ . Lochem, GA Inv.nr 720 (ontl. aan Legêne-archief) (***** heen gaan ? *****).

¹⁵⁷ . H.W.Heuvel, Geschiedenis van het Land van Berkel en Schipbeek, Lochem, 1903, p 195.

¹⁵⁸ . Hess, lijst op p 86

¹⁵⁹ . vtK, p 97 (Klasse 3 van Zandt)

¹⁶⁰ . HO *8 / 7 (15 sep'93)

¹⁶¹ . Commentaar op Broekhuizen. Uiterst korte berichten in HO 12, p 80 en 30 p 80..

¹⁶² . Waar niet anders vermeld, zijn de historische gegevens ontleend aan het Legêne-archief. Wat betreft de huidige toestand van het orgel:

grond van stukken die rond 1900 nog beschikbaar waren en waaruit toen is geciteerd kon Legêne het orgel toeschrijven aan J.T. of A.A.W. Gilman¹⁶³. Dispositie volgens Hess:

Legêne-archief, mededelingen van de organist Gerrit van Poppel en eigen waarnemingen.

¹⁶³ 15/3 1973, schrijven van Legêne aan KV Lochem: citaat uit C.W. Bruynvis, Bijdragen voor de Geschiedenis van het Bisdom Haarlem, deel 22, p 203: "Het nieuwe door N.N. Gildeman te St. Cornelis-Munster bij Aken vervaardigde orgel werd den 1 November 1758 het eerste bespeeld door de stads organist Adrianus Winckel, onderzocht en goedgekeurd". De bronnen waaruit Bruynvis putte konden niet worden achterhaald.

Præstant 8 v	Nazat 3 v	Kromhoorn 8 v
Bourdon 8 v	Tertiaan	Vox humana 8 v
Octaaf 4 v	Sesquialtra	Trompet 8 v
Fluit 4 v	Mixtuur 4 st	Tremulant.

In deze opgave moet de Octaaf 2 v zijn weggevalen.

Broekhuizen (A7) beweert, dat het orgel in datzelfde jaar is gebouwd door Chr. Muller, Amsterdam.

1804 Duytenbach vergroot het orgel met een 2de manuaal volgens Broekhuizen (A7). Hij geeft deze dispositie van het hoofdorgel:

Prestant 8 vt	Fluit 4 vt	Mixtuur 4 st
Holpijp 8 vt	Quint 3 vt	Flageolet 1 vt
Octaaf 4 vt	Fluit 2 vt	Trompet 8 vt
Octaaf 2 vt	Sesquialter 2 st	Kromhoorn 8 vt

en voor de toevoeging van Duytenbach;

Holpijp 8 vt	Fluit 4 vt	Gemshoorn 2 vt
Salconial 8 vt	Nasard 3 vt	Vox humana bas / dsc, 8 vt

Als de opgaven juist zijn zou dat kunnen betekenen, dat Duytenbach Vox Humana en Nazart naar het bovenwerk heeft verplaatst, de Tertiaan heeft verwijderd en op de opengevallen plaatsen Quint 3, Fluit 2 en Flageolet 1 heeft geplaatst.

1850 Ypma.. Reparatie en het klavier "buiten de kast gemaakt" aldus Broekhuizen, die deze dispositie geeft:

1856 Uit verslagen van het kerkbestuur blijkt, dat Ypma opdracht kreeg het orgel over te brengen naar de nieuwe Dominicanenkerk (Kuypers) en er een V.d.Gamba aan toe te voegen.

1897 of later Maarschalkerweerd plaatst het orgel over naar de Gereformeerde Torenlaanerk te Hilversum en wijzigt het nogmaals.

1923 v.Dam, Utrecht voegt een pneumatisch pedaal met 2 stemmen toe.

1959 De Commissie van Beheer der Gereformeerde Kerk te Hilversum riep door bemiddeling van M. Geerink Bakker en M. Voorberg de hulp in van de Hervormde Orgelcommissie. Uit een brief van 1962 blijkt, dat er een rapport van Erné en Hülsmann is geweest, waarin de bouw van een nieuw orgel als enige reële mogelijkheid werd genoemd na verbouwing der kerk¹⁶⁴. Het orgel wordt afgestoten en onder advies van Lambert Erné kwam in 1970 een nieuw orgel van Vierdag tot stand. Het oude orgel, dat bij Bouman al op de monumentenlijst voorkwam, moet ergens opgeslagen zijn geweest (Erné-arch.).

1981 Overplaatsing naar Lochem, restauratie en uitbreiding door Flentrop onder advies van Legêne gereed gekomen. Dit hield o.m. in: vervanging bovenwerk door een onderpositief en uitbreiding met een flink pedaal in een nieuwe kas achter het orgel. Zo is in de loop der tijd het schuilkerkorgeltje omgetoverd tot een kathedraal-orgel..

Dispositie:

M a n u a a l C-f''

Prestant 8 voet grotendeels in front, oud, C-Fs (middentoren) nieuw. De bovenste tussenvelden in het front zijn niet sprekend, alle andere frontpijpen wel.

Holpijp 8 voet geheel metaal, gr.oct nieuw, rest oud.

Cornet V nieuw, naar Hulst St.Willebrordusbasiliek, verhoogd opgesteld.

Octaaf 4 voet oud, pijpen verlengd, stemsmeden dichtgesoldeerd

Octaaf 2 voet oud

Fluit 4 voet oud, c''-f''' open cilindrisch

Nasard 3 voet nieuw, c'-f''' open cilindrisch

Terts 1 3/5 voet nieuw, enge cilindrische openfluit, alle p. open.

Sesquialter II-III nieuw, Leg. arch: deels oud

Mixtuur III gr.deels nieuw

Cymbel IV gr.deels nieuw

(Leg-archief: De oude Mxt was samenraapsel, waarin deel Sesq. Wordt nu verdeeld over Mxt en Cmb, die dezelfde menatuur krijgen)

Fagot 16 voet (bas) / (disc) nieuw, cilindrisch

Trompet 8 voet (bas) / (disc) nieuw, discant begint bij cs'

Kromhoorn 8 voet nieuw

O n d e r p o s i t i e f C-f'', tenzij anders vermeld zijn de registers van het voormalige bovenwerk afkomstig.

Bourdon 8 voet XVIIIId, eng, geen rode soldeerverf. Leg-arch: af Gs oud

Fluit Travers 8 voet C-H van Bourdon, geheel metaal XVIIIId, idem. Inscriptie Salicionaal (Leg.arch.)

Prestant 4 voet Uit Quint van voorm. hoofwerk, welke van afwijkende makelij was (zie disp. Broekhuizen) XVIIIId. Nu 30 % nieuwe pijpen over het gehele register verspreid.

Fluit 4 voet oud, gedekt, 6 kl. p. open cil. nieuw

Gemshoorn 2 voet XVIIIId, licht conisch, vrij eng

Vox humana 8 voet nieuw, bas "half" gedekt, als bij A.Silbermann, disc zonder deksels

P e d a a l C-f' (alles nieuw)

Bourdon 16 voet eiken gedekt

Openfluit 8 vt eiken, open met metalen stemrol

Bazuin 16 voet

Trompet 8 voet Tremulant (pos)

Klaroen 4 voet Hoofdw + Pos

Ped + Hw

Cornet V

c' 8 (ged) 4 2 2/3 2 1 3/5

Sesquialter II-III

C 1 3/5 1 1/3
c' 4 2 2/3 1 3/5

Mixtuur III

C 2 1 1/3 1
c' 2 2/3 2 1 1/3
c'' 4 2 2/3 2

Cymbel

C 1 2/3 1/2 1/2
c' 1 1/3 1 1 2/3
c'' 2 2/3 2 1 1/3 1

Laden. Zie schets. Het hoofdwerk heeft 3 stemmen meer dan bij Hess. Leg-arch.: Er konden slepen worden tussengeplaatst (o.a. Cornet en Mixtuur) op plaats, vroeger benut voor mechaniek. De latere uitbreiding tot f''' moest vervallen (plaatsgebrek). Cancellen konden worden tussengeplaatst. De uitbreiding van het positief is naar de andere kant verplaatst.

Achter aanzicht Man.

Idem Positief:

Klaviatuur. Achterin, alles nieuw, ook ped.klavier. Omlijsting mahonie. De organist zit tussen het hoofdorgel en de ped.kas.

Pijpwerk. De tongwerken zijn alle nieuw en naar zuidelijke voorbeelden, naar het lijkt meer frans gericht dan Rijnlands (men ging uit van makelij Gilman) en hier en daar wat grof van klankkarakter. Betr. de frontpijpen: Toen de grote frontpijpen gingen verzakken en de rekening van Flentrop voor herstel daarvan te hoog was uitgevallen, heeft men op advies van R.van Straaten Reil erbij gehaald. De frontpijpen hangen nu aan kettingen die aan de bovenkant der kas zijn vastgemaakt. Reil heeft nu beide orgels in de kerk in onderhoud.

Temperatuur Naar Chaumont, interpretatie Van Biezen: b-ds en ds-gs +1/8, overige quinten -1/8, a' = 413.8 Hz bij 18.5 ° C (aanduiding binnenzijde achterwand).

vO / 17/9'70, 12/3'99 (met T Leg), 23/10'00 met L.Otte, 5/7'01 (contr. gegevens, 12/9'05 (met WdL)

Org. Els ten Brinke-Dijkerman, Lochem, 0573-256454.

Lochem / 1807, Hervormde Gudulakerk, Koororgel.

1807 G.H.Quelhorst, Neuenhaus. Gebouwd voor de Hervormde Kerk te Heemse, geschenk van Vrouwe van Heemse Clara Feyoena van Raesfeld¹⁶⁵.

Boekzaalbericht (1807, II p 224/27): G.H.Quelhorst te Nieuwenhuis, 21 juni ingespeeld . Dispositie:

Linkerzijde Regterzijde

Octaaf 2 voet Praestant 4 voet

Fluitdoux 4 voet Bourdon 8 voet

Mixtuur 4 voet Fluittraver 8 vt Discant

Cornhorn 8 voet Bas Quinte 3 voet

Cromhorn 8 vt Discant. C-f", 2 blaasbalgen.

Het was een gift van meerdere adellijke personen (op het orgel staat er maar één genoemd).

Uit het Boekzaalbericht zou kunnen volgen, dat de klaviatuur oorspronkelijk achterin heeft gezeten, of dat althans de indeling der reg.knoppen geheel anders was dan nu het geval is.

1845 Scheuer werkt aan het orgel (Leg: aantekening in kas).

1917 Nw orgel in Heemse, geschenk van fam. Vinke te Amsterdam en de gemeente Heemse. Bouwer niet genoemd.

1919 De kerk in Pesse koopt het orgel (uit Heemse) van De Koff¹⁶⁶ . Later maakte de familie der schenkerster bezwaar.

1962 In Pesse kocht men eind jaren 50 een orgel gekocht van Flentrop, die het oude zelfs voor de sloop niet wilde overnemen.

Een comité in Heemse heeft het teruggekocht voor (naar schr. meent) f 500.- Een half jaar later deed het dienst in een jeugdgebouw te H.

1978 Kerk te H. koopt het "Clara Feyoena orgel". Het orgel heeft normaaltoonhoogte; daarom wilde men het in Lochem graag hebben: het grote orgel had lagere stemming en kon niet voor samenspel met blokfluit e.d. worden gebruikt.

1981 Overplaatsing en restauratie door Flentrop (ook indicatie achterwand orgel), adviseur was Legêne. Voor die tijd heeft het binnenwerk opgesteld gestaan op de orgeltentoonstelling in Zeist.

Verplaatste pijpen op oorspronkelijke plaats teruggezet. Verdwenen registers gereconstrueerd. Baarden prestantenfamilie verwijderd, frontpijpen weer toonbaar gemaakt met tinfolie en bladgoud. Herstel kas, verwijdering laadje voor Cis. Legêne sprak zijn bewondering uit voor hetgeen de orgelmaker van deze ruïne had gemaakt.

Dispositie

Manuaal CD-f"

Prestant 4 voet

Holpijp 8 voet

Fluittraver Discant 8 voet nieuw, voorheen een strijker

Quinte 3 voet Op deze plaats stond ook een strijker. Pijpwerk Quint van Pr 8 dc, die op de plaats van het tongwerk stond.

Hierin veel verschillende inscripties, zou dus vlgs Leg ouder kunnen zijn.

Gedektfluit 4 voet gedekt, 1 octaaf open conisch, teruggeschoven naar inscripties

Octaaf 2 voet Ook teruggeschoven

Mixtuur 4 sterk Hier stond ook een strijker. Mixtuur thans nieuw op enkele pijpen na, teruggevonden in Octaaf 2 vt

C	1	2/3	1/2	1/3
---	---	-----	-----	-----

c	2	1 1/3	1	2/3
---	---	-------	---	-----

f"	4	2 2/3	2	1 1/3
----	---	-------	---	-------

Kromhoorn Bas 8 voet

Kromhoorn Discant 8 voet nieuw, houten stevels. Gemaakt naar de Dulciaan van Elburg, omdat er geen voorbeeld van een Kromhoorn van Quelhorst voorhanden was.

Geen pedaal

Kas ooit dieper gemaakt, dit hersteld. Op de onderbouw (voorzijde) van het orgel is te lezen:

"Gegeven uit liefde voor de godsdienst / Door de Douairière van Raasfelt geboren van c / Vrouwe van Heemse den 21 junij 1807".

Lade Er was vóór de overplaatsing een apart laadje voor Cs met zinken pijpen. Indeling:

Klaviatuur aan zijkant links, gr.deels oud (Leg-arch.), toets Cs doorverbonden met cs

Tractuur gr.d. oud. (Leg.)

Pijpwerk Veel verschuivingen hersteld. Tussenvelden in front stom (geen kernen).

Opstelling. In Heemse was het een balustradeorgel, maar vermoedelijk wel met de thans ook aanwezige onderbouw.

In Lochem is het orgel in het koor opgesteld op de kerkvloer. Het is hier al minstens éénmaal van plaats veranderd.

vO, 14/7'98, 12/3'99 (met T. Legêne), 23/10'00 met L.Otte, 5/7'01

¹⁶⁵ . Anon. "De Hervormde Kerk van Heemse", Heemse? 1977 of later. De geefster is dichteres van Liedboek 231.

¹⁶⁶ . Ook hierover in HO okt'19: Orgel, geleverd door dK.

Lochem / 1910 - 1982, Witte Kerk

(oorspronkelijk Geref. kerk, nu Protestantse Kerkgemeenschap, nog niet Protestantse Kerk)

Voormalige orgel

plm 1957 (mondelinge mededeling ter pl.) A. Verduijn op. 2 (naamplaatje)), Unit-orgel, dat f 28000,- gekost heeft.

I. C-f''' II. C-f''' Ped. C-f' Geen koppels.
Gedekt 16 Octaaf 8 Subbas 16 Zweltrede
Prestant 8 Gedekt 8 Gedekt 8
Gedekt, 8 Prestant 4 Quintbas 5 1/3
Octaaf 4 Ged.fluit 4 Koraalbas 4
Quintfluit 2 2/3 Fluit 2 Ged.bas 4
Superoct 2 Quint 1 1/3 Prestant 2
Sp.fluit 1 v Octaaf 1
Ruispijp 2 st. Tremolo

Huidige orgel

1910 A.S.J. Dekker levert orgel aan de Geref. Kerk te Boksum¹⁶⁷

Dispositie 1978 volgens O&E 1978¹⁶⁸

M a n u a l	P e d a l
Prestant 8 vt	Speelfluit 4 vt Bourdon 16 vt (tr)
Bourdon 16 vt	Octaaf 2 vt
Holpijp 8 vt	Cornet 3 st (4', 2 2/3', 2')
Salcionaal 8 vt	
Octaaf 4 vt	pneumatische tractuur

1982 Gebr. Reil, nieuw orgel in oude kas, diepte orgelkas gereduceerd, nieuwe achterwand gemaakt

2005 Gebr. Reil, orgel overgeplaatst naar Lochem, Witte Kerk¹⁶⁹

Dispositie M a n u a l I e n II op één lade C-f''', volgorde:

Prestant 8 vt	(I)	d'-f''' op lade, rest in front of direct achter front
Holpijp 8 vt	(I)	geheel van metaal, dichtgesoldeerd
Octaaf 4 vt	(I)	
Holpijp 8 vt	(II)	zelfde pijpen als de andere Holpijp
Fluit 4 vt	(II)	geheel van metaal, C-f'' gedekt, dichtgesoldeerd fs"-f''' open conisch
Quint 3 vt	(II)	
Octaaf 2 vt	(II)	
Mixtuur (I)		
Dulciaan 8 vt	(II)	eiken stevels en koppen

P e d a l C-d'

De Subbas 16 vt is van grenen. en staat niet op bovengenoemde lade. In HO 81 staat dat de Subbas-pijpen verkropt zijn. Dat heb ik niet waargenomen.

Pedaalkoppel I, Pedaalkoppel II. *De manuaalkoppel is een schuifkoppel*, tremulant

Samenstelling Mixtuur

C	1 1/3	1	2/3		
c	2	1 1/3	1		
c'	2 2/3	2	1 1/3	1	
c''	4	2 2/3	2	2	1 1/3

Toonhoogte gemeten a' = 441.2° bij 17°, omgerekend 442 Hz bij 18°

Temperatuur Neidhardt I

Windvoorziening magazijnal onder de lade

Winddruk 70 mm

Klaviatuur aan linkerzijde, zwarte ondertoetsen, lichte boventoetsen

Kas naaldhout, compleet met dak en achterwand. De versiering die in Boxum op het orgel stond is hier wegens geringe hoogte van de kerk tegen de bovenlijst aangebracht

¹⁶⁷ J. Jongepier, Vijf eeuwen Friese Orgelbouw. Leeuwarden, 2004, 166 (foto situatie Boksum), 179. en Het Orgel, 7/12 (1910), 89

¹⁶⁸ O&E december 1978 p 226 (er staat geen jaargangnummer genoteerd)

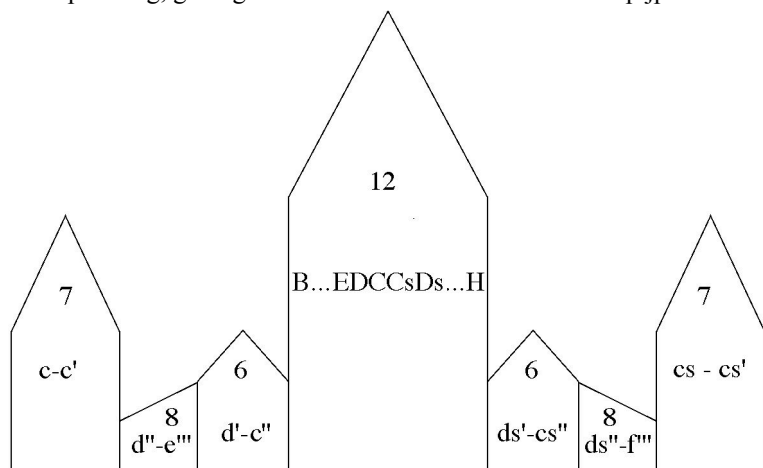
¹⁶⁹ Het Orgel, 81/9 (1985), 403-404

Lade, tractuur, frontpijpen

Er is één niet-gedeelde lade met 108 ventielen en cancellen (54 voor elk manuaal, grotendeels "om en om"). Derhalve zijn er twee wellenramen - De een boven de ander onder de lade. De indeling is voor beide manualen niet geheel gelijk, in tegenstelling tot wat in de onduidelijke beschrijving in *Het Orgel* 81 staat.

Man I: In het midden de cancellen voor het groot octaaf, C in het midden overige naar beide zijden aflopend., daarna in de torens aan de zijanten c t/m cs' in de gebruikelijke tertsupstelling. Tussen de torens overige 28 pijpen in tertsupstelling.

Man II. De drie torens als bij Man I. daartussen van binnen naar buiten: aan elke zijde zes cancellen in tertsupstelling, gevolgd door cancellen voor de 8 kleinste pijpen in hele toonsafstanden:

De **pedaallade** bevindt zich aan de rechterzijkant.

De indeling in het **front** is volgens hetzelfde systeem als die van de HW-lade, doch niet wat de aantallen betreft. De 15 frontpijpen in de drie torens zijn sprekend vanaf C (te zien aan aanwezigheid van steminrichtingen). Van de 16 pijpen in de tussenvelden zijn er 7 sprekend. Van de Prestant 8 vt staan dan nog vier pijpen tussen de lade en het front, de rest (vanaf d') staat op de lade. De grote Prestantpijpen zijn aan kettingen opgehangen om doorzakken te voorkomen.

Bijzonderheid Dit orgel is - wat de dispositie betreft - een verkleinde versie van een door Reil enige malen gemaakt type, waarvan het orgel in de Ontmoetingskerk te Dieren het eerste instrument was.

Adres Koster: Klaas Klein Geltink, Paul Krugerstraat 6 naast de kerk, 0573-252712 of 250102

Datum onderzoek 17/9'08, J.F. van Os en W.J. de Leeuw

Lochem / 1975 , Remonstrantse Broederschap

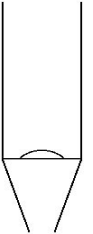
Voormalige orgel 1

1905 Leichel, plaatsing nieuw orgel, pneumatisch in oude kas¹⁷⁰
Het orgel werd nog in hetzelfde jaar door brand verwoest¹⁷¹

Voormalige orgel 2

XX a Firma Koch, Apeldoorn (naamplaatje)
M a n II C-g" Z w e l w e r k (II) C-g" P e d a a l C-d'
Bourdon 16 v Roerfluit 8 v Subbas 16 v Oct.k. I
Prestant 8 v Aeoline 8 v Violon 8 v Mk. II-I
Violon 8v Fl. harm. 4 v Pk. I
Holpijp 8 v Hobo 8 v Pk II.
Oc taaf 4 v Blokfluit 2 v Tremolo
Mixtuur 3- 4 st

Bezoek 1/5'71: Als gevolg van de zeer vele storingen was niet vast te stellen of het pijpwerk van de Bourdon 16 v en Violon 16 v (Ped.) in de bas aanwezig was en dus ook niet of het een transmissiepedaal was. Ook niet waargenomen of pijpwerk van de Blokfluit 2 v aanwezig was. Van dit register was de naam, met de hand geschreven. Veel pijpwerk, met uiterst smalle labia, ronde opsnedes van uiterst slechte kwaliteit en ongehoord slechte klank. Boerse grote orgelkas zonder dak.
Kerk uit de tijd van het orgel, doch met totaal verbouwde ingang.

Huidige orgel

1975 Reil positief¹⁷², oude orgel uit architectonische overwegingen ook gehandhaafd (mededeling Reil)

Dispositie volgens HO:

M a n u a a l C - f" P e d a a l C-d'
Prestant 4 vt Fluit 4 vt Fagot 16 vt
Holpijp 8 vt Octaaf 2 vt bas/dc
Prestant 8 vt dc Mixtuur 2-3st bas/dc pedaalkoppel

¹⁷⁰ HO 2/9, p 2 (Jan. 1905)

¹⁷¹ HO 3, 3 (dec 1905) p 21

¹⁷² HO 70 p 427, (opdracht) en 71 235 en 241 (disp. en foto)

Loil, Rooms Katholieke Kerk, Maria Onbevleete Ontvangenis.

Kerk ca 1964

Orgel "J.J.Elbertse & Zn, Kerkorgelbouwers"

Electr. tractuur, vrijstaande speeltafel ¹⁷³

I. C-g''' II. C-g''' P e d a l C-d'

Prestant 8' Roerfluit 8' Subbas 16' Koppeling P + I (werkt niet) Koppeling I + II

Bourdon 8' Salicionaal 8' 1) Koppeling P + II (werkt niet) Koppeling I + I, 4'

Prestant 4' Blokfluit 4' Koppeling P + I AP met opl (werkt niet)

Sesquialter 2 st Koppeling P + II P, MF, F, T, VC met opl

1) C-H van Rf

Sesq C-f 2 2/3, af fs 1 3/5 erbij.

Alles fabriekspijpwerk, gr. p. zink, volgorde lade niet genoteerd. Waarom die ped.koppels 2 x aanwezig zijn, is duister.

Er zijn aparte schakelaars voor de windmachine en de tractuur.

vO 8/6'00

Loo / 1898, Rooms Katholieke parochiekerk St. Antonius Abt.

Voormalig orgel(s).

1828 Broekhuizen (L53): Lohman plaatst hier het afgedankte orgel uit de Broederenkerk te Zutphen.
Talstra¹⁷⁴ zegt echter, dat dit in 1827 naar Warnsveld ging en dat in Loo een nieuw Lohman-orgel kwam.
ca1875 Nieuwe kerk. Restanten van het orgel in de oude kerk zijn nog ter plaatse bewaard: manuaal, wellenbord, houten pijpen. Het orgel dat toen is geplaatst was een samenraapsel en kon na restauratie van het gebouw ca 1975 niet worden herplaatst¹⁷⁵.

Hoofdorgel

1898? Maarschalkerweerd, gebouwd voor Utrecht, Joh. de Deo- ziekenhuis.
1977 overgeplaatst en gerestaureerd door Vermeulen Weert onder Jan Bogaarts en met 1 stem uitgebreid.¹⁷⁶

M a n u a a l C-f" (volgorde lade)
Prestant 8 compleet af C, geheel achter het front, grote pijpen tussen front en lade, veel lager gesitueerd
Gamba 8 af c, C-H stom
Fluit 4 enge prestantmensuur, grote afgevoerd: in front!
Holpijp 8 bas/dc dc af c, gr. octaaf hout
Dolce 8 af c, C-H stom, licht trechtervormig, eng
Octaaf 2 pijpwerk uit vorige gesloopte orgel afkomstig, toegevoegd in 1977 op kantsleep

P e d a a l C-f, aangehangen

Aanduidingen op orgel.

Koperen plaat boven het klavier: "Uit dankbaarheid A.M.H.C. van Rooyen en J.A.G.Wessels, St.Pieter bij Maastricht oktober 1898".

In rechter achterdeur (achteraanzicht) "gestemt 30 oktober 1925".

Klaviatuur aan achterzijde. Reg.plaatjes en knoppen niet origineel. Indeling reg.knoppen:
O2 F4 Gmb8 P8 klav. Hp8dc HJp8bs Dolc8

Lade niet dwars in de kas, zoals in Dedemsvaart maar "normaal".

Windvoorziening.

Originele magazijnbalg met schepbalg en pompbediening en windmachine.

Pijpwerk Veel expressions in prestantenfamilie, ook octaaf 2.

Kistorgel in het koor.

Gebouwd door ene Hazen uit Bergen op Zoom met medewerking van Loek van Nes, ook te B. op Z.¹⁷⁷
8', 4' (ged.) 2', 1' (open), transpositiemogelijkheid.
C-c", geen pedaal.

vO/K 6/11'98.

Wanneer klaargekomen? Staat er niet bij in HO.

Kan ik dat oude klavier zien en (beter) fotograferen?

HO 1915 raadplegen

Verhaal in Gelre over Warnsveld raadplegen.

¹⁷⁴ Mxt nr 13 p 252: Daar staat, dat het Broerenkerkorgel naar Warnsveld ging en dat L. een nieuwe orgel leverde in Loo. Zie ook commentaar Broekhuizen W30

¹⁷⁵ HO '77 p 397, foto oude klavier p 398

¹⁷⁶ HO'77, p 397/99

¹⁷⁷ HO'77, p 398: "een amateur orgelbouwer uit Woensdrecht

Meddo / 1906 R.K. Kerk van Sint-Johannes de Doper

Literatuur J. F. van Os, *Oude Orgels in Oost-Gelderland*. Elburg, 2003, 130.

J.F. van Os, *Langs Nederlandse Orgels*, Overijssel Gelderland, Baarn 1978, 56

Historische gegevens

1906 Maarschalkerweerd & Zoon

1980 Jos. Vermeulen (Alkmaar) restauratie, derhalve darna in onderhoud bij Flentrop

Dispositie(volgorde Laden). Het teken voor voet ontbreekt (Prestant 8 iv 8' of 8 vt)

M a n . I C-f'''

Prestant 8 C-F open hout met stemschuiven aan weerszijden van de lade, dicht bij het front, Fs - gs' in front rest op de lade. Alle 27 frontpijpen behoren tot de Prestant 8', aldus geplaatst:

fs' d' b fs e gs c' e' gs' | d c B Gs Fs G A H cs | g' ds' h g ds f a cs' f'

Bourdon 8 Bas C-H. 7 houten pijpen direct achter het front, dan komen er een aantal metalen gedekte pijpen van dit register, die door de Fl. harm. worden overgenomen, maar dat konden wij niet exact nagaan, zonder het halve orgel te demonteren.

Fl. harm 8 Disc vanaf c, waarschijnlijk (zie vorige) enige gedekte metalen pijpen, dan daarna open cilindrisch, vanaf f' overblazend.

Viola di Gamba 8 C-H zwijgen (geen pijpwerk aanwezig), spreekt vanaf c, zijbaarden, expressions

Melofoon 4 open cilindrisch, iets enger dan een Octaaf 4' , expressions

M a n . II C-f'''

Aeoline 8 geheel compleet vanaf C, groot octaaf zink, freinsbaarden, expressions

Holpijp 8 C-H hout

Fluit dolce 4 gedekt, behalve fs''-f''' open conisch

P e d a a l C-f aangehangen

Koppel Klav.

Windlosser nog in werking

Toonhoogte gemeten a'= 432.0 Hz bij 14°, omgerekend 435 Hz bij 18°

Temperatuur evenredig zwevend (*denk ik*)

Windvoorziening

Grote magazijnbalg onder de lade, Winddruk 75 mm

Klaviatuur aan de rechterzijde, alles origineel, registerknoppen met ronde reg. stangen onder de lessenaar, namen op de reg.knoppen niet (zoals vaak bij Maarschalkerweerd) in gotische letters.

Naamplaatje "Maarschalkerweerd & Zoon, Utrecht"

Kas voorzijde eiken, neogotisch, rest naaldhout, compleet met dak en achterwand.

Laden Het pijpwerk van beide registers staat op twee laden achter elkaar met een tussenruimte van slechts enkele cm, die van het hoofdwerk vóór die van het Nevenwerk. Indeling van beide: in hele tonen, aflopend van binnen naar buiten (niet gedeeld in gescheiden C- en Cs-laden).

Tractuur mechanisch, uitvoering als gebruikelijk bij orgels met klaviatuur aan de zijkant

Bijzonderheden

Het pijpwerk stamt uit de bouwtijd. De klank is zeer goed, mooi romantisch in tegenstelling tot die van het Maarschalkerweerd-orgel te Ulft, dat ik ooit op eenzelfde dag bezocht. Alle houten pijpen zijn gemaakt van een onbekende houtsoort (geverfd), met voorslagen van eiken. Dit eenvoudige bijzonder fraaie orgel met alleen maar labialen 8 en 4 vt is in principe nog geheel in originele staat . Het is mechanisch met sleepladen. Het zou - naar men meedeelde - eerst voor een andere plaats bestemd zijn geweest. Maar niemand kon vertellen hoe dat precies zat. Het is in 1906 opgeleverd. De enig bekende bron tot dit gegeven is de inscriptie op de kas (voorzijde onder de frontpijpen): "dono Me Donarunt / Parochiani de Meddeho / Anno Domini 1906"

Vóór de grootste frontpijp staat een beeldje van St Cecilia met harp.

Adressen Henk J.S. Koldewij Oostendorperdiek 8 7104 BR, 0543-569479

Joep Dorsthorst 0543-569472

Secretariaat Goorweg 27 tel 0543-569655
... Overkamp, voorzitter Kerkbestuur 0543-569559

Onderzoek op:

7/3'69 v.Os

11/5'99, v Os en Kriek,

2/10 2008, J.F. van Os en W.J. de Leeuw.

Megchelen, Hervormde Kapel.

Voormalige orgel.

1795 Naar gegevens van Winands was hier in dat jaar sprake van een persoon die de functies schoolmeester, koster, doodgraver en organist in zich verenigde.

1945 Ernstige oorlogsschade aan het toen aanwezige orgel. De onderdelen zijn toen opgeslagen bij B. Koch, Apeldoorn, die uiteindelijk verklaarde, dat alleen de lade met pijproosters nog bruikbaar was en dat op die lade een viervoets orgel van 5 stemmen gemaakt kon worden¹⁷⁸. Het materiaal is nooit herplaatst in Megchelen. Winands, die ook schrijft over 5 stemmen, constateert, dat het front grote gelijkenis vertoonde met dat van Etten. Tot nu toe kon ik geen afbeelding ervan achterhalen.

Huidige orgel.

1874 Bouw orgel, maker onbekend.

1976 Verschuieren, Heythuysen biedt dit orgel aan. Het was toen afkomstig uit Langenberg bij Neviges (Duitsland). Het vond in de kleine kapel in Megchelen in datzelfde jaar een plaats. Verschuieren stelde opnieuw een dispositie samen met bestaand pijpwerk en nieuw pijpwerk, dat op het front na van oud metaal is gemaakt.

Kunsthistorische aspecten

Een orgeltje met een zeer eenvoudige rechthoekige kas, zonder veel uitgesproken stijlkenmerken. De hoekpartijen worden door pilasterachtig behandelde stijlen sterk geaccentueerd. De profielen van de 'kapitelen' en kroonlijst zijn eenvoudig, maar verzorgd. Het enige wat meer uitgesproken stijlkenmerk is het rondboogfries boven het pijpveld. Dit bestaat feitelijk uit een reeks open hoefijzervormige C-volutes, waartussen een hangend sterk gestileerd plantaardig element, dat doet denken aan een omgekeerde Franse lelie.

Dispositie

M a n u a l C-a''' (volgorde)

Fluit 4 vt bas/diskscheiding bij h/c' (geen volgorde, slepen in elkaars verlengde), C-h gedekt naaldhout, c'-a''' open conisch

Quint 1 1/2 vt prestantmensuur, geheel op de lade

Octaaf 2 vt C-H in front met (uiteraard) lange conducten

Prestant 4 vt C-H afgevoerd, achter de lade en veel lager opgesteld, vanaf c op lade

Bourdon 8 vt C-h naaldhout, c'-a''' metaal, alles gedekt

A a n g e h a n g e n p e d a a l C-f

Kas oud, maar veranderd, naaldhout, wit geschilderd.

Windvoorziening

magazijnbalg onder in de kas met twee schepbalgen. werkende handpomp en elektr. windmachine en windwijzer.

Winddruk 59 mm.

Lade is oud, chromatischscj ingedeeld.

Mechaniek met wellenbord (ondans chrom. lade)

Klaviatuur aan voorzijde, Toetsen mogelijk oud, staartklavier, toetsbeleg nieuw, zwarte ondertoetsen (ebben), witte boventoetsen (been). Pedaalklavier oud, wat betreft de klaviatuur (lessenaar, reg.knoppen) durf ik geen uitspraak te doen, alles in eenvoudige uitvoering, registerinscripties op soort perkament gecalligrafeerd op de reg.knoppen. Indeling: F4 b P 4

O 2 Q 1 1/2

B 8 F 4 dk

Pijpwerk: Frontpijpen nieuw. Deze bestaan uit de 12 grootste pijpen van Octaaf 2', verder uit stomme pijpen die wel kernnen hebben Alle het ovrig pijpwerk is oud of van oud metaal gemaakt, maar van onbekende herkomst.

Toonhoogte a' = 439 Hz (gemeten 440.7 bij 18°)

vO 20/11'03

sleutel mevr Keuper, 0315-377309

Ik had ok nog een aantekening Breure 0316-333694

20/11'03 (voor Encucl. deel 9, later werd het 10)

Neede 1945, Hervormde Kerk.

voormalige orgel I

1806 Volgens Broekhuysen (N 36), orgel in dat jaar gemaakt en 11 maart voor 't eerst bespeeld door F. Hauff. Verder geen gegevens

voormalige orgel II

1859 14/6 Nieuw orgel Naber & Co, Zaltbommel, bespeeld door Cramer, organist te Delden. Geen nadere gegevens¹⁷⁹. vt K (95) vertelt meer hierover::

Het Orgel in de Hervormde Kerk te Neede heeft 18 sprekende stemmen, twee klavieren, aangehangen pedaal en is in 1859 door NABER & Co., geleverd.

Hoofdmanuaal.		Bovenmanuaal.	
	Voet.		Voet.
Prestant	16	Prestant	8
Bourdon	16	Holpijp	8
Prestant	8	Viola di Gamba	8
Spitsfluit.....	8	Gemshoorn	4
Wijd Gedakt.....	8	Flûte d'Amour	4
Octaaf	4	Woudfluit	2
Gedektfluit	4	Dulciaan	8
Quint	3		
Octaaf	2	Aangehangen Pedaal.	
Mixtuur	3. 4 st.		
Trompet	8		

Organist de Heer Ströcker.

1945 22 sept kerk en orgel verbrand

Foto Naber/v.Puffelen-orgel

Huidige orgel, Kerk na '45 weer opgebouwd.

1954 nieuw orgel De Koff¹⁸⁰

I. C-g'''		II. Bovenwerk, C-g'''		Pedaal, C-f	
Quintadena 16'	Baarpijp 8'	Subbas 16'			
Praestant 8'	Trechter-Gamba 8'	Octaaf 8'			
Roerfluit 8'	Praestant 4'	Vlakfluit2'			
Octaaf 4'Spitsgedekt 4'	Bazuin 16'				
Quint 2 ² / ₃ '	Octaaf 2'				
Nachthoorn 2'	Quintfluit 1 ¹ / ₃ '				
Mixtuur 4-5 st (C 2, c' 2 2/3, c'' 4)	Cymbaal 4 st (1' met Terts)	Tr (trede: Tremulant)			
Trompet 8'	Dulciaan 8'	VC			

Elektropneumatisch.

De kank is voor dit type orgel niet eens zo slecht. In de consistorie hangen foto's: 3 van kerkgebouw na restauratie 1929. Op één hiervan het orgel (zie copie hiervan), voorts nog drie foto's, onmiddellijk na de brand in 1945 genomen

vO 12 sept'75

Koster Kojer, Meyersweg 10 in de buurt van de muziektent

¹⁷⁹

¹⁸⁰

Boekzaal 1859 II, p 81
mededeling Wh. Naam bouwer niet aan het orgel aangegeven

Neede/ca 1900?, Nederlands Gereformeerde Kerk, Blikweg 5a.

Het orgel stond vroeger (vóór de kerkscheuring) in de Geref. Kerk. Toen bevond de toen waarsch. pneumatische speeltafel van dit zeer onaanzienlijke orgel zich in de nabijheid van het instrument (m.t.pl.).

Thans is er electr. tractuur, afstandbediening. Geen naam bouwer of bouwjaar.

M a n u a l

Prinzipal 8' (C-E gedekt of afgeleid, front zink)

Gedacktflöte 8'

Salicional 2' (pijpen in met vilt kleiner genaakte hoeden, dus ...)

Oktave 4"

Tremolo

"Ped. koppel I"

C-g", C-d'

Pijpwerk lijkt wat ouder dan orgel XIXd?, geen geperste labia. Mak heeft destijds gezegd: ouder pijpwerk

vO 20/9'00

Neede/1937, RK St Caecilia

1937 Pels 1 man, 7 st (K).

Bij bezoek bleek:

Kerk uit 50-ger jaren, orgel kennelijk uit vorige kerk afkomstig.

Speeltafel zat op slot.

Pneum. of (waarschijnlijk) electrisch. Opgesteld aan "Noordzijde" van het koor, vrijwel onzichtbaar vanuit de kerkruimte.

Geheel open opstelling boven de speeltafel. Aan het pijpwerk te zien was de dispositie, volgorde van achteren(!):

P8 (zink), B8 (deel vuren), O4 (deel zink), Gh2, Mxt, Trompet (deel zink).

Het niet zinken pijpwerk leek wat ouder dan 1937, geen geperste labia.

vO 20/9'00

Neede/1950, Gereformeerde Kerk, vrijgemaakt

1950 Spiering, gebouwd voor de Geref. Kerk (vrijgemaakt) ¹⁸¹ te Heemse

1979 Naar Neede en "in de huidige vorm opgebouwd". Zie verder de bijlagen, gemaakt door de Heer Karssenberg (tel 0545-295039), die mij dit gaf op 20/9'00.

Neede/1962, Gereformeerde Kerk

1962 Fonteyn / G el.pn, 11 st. (K)

Neede Zrs J.Postel geen o. aanw.

Netterden / 1807 Rooms Katholieke Parochiekerk Sint Walburgis.

1807 J.D. Nolting maakt volgens Broekhuysen (N36) een 4 voets orgel met de volgende dispositie

Bourdon 8 vt Quint 3 vt Cornet D 3 st tremulant, ventil

Prestant 4 vt Kromhoorn B. 8 vt Mixtuur 3 st

Fluit 4 vt Octaaf 2 vt Cimbels 2 st

Dit is in strijd met de beweringen van Winands, dat het orgel afkomstig zou zijn uit een in 1820 opgeheven klooster te Emmerich¹⁸².

1838-40 Nolting: onderhoud balgen, nieuw ped.klavier.

1850-60 Onderhoud door Excorn, Elten.

1868 Grote dorpsbrand.

1870-76 Kerk herbouwd en vergroot door Cuypers. Winands beweert, dat het orgel is hersteld in Emmerich en dat het toen op zijn huidige plaats kwam boven de sacristie in het zuidertranscept.

XXa Onderhoud door Schwarze.

1935 Orgel door Koch gepneumatiseerd (volgens Winands en volgens een organist die zich dit herinnerde), later kwam het onderhoud bij Elbertse.

1965 vanaf toen onderhoud door Elbertse

1967 Opknapbeurt Elbertse

ca 1995 Van Lierop, Zutphen plaatst orgelkas met inhoud meer naar voren op de galerij. Daarbij kwam de speeltafel beneden in de kerk te staan, nu met elektrische overbrenging. Gamba vervangen door Quint $2\frac{2}{3}$ ', Tremolo door een ped.koppel.

Toestand genoteerd in 1975:

Manuaal C-f'', C- en Cs-laden dwars in de kas, volgorde van buiten gerekend

Prestant 8' XXa

Fluit 8' Fraai, XVIII?. een oude Prestant?

Salicionaal 8' XXa

Gamba 8' XXa

Bourdon 8' C-f ged. vuren, fs-cs'' ged. metaal, af d'' open conisch, XIX

Fluit 4' C-F ged. vuren, Fs-cs' ged. metaal, af d' open conisch, XIX

Octaaf 2'C-H in tussenvelden front, zink, rest XIX op lade

Prestant 4' C-d in torens front, zink, rest XIX op lade

Pedaal C-d'

Subbas 16' XXa

Tremolo

Geen pedaalkoppel: de stemmen van het manuaal spreken mee in het manuaal, maar dat werkte in 1975 niet

Opstelling aan Zuidzijde boven de sacristie. Veel te ver naar achteren.

Laden C- en Cs-laden dwars in en achter kas, diatonisch, grootste pijpen achter.

Kas eiken voorzijde en zijwanden. Geen dak, geen achterwand. Aan linkerzijde in zijwand gaten uitgezaagd in de vorm van de F-gaten van een viool, 10 gaten van oude reg.trekkers aan linkerzijde onder plaatje triplex.

Speeltafel en tractuur

Kennelijk uit 1935, pneumatisch, zeer slecht functionerend. Speeltafel links in zijkant kas.

Pijpwerk Open pijpen met blikken stemringen uit 1967. Pijpen met stempels aangetroffen, zoals Walcker die aanbracht. Oude pijpen aangetroffen met kranten uit 1838.

Toestand genoteerd in 2000:

De overbrenging is nu electrisch. De speeltafel is nog grotendeels die uit 1935. De opstelling is nog geheel als boven beschreven, zij het dat alles naar voren is geschoven en de Gamba is verdwenen.

Volgorde klaviatuur (die moet veranderd zijn, maar dat zegt niet veel):

Subbas 16'

P + I (papiertje met dit opschrift geplakt over plaatje, waarsch. Tremolo)

Prestant 8'

Salicionaal 8' (af C, geheel of gedeeltelijk hout)

Bourdon 8'

Fluit 8' disc

Prestant 4'

Fluit 4'

Kwint 2 2/3' (disc., papiertje met deze inscr. over oude plaatje, waarsch. Gamba afgezaagd en verschoven)

Octaaf 2'

C-f'', C-d'

vO '75 (onderzoek voor tentoonst. "Pijporgels", Ulf), 24/6'98 (foto), 27/8'00

contactadres: Frans Postma Emmerikseweg 3

¹⁸² . Ontleend aan mondelinge overlevering. Het zou gaan om het Agnes-klooster in Emmerich. De hierna genoemde historische gegevens kon ik, tenzij anders vermeld, in het archief van het kerkbestuur verifiëren.

Nieuwdijk, Rooms katholieke Kerk

Mededeling Kriek: ouder front

De kerk is van 1911. Het orgel is tweedehands gekocht en geplaatst door Elbertse¹⁸³ in de jaren 40 (med.t.pl). Voordien gebruikte men een harmonium.

Genoteerd bij bezoek 1998

I.C-g'''	II. C-g'''	P e d. C-d'	K o p p e l s		
Prestant 8'	Speelfluit 8 vt (klinkt als een enge Gemshoorn)	Subbas 16'	Pedaalkoppel I Mann		
Holpijp 8'	Viola di Gamba 8' (af fs, rest stom)	Pedaalkoppel II Mann			
Octaaf 4'Flûte dolce 4'	Superoctaafkoppel I Mann				
Octaaf 2'	Suboctaafkoppel II-I Mann				

Pneumatische tractuur.

Zweltrede (hele werk op frontpijpen na in zwelkast).

Frontpijpen zink, stom (geen kernen).

Pijpwerk: fabr.pijpwerk XXa.

Er is wel een orgelkas.

Vrijstaande speeltafel voor het orgel.

vO 23/10'98

Oud-Zevenaar , Rooms Katholieke Sint-Martinuskerk

Voormalige orgels.

1681 Nieuw orgel (Johannes) Ruprecht¹⁸⁴

1748 aan Jan Hendr Lufft (?) orgelmaker 4 Dlr

1761 en '73 Aan Thoman Enders bedragen voor orgelstemmen

1778 niet genoemde orgelmaker 32 dagen gewerkt

1782 Caspar Groenholt boor "blaasnlg nederdrukken"

1791 mrt , werk aan de Trompet

1797? kostgeld van den orgelmaker Buil betaald

ca 1800 Volgens Onck zou ergens tussen 1779 en 1806 ten tijde van pastoor G.Manders een nieuw orgel van een onbekende bouwer zijn geplaatst. Uit welke stukken dat blijkt is niet duidelijk. Onck spreekt zichzelf tegen: Hij zegt, dat in 1857 het orgel dat 176 jaar oud is aan vervanging toe is. Dat is dus het orgel uit 1681 (!)

1801 Schapenvel gekocht "om de balkens te maken op het orgel"

1807 Buil stemmen 1806/07 werk door Cleff overgenomen wegens doofheid van Buil

ca. 1830 "Vernieuwing" van het orgel door Lohman¹⁸⁵. Broekhuizen¹⁸⁶ noemt de naam Lohman niet, schrijft over "een oud werk" en geeft wel een dispositie:

Prestant in't front 4 vt Prestant 8 vt Octaaf 2 vt

Holpijp 8 vt Sexqualter 2 st Terz 1 3/5 vt

Quintadena 8 vt Fluit 4 vt Trompet 8 vt

en zijn gebruikelijke toevoeging Tremulant, Ventil

1857 "Het orgel uit 1681 met 9 1/2 stemmen" is versleten en kon niet meer worden hersteld, aldus een brief van de pastoor aan de Aartsbisschop van Utrecht met het verzoek het instrument te mogen vervangen.

19 oktober van dat jaar wordt, na verkregen toestemming van het Aartsbisdom, een contract afgesloten met Lorenz

Schwarze betreffende de bouw van een geheel nieuw orgel¹⁸⁷.

H o o f d m a n . P o s i t i f

Prestant van 8 voet in fronf, "gevolliet" Prestant 4 voet

Gamba 8 voet "1. Octaaf toegevoerd van Metaal" "Gelind Gedackt" van 8 voet 1 octaaf hout

Bourdon van 16 voet Bas hout Flaut traver van 8 voet

Gedackt van 8 voet 1 oct hout Floete van 4 voet

Octaaf van 4 voet Super van Octaaf 2 voet

Floete van 4 voet "Vacat van voor 4 voet"

Quint van 3 voet "Vacat van voor 8 voet"

Octaaf van 2 voet

Trompet van 8 voet Bas / discant "van harde metaal (zink)" "Vantille"

Baskoppel,, discant Koppel

overige pijpen 1/3 tin, 2/3 lood. Man C-g", ped. C-g

Klavieren (ondertoetsen) ven eikenhout en met ebbenhout belegd, boventasten van ebbenhout, met bot belegd

Twee blaasbalgen, , kas van dennenhout. "Organist Hoff's van Huissen" beoordeelde de dispositie en het werk.

Er was vertraging ontstaan wegens ziekte van knechten van de aannemer die de kas maakte. Schwarze biedt zijn excuus aan, dat hij door dit voorval niet verder kon werken en biedt aan een extra stem te plaatsen¹⁸⁸.

1858 Te oordelen naar de uitbetalingen aan Schwarze is het orgel in dat jaar opgeleverd.

ca 1910 Schwarze Jr maakt een nieuw (mechanisch) orgel op een andere plaats in de kerk, blijkens aanduiding bij het klavier: "Ludwig Schwarze, Anholt in W" ("W" zal duiden op Westfalen). Hij gebruikte ouder materiaal, dat zal hij uit het oude orgel hebben overgenomen.

Dispositie

H o o f d w e r k C-f" B o v e n w e r k C-f"

Bourdon 16' C-H hout Salicionaal 8' expressions gr.oct. hout enge open

Prestant 8' C-H open hout, rest metaal pijpen

Gambe 8' C-H van Holpijp Fluit 2' Open cilindrisch, recente makelij

Holpyp 8' ca 1 oct. hout, cs"-f" conisch Fluit 4' Gedekt, c"-f" conisch, ouder pijpwerk

Octaaf 4' Liefl.gedekt 8' C-H vuren, nieuwe voorslagen,

Octaaf 2' rest metaal

¹⁸⁴ . Goossen, Th., *Aantekeningen gemaakt uit het parochiearchief*, geschreven stuk in beheer bij GA Zevenaar: hij schrijft (kennelijk een citaat): Mr Roeprecht van Anholt heeft het vroegere orgel in 140

venaar gemaakt voor 400 daalder Kleefs onder pastoor Kilder en het eerst bespeelt nativitis 1681.

Er is een anoniem ongedateerd stuk met opschrift *Orgel + koor*; mogelijk ook met gegevens uit het archief samengesteld, Hierin: in 1664 pastoor Hieronymus Killer heeft "verordineerd de solder bij den toorn" Door hem "verordineerd een nieuw orgel van 10 1/2 register.door Mr Roephart, Op een andere plaats in di stuk ook het jaar 1681. Ook de gegevens over kleine werkzaamheden rond 1800.

¹⁸⁵ Grégoir p 132. en De Mixtuue 13, 24252. Volgens Talsra heeft Grégoir zijn gegevens rechtsreeks van N.A.G. Lohman gekregen, Mixtuur nr. 17, p 353.

¹⁸⁶ Z 28. Het door Gierevld in zijn commentaar genoemde jaar 1890 is onjuist. In een stuk van monumentenzorg (archief Onck) staat dit jaar ook.

¹⁸⁷ In ongeordend parochiearchief, in beheer bij GA Zevenaar. Er moet ook een concept (niet ondertekend zijn), geciteerd door D. Onck *Het Schwarze orgel in de Sint Martinuskerk te Oud-Zevenaar* in Old Senders Nijs, 2000, nr. 1.

¹⁸⁸ Het staat in artikel Onck, ook in het anonieme stuk *Orgel + koor*

P e d a l C-d'
aangehangen

Pedal-Coppel I, Pedal-Coppel II, Manual Coppel, Ventil
(de drie koppels als treden uitgevoerd)

Kas eiken zonder dak. Frontpijpen stom.

Klaviatuur Vrijstaande speeltafel achter het orgel., "Ludwig Schwarze, Anholt in W" ("W" betekent Westfalen)

Tractuur mechanisch

Ladenindeling voor beide werken gelijk, zie schets (zou dat betekenen, dat er alleen voor de laagste tonen maar wellenborden zijn)?:

Pijpwerk De open houten pijpen hebben stemschuiven. Sommige stemmen lijken wat ouder (XIX); de beide 8 v gedekten, Fl 4, Oct 4 en 2

Kerkgebouw De goede akoestiek maakt van het orgel meer dan het is.

vO / K 1/6'99

Pannerden / 1887, Rooms-katholieke H. Martinuskerk.

(Men wees ons erop dat de kerk heet: H. Martinus Of het voorvoegsel H. of St. is, hangt af van plaatselijk gebruik)

Kerk

Alfred Tepe 1878. De toren is van vóór 1350 (plaatselijke brochure waarin hoegenaamd niets over het orgel staat). In de oorlog is de spits van de toren afgeschoten

Voormalige orgel.

Broekhuysen noteert de dispositie van een orgel, afkomstig uit een klooster te Walbeek in Pruissen, hier door Cleff te Emmerik geplaatst, Van.Kuilenburg schrijft, dat Cleff het orgel in 1803 plaatste dat afkomstig was uit Walbeck. Het orgel werd daar overbodig toen J.H. Titz uit Grefath er het orgel van de Kruisheren uit Venlo plaatste¹⁸⁹. De Broekhuysen-dispositie:

Prestant 4 vt Quint 3 vt Mixtuur 3 st en het gebruikelijke tremulant, ventil
Holpijp 8 vt Octaaf 2 vt Trompet 8 vt
Fluit 4 vt Fluit 2 vt

Huidige orgel.

1887 "Pereboom en Leijser te Maastricht" (indicatie bij klavier).

ca 1962 Trompet 8' -> Mixtuur-Cornet. Volens mededeling ter plaatse ging de Trompet naar een plaats in Zeeland

ca 1970 Kas tegelijk met het gehele kerkinterieur wit geschilderd. Balustrade naar achteren geplaatst

Dispositie

Op één gedeelde lade in volgorde:

Positief (I) C-g'''

Viole de Gambe 8 vt geheel zelfstandig vanaf C

Bourdon 8 vt C-d hout

Hoofdwerk (II) C-g''',

Prestant 8 vt C en D hout open, direct achter het front, D-a in front

Fluit Harmoniek 8 vt C-H afgeleid van Prestant 8', c-g''' open, vanaf d'' overblazend.

Prestant 4 vt C-Ds in front

Bourdon 8 vt C-d hout

Mixtuur-Cornet 2-3 sterk	C	2 2/3	2
c'	2 2/3	2	1 3/5

Aangehangen Pedaal C - d'.

Koppel (drukkoppel Pos aan GO)

Kas. Was oorspronkelijk bruin met groene en rode details (mededeling ter plaatse). Naaldhout

Indeling gescheiden laden voor C- en Ciskant, op beide delen HW en Pos gecombineerd, vooraan de beide slepen voor het positief. De grootste pijpen staan in het midden, de rest is in hele tonen aflopend van buiten naar binnen.

Windvoorziening

magazijnbalg in de onderkas met nog werkende trap-installatie Winddruk 78 mm

Klaviatuur aan linkerzijde, naamplaatje "Pereboom en Leijser te Maastricht". Ik denk, dat Pereboom & L tegen hun gewoonte de registers Nederlandse namen hebben gegeven., omdat deze plaats niet in hun normale werkgebied lag.

Pijpwerk Frontpijpen zink, een aantal open pijpen hebben stemschuiven. Dit orgel met 6 achtvoeten (in oorspr. toestand) en één vier voet heeft een mooie romantische klank

Toonhoogte a' = 432.3 Hz bij / 17°, dat is omgerekend 433 Hz bij 18°

Frontpijpen	b d e f s g s	D4' B G s c C4'	Fs	F	Cs4' H G A Ds4'	g f c s d s a
			E	D	Ds	

Dit orgel met 6 achtvoeten (in oorspr. toestand) en één vier voet klinkt zelfs in mijn oren fraai.

Literatuur Frans Jespers, Henk van Loo, Ton Reijnaerds, *Pereboom & Leijser. Orgelmakers te Maastricht.*

Maastricht, 1998, 82,171, 233 (bouwjaar, onjuiste registernamen

J.F. van Os, Oude Orgels in Oost-Gelderland, Elburg 2003, p 135 en 136

Brochure "De Martinuskerk an Pannerden in vogelvlucht"

Contactpersoon H. IJsveld (organist) 0316-371616

vO okt '06, vO / dL 26/10'06

Rekken, Hervormde Kerk.

1892 van Dam (volgens krantenknipsel, tegen kerkdeur aangebracht). Dit geschiedde na de herbouw der kerk. De oude was met het slechts kort daarvoor geplaatste orgel verbrand. De oude toren is er nog.

19.. "B.F.Bergmeijer v.h. P.van Dam, Orgelfabrikant, Woerden" (naamplaatje). Dit zal op een reparatie of schoonmaakbeurt slaan.

1990/91 Onderzoek Jongepier. Dit heeft tot gevolg gehad, dat men een aantal lekkages op provisorische wijze heeft gedicht.

2000 Reil, restauratie adv. Jongepier.

Dispositie

M a n u a a l C-g"
Prestant 8 C-h in front rest op lade (32 p), expressions
Violon 8 C-H van Holpijp, c-h in front (zijvelden), rest op lade, expressions
Bourdon 16 vanaf c'
Holpijp 8 C-G hout
Octaaf 4 expressions, tot h
Cornet 3 st. c' 2 2/3 2 1 3/5, geen expressions of stemkrullen
Fluit d'Amour 4 Roerfluit, af gs" conisch open.
Octaaf 2 C-H expressions
Trompet 8 disc 2000, was door v.Dam gereserveerd
Trompet 8 Bas idem

P e d a a l C-g

Tremblant (was slecht afgeregeld kort na restauratie)

Windlozer

Lade uit één stuk, diatonisch, naar binnen aflopend

Front indeling: 7 (Violon één loos, b gs fs e d c), 5 (grote P8), 15 (kleinere P8 verm. één loos), 5 (gr. P8), 7 (meest rechtse loos, Vln).

Loze frontp. te herkennen aan ontbrekende stemgaten)

Tractuur: wellenraam onder lade.

Klaviatuur links. Toetsbeleg met pennetjes. Pedaalklavier ziet er nieuw uit, antieke vorm, iets schuin opgesteld.

vO / 17/6'99, 8/6'00

Mevr. de predikant zal progr. ingebruikneming toesturen, tel 0545-4321220

adres: De Lindevoort 16

Rekken / 1950, Rooms Katholieke Kerk, H. Martelaren van Gorkum.

Kerk uit 1872, architect onbekend

Over een vorig orgel wist men ter pl. geen gegevens.

Verschuieren unit, (H.Berendsen noemde het type Mignon)

M a n u a a l b a s (C-h) M a n u a a l d i s c a n t (c'-g") P e d a a l C-f

Prestant 8' idem Subbas 16'

Holpijp 8' " Gedekt 8'

Octaaf 4''' Koraalbas 4'

Fluit 4' "

Octaaf 2'''

Quint 1 1/3

piano-trede

vO 8/6'00

Ruurlo / 1840, Hervormde Kerk.

1843 J.H.Holtgräve, Deventer. Ingebruikneming op 23/2, gekeurd en bespeeld door J.Hageman, Zutphen.¹⁹⁰ Het blijkt, dat hij daarbij gebruik maakte van materiaal van F.C.Schnitger, afkomstig uit het door Holtgräve afgebroken orgel in de Lebuïnuskerk te Deventer.

Voor onderhoud tot 1977 zij verwezen naar de brochure van De Ruyter¹⁹¹. De daar genoemde L.Schwarze was gevestigd in Anholt en heeft in veel orgels in Gelderlands Oosthoek gewerkt.

1968 Onderzoek Vente en Edskes op 20/6'68: Men vermoedde, dat hier en in Borne¹⁹² materiaal uit Deventer is gebruikt, op grond van de lage prijs van die orgels.

1972 Voorlopige restauratie door Flentrop, herstel lade met verende slepen, adviseur was Dr M.A. Vente.

1982 (28/12) overname adviseurschap door Klaas Bolt.

1983 Restauratie 2de fase door Reil klaargekomen, ingebruikneming 14/12'83, keuringsrapport 7/1'84.

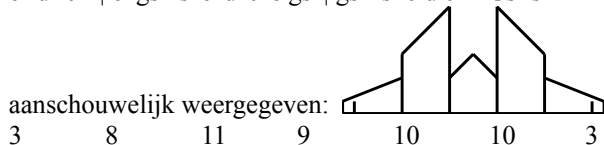
Manuaal	C-f''	Onderpositief	C-f''
	(over de hele breedte van het orgel)		
Prestant 8	binnenp. mogelijk ouder dan 1840	Holpijp 8	1840, C-H eiken
Bourdon 16	C-h eiken, rest misschien ouder.	Viola 8 diskant	1983, ter vervanging van een Viola uit XXA
Roerfluit 8	1840 geheel metaal	Fluit traver 4	1840, wijd open (af C)
Octaaf 4 1840	Woudfluit 2	1840	
Speelfluit 4	1840, C-H gedekt, verder conisch		
Quint 3	1983 ipv Violoncel 8 uit 1892	Tremblant	
Octaaf 2 1840	Windlozer		
Mixtuur 1983	ter vervanging van een Mixtuur uit 1957 die in veel te wijde roostergaten stond.	Man.koppel (trede)	
Trompet 8 b/d	1840 houten stevels en koppen.		

Man C-f'', Ped. (aangeh.) C-f (ik noteerde ooit eens C-c').

Mixtuur	C	2	1 1/3	(onjuist in één der stukken van het Bolt-archief, overgenomen door De Ruiter.
c	2 2/3	2	1 1/3	
c'	4	2 2/3	2	1 1/3
c''	4	2 2/3	2	1 1/3

Laden De onderwerklade zal van H. zijn. De indeling van de hoofdwerklade is ongebruikelijk. Achteraanzicht:

e'''d'''c''' | b'gs'fs''e''d''c''b'gs' | gs fs e d c B GsFs E D C | fs'e'd'c'b a h cs' s' | Cs Ds F G A H cs ds f g | f' g' a' h' cs'' ds'' f'' g'' a''

aanschouwelijk weergegeven:

(Deze indeling nogmaals gecontroleerd 25/5'99.) Aan beide zijden is een stukje aangebouwd: links voor e''', d''', c''',

rechts voor cs''', ds''', f'''.

Dit alleen al is bewijs, dat het een oude lade is geweest C D .. c''', die door Holtgräve is uitgebreid tot de in de 19de eeuw gebruikelijke omvang door tussenvoeging van Cs, opschuiving en toevoeging cs''' - f'''. De lade is toegeschreven aan F.C.Schnitger, die het orgel in de Lebuïnuskerk te Deventer ca / 1720 fors wijzigde¹⁹³; de merkwaardige indeling zou gevolg kunnen zijn van de frontindeling van het voormalige Deventer orgel. In het rapport van Vente¹⁹⁴ staat, dat F.C. Schnitger deze afwijkende indeling maakte, omdat hij een indeling met groot octaaf moest aanpassen aan de bestaande oude kas in Deventer en dat het de bovenwerklade was. Front en kas in Ruurlo geven geen enkele aanleiding tot een lade met deze zeer merkwaardige indeling.

(* indeling positieflade ? *)

Klaviatuur aan zijkant rechts. Origineel op reg.inscriptie na.

Kas Grenen, vóór 1972 wit geschilderd. Achter het hoofdwerk is geen achterwand. De versierselen, die thans op het orgel staan (muziekinstrumenten) lagen ergens in slechte staat achter het orgel. Hierop met krijt 1873. Ook snijwerk was toen in slechte staat. Frontpijpen met vergulde labia. Potten op zijtorens toen roodbruin. Thans heeft de kas mahoniekleur met wat verguldsel

Windvoorziening:

2 nog aanwezige spaanbalgen, vóór 1972 met de lade verbonden door een (zeer) flexibele buis. Thans door een normaal windkanaal. De spaanbalgen waren in '99 niet te zien. Maar ze zullen er zeker nog zijn.

Pijpwerk Alle Holtgräve toegeschreven pijpwerk hebben alle typisch 19de eeuwse kenmerken, lijken als 2 druppels water op Naber-pijpen, klinken echter beter dan deze. Bij fluiten ronde scherp ingesneden labia, bij prestanten wat minder geprononceerd, van boven meer bijgedrukt en hoger tingehalte. Overal rode soldeerverf. Pijpwerk van F.C.Schnitger en

¹⁹⁰ Boekzaal 1840 I p 364/66a

¹⁹¹ W. de Ruiter. Het orgel in de Dorpskerk te Ruurlo, publicatie 21 van de Stichting tot behoud van het Nederlandse Orgel.

¹⁹² Ook in Borne bleken nog 1 of 2 stemmen van F.C.Schnitger uit het Deventer orgel aanwezig, het is later gepneumatiseerd of geëlectrificeerd; (nu weer hersteld). Hierdoor niet bekend of hier dus ook een oude lade is geweest).

¹⁹³ M.A.Vente, Iets over Deventer Orgels, Verslagen en Mededelingen van de Vereniging tot beoefening van Overijssels Regt en Geschiedenis, 65, Deventer, 1950, p 121.

¹⁹⁴ Bolt-archief

Holtgräve zouden nauwelijks van elkaar zijn te onderscheiden⁶. In '61 of '68 zag ik stemringen in Oct 4 en 2 en zelfs in de conische Speelfluit.

vO 21/10'61, 20/7'68, 20/7'98, 25/5'99

Sinds kort (mei'99) koster: F.Bouwmeester, De Schoemaker 20, tel 0573-451448. Arch.gegevens e.d. Drent Borculoseweg 52 tel 0573-452831

Ruurlo, Kapel (voormalige kapel rechtzinnig Hervormden, nu verenigingsgebouw).

De kapel is uit 1889 (m.t.pl. op grond van onlangs 100-jarig bestaan)

1947 nieuw orgel (?) breed 3 m en hoog 2.20 m, geleverd door Ruijff, orgelmaker te Dedemsvaart voor f 3000.- in ruil voor een drukwindharmonium met 2 klavieren (inruilprijs f 1100)¹⁹⁵.

Berendsen denkt, dat het van N.A. van Dam, Utrecht is., gezien de achterwand, die uit gaas bestaat. Het zou uit Gaanderen, Herv. komen. Artikel in de Mixtuur: Standaard-orgel uit Gaanderen¹⁹⁶

Dispositie M a n u a a l C-f"

Prestant 8'

Holpijp 8'

Gamba 8' C-H van Hp

Flûte dolce 4' in werkelijkheid 2'

Octaaf 4'

Celeste 8' C-H zwijgt

Fluit 4' 6 gedekt, gr.d. open cilindrisch, ca 12 kleine iets conisch

Tremolo

A a n g e h a n g e n p e d a s a l C-h

Tractuur mechanisch

Pijpwerk 19 houten pijpen, verder gr.p. zink, diepe kernsteken, expressions, geperste labia, klank dienovereenkomstig.

Kas Middentoren half rond met 5 pijpen, zijtorens spits met 5 pijpen, grote tussenvelden met boogvormige bovenafsluiting.

Kerkvoogd desijds (woont nu niet meer in R.) Drent Borculoseweg 52 tel 0573-452831
vO 25/5'99

¹⁹⁵

tel Drent, die het in het archief heeft nagezien, 6/6'99

¹⁹⁶

Zie ook Mxt 26 p 633. Foto komt overeen met beschrijving hierboven. Hier wordt verondersteld: Standaard.

Ruurlo, Rooms katholieke Sint Willebrorduskerk.

Kerk gebouwd 1869-70.

Orgel situatie 1967:

Kas XVIIIIB (alleen voorzijde), 4 voet, wit geschilderd, tussenvelden zijn zeker gewijzigd.

Hierachter een (waarschijnlijk) unit-orgel, Pels 1964, geheel in zwelkast, uitgezonderd Subbas en frontpijpen die van zink zijn.

I. II. Ped.

Prestant 8 Gemshoorn 8 Subbas 16

Gedekt 8 Gedekt 8 Prestant 8

Octaaf 4 Prestant 4 Gedekt 8

Fluit 4 Fluit 4 Octaaf 4

Kwint 2 2/3 Gemshoorn 4

Octaaf 2 Nasard 2 2/3 3 koppels

Fluit 2

Situatie 1999

Het unit-orgel staat nu beneden in de kerk. De kas staat leeg, zonder frontpijpen, achter op de koorgalerij.

Ooit zei iemand (JJ?), dat het uit Makkum (Fr) R.K. afkomstig zou zijn. Dit blijkt niet waar te zijn.

tel. J.J.18/5'99

Ruurlo 2000 ca Hervormde kerk, koor

Modern positief Bekeken 14/6'01

Silvolde / 1855, Hervormde Kerk.

Voormalig orgel.

Vóór 1855 orgel aanwezig (blijkt uit contract 1854)

Huidige orgel.

1855 C.F.A.Naber, bouw orgel. 6 mei ¹⁹⁷.

Disp. volgens contract van 5/8 1854:

Prestant 8 voet	C t/m E ged., alles orgelmetaal, fronp. met tinfoelie.	Quintfluit 3 voet
Holpijp 8 voet	gr. oct. wagenshot	Woudfluit 2 voet
Fluit traver 8 voet	Cornet 3 st dc	
Octaaf 4 voet	C-fs gecombineerd met Hp	Dulciaan 8 voet bas en disc.
Fluit d'amour 4 voet		

Windlozing.

Alle metalen pijpwerk 1/3 tin, 2/3 lood. Man. C-f", aangeh. Ped C-f. Orgelkas met alle snijwerk door Naber zelf te leveren, 2 blaasbalgen, Gelijkzwevende stemming

Te voltooiën mei '56 (55?) (wat inderdaad lukte). *Moet dat zijn: mei'55?* Oude orgel door N. over te nemen.

De dispositie., genoteerd door Broekhuizen (S75) is in principe gelijk aan die in het contract. Kleine verschillen: geen windlozing, wel afsluiting, tremulant, ventiel.

1937 M.Spiering, restauratie, volgens NIVO mechanieken hersteld, nieuwe frontpijpen, dispositie "uitgebreid" met Fluit 4' en Clarinet 8' volgens berichtgeving¹⁹⁸. De frontpijpen moesten volgens de toenmalige organist D.J. Helmink † worden vernieuwd, omdat ze waren doorgezaakt en een gevaar vormden voor de kerkangers. Ze kwamen op een pneumatische lade. Volgens Helmink werd de dispositie:

Prestant 8 vt (zie boven)	Voix Celeste 8 vt	Fluit 4 vt bas
Bourdon 8 vt	Fluit d'amour 4 vt	Clarinet 8 vt disc
Viola 8 vt	Woudfluit 2 vt	
Octaaf 4 vt	Cornet 3 st	Windlozing, aangehangen pedaal.

Er kwam ook een pneumatisch toestel voor de frontpijpen die van zink waren. Wanneer de twee strijkers zijn geplaatst is niet duidelijk

1952 Spiering, ombouw. Achterwand orgelkas verwijderd, zijwanden gewijzigd. pneumatische Subbas achter het orgel geplaatst (zichtbaar vanuit de kerk). Orgel verbouwd tot tweeklaviërs instrument met pneumatisch vrij pedaal, mechanieken en klaviatuur vernieuwd, bestaande windlade en mechaniek 180° gedraaid, waardoor ook de klaviatuur aan de andere zijde kwam. Dit was noodzakelijk, omdat door vergroting van de orgelkas de klaviatuur op de oude plaats (links) onbereikbaar werd. Lade door deling van de cancellen ingericht voor gebruik met twee klavieren, daartoe van tweede ventielkast aan de achterzijde voorzien, de oude kwam aan de voorzijde.

Klaviatuur compleet met registerknoppen vernieuwd. Dispositie gewijzigd¹⁹⁹ De dispositie werd (volgorde op de ene lade):

Genoteerd 1952

I. C-f"

Mixtuur 3-4 st	gr.d 1855, waarsch. uit de Cornet
Octaaf 2 vt	1855
Octaaf 4 vt	1855
Prestant 8 vt	plm 20 p op lade (1855), rest 1937 zink, C-E ged. metaal achter front, frontpijpen op pneum.lade
Roerfluit 8 vt	1952, inwendige roeren, grootste pijpen hout

II. C-f"

Bourdon 8 vt	1855, grootste eiken
Fluit 4 vt	1855
Nasard 2 2/3 vt	1952
Nachthoorn 2 vt	1855, geheel cilindrisch, zeer wijd
Tertz 1 3/5 vt	1952, cilindrisch wijd

P e d a a l C-d'

Subbas 16 vt	pneumatisch, vuren,	achter orgelkas.
--------------	---------------------	------------------

Koppel I+II, Koppel P+I, Tremolo (pneum.)

De samenstelling der Mixtuur was:

C	2 2/3	2	1 1/3
c'	4	2 2/3	2
f"	5 1/3	4	2 2/3

Spaansbalgen in toren, kas wit geschilderd.

Mogelijk waren een aantal pijpen, hier 1952 gedateerd, in werkelijkheid afgesneden Gamba- of Céleste-pijpen uit 1937. genoteerd dec '67. Toen geconstateerd: mechanisch slecht, onvoldoende diepgang der toetsen en ventielen, daardoor en door veel windverlies elders, orgel zeer ontstemd, met name man II. Klank I matig, behalve de frontpijpen, van II zeer slecht. Orgel sinds kort in onderhoud bij Flentrop.

¹⁹⁷ Boekzaal 1855 I, p 555

¹⁹⁸ HO 34, p 57 (apr'37). Ook berichtgeving in HO 33 76 (juli '36)

¹⁹⁹ Over deze verbouwing staat een kort bericht in HO okt'52, p 141.

Silvolde Hervormde kerk - vervolg.

1975²⁰⁰ Flentrop Orgelbouw, reconstructie (bijna geheel). Adviseurs: Lambert (later Hans) Erné en W. Hülsmann, orgelkas tot oorspronkelijke afmetingen teruggebracht, nieuwe achterwand geplaatst

mechanieken en klaviatuur vernieuwd, windlade gerestaureerd, wijzigingen 1937 en 1952 ongedaan gemaakt, pneumatisch vrij pedaal verwijderd. De twee spaanbalgen die in de toren stonden konden niet gehandhaafd blijven. Eén daarvan staat nu naast het orgel rechts. Oorspronkelijk stonden er twee in de toren. Nieuwe windmachine geplaatst

Dispositie

M a n u a l C-f''

Prestant 8 vt C-E metaal gedekt nieuw. F in front (overeenk. contract). / 17 p oud op lade, dus cs''-f'', rest in front nieuw.

Er zijn (thans) 42 frontpijpen. Een deel daarvan moet dus stom zijn.

Holpijp 8 vt oud, C-H eiken (contract: wagenschot)

Fluit traver 8 vt C-fs combinatie met Hp overeenk. contract, rest nieuw

Octaaf 4 vt oud

Fluit d'amour 4 vt oud, gedekt, 12 p open conisch

Quintfluit 3 vt nieuw, conisch, vrij eng, smaller gelabiëerd en veel hoger opgesneden dan de conische pijpen van Fl. d'amour 4'

Woudfluit 2 vt oud, wijd cilindrisch (ook gr. oct.)

Cornet 3 st nieuw. c': 2 2/3, 2, 1 3/5 vt

Dulciaan 8 vt "bask"

Dulciaan 8 vt "disk" nieuw, eiken stevels (disc vanaf c')

P e d a l C-d' aangehangen.

Klaviatuur in zijwand links. Oud handklavier van een ander Naber-orgel met nieuw toetsbeleg. Omlijsting nieuw in oude trant. Het voetklavier is nieuw, fraai gemaakt met korte toetsen, maar de omvang is niet de originele. Duidelijk is te zien, dat het oorspronkelijk tot f heeft gelopen overeenkomstig het contract. Bij het klavier is (nieuw) geschilderd in krulletters "1954, C.F.A.Naber & Zoon fecit Deventer". Octaaf: 16.4 (R ckers 16.5, huidige standaard 16.6), ondertoets 4.4 (meer dan bovent.), boventoets 7.7. ²⁰¹ Bij vorige situatie genagelde klavieren.

Windvoorziening Eén spaanbalg uit 1855 naast het orgel. Van de oorspronkelijke twee, die niet meer in de toren mochten blijven liggen heeft Flentrop zich de andere toegeëigend.

Winddruk Opgegeven: 72 mm, Gemeten: 75 mm

Mechaniek Wellenraam en abstractuur oud, hier en daar wellenraam met wat leer ingevoerd. Wellenbord pedaal nieuw (eiken, wellen vuren, armen mahonie, bij oude orgel grenen en ijzer)

Lade Er is   n lade. Indeling, diatonisch naar buiten aflopend. C-kant aan zijde klaviatuur. Alles zeer wijd opgesteld. Conventioneel sleepsysteem. Pijpstokken nieuw.

Pijpwerk Grote pijpen hebben twee stemkrullen. Steminrichtingen wel bij nieuwe pijpen. Er zijn pijpen met onzichtbaar opgesoldeerde stukken (door aan de buitenzijde weg de soldeernaad weg te slijpen en bij te kleuren).

Toonhoogte opgegeven: a'=440 Hz, gemeten a'=441 Hz bij 14 . Dus 442 Hz bij 15 .

Kas vuren. Bordje achterkant: Flentrop. Snijwerk gemarmerd onder het orgel vrijgekomen bij kerkrestauratie, met witte laag overgeverfd.

Toegang tot het orgel

via een vreemd trapje in het kerkgebouw. De ingang via de toren is bij de kerkrestauratie ge elimineerd.

Literatuur Boekzaal 1855 I, 555.

Broekhuysen (S75)

Het Orgel 33/10 (juli 1936), 76; 34/7 (April 1937), 57; 48/10 (okt. 1952), 140-141; 73/12 (1977), 413-414.

Orgelarchief Lambert Erné

vO nov'74 en later (voor NIVO).

adres: Hr en Mevr. Leeuwenstein Ulsterweg 94, 0315-328857

Silvolde / 1886 Rooms katholieke Sint Mauritiuskerk, Koororgel.

Het orgel komt oorspronkelijk uit Laagkeppel. Historische gegevens:

1886 ? Nieuw orgel van firma Leichel, gemaakt voor de Hervormde Kerk te Laagkeppel²⁰². Dezelfde firmanaam bevond zich ook aan het orgel.

Genoteerd in Laagkeppel 31/8 1970:

M a n u a l C-f", volgorde lade:

Prestant 8 voet C-Fs open hout met metalen stemdeksels, verkropt in de orgelkas, vanaf G normaal in het front

Viola di Gamba 8 voet C-H van Hohlpijp

Hohlpijp 8 voet Gr. oct. grenen, afwijkend lettertupe op de reg.knop

Flute 4 voet fs"-f" open

Octaaf 4 voet

"Mixtuur 2 voet 3 sterk" in werkelijkheid niet bezette plaats

Ventiel

Aangehangen pedaal C-g

Vuren kas.

Originele balg, niet in de kas, dat zou niet kunnen. Lade in hele tonen met kleinste pijpen in het midden. Elektrische windmachine. Vuren orgelkas zonder dak, waarin geen ruimte was voor de geplande Mixtuur (hoogte 2.30 m, diepte 1.15 m, breedte 2.15 plus 90 cm. nodig voor de organist. Ik vond de klank slecht, de fluiten het minst slecht. Winddruk volgens Berendsen 80 mm. Orig. balg, (kon niet in de kas), bordje van de firma Leichel

Later De organist R. van Straten vervangt de VdG door een Octaaf 2 vt (vanaf c, omdat de Gamba ook bij c begon) met pijpen afkomstig van het Dekker-orgel uit de Zendingskapel te Doetinchem.

ca 1975 Kerk buiten gebruik gesteld. Het gebouw wordt nu voor andere doeleinden gebruikt. Orgel gekocht door H. Berendsen, toen nog wonend in Wehl, waar het bij hem thuis kwam te staan. Deze completeerde de 2 vt met pijpen, afkomstig van een pneumatisch Steenkuyl-orgel uit de Klarendalse kapel te Arnhem en door de pijpstock aan te passen.

ca 1978 Plaatsing als hulporgel in Varsseveld tijdens de laatste restauratie van het Knipscheer-orgel aldaar.

ca 1990 Plaatsing in Silvolde door de plaatselijke organist m.m.w. een vroegere medewerker van de firma Pels, omdat het grote fabrieksorgel in deze kerk niet meer functioneert.

Dispositie

Loze knop

M a n u a l C-f" P e d a a l C-g

Prestant 8 voet C-Fs zie boven, vanaf G in front, expressions aangehangen

Octaaf 2 voet zie boven, hierin pijpen met slagletters "Mixtur"

Hohlpijp 8 voet C-H grenen

Fluit 4 voet Gedekt, af fs" conisch open

Octaaf 4 voet expressions

Loze knop

Klaviatuur Op één der loze noppen stond vroege Ventiel, op de adere "Mixtuur 2 voet 3 sterk" maar en dergelijk register is er nooit geweest.

Lade ééndelig, diatonisch, grootste aan buitenzijde.

Pijpwerk. Leichel-deel: hoog labium, ronde opsmeden, geen geperste labia. Open p. met expressions. Veel pijpen spreken niet

Aanduidingen aan het orgel

"e. leichel en zonen, Arnhem" en "Renovatum 1976"

vO 24/6'99

²⁰² . *1,10 (1 dec'86) : "In Keppel is een nieuw orgel, door LEICHEL vervaardigd in de kerk geplaatst". , verder geen gegevens. Berendsen vond indertijd een aantekening "1904" in het orgel. Als het orgel inderdaad uit 1904 stamt, zou de aantekening in HO kunnen slaan op een restauratie door L. van het orgel in Hoogkeppel. Dat is dan wel in strijd met de mededeling "nieuw orgel".

Silvolde - Gendringen, Gereformeerde Kerk. Zie Bontebrug.

Sinderen Hervormde kapel

Samenvatting uit archief Gem. Wisch

1910 orgel geplaatst in de kapel te Sinderen, dat eigendom is van B.Hofs

1920 Nieuw register in Sinderen?²⁰³ Er is een Octaaf 2' gemaakt van pijpwerk dat was overgebleven van wijzigingen van het orgel in de kerk te Varsseveld.²⁰⁴

1945 reparatie Sinderen door N.A. v.Dam, welke waarschijnlijk zeer onvoldoende is geweest. W. Smits, Zuilen (Utrecht), Komen vrijdag voor de reparatie van het orgel.

Smits, Utrecht zou het in orde maken. Is dit werkelijk gebeurd? Jaren daarna rekeningen over stemmen door Smits. v.Dam schrijft dat hij wegens hoge leeftijd niet meer een grote reis kan maken.

1948 Achtereenvolgens Zorgman en Telman erbij gehaald. Telman: geen kosten meer er aan besteden. B&T willen een nieuw orgel maken met gebruikt degelijk materiaal.

1950 orgel gekeurd door Telman en Matter (Driebergen). ACONOV heeft bezwaar tegen zinken frontpijpen. De Holpijp quinteert.

Steenderen / 1660c - 1780c, Hervormde Remigiuskerk

1782 kerk, armenhuis en 6 woningen verbrand door blikseminslag. Speciale kerkdienst te Bronkhorst 17/3²⁰⁵

Kabinetorgel 1807

1807 13 sept. Plaatsing van een orgel, ingespeeld door Hageman, organist te Winterswijk. Voorheen was geen orgel aanwezig²⁰⁶. Berendsen en Ebbenhorst T schrijven²⁰⁷: Het instrument "dat voorheen in een Kerk in Brabant gediend had", is geplaatst door "J.Vooll".

Berendsen vertelde mij²⁰⁸: uit de KV notulen: ..."wisten een orgel te koop dat in een kerk in Brabant gediend had en dat 800 a 900 gld zou moeten kosten. Het is gekocht voor f 850.-, geplaatst door "Vooll". In 1807 was er geen pedaal. Na de ingebruikneming bevredigde het volume van het orgel niet. Men vroeg zich af of toevoeging van een pedaal zou helpen. Daarna geen vermelding meer daarvan. L. Hageman uit Winterswijk was adviseur.

Broekhuysen spreekt van een kabinetorgel uit België

1829 D.H.Lohman repareert het orgel en brengt een groot loos front aan. Grégoir noemt zonder jaar Lohman en Zonen "amélioré et réparé"²⁰⁹. Ook Berendsen en Ebbenhorst-T. noemen het latere schijnfront maar zonder bouwer en jaar.

Broekhuysen geeft de toen ontstane dispositie, welke vragen opwerpt:

P8 Hp8 Gedf4 Ged "boven" O2 Open Wf2 P8 Fourn 1 Q1¹/₃.

1863 De gemeente biedt het oude orgel, "huisorgel" genaamd, per advertentie aan, volgens welke de dispositie luidde: Hp 8 P 8 dc, P 4, F 4, Rf 4, O 2, Co 3 st, Mxt 2 st, Wf 1 bas.

Men vindt geen koper, het orgeltje wordt verloot onder gemeenteleden. Het is terecht gekomen bij een bekende familie uit Baak. Berendsen heeft navraag gedaan bij de nazaten. Er was niets over bekend.

Voormalige Haffmans-orgel

1863 21 juni nieuw orgel van Haffmans (Boekzaal²¹⁰: Heren "Stafmans" & Co, Doetinchem), orgel "met assistentie van Leichel te Emmerik deugdelijk gemaakt". Berendsen geeft een andere datum van ingebruikneming: 1/8'63 adviseur. J.v.Eijken te organist.in Erbefeld (DI)

Wij noteerden in 1961²¹¹

Hoofdwerk	C -f"	Positief	Aangehangen pedaal	C - e'
Prestant 8 vt	Prestant 4 vt	Ventil		
Viola di Gamba 8 vt	Hohlpijp 8 vt	Copling Pos.		
Bourdon 16 vt (b/d)	Fluit traverse 8 vt	2 afsluitingen (buiten gebruik)		
Bordon 8 vt	Salicionaal 4 vt			
Octaaf 4 vt	Rohrfluit 4 vt			
Quint 3 vt	Octaaf 2 vt			
Fluit d'amour 4 vt	Salicionaal 8 vt (buiten gebruik, op de plaats			
Gemshoorn 2 vt	van een hogere stem)			
Mixtuur 3 st bas/4 st dc (met 5 1/3')	Dulciaan 8 vt			
Trompet 8 vt b/dc (zink)	naamplaatje "H.Haffmans, Doetinchem"			
Fagot 16 vt (niet aanwezig of buiten gebruik)				

Wij constateerden veel kernsteken, maar vonden op enkele registers na de klank heel acceptabel, veel beter dan (toen) bij het Haffmans-orgel te Wehl.

Er waren toen al plannen voor de kerkrestauratie en restauratie of vervanging van het orgel. Oordeel v.Vulpen was toen, naar men ons meedeelde: Een nieuw orgel zal evenveel kosten als de restauratie van het oude. Historische waarde zou het orgel niet hebben. Het orgel zou dan aan de torenzijde komen (wat ook is geschied met het nieuw aangekochte orgel).

Ca 1965 gedemonteerd door Blank, Herwijnen; nooit meer ergens herplaatst. Blank zag er ook niets in en vond de door Leichel gemaakte laden de beste onderdelen van het instrument²¹².

²⁰⁵ . Boekzaal 1782 I, 319. Geen gegevens over orgel uit die tijd.

²⁰⁶ . Boekzaal 1807, II, p 646, in de index staat abusievelijk Staveren

²⁰⁷ . Uit H.Berendsen en E.J. van Ebbenhorst Tebbergen, De Historie van de Nederlands Hervormde Kerk te Steenderen, 1972. Wat betreft Berendsen: Hij gaf mij ook gegevens over Zelhem en over de families Nolting/Haffmans.

²⁰⁸ . tel. met Berendsen 11/4'01.

²⁰⁹ . p 132

²¹⁰ . Boekzaal 1863, I, p 764

²¹¹ . Veldkamp / vO 2/8'61. Komt in principe overeen met de dispositie bij afbraak, weergegeven door Berendsen en E. Behalve bij de Trompet schrijven ze ook bij de Viola di G. "Later, zink". Bij de Roerfluit 4 v schrijven ze "gedekt", bij de Salicionaal "later"

²¹² . Erné-archief, map Steenderen

Huidige orgel

ca 1780 Johannes Mitterreither (toeschrijving op stilistische gronden). Oorspronkelijke locatie onbekend. Binnenwerk (laden en pijpwerk) moeten bij de bouw al vrijwel geheel van veel oudere datum zijn geweest (XVIII (Blank: 1650 à 1680). Volgens Reil echter wat jonger.

M. heeft de laden vergroot in verband met grotere klavieromvang. Vente spraak het vermoeden uit, dat het laden waren, uit een zeer groot orgel afkomstig.²¹³

..... geplaatst in de RK kerk te Alphen a/d Rijn.

1900 J.Hilboessen, Amsterdam plaatst het orgel in de Geref. Buitenamstelkerk te Amsterdam en plaatst een Subbas.

1904 H. herstelt het en bracht aan: nieuwe klavieren, Gamba, VxC, en de bas van de Cornet (voortzetting Cornet als Mixtuur). Wanneer het klavier naar de zijkant is verplaatst meldt de historie niet.

1943 A.Bik Amsterdam brengt een ped.lade aan voor drie stemmen, die er niet zijn gekomen²¹⁴.

ca 1970 Vóór de afbraak van de Buitenamstelkerk (die een zeer goede akoestiek had) luidde de dispositie:

Manuaal B16 P8 Hp8 Bp8 O4 Q3 O2 Mxt3st b, Sal 8 (kabinetorgelmakelij, mogelijk reeds door M. geplaatst, Co 3st de T 8 b/d, 2 open plaatsen

Onderpositief Hp8 VdG 8 P4 F4 Gh2 VxC8

Ped Sb16

2 koppels, C-f", C-d'. Klaviatuur opzij rechts.

1972 Restauratie K.B.Blank & Zn, Herwijnen en overplaatsing naar Steenderen onder Lambert Erné, na diens overlijden door Hans Erné met hulp van Dr M.A.Vente. 27/11 ingespeeld. Eerste concert (B.Matter): 28/11).

De manuaaldispositie was goed te reconstrueren. Dit is dan ook gebeurd, afgezien van het tongwerk geheel achter op de lade (thans heeft men echter twijfels: De Sesquialter staat op een zeer vreemde plaats, moeilijk bereikbaar). Bij het positief was de dispositie niet geheel te achterhalen.

Er werd geen toestemming gegeven de balgen in de toren te plaatsen. Daartoe moest een ingewikkeld systeem van balgjes en windkanalen in het orgel worden ingebouwd. De balgjes werkten met veren i.p.v. met gewichten en vertoonden als gevolg daarvan veel slijtage. Door deze constructie was er voor een aantal pijpen geen plaats op de lade; deze werden via conducten van wind voorzien.

1997 Gebr. Reil. Kleine restauratie, voornamelijk inhoudende vernieuwing van de windvoorziening en werk aan de tongwerken. In de toren werd een toilet geplaatst, waarop balgen konden worden geplaatst. De afgevoerde pijpen konden weer op hun natuurlijke plaats worden opgesteld.²¹⁵ Ingebruikneming 15/11.²¹⁶

Dispositie, volgorde slepen.

M a n u a a l (II)

Prestant 8 vt oud, bladtin nieuw, baarden, binnenpijpen oud op één koor na vanaf c", welke uit 1971 stamt

Prestant discant 16 vt, 1971 (plaats vroegere Salicionaal)

Bourdon 16 vt oud, ca 7 grote pijpen van hout.

Sesquialter 4 st 1971

Baarpijp 8 vt oud, geheel zelfstandig in gr.oct.

Quintadeen 8 vt oud, idem. Het is een enge Holpijp

Octaaf 4 vt oud

Quint 3 vt oud

Octaaf 2 vt disc, dubbel 1 koor 1971 vanaf c' (cs'?), verder oud

Mixtuur 5 st, 1971

Scherp 4 st 1971

Trompet 8 vt b/d bas oud, vanaf c' 1971, stevels en koppen eiken
hierachter de Fagot, zie pedaal

O n d e r p o s i t i e f (I) C-f"

Spitsfluit 4 vt 1971

Roerfluit 8 vt oud, C-c ged., cs'-f" roerfluit, B,H en e hebben roeren gehad.

Sesquialter 3 st. dc. 1971 c' 2 2/3 1 3/5 1 1/3 (dichtgeplakt)

Octaaf 4 vt oud

Nasard 3 vt 1971

Octaaf 2 vt oud

Dulciaan 8 vt 1971, soort Dulciaanregaal

²¹³ Zie in kr.artikel: Vente en L.Erné zouden hebben geopperd, dat dit het bovenwerk geweest is van een zeer groot orgel, van bv. 50 stemmen.

²¹⁴ gegevens van 1900-1943 van de copie van een brief van Mr Bouman 14/9'68 in het Erné-archief. Verder in Eé-arch. nog een brief van 17/9'68 van J.H.Engels, accountant te Amsterdam aan H.B.Callenfels, notaris te Steenderen. Uit oud kerkblad: Geref.k. Amsterdam: 1900 commissie opent actie voor aankoop passend orgel. Enkele maanden later geslaagd. Orgel apr 1900 in gebruik genomen. Geen verantwoording in kerkrekeningen (alles particulier geregeld: ook ging dit zo bij het Steenkuyt-orgel in de Keizersgrachtkerk).

²¹⁵ Speech Rudi van Straten bij ingebruikneming 15/11'97.

²¹⁶ Overige literatuur:

HO mei 166, dee'71, apr172

Programma ingebruikneming en eerste concert 28/11'71

Eigen aantekeningen dd 8 aug'75 (v0 / JH)

P e d a a l C-d' in nieuwe pedaalkas, alle stemmen 1971
 Bourdon 16 vt
 Octaaf 8 vt
 Roerquint 6 vt
 Octaaf 4 vt

Fagot 16 vt ook 1971, op man.lade achteraan, C-c', d', koppen en stevels eiken. d' staat aan Cis kant.

Manuaalkoppel
 Pedaalkoppel
 Tremulant positief

Vulstemmen

Mixtuur 5 st,	Scherp									
C	1 1/3	1	1	2/3	1/2	C	2/3	1/2	1/3	1/4
c	2	1 1/3	1 1/3	1	1	c	1 1/3	1	2/3	1/2
c'	4	2 2/3	2	2	1 1/3	c'	2 2/3	2	1 1/3	1
c''	4	4	2 2/3	2 2/3	2	c''	2 2/3	2	2	1 1/3
c'''						c'''	4	2 2/3	2	2

Sesquilter Manuaal	Sesquialter Pos.							
c'	2 2/3	2 2/3	1 3/5	1 3/5	c'	2 2/3	1 3/5	1 1/3
dubbelkoren nu enkel gemaakt door afplakken					1 1/3 thans afgeplakt			

Laden Manuaal: diatonisch naar buiten aflopend. C-kant Noordzijde, c''' op Cis lade, 5 cancellen toegevoegd cs'''-f''' aan de Cis-kant. De Sesquialter staat op een bijzonder ongunstige plaats i.v.m. stemmen. Men betwijfelt nu sterk of hier niet een ander register thuishoort. De Heer Reil suggereerde Fl.travers. Hij betwijfelt ook, of de ouderdom van pijpwerk en lade zo hoog is als de in 1971 meegedeelde.

Positief: C-kant Zuidzijde, uitbreiding aan Cis-kant, dus aan de andere kant als bij het Manuaal.

Pos. lade uit één stuk, klassieke opstelling, doch tussenvelden aflopend naar binnen. Zou dus een Rugwerklade of de lade van een 4 vt-positief kunnen zijn geweest. Aan C-kant Pos. destijds een aantal pijpen weggenomen wegens registertractuur en afgevoerd, wel gaten in roosters voor deze pijpen op de normale plaats. Roosters en pijpstokken hier nieuw.

Kas. XVIII kennelijk Mitterreither, oorspr. kleur onbekend, thans roodbruin, snijwerk verguld (dat was bij ingebruikneming nog niet klaar en is nooit afgemaakt (zijvleugels).

Tractuur geheel nieuw, wellenbord pos. vooraan, ventielkast achteraan. Reg.tractuur van het positief uit '71 in '97 vernieuwd (was ook vanwege de balgjes nodeloos gecompliceerd).

Klaviatuur aan voorzijde geheel nieuw, in oude stijl.

Pijpwerk. Frontpijpen gehamerd, thans nieuwe tinfolie, overige vermoedelijk ook gehamerd, geschaafd. Volle resonansrijke intonatie.

Bijzonderheden.

Dispositie Manuaal typisch Hollands met dubbele Sesquialter (vrij vooraan op lade), Prestant de 16 vt, Baarpijp en Quintadeen, waarbij een Vox humana hoort, die er niet is. Achter op de lade, zijn 26 ingeboorde cancellen met aparte ventieltjes. Hoe hier een Vox humana gestaan zou hebben is niet duidelijk, ook niet waarom de aparte ventielen er dan zijn. Thans is de nieuwe Fagot 16 vt Pedaal hierop aangesloten, waarbij de toets cis' ontbreekt.

Windvoorziening

was in 1971 op moderne manier gemaakt, omdat voor een in oude trant geen plaats was. Thans twee nieuwe spaanbalgen en windmachine op toilet onder in de toren, winddruk 86 mm, hoog voor dit type orgel (de voetopeningen zijn klein)²¹⁷

Stemming 1971 Werckmeister IV (telling Dupont), 1997: één der Neidhardt-versies

Kerkgebouw

heeft overakoustiek na restauratie, 5 sec nagalm of meer (meting JH). Er is nog sprake geweest hier na verwijdering van het Haffmans-orgel een 2de hands Verschuieren-orgel uit het Zuiden des lands te plaatsen; het had daar in een ziekenhuis gestaan en had een vreselijk front.

Enkele adressen uit 1971

organist H.Roelofs, groentehandelaar, Zutphen 05750-17576

koster B.A.Wentink 05755-310. Paardestraat, ik meen nr 2. Contactadres: notaris Callenfels, pres.kerkv. 05755-236

Adressen thans:

Bezoek o.a. 7/5'01, 16/11'02 (vO / LO)

Organist Haverkamp tel 0575-452675

Koster Epping, Dorpstraat 37 tegenover de toren van de kerk

Steenderen, Rooms Katholieke kerk

1942 Verschueren, 2 man. en pedaal, 10 reg. Zie ook HO jun'42
vO ca 1970

Stokkum (bij 's-Heerenberg) Rooms Katholieke kerk

Open front. Heel misschien oud (vanuit kerkruimte gezien) vO 19/8'64

Terborg 1848, Hervormde Georgiuskerk.

Voormalig orgel

1726 of '27 Onder de archiefstukken, aanwezig in het gemeentelijk archief der gemeente Wisch bevindt zich onder inventarisnummer 417 een stuk, waaruit blijkt, dat Thomas Houben te Ratingen in aanmerking wilde komen om in deze kerk plm 1725 een orgel te bouwen. Daartoe zond hij het keuringsrapport in van het door hem gebouwde orgel in de Gereformeerde Kerk te Emmerik, dat in 1723 klaar kwam. Niet aan hem werd de opdracht tot de bouw van een orgel in Terborg verleend, doch - zoals uit de bewaard gebleven correspondentie blijkt - aan Jann Werner Dütsch te Datteln, die het werk opleverde in 1726 of '27.

Er is een concept contract bewaard gebleven voor het dit orgel, daterend plm 1725, waarin de naam van de orgelmaker, de datum dat het werk voltooid moet zijn en het overeen te komen bedrag niet zijn ingevuld, tot levering van een orgel met de volgende dispositie:

Prestant 4 v Quint 3 v Mixtuur 3 pijpen c g c''' Manuaalomvang C, D-c'''
Bourdon 8 v Octaef 2 voet Cromhoorn 8 v gehalveert Aangehangen pedaal tot e
Fluyt dous 4 v Sexquialter 2 st 2 blaasbalgen 9 bij 4 voet.

Dat het orgel zo is opgeleverd blijkt uit de opgaven van Hess en Broekhuyzen (T1) die dezelfde dispositie geven. De Bourdon heet nu Gedakt

Dit is in 't kort ook door Dr. M. A. Vente gepubliceerd in zijn artikel over Thomas Houben²¹⁸. In werkelijkheid is nogal gedokterd aan deze concept dispositie; men heeft kennelijk meer mogelijkheden overwogen, er komen doorhalingen in voor en er zijn briefjes met andere disposities. Dr. Vente geeft als voethoogte der Mixtuur op dat deze 2 vt was. Ook is denkaar 1 vt, (c'' g'' c''' op C).

1848 Naber neemt dit orgel over en plaatste het later in Diepenveen, waar het in 1910 verdween. In het huidige orgel is geen pijp van het oude orgel overgenomen.

Huidige orgel

1847 22/11'73. Huidige orgel C.F.A.Naber, Deventer²¹⁹. Het contract is van 6/8 en 15/8 1846 en geeft deze Dispositie:

Manuaal Positief
Prestant 8 voet n front eng. tin Prestant 4 voet
Bourdon 16 voet 2 oct. wagenschot) Roerfluit 8 voet
Holpijp 8 voet 1 oct. wagenshot) Viola di Gamba 8 voet (geen aanduiding)
Piramide fluit 4 voet Fluit d'amour 4 voet
Roerfluit 4 voet Woudfluit 2 voet
Octaaf 2 voet Carillion 3 sterk discant
Mixtuur 3 a 4 sterk bas / 5 st discant
Trompet 8 vt bas/discant of Dulciaan voet koppeling Bas, koppeling discant
Windlozing

Man. C-f'', aangehangen pedaal C-c'

pijpwerk - tenzij anders vermeld metaal 1/4 eng. bloktin, 2/3 eng. bloklod

koperen lijst i.p.v. pulpeten

C-f'', aangehangen pedaal C-c'

3 blaasbalgen, 8 voet bij 4 voet 5 duim, kas grenen, porselein wit met goud geschilderd, overname oude orgel.

Keuringsrapport 14/4 1848 van M. Zwaneveld en H.W. Pluster (? *de fotocopie deugt niet*)

Volgens de opgave van Broekhuizen (T1) was de Mixtuur (evenals nu) in de discant 5-6 st en is in het Manuaal een Trompet gerealiseerd

Volgens berichtgeving uit 1928 zou de toonhoogte 1/2 toon boven "normaal" zijn. Een andere bron vermeldt, dat het orgel 1/4 toon " te laag" stond²²⁰

1878 Werkzaamheden Leichel, orgel hersteld, toonhoogte gewijzigd?²²¹

Onbek. moment (volgens Vente 1904, opgave. NIVO) Piramidefluit 4' -> Violoncel 8' vanaf c.

Onbek. moment Orgelkas opnieuw geschilderd in afwijkende kleurstelling (donkerbruin)

Onbek. moment Viola di Gamba 8' vernieuwd.

Onbek. moment Binnenpijpen van Prestant 8' vernieuwd.

Onbek. moment Tremulant toegevoegd (die tot 1974 aanwezig is geweest).

1928 Uit notulen KV. Offerte de Koff 19/5: schoonmaak, nieuwe Trompet, pneum. toevoeging Voix Céleste 42 p en Clarinet 8' 54 p, crescendokast. kast voor II, orgel op norm. toonhoogte brengen door bijmaken één pijp per register

1929 Opdracht herstel en uitbreiding door De Koff, Utrecht²²²: opdracht. Toen - of op ander tijdstip (1878?) - moeten de volgende wijzigingen hebben plaatsgevonden:

1. toevoeging pneumatische Subbas tegen de kerkwand achter het orgel en twee ped.koppels
2. toevoeging pneumatische Vox Celeste en Clarinet aan het bovenmanuaal
3. Verandering der toonhoogte door opschuiven van alle open registers met toevoeging van de grootste pijp,
4. Mixtuur verkleind. Dit kan ook eerder zijn gebeurd
5. Trompet vernieuwd (wat de Koff op veel orgels deed).

²¹⁸ Beiträge zur Rheinischen Musikgeschichte, Heft 52, Köln 1962.

²¹⁹ Fotocopie contract (slecht leesbaar) en uittreksel daaruit bij K. van Marle, Het Naber-orgel in de Hervormde Kerk van Terborg en map Varsseveld in Vente-archief

²²⁰ HO 70 23 (foto p 19). Hierin de herstellingen uit '73 vermeld, niet de latere.

²²¹ ook HO 70

²²² H.O 26 , p 27 (jan'29)

6. Nieuw pedaalklavier tot d'.
 7. BW in zwelkast geplaatst
 8. Door tinpest aangetaste pijpvoeten vervangen (opgave NIVO).
 1970 Rapport OC en VA
 1973 Eerste fase restauratie door K.B..Bank & Zn, Herwijnen o.l.v. dr M.A. Vente. Herstel windlade, etc. Subbas uit 1929 gehandhaafd, mechanische lade daartoe gemaakt, twee pneumatische stemmen op het bovenmanuaal verwijderd, herstel kas en geschilderd in originele kleurstelling. Waarschijnlijk bij deze gelegenheid Tremulant verwijderd.
 1974 of '75 Trompet uit 1929, vernieuwd.
 1977 Ontbrekende Mixtuurkoren aangevuld
 1977? Violoncel verwijderd, om plaats te maken voor Quint 3 vt
 1987 J. Bruil . nieuwe registeropschriften gemaakt onder (!) de reg.knoppen
Dispositie Beschrijving 1977 en eerder, toen de Quint 3 v nog niet was geplaatst (die is wel genoteerd)
M a n u a a l (I) C-f''
 Prestant 8 voet frontpijpen lijken origineel, ze zijn niet te bereiken (volgens Vente waren de oude nog aanwezig), 35 pijpen op lade: de meeste hiervan zijn uit 1929, expressions, de overige grotendeels oude pijpen XIX, niet uit dit orgel afkomstig, hoog, labium, smal (te smal) gelabieerd. Dus C-gs in front. Die zijn volgens berichtgeving oud.
 Bourdon 16 voet C-h eiken, één daarvan vernieuwd (C: grenen), rest metaal, niet verschoven. De houten pijpen staan als een schutting achter het front en belemmeren een goede uitspraak van het pijpwerk van het ondermanuaal
 Holpijp 8 voet C-H eiken, rest metaal, niet verschoven, vroegere aantekening: wel verschoven *nagaan*
 Octaaf 4 voet C zink, rest origineel, doch één plaats verschoven
 Quint 3 voet (19..), was van 1929 - 19.. Violoncel, niet sprekend C-H
 Roerfluit 4 voet C-ds'' Niet verschoven, e'' en f'' uit 1929 cilindrisch open, fs''-f'' cil. open, origineel, doch verschoven.
 Octaaf 2 voet C 1929, rest origineel, verschoven
 Mixtuur 3-4 sterk Bas (voorheen "3 sterk"), 1847, aangevuld 1977 zie beneden
 Mixtuur 5 sterk Discant (voorheen "3 sterk"), idem
 Trompet 8 voet Bas 1974, voorheen Trompet uit 1929, deels zink, toen doorlopend, verbonden met de
 (Trompet 8 vt Discant) knop Trompet Bas, de andere knop diende toen voor de pneumatische Subbas.
 nu houten stevels en koppen.

B o v e n m a n u a a l (II) C-f''

Viola di Gamba 8 voet geheel open vanaf C, slechts enkele grote pijpen zijn origineel, vermoedelijk niet verschoven, de pijpen zijn iets verlengd, rest 1929 fabriekspijpen met expressions
 Roerfluit 8 voet geheel metaal, wijd gemensureerd
 Prestant 4 voet C, zink, rest origineel, verschoven
 Fluit d' amour 4 voet niet verschoven, fs''-f'' open conisch
 Woudfluit 2 voet C open conisch, 1929, rest origineel, open cilindrisch, verschoven. *Dit staat fout in Encycl. VI p 352*
 Carillon 3 sterk Discant 4' ged), 1 3/5', 1' (laatste twee open), gedekte koor niet verschoven, open wel, op c' inscr. h; waar die pijpen dan vandaan komen is duister)

P e d a a l C-d' origineel aangehangen C-c'

Subbas 16 voet 1973, vuren

W e r k t u i g l i j k e r e g i s t e r s

Koppeling Bas, idem Diskant

Ped.koppel I, idem II (treden, 1929)

2 gestopte gaten (voorheen Vox Celeste 8 voet en Clarinet 8 voet, pneumatisch op boven.man.)

Vóór 1973 was er nog: Tremolo

Volgens v.Marle is er ook nog een windlozing

Mixtuur	C	2	1 1/3	<u>1</u>	onderstreepte nieuw 1977, alle pijpen,
c	2 2/3	2	1 1/3	<u>1</u>	behalve deze onderstreepte op C, c, c' en c''
c'	4	2 2/2	2	<u>2</u>	(uit 1929). orig. deel verschoven
c''	5 1/3	4	<u>4</u>	2 2/3	Vente geeft de samenst. van vóór de restauratie verkeerd.
Carillon'	4'	1 3/5'	1'		4' gedekt, laatste twee open, deze niet verschoven, open wel, op c' inscr. h (waar die pijpen dan vandaan komen is duister)

Deling B/D tussen h en c'

Kas Grenen, vóór restauratie donkerbruin geschilderd over vele witte verflagen, thans weer wit geschilderd met verguldsel. Consoles onder de drie torens grenen. Twee klankgaten ter hoogte van het bovenwerk in deuren zijkant boven klaviatuur. Aan andere zijde niet.

Frontpijpen Moeilijk bereikbaar. Ze lijken origineel, opgeworpen labia, verguld

Pijpwerk Men heeft bij de laatste restauraties niet de toonhoogte hersteld. De door De Koff aangebrachte verschuivingen zijn dus gehandhaafd. Dat houdt in, dat van de registers met open pijpen de grootste pijp (C) uit 1928 stamt. Grote open pijpen hebben diepe stemsneden. De pijpen uit 1929 hebben expressions (de grote open pijpen), ook de oude pijpen in Prestant 8 vt. Pijpen uit 1929: geperste labia bij strijkers. verder natuurlijk de gebruikelijke baarden. Opschuivingen:

Gecontroleerd met enkele proefpijpen:

Prestant 8 vt, C-kant geheel bekeken

b-d" 1920, expressions

e" mogelijk Naber met inscriptie H en (latere) B, ronde opsnode.

fs" 1929

g's"-e" 19de eeuwse pijpen met smal hoog labium, lijken niet uit dit orgel afkomstig

op gs" inscr. gs 8,

op c" inscr. h doorgeschrapt en inscr. c

Bourdon 16 vt inscr. gs op gs'

Holpijp 8 vt inscr. gs op gs'

Octaaf 4 v inscr. g op gs'

Roerfluit 4 vt inscr. gs op gs'

Octaaf 2 vt inscr. g op gs'

Mixtuur 4' koor inscr. g, op gs'

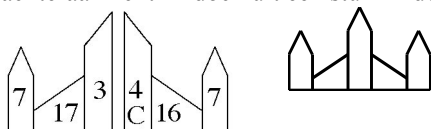
Op analoge manier steekproeven bij bovenmanuaal. Zie wat bij de Carillon is geschreven.

Toonhoogte a' = 435 Hz

Laden: Manuaal Bovenmanuaal Pedaal

slechts enkele cm er tussen idem, nieuw, zonder sleep, afsluiter

achteraanzicht doch uit één stuk in de vorm van een schuif

Mechaniek op pedaalkoppels na oud. Vermoedelijk wellenbord pedaalkoppel ook daar het pedaal nu te veel naar rechts ligt (oorspr. iets kleinere omvang)

Mechaniek pedaal zeer ingewikkeld. Lelijk wellenbord van meubelplaat (multiplex?) onder de ped.lade

Bij pedaal aantal pijpen hoger geplaatst voor betere uitspraak: Flexibele buizen i.p.v. conducten

Abstracten aan uiteinden met soort plakband (nieuw) omwikkeld.

Klaviatuur aan linkerzijde. Klavierbeleg 1929, bakstukken origineel. Reg.knoppen met inscripties daarop misschien ook. Bij later veranderde registers iets ander lettertype. Ped.klavier 1929. Oud pedaal ter pl. bewaard (hoewel ik het 14/8' 77 niet meer kon vinden). Reg.plaatjes bij treden voor ped.koppel zeer ordinair (vóór rest.). Inscriptie "C.F.A.Naber, orgelmaker 1848" (*zou dat origineel zijn?*)

Ped.klavier C-d' kennelijk uit 1929.

In 1987 kwamen er nieuwe registernamen op strip onder de registerknoppen.

Windvoorziening drie spaanbalgen uit 1848 waarvan de treden zijn weggenomen. De onderste balg is op de elektrische windmachine aangesloten.

Winddruk 70 mm

Literatuur HO 26 27

Jan Jongepier, *Het orgel in de Herv. Kerk te Terborg* Het Orgel 70/1 (1974), 23-24

Orgelarchief Dr M.A.Vente

K. van Marle, *Het Naber-orgel in de Hervormde Kerk van Terborg*, Zelhem 1993 (typescript)

JJ, Het orgel in de Herv.kerk te Terborg, HO 70,23

Data onderzoek 8/9'74, 22/9'74, 14/8'77, 29/5'99

Adressen Cor Vinke 0315-323990 (de violist)

Bosgraaf Doetinchem 0314-340415 (die alleen maar blokfluitles heeft gehad)-> bezocht 28/5'99

Terborg 1894, Rooms Katholieke St. Georgiuskerk.

Kerk 1914 arch. J.Stuyt, Amsterdam met toren uit 1877 (aanduiding buitenzijde kerk).²²³

Voormalig orgel

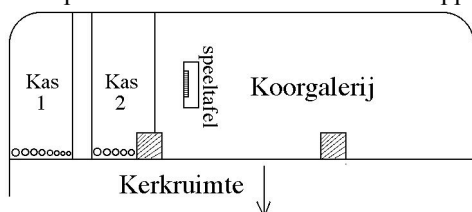
In 1970 tegelijk met Kruiswegstaties e.d. verdwenen. De toenmalige pastoor moest van dit alles niets hebben. Orgel verkocht 1970 of '71 naar een plaats in België (mededeling ter plaatse). Het kerkelijk archief berust bij het gem.archief Wisch (Varsseveld).

In 1969 noteerde ik:

ca 1900 mechanisch orgel met vrijstaande speeltafel, zou van Maarschalkerweerd kunnen zijn. Dat is later ook bevestigd

I. C-f''' II. Aangeh.Ped C-c'
Bourdon 16 v Bourdon 8 v
Prestant 8 v Openfluit 8 v Ventiel
Bourdon 8 v Viola di Gamba 8 v Calcantenklok
Violoncel 8 v Vox Celeste 8 v Klav.koppel?
Octaaf 4 v Fluit harmoniek 4 v
Roerfluit 4 v Salicet 4 v
Octaaf 2 v
Trompet 8 v 2 eiken kassen met looppad ertussen. Slap soort neo-gothiek.

vO 1/4'69 en 23/10'98 toen het orgel was verdwenen

Huidige orgel

1894 bouwster: Nicholson & Co, Worcester (*Pas op Nicholson is fout*) Oorspronkelijke locatie: de kerk in Dudley *Kriek zou nog iemand opbellen om dit te bevestigen*

onbekend moment geplaatst in de Christ Church (Anglicaans) in Wellington (Wales)

vóór 1993 door Hans Kriek en H. Meijer (Druten) geplaatst in de R.K. Sint-Martinuskerk te Didam. Het is door de KKOR gekeurd. Dispositiewijzigingen:

I. Hohlflute -> Twelfth, Dulciana (strijker) -> Mixture 3 r

II. Voix Céleste -> Open Flute 2'. Pijpwerk van Hohlflute en Celeste opgeslagen

Later zijn nog twee pedaalregisters bijgeplaatst (Principal 8' en Fifteenth 4')

Genoteerd in 2000 in Didam:

Great Organ (I) C-g''' Swell organ (II) C-g'''
Open Diapason 8 FT 17 p. in front, zink Wold Flute 4 FT
Clarabella 8 FT af c open Salicional 8 FT (C-H van L.Ged.)
Principal 4 FT Lieblich gedact 8 FT
Twelfth 2 2/3 FT Open Flute 2 FT
Fifteenth 2 FT
Mixture III r Nicholson uit een ander orgel, zelfde factuur

P e d a l C-f', mechanische unit

Bourdon 16 FT geheel van hout Tremulant
(Principal 8 FT) moet nog worden geplaatst 3 normale koppels
(Fifteenth 4 FT) (idem) 2 combinatietreden (zie onder)
Zweltrede

2005 Kerk buiten gebruik gesteld, het orgel verkocht aan de R.K. te Terborg en het gebouw met de grond gelijk gemaakt. Orgel geplaatst in Terborg door H.Kriek en René Nijse. Hohlflute en Voix Céleste weer herplaatst (*waren die dan bewaard gebleven?*). Niet originele pedaalregisters verwijderd.

Dispositie I. G r e a t O r g a n C - g'''
Open Diapason 8 ft C-e in front (voorzijde), zink
Clarabella 8 ft Gr.oct. gedekt verder open hout
Principal 4 ft
Hohl Flute 8 ft C-H combinatie met Clarabella, was in Didam Twelfth

Fifteenth 2 ft
Mixture III uit een ander Nicholson-orgel,, zelfde factuur

II. S w e l l o r g a n C - g'''

Flute 4 ft geheel hout, C-H gedekt, rest open heette in Didam Wold Flute
Salicional 8 ft C-H gecombineerd met van Lieblich.Gedact.
Lieblich gedact 8 ft Gr.oct hout gedekt, rest metaal met doorboorde houten stoppen
Voix Céleste spreekt vanaf c, freinsbaarden, was in Didam Open Flute

P e d a l C - f
Bourdon 16 vt geheel van hout

O v e r i g e

Tremulant

Blower (voor inschakelen windmachine en verlichting)

twee loze knoppen (van de twee tijdelijke ped.registers geweest?)

Swell to Great

Great to Pedal

Swell to Pedal

combinatietrede 1: Hohl Flut en Clarabella

combinatietrede 2werkte niet tijdens het onderzoek

Zwelldrede

Samenstelling Mixtuur:

C	2	$1\frac{1}{3}$	1
c'	$2\frac{2}{3}$	2	$1\frac{1}{3}$
c''	4	$2\frac{2}{3}$	2
c'''	$5\frac{1}{3}$	4	$2\frac{2}{3}$

Windvoorziening Twee magazijnbalgen onder de zwelkast. De kleinste is voor het zwelwerk. Op een windkanaal is zeer onlangs een etiket gevonden met jaartal 1892.

Winddruk 84 mm waterdruk

Toonhoogte a' = 440 Hz

Kas en opstelling: Oorspronkelijk stond het orgel in een hoek, met de rechterzijde tegen een muur en aan die zijde waren dus geen frontpijpen. De oorspronkelijke frontpijpen aan de linker zijkant zijn nu over de beide zijden verdeeld. Die zijn los en vullen die zijkanten dus voor de helft (voorzijde). Ter plaatse van de zwelkast zijn geen frontpijpen. Het zwelwerk heeft horizontale lamellen en staat achter het hoofdwerk, daarachter de Bourdon 16 ' in plaats van een achterwand. Als bij alle Britse orgels uit dezelfde bouwtijd is er geen dak.

Ladenindelingen Man: (in de torens alleen gr.octaf elk dus 6)

Zwelwerk: diatonisch symmetrisch, kleinste in 't midden.

Opstelling. II achter I, daarachter pedaal. Sprekende frontpijpen aan de voorzijde. Stomme frontpijpen staan aan de zijkanten, oorspronkelijk was dit maar aan één zijde het geval, omdat het orgel in een hoek stond. De stomme pijpen aan de andere zijde zijn nu in twee delen gedeeld en geplaatst aan beide zijkanten. Opstelling pijpwerk op de hoofdwerkklade: grote pijpen aan beide zijkanten, de rest daartussen, chromatisch, zwelwerk: in gehele tonen, grootste in het midden (zadeldakopstelling) De zwelkast heeft horizontale lamellen.

Pedaalregisters. De verwijderde 8 en 4 vt vormden een mechanische unit die slecht functioneerde.

Klaviatuur. Nieuw aan de voorzijde, toetsbeleg origineel, registerknoppen aan weerszijden van de klavieren, ronde registerstangen, registerplaatjes op de registerknoppen van Mammouth-ivoor, gekocht bij Laukhuff. Handklavieren en reisterknoppen afsluitbaar met deurtjes. Naamplaatje bij de klaviatuur (niet te zien op foto Didam): " Nicholson & Co (Palace Yar) Worcester". Klaviatuur afsluitbaar met deurtjes.

Werking van de combinatietreden:

Ze werken alleen voor de prest.registers van I, de registers worden geopend, zodat je ze met de hand weer kunt sluiten. Bij inschakelen van één der combinaties worden de daar niet bij behorende registers automatisch uitgeschakeld.

Literatuur en bronnen

Mededelingen van Hans Kriek, 2/7'99 en 28/6'00 in Didam, verwerkt in *Oude Orgels in Oost-Gelderland* (situatie Didam).

Adres: J.H.M. Koster (Kerkbestuur, heeft sleutel van de kerk) 0315-324773

Tolkamer - Tuindorp, Gereformeerde Kerk.

Voormalig orgel

plm 1948 J. Reil (m.t.pl., bekeken, geen notities 15/8'64)

Huidige orgel

ca 1885 Maarschalkerweerd. Oorspronkelijk gemaakt voor het St.Elisabethsgasthuis in Arnhem. Het komt niet voor op de werkljsten van Maarschalkerweerd.

Het orgel is vele malen verhuisd. Het heeft gestaan in Insula Dei te Arnhem, in de RK kerk te Veenendaal en kwam terecht bij een handelaar in Puttershoek. Daar is het in deplorabele staat aangetroffen door G.Verloop, die het privé aankocht. Geplaatst in de RK St.Christophoruskerk te Schagen. Toen het Nicholson-orgel daar kwam, is het door bemiddeling van Kriek voor f 17000 verkocht naar Lobith-Tolkamer. Inmiddels was het bovenste deel van de kas en het front verdwenen, waardoor een open opstelling van het pijpwerk was ontstaan ²²⁴.

1981 Plaatsing in Tolkamer waar het onder leiding van Hans Kriek door plaatselijke krachten is opgesteld. Sjoerd v.d. Kuur completeerde de bovenbouw van de kas in eigentijdse stijl. Dispositie:

Dispositie

M a n u a l C-f"

Violon 8 vt Lijkt op een Prestant, C-H metaal gedekt, Quintadeen-achtig, expressions tot de kleinste pijp

Bourdon 8 vt Disc/bas C-H hout

Viola di Gamba 8 vt Disc. freinsbaarden, expressions tot kleinste

Melophon 4 vt enge octaaf 4 vt, geen baarden als bij strijkers

Fluit 4 vt

Octaaf 2 vt expressions, daarna 12 met stemkrul, waarvan sommige zijn afgebroken, 4 kleinste daarom van stemschuiven voorzien.

P e d a l C-f (toevoeging, oorspr. geen pedaal)

Kas. Onderste deel (waarin tractuur en balg) nog origineel (eiken), bovenbouw vuren. Aan binnenzijde inscripties: "Deze opbouw is gemaakt door Sjoerd v/d Kuur" en "Maker van dit orgel S.v.d.Kuur Mei 1981". Front plat, wel aardig, tussenvelden in twee delen boven elkaar, maar met frontpijpen, die te ver van elkaar staan. Frontpijpen loos, van het voormalige Reil-orgel alhier.

Windvoorziening.

Mag.balg onder de lade.

Lade chromatisch, kleinste pijpen aan zijde klaviatuur. De voorslagen zijn anders als in Kranenburg: met gebruikelijke metalen afsluitklemmen.

Klaviatuur aan zijkant links. Het pedaal is een toevoeging, historisch en uit Engeland afkomstig, asymmetrisch gelegen. Registerknoppen tussen klavier en lessenaar. Ronde registerstangen.

Tractuur. Oorspronkelijke mechanische tractuur met wellenraam.

Klaviatuur aan zijkant, rechts. Registerknoppen tussen klavier en lessenaar. Ronde reg.stangen.

Algemeen. Het orgel is op bovenkas en pedaal na geheel origineel. Het staat niet op de werkljsten van M.

vO 24/6'99

²²⁴ . Gegevens van Hans Kriek. Zie ook, H.T.M.Lambooi en G.Verloop, Het Nicholson-orgel in de St.Christoforuskerk te Schagen, Schagen 1981. Beschrijving instrument van mij (vO)

Uft, R.K. Sint Petrus en Paulus.

Zie vroegere beschrijving. De klaviatuur staat nu voor de (uit de kerk gezien) rechter kas.

Ik heb met HK de laden nog eens bekeken. Het zijn altijd pneum. laden geweest (thans electrisch). De klank is abominabel slecht, stomp.

vO/HK 11/5'99

Varsseveld, Hervormde Laurentiuskerk

Voormalige orgel 1

1647 Orgel aanwezig²²⁵.
1709 Joost Derck Jalinck, reparatie en nieuwe blaasbalgen
1712 ook Jalinck genoemd
1714, 1716, 1718, 1720 Oswald Eylenbosch, reparaties²²⁶
1723 Dorp en kerk verbrand, waardoor het bestaande orgel verloren gaat of althans moest worden vervangen.

Voormalige orgel 2

1728 Er is een rekening van ene Peckelman betreffende afbraak van het oude orgel. Uit diezelfde tijd stamt: "Besteck van het orgel van varseveltse kerke", eigenhandig geschreven door "Thomas houben Orgelmaker tott Ratting bey Dusseldorff", ongedateerd, niet ondertekend:

" Een seckre laede Een sluet Laede sal zijn.
1 de pres stan 8 voet feel piepen niju gemaect 8 Gemshoorn 3 voet
2 bardoene 16 voet de onders. octaue niju 9 holt fluite 4 voet
3 de holt pijp 8 voet de onders octaefe niju 10 myxture 4 piepen g-c-e-g
4 octave 4 voet 11 trompet 8 voet gehalfiert
5 super Octaefe 2 voet 12 kromhoren 8 voet gans niju
6 walt fluijte 4 voet 13 kornet 4 dick in den discant.
7 ses qualter 3 dick groeste 3 voet

Een niju klavier met 4 vol octaefen, walsenbret, Een blaesbalgh, Een niju kaste van goede holt gemaect met Loof werck als de tekene medebrent²²⁷.

Men zou kunnen concluderen, dat onderdelen zonder de aanduiding "niju" uit het voormalige orgel afkomstig waren, voor zover dit de brand van 1723 heeft overleefd, anders materiaal dat Houben nog had liggen.

Er is nog een rekening voor het balgen treden in 1728 en uit 1729: f 100.- voor Th. Houben

1730 16/8. Keuringsrapport. Organist Berent Leeneman keurt alle werk van Houben goed.

1794 Reparatie J.R.Cleff volgens Broekhuizen (V51), die de naam van de oorspronkelijke bouwer niet goed weergeeft en de dispositie geeft: Als deze juist is, betekent dit, dat Cleff wijzigingen heeft doorgevoerd, tenzij Houben zijn plan tijdens de bouw heeft veranderd: Voxhumana i.p.v. Kromhoorn, Woudfluit 2 vt i.p.v. 4 vt, Gemshoorn 2 vt i.p.v. 3 vt, Sesquialter 2 st i.p.v. 3 st, Cornet 3 st i.p.v. 4 st, Holfluit 4 vt niet genoemd.

Huidige orgel

1860 H. Knipscheer II, Nieuw orgel, Boekzaal²²⁸: ingebr.n. 25 sept., gekeurd en ingespeeld door Marius A. Brants Buys, organist te Deventer. Zie copieën archiefstukken. Concept bestek april 1859, kort samengevat²²⁹:

C-f", klav ivoor en ebbenhout. Ped. 27 toetsen, opgaande blaasbalg met twee pompen, kas van grenen, versieringen voor de frontpijpen van cilinderhout, vazen of potten van gips. Orgelbank van grenen met leer bekleed.

O n d e r k l a v i e r	B o v e n m a n u a a l	P e d a a l
Bourdon 16' (bas wagenschot)	Baarpijp 8'	Subbas 16' (wagenschot)
Prestant 8' deel in front van tin	Holpijp 8' (1 oct. wagenschot)	Octaaf 8' (deel in front tin)
Trompet 8 b/d vt	Viola di Gamba 8' (gr. oct. in Baarpijp)	
Roerfluit 8' (1 oct. wagenschot)	overgaand, vanaf c van tin)	
Octaaf 4' Dulciaan 8'	manuaalkoppel	
Quint 3' Prestant 4'	oedaalkoppel	
Octaaf 2' Dwarsfluit 4' (gr. oct. wagenschot)	drie afsluitingen	
Mixtuur 2' 3-6 st.	Gemshoorn 2'	generaal ventiel
Cornet 4 st.	opgaande blaasbalg met twee pompen	

C-f". C-d'. Orgel zal van voren worden bespeeld. Het orgel zo te maken dat later Fagot 16' voor het pedaal en Prestant 8' (voor het bovenmanuaal?) konden worden toegevoegd. Pijpwerk (waar niet anders vermeld) van metaal (7/10 lood, 3/10 tin), wagenschot pijpen met mahonie labia, overname oude orgel door de aannemer.

Vermoedelijk is reeds tijdens de bouw op het bovenmanuaal de Prestant 8' discant bijgemaakt.

1920-1921 17/8'20. KV-vergadering: Ter sprake komt schoonmaak van het orgel en een nieuw register.

²²⁵ Verpondingskohier van Heelweg (een buurtschap van Varsseveld) van 1647: "Liefitinck, voll erve, 't Orgel te Varsseveld".
Kerkenboek van Varsseveld uit 1655 (KV.archief, inv. nr 1, p 159): "Het goet Liefitinck welx de organist heeft in gebruijck voor den orgeldienst in de kerke". De pachtopbrengst van deze boerderij moet ten goede zijn gekomen aan het orgel en / of de organist.. Dank aan archivaris Dorrestijn, die dit voor mij heeft genoteerd.

In 1422 was al van het goed Liefitinck sprake. Stichting vicarie St Antonis te V. Tot deze schenking behoort o.a. de boerderij Liefitinck. Uit de baten van de vicarie wordt een geestelijke betaald, die één keer per week een mis moet lezen (in de kerk) voor het zieleheil van de schenker van die boerderij. Waarschijnlijk werd vanaf ca 1600 boerderij Liefitinck ten behoeve van het orgel in de kerk bestemd. Wisch inv.nr. 417

De vroegere archivaris D.W. Kobes trok hieruit de conclusie, dat in 1422 al een orgel aanwezig was. Hij schrijft in de Graafschapbode van 2/12'65 in zijn artikel *Boerderij Liefinck of Organistenplaats te Varsseveld* het volgende: Theodorus ten Brincke schenkt op zijn sterfbed zijn boerderij "Liefitinck" aan de kerk met de bepaling, dat de jaarlijkse opbrengsten gebruikt moesten worden voor het onderhoud van het orgel en de organist Dit is waarschijnlijk onjuist. Er is ook een aantekening, waaruit valt op te maken, dat de organist op Liefitinck woonde. De huidige boerderij Liefitinck, die op deze plaats staat, wordt nog heden (dit werd geschreven in 1965) de "organistenplaats" genoemd. Van een orgel uit ca 1422 is verder niets bekend.

²²⁶ De gegevens uit 1709 - 1720 heeft de vroegere archivaris, D.W. Kobes voor mij genoteerd.

²²⁷ Oud archief Wisch, inv. nr. 1061, ook het keuringsrapport uit 1730. Zie ook Vente Houben.

²²⁸ Boekzaal 1860 II 435

²²⁹ berustend bij het archief van de Herv. Kerk te Winkel. Ik heb een (misschien) onvolledige copie

12/4'21. KV-vergadering: Nog aanwezige orgelpijpen aan Hofs (organist) overgedaan voor zijn orgel in de kapel. Volgens m.t.pl. zijn toen (men zei 1010) Quint en Mixtuur vervangen door VdG8 en Salicionaal 8. De Salicional kwam op één van de twee slepen van de Mixtuur. Uit correspondentie blijkt dat men van het overgebleven pijpwerk een Octaaf 2' voor Sinderen (Niet het latere B&T-orgel) heeft gemaakt. L. Schwarze schrijft rekeningen van f 18.- en f 166.95.

Legêne schrijft dat L. Schwarze toen 2 nieuwe stemmen op het HW plaatste en dat twee stemmen op het BW van nog latere datum zijn

Onbek. moment BW Viola di Gamba 8' vernieuwd

1946 W. Smits, Zuilen (Utrecht) plaatst op HW weer Quint en Mixtuur de laatste (nu niet gedeeld) op één der oorspr. Mixtuurslepen. Op de andere bleef de Salicional staan, De V d Gamba van het HW verplaatst naar het BW en omgestemd tot Celeste. De VdG van het BW kwam. op de plaats van de Baarpijp die - niet aangesloten - tegen de achterwand van het orgel (buitenzijde) werd geplaatst, met de bedoeling deze later pneumatisch aan te sluiten aan het hoofdwerk²³⁰

In de KV-notulen van dat jaar: "Smits komt naar Sinderen. Mogelijk kan dan ook de Baardpijp in de grote kerk aangesloten worden."²³¹ Waarschijnlijk is dit nooit geschied (bij mijn bezoek in 1961 was het register niet aangesloten)

1960 Leeftang plaatst nieuwe klavieren (ook pedaal?). Erné-archief: dit was bedoeld als eerste fase restauratie. Daarna contact met OC verbroken wegens (volgens Leg) slecht functioneren van het orgel

Disp. genoteerd 18/7'61: volgorde bij de verschillende werken toen onbekend

I. H o o f d w e r k (C-f''') II. B o v e n w e r k P e d a a l (C-d')

Prestant 8' Prestant 8' dc Subbas 16'
Bourdon 16' Holpijp 8' Octaaf 8'
Roerfluit 8' Celeste 8' (1910-46) (Fagot 16' nooit
Octaaf 4'Viool 8' (niet orig. vlgs Leg) aanwezig geweest)
Salicionaal 8' (op één de voorm. Prestant 4'
Mxt slepen) Dwarsfluit 4'
Octaaf 2'Gemshoorn 2' Koppling Ped
Cornet 4' 4 st (niet verhoogd) Dulciaan 8' Koppling onder
Quint 2 2/3' (1946, orig vlgs Leg: *kan niet*) Tremulant II
Mixtuur (1946) Afsluiting P (buiten gebr.)
Trompet 8' b/d Ventiel
Baarpijp 8' (pneum., pijpwerk aan buitzijde achterwand, buiten gebruik)
Geen transmissies (wel vlgs arch. Leg.), Nieuwe Klavieren van Leeftang.

1964 13 dec. VdB&W. Restauratie onder Joh. Legêne. Moderne windvoorziening gemaakt, waardoor het orgel een stuk naar achteren kon worden verplaatst. Mechanieken vernieuwd, windladen van verende sleepconstructie voorzien, voeten labiaalpijpwerk vernieuwd²³²

De dispositie werd samengesteld aan de hand van hetgeen na demontage der lade bekend werd.

HW - Salicionaal 8', Mixtuur (1 1/3') vernieuwd, mogelijk ook Quint 3' vernieuwd.

BW - Voix céleste 8', - Viool, + Quintadeen 8', Baarpijp op oude plaats teruggezet

Ped + Fagot 16' op gereserveerde plaats.

Intonatie gewijzigd.

Omtrent de Quintadeen was er onzekerheid. Die werd gecopieerd van Pijnakker²³³, ook de Mixtuur? De Fagot werd nu voor 't eerst geplaatst. Bij gebrek aan een Knipscheer-voorbeeld nam men de maten van die van Bätz, Dordrecht Nieuwe Kerk.

De dispositie werd toen:

H o o f d w e r k C-f''' volgorde

Prestant 8 vt C-c;; in front, cs"-f''' op lade
Bourdon 16 vt C-h eiken
Roerfluit 8 vt C-H ged eiken
Octaaf 4 vt
Octaaf 2 vt
Quint 3 vt 1964
Mixtuur 2' 5 st bas / 6 st dc 1964
Cornet 4 st niet verhoogd
Trompet 8 vt b/d metalen stevels, tongen nieuw, rubberlaag

B o v e n w e r k volgorde van achteren

Baarpijp 8 vt compleet vanaf C
Quintadeen 8 vt (nieuw) C-H gecombineerd met ???
Prestant dc 8 vt
Holpijp 8 vt C-H eiken

²³⁰ verloop der gebeurtenissen gerconstrueerd uit medelingen ter plaatse, in 1961 en losse aantekeningen.

²³¹ Archief Herv. gemeente Varsseveld

²³² Enige gegevens van het voorgaande ontleend aan de beschrijving mij door NIVO toegezonden

²³³ Knipscheer 1830, in Broekhuizen-dispositie geen Quintadeen. Het Broekhuizen-commentaar lezende moet het Knipscheer orgel tot kort na de werkzaamheden in Varsseveld in 1964 nog redelijk bewaard zijn gebleven.

Dwarsfluit 4 vt Open cilindrisch
 Prestant 4 vt
 Fluit 2 vt conisch
 Vox humana 8 vt (ombouw) stevels met koperen bandje, bekers: zie beschrijving huidige toestand (heet thans weer Dulciaan)

P e d a l C-d' volgorde van binnen uit
 Subbas 16 vt eiken
 Fagot 16 vt 1964, houten koppen en stevels.
 Octaaf 8 vt

3 dichtgestopte reg.gaten, Man.ko.ppel, ped.koppel, Trenulant Bovenwerk

Mixtuur		Cornet									
C	2	1 1/3	1	2/3	1/2		c'	4	2 2/3	2	1 3/5
c	2 2/3	2	1 1/3	1	2/3						
c'	4	2 2/3	2	2	1 1/3	1					
c''	4	2 2/3	2	2	1 1/3	1 1/3					

looppad vóór de lade van het BW

Nieuw ped.kl. (Leeflang of vdB&W), afdichting boven in front met hardboard.

Reg.knoppen met inscripties op porseleinen schildjes. Bordje Knipscheer 1860.

De kerk had (vóór de restauratie) een zeer droge akoestiek.

Legêne schreef, dat Knipscheer praktisch alleen maar huisorgels heeft gebouwd (brief 15/6'63). Dit zal niet waar zijn: Leg kende maar weinig kerkorgels van K, te weinig voor een verantwoorde reconstructie. Hij was niet op de hoogte van het bestaan van het oorspronkelijke contract.

Opstelling: zie huidige situatie

1972 Rekening gevraagd aan vdB&W voor inpakken orgel (wat niet doorging.)²³⁴

1978 Begin kerkrestauratie. Orgel tijdelijk opgesteld in het Gebouw voor Chr. Belangen aan de Westzijde der kerk. Het oorspr. contract werd gevonden in Winkel, waar men in 1860 precies zo'n orgel wilde (1862 voltooid). Daaruit bleek, dat de Quintadeen Viool moest zijn en dat de Mixtuur een veel lagere samenstelling moest hebben.

1980 K.B. Blank & Zn, restauratie onder Klaas Bolt, na kerkrestauratie, zoveel mogelijk herstel in oorspronkelijke stijl, balgen door spaanbalgen vervangen (terwijl er oorspr. een mag.balg was!), orgel weer op oorspronkelijke plaats vooraan de balustrade). Stemmen uit 1964 vervangen, van de Fagot 16' alleen de bekers, intonatie gewijzigd, registerknoppen vernieuwd, (volgens NIVO opgaaf:) mechanieken vernieuwd.

1998 Van Eeken. Nieuwe windmachine en dempkist (die wij 22/1'03 niet aangetroffen), kleine verbeteringen windvoorziening, pedaalklavier gerestaureerd.

Huidige situatie. Tenzij anders vermeld origineel pijpwerk.

H o o f d w e r k C-f''' volgorde lade

Prestant 8: voet C - c'' in front, cs'' - f''' op lade

Bourdon 16: voet C-h eiken

Roerfluit 8: voet C-H gedekt, eiken

Octaaf 4: voet

Quint 3: voet 1980 naar voorbeeld in Winkel

Octaaf 2: voet

Cornet 4: sterk alle p. open cilindrisch, niet verhoogd opgesteld

Mixtuur 3:4: st: bas

Mixtuur/ 5: st: disc. in werkelijkheid 5-6 st, 1980 naar voorbeeld te Winkel

Trompet 8: voet: bas

Trompet 8: voet: disc. metalen stevels en koppen, maar geen open kelen, 1980 naar Winkel

B o v e n w e r k C-f''' volgorde lade van achter naar voren

Baarpijp 8: voet Vanaf C, wat grote pijpen achter de lade

Viool di Gamba 8: voet 1980 naar voorbeeld te Winkel, gr. octaaf van Baarpijp

Prestant 8: voet: disc.

Holpijp 8: voet C-H eiken

Dwarsfluit 4: voet geheel open cilindrisch, C-H hout met stemdeksels

Prestant 4: voet

Gemshoorn 2: voet geheel open conisch

Dulciaan 8: voet metalen stevels, bekers: trechter, daarop cilinder, daarop kleine wijd uitlopende trechter.

P e d a l C-d' volgorde van binnen naar buiten

Subbas 16: voet eiken

Octaaf 8: voet

Fagot 16: voet gr.deels uit 1964, houten stevels en koppen, bekers 1980, trechter, waarop cilinder,

Koppel h:w: pedaal

Klavierkoppel

Tremulant B:W:

C-f'', C-d', disc.reg. beginnen bij c'

Mixtuur	C	2	1 1/3	1			Cornet c' 4 2 2/3 2 1 3/5
Fs	2 2/3	2	1 1/3	1			
fs	4	2 2/3	2	1 1/3	1		
fs'	5 1/3	4	2 2/3	2	1 1/3		
c''	5 1/3	4	2 2/3	2	2		
fs''	8	5 1/3	4	2 2/3	2	2	

Kas naaldhout.

Windvoorziening twee spaanbalgen (nieuw), winddruk 72 mm, *terwijl er oorspr. een mag.balg was!*

Opstelling Beide hoofdwerkkladen diatonisch, in twee delen, grootste pijpen aan buitenzijde. Bovenwerkklade uit één stuk, diatonisch, gr. in midden. Pedaal aan weerszijden dwars op front, pedaal Zuidzijde: C D .. c', noordzijde Cs Ds .. cs' d' ook bij de andere werken C-kant aan Zuidzijde Cs Noord (genoteerd vóór 1980).

Scheiding bas/disc bij h / c'

Toonhoogte a' = 441 Hz (gemeten 441,1 bij 18°)

aan de voorzijde. Lange toetsen, ped.kl nieuw gemaakt in oude stijl. Origineel porceleinen schildje van Knipscheer, nieuwe reg.knoppen met nieuwe registerschiljes erboven. Indeling daarvan:

In de muziklessenaar links: ped.k., rechts Kl.kopp. Daaronder:

Dlc 8	P 4	B 8 (<i>Hp?</i>)	VdG 8	Bp 8	P8 dc	Dwf 4	Gh 2
O 4	O 2	Mxt b	T 8 b	T 8 dc	Mxt dc	Co	Q 3
Trem	B 16	Sb 16	Fg16	O 8	Rf 8	P 8	

Waar zit het schildje?

Pijpwerk De registers Quint 3', Mixtuur (beiden HW) en Viool di Gamba 8' (BW) zijn in 1980 nieuw gemaakt met de gelijkkluidende registers van het Knipscheer-orgel in Winkel als voorbeeld, welk instrument in 1862 als copie van het Varrsseveldse instrument is gemaakt. Voor de nieuwe bekers van de Fagot 16' was geen Knipscheer-voorbeeld voorhanden..

Bronnen Boekzaal 1860 II, 435-436.

Kerkelijke Courant, 14140 (6 oktober 1860).

Fotokaart De Mixtuur

De Mixtuur, 31 (1980), 9.

Niet gepubliceerde bronnen

Gerard Leegwater, De Orgelmakers Knipscheer Utrecht, 1993, 112-114.

Orgelarchief Lambert Erné

Orgelarchief Klaas Bolt

Orgelarchief Joh Legêne

kerkelijk en gemeentearchief

vO 18/7'61, 18/10'98, 22/1'03, Vele malen tussen 1964 en '80

Voormalig koororgel

in gebruik na kerkrestauratie, toen het grote orgel nog niet weer was opgebouwd).

Het Leichel-orgel uit Laagkeppel, dat zich nu in Silvolde RK kerk bevindt.

Het had bij Berendsen thuis gestaan, toen te Wehl, Julianastraat 18, 08347-1002.

Kast omgebouwd, nu groen geschilderd, vuren.

P 8 (af G, C-Fs?) Hp 8 (gr.oct. grenen), O 4, F 4, O 2 (uit een Steenkuyt-orgel, oorspr. Gmb 8),

Orig.balg (toen het nog in Wehl stond), windmachine. Winddruk oorspr. in Laagkeppel 80 mm. Bij Berendsen thuis in Wehl 55

Orgel thans in Silvolde RK

Huidige koororgel .

Blank ca 1980

Man. C-f''' Ped. C-d' (aangeh)

Prestant 4 vt

Holpijp 8 vt

Fluit 4 vt

Octaaf 2 vt,

vO 18/10'98 (niet bespeeld: het scheen toen al in slechte staat te zijn). 22/1'03. Toen leek het uitstekend.

Varsseveld Gereformeerde Kerk "De Keurhorst"

Voormalig orgel

Huidige orgel

1973 Firma Verschueren, Tongeren, gebr. makend Van een lade van Clerinx en wat pijpwerk van het voormalige (Koch-)orgel van de Keurhorst. (adv. Hans Kriek, Didam)

Dispositie	H o o f d w e r k	C-g'''	P o s i t i e f	C-g'''	P e d a a l	C- f'
Praestant 8' (6')	Holpyp 8'	Subbas 16'				
R?,e fl it 81	Roerfluit 4'	Gedekt 8' (Mech. unit)				
Octaaf 4 vt	Octaaf 2'					
Nazar'd 2 2/3'	Quint 1 1/3'					
Woudfluit 2'	Cymbel 111	Wind				
Terts 1 3/5'	Kromhoorn 8'	3 treden (koppels)				
Mixtuur III						

Beide manualen op één lade, thans met geheel gescheiden systemen.

Voorheen was er voor elke toon één ventiel, die beide cancellen opende, wanneer fmen op het hoofdwerk speelde, en een tweede, die alleen de cancel naar het positief opende.

Pedaal in uitbouwsel achter het orgel. Kas nieuw. Het front suggereert tertsenopstelling, die er in werkelijkheid niet is

Veldhoek. Orgeltje van Berendsen Zelhem. Ook in de **Boskapel** (2 stemmen) (mededeling Berendsen 22/5'99 tel.)

Vierakker Rooms Katholieke Sint Willebrorduskerk (parochiekerk).

1873 "G. Elberink, orgelmaker te Oldenzaal 1873" (indicatie bij de klaviatuur). De dispositie luidt:

1994 restauratie door Elbertse, Soest.

Dispositie

M a n u a a l C-f'''

Prestant 8 voet

Bourdon 16 voet gr.pijpen hout

Holpijp 8 voet gr. p. hout

Octaaf 8 voet Discant enger dan Prestant 8 vt

Octaaf 4 voet

Roerfluit 4 voet 11/2 octaaf open conisch

Octaaf 2 voet

Mixtuur

Trompet 8 voet bas/dc metalen stevels, grote houten koppen, opslaand

P o s i t i e f (bovenwerk) C-f'''

Roorfluit 8 voet

Fluit amabilis 8 voet gedekt

Viola di G 8 voet C-H van deze en beide vorige gemeenschappelijk, dit gedeelte van metaal

Viool Prestant 8 voet disc. zeer zachte enge Prestant

Seciliene 4 voet zeer eng

Fluit angelica 4 voet gedekt 11/2 oct open conisch

Piramidefluit 2 voet enge Spitsfluit

Vox Angelica bas/Disc.8 voet doorslaand, enge Dulciaanbekers, stevels en koppen als Trompet

P e d a a l C-d' aangehangen

Clavierkoppeling,,Calkantenklok, Ventiël

Samenstelling Mixtuur

C 2 1 1/3

Fs 2 2/3 2

fs 4 2 2/3 2

fs' 5 1/3 4 2 2/3

fs'' 8 5 1/3 4

Kas, geheel eiken (dus ook de achterwand), geheel gepolychromeerd.

Laden. Beide uit één stuk, diatonisch naar buiten aflopend.

Klaviatuur aan zijkant rechts, vrij lange toetsen, Het oude toetsbeleg, dat op antieke wijze was vastgezet met koperen pennetjes is helaas door glad benen beleg vervangen. Originele benamingen "Manuaal" en Positief" bij de klavieren.

Registerbenamingen in gothische letters op de reg.knoppen

Tractuur Wellenraam onder de laden als gebruikelijk bij 19de eeuwse orgels.

Pijpwerk Bij alle pijpen zijn de stemkrullen met leer beplakt. Geen expressions in Man. Bij de tongwerken zijn bij de restauratie messing versterkingsbanden om de stevels gemaakt.

Nabeschouwing Van de orgels met meer romantische inslag, is dit o.i. het mooiste in Oost-Gelderland. Een bijzonderheid is ook, dat het in een fraaie goed klinkende neo-gothische kerk uit 1870 staat (architect H.J.Wennekers). Het orgel vormt een organisch geheel met het nog geheel in tact zijnde interieur met beglazing en polychromie volgens de inzichten van het Bernuphusgilde²³⁵. De muurschilderingen zouden wel dringend een zelfde beurt moeten ondergaan als onlangs met het orgel is gebeurd.

In '67 of '68 schreef ik: Alle lettertypen van de registernamen op de registerknoppen zijn verschillend en versierd met krullen. Bij de Prestant was "voet" schuin geschreven, bij de andere registers niet (of staat er alleen maar "v", uitgezonderd bij Pr8?). Er waren toen 2 reg.plaatjes niet aanwezig. In 1967 was het orgel ontstemd en in vrij slechte staat. In '68 leek het beter.

vO / JJ 1967, okt'68, 1/6'99.

Kosteres Ria Tijssen, 0575-441743

Organist Holtslag 0575-441256

Vorden, Hervormde Kerk.

1834 H.B.Lohman levert (namens de firma N.A.Lohman en Zonen) met veel vertraging een nieuw orgel op. Voorheen was hier geen orgel. Eerst leverde L. een voorstel in voor een éénklaviérs orgel met piano-forte trede, hetgeen zijn mededinger Naber hekelde (hoewel hij later zelf ook wel zo'n inrichting maakte). Hoofdzaken uit het contract van 20/5 1829:

M a n u a a l C-f''' P o s i t i e f o f B o r s t w e r k C-f'''

Præstant 8 vt Engelsch tin Praestant 4 vt

Bourdon 16 vt Bas hout gehalv. (?) Holpijp 8 vt gr.oct. hout
 Holpijp 8 vt gr.oct: hout Open fluit 4 vt
 Roerfluit 8 vt Woudfluit 2 vt
 Octaaf 4 vt Flageolet 1 vt
 Fluit d'Amour 4 vt twee open plaatsen (voor quintadena en zeer zachte fagot, beide 8 voet)
 Gemshoorn 4 vt
 Quint 3 vt A a n g e h a n g e n p e d a a l C-d'
 Super Octaaf 2 vt
 Speelfluit 2 vt Afsluitingen manuaal en Borstwerk
 Mixtuur uit 2 vt 3, 4 a 5 st gehalveerd Koppeling Discant, Koppeling Bas
 Cornet uit 4 vt discant Trembulant, Ventiel
 Trompet 8 vt gehalveerd

Pijpwerk: Frontp. gepolijst en met "opgedreven" vergulde labia. Tenzij anders aangegeven pijpen van "spetie" (1/3 tin, 2/3 lood), houten p. wagenwchot.

Mondstukken en tongen van geel koper

C-f", C-d'

drie blaasbalgn, kas van grenen

Er is geen Borstwerk gemaakt maar en bovenwerk.

Zoals bij deze bouwers gebruikelijk, leverden zij het orgel zo op, dat het later kon worden uitgebreid, in dit geval met 2 stemmen op het Bovenwerk. Hoewel die stemmen inmiddels zijn gelaatst is er nog altijd ruimte voor meer stemme in het bovenwerk Als president Kerkvoogd was de bekende dichter A.C.W.Staring bij de onderhandelingen betrokken. Deze orgelbouw vond plaats in het kader van de uitgebreide verbouwing van het kerkgebouw in die dagen. F. van Nieuwenhyzen, Utrecht, schreef een lovend keuringsrapport. Desondanks was na een jaar het register Trompet al onbruikbaar. In de loop der tijd bleef men dit register veranderen, tot het in 1883 of '84 is vervangen.

1840 G.W. en H.B. Lohman 1840 plaatsen, ook na veel vertraging, de twee nog ontbrekende registers Quintadeen 8 vt en Zachte Fagot 8 vt. De opgave van Broekhuizen (V28) na deze werkzaamheden is niet geheel juist en levert geen nieuwe gezichtspunten.

1854 I. Poestkoke (firma Holtgräve). Schoonmaakbeurt.

1864 H. Haffmans. Deze tracht op wens van organist Tibbe de "dunne en schrale klank" te veranderen in een "volle krachtige" door de volgende werkzaamheden: Plaatsing nieuw veel wijder hoofdkanaal, wijzigingen aan de Trompet, winddrukverhoging, verandering van wellen.

1875 Wed. Haffmans krijgt een bedrag uitbetaald voor wijziging der registertrekkers en voor een half register. Later is sprake van een V.di Gamba, waaraan 12 pijpen ontbreken. (Nu nog is C-H van de oude Quintadeen aanwezig!)

1884 Uitgebreide werkzaamheden door L. van Dam & Zonen. Nieuw ivoor en ebbenhout op de toetsen, nieuwe registertrekkers, nieuwe Trompet. Bij nauwkeurige aanschouwing van de klaviatuur, blijkt, dat Van Dam hier veel heeft vernieuwd. De registerknoppen (waarop porcelainen plaatjes met registernamen) boven de lessenaar geplaatst, stammen uit die tijd. Mogelijk bevonden deze zich oorspronkelijk, als in de Lutherse Kerk te Zutphen, aan weerszijden van de klavieren.

1911 P. van Dam vernieuwt houtwerk in de nabijheid van de klavieren, dat was vergaan.

1926/27 Bergmeijer plaatst een windmachine en zet op de plaats van Fagot 8 v (die inmiddels leeg was) een Cello 8 vt. jaar? Flageolet 1' vervangen door Voix Celeste 8' dc.

1951 2/5. Verslag onderzoek OC: "Of het van Naber is, zal bij demontage moeten blijken." Bov.w. Op twee knoppen aangegeven Fagot 8vt. in werkelijkheid Viola 8 vt, deels zink. Beschrijving toestand laden, pijpwerk: Op bovenwerk: Op twee reg.knoppen is aangegeven Fagot 8 in. Het is in werkelijkheid Viola 8 v deels zink. Trompetlepels tongen en krukken door oxyde aangetast. Fluit 1 v verv. door VxC dc. Qd8 is gedeeltelijk Sal. Verder over mech. balgen, algehele toestand.

1954 5/5 van Vulpen aan KV. Offerte. Behalve gebruikelijk restauratiewerk: Speciaal systeem sleeplade, invoeren mechaniek, nieuwe stiften man.toetsen. Bovenbeleg ped.toetsen estauratie pijpwerk: gescheurde stemranden vervangen door opgesoldeerde nieuwe randen. Nieuwe kernen, waar ernstig kernsteken aanwezig zijn. Frontpijpen.ontdoen van Al verf. bladgoud op labia.

2/6 vV krijgt opdracht. Ook vervangen van drie strijkers en vervanging tongen, stevels en krukken der T8

27/12. vV schrijft Alle winkels en deel abstracten vernieuwd, nieuw windkanaal i.p.v. kachelpijp, kelen, tongen en krukken der T hoeven niet vernieuwd te worden. Nog overleg over weer verstelbaar maken der orgelbank. of een nieuwe?

1955 12/12. Verslag eindkeuring OC. Boven bestek alle horiz. abstracten, alle winkelhaken en de welarmen gedeeltelijk vernieuwd. Labia frp niet verguld Trekdraden ingevoerd i.p.v. nieuwe pulpeten. Verend systeem. Nieuwe stemmen passen uitstekend. Te overwegen toev. vrij pedaal.

L. Erné trad op als deskundige. Het blijkt (uit andere bron) dat ook nog het volgend is gebeurd:

Er staat ergens: Nu blijken er 3 niet originele strijkers op het bovenwerk te zijn: Salicionaal, Gamba en Celeste.

Herintonatie vindt plaats met open voeten, opsnedeverlaging en veel nieuwe kernen.. Aluminiumverf van frontpijpen verwijderd. De pulpeten maken plaats voor een metaalstrip,. Er komen winkelhaken van plexiglas. De mechaniek wordt ingevoerd. Het nieuwe windkanaal was extreem breed (kennelijk de maten van Haffmanns. Er zijn inderdaad nogal wat nieuwe kernen ingezet

1958 Wegens storingen, gevolg van te vochtig kerkgebouw, verwarmingslampen aangebracht in het orgel. Vervanging van het eiken tongenblok van de Fagot 8' door     van mahonie.

1965-67 Torenrestauratie. Na een tijdelijke noodvoorziening moest de balgenkast met drie spaanbalgen in de toren een stuk hoger worden geplaatst. Het abnormaal bre de windkanaal van Haffmanns werd een flink stuk in dezelfde maat verlengd.

1965 en '67 Gebr. van Vulpen Tijdelijk een magazijnbalg direct achter het orgel aangebracht tijdens de torenrestauratie, later de balgen enige meters hoger geplaatst in de toren, nieuw windkanaal aangelegd, zeer wijd naar de maten van Haffmans 1864.

1982 Gebr. Reil. Restauratie en correctie van de intonatie. Windkanaal weer tot normale mensuren gebracht. Adviseur was Klaas Bolt. Dispositie (zonder nadere aanduiding: originele stemmen), "fasen-indeling" voor de 16 vt gemaakt.

1996 of '97 Reil, opknappbeurt

De **dispositie** is praktisch gelijk aan die in het contract uit 1829, gecombineerd met de toevoeging van 1840. Alleen de fase-indeling van de Bourdon is een nieuwigheid. Het contract noemt een pedaalkoppel.

M a n u a l (I) C-f"

Prestant 8 vt C-h in front

Bourdon 16 vt C-h eiken. Half opengetrokken spreekt allen C-f

Roerfluit 8 vt geheel metaal

Bourdon 8 vt C-H eiken. Contract en inscr. op c: "Holpijp"

Octaaf 4 vt

Fluit 4 vt gedekt, af fs" open conisch

Gemshoorn 4 vt

Quint 3 vt

Octaaf 2 vt

Cornet 3 st niet verhoogd opgesteld

Gemshoorn 2 vt Inscr. op c' "Speelfluit", overeenkomstig het contract

Mixtuur bas 3 st /dc 4 a 5 st

Trompet bas/dc 8 vt bekens steels en koppen 1884, kelen en tongen 1955

B o v e n w e r k (II) C-f"

Prestant 4 vt

Holpijp bas/dic 8 vt C-H eiken, inscr. op c "Fluit does". Op deze pijp ook inscripties over restauraties v.Dam 1911 en v.Vulpen 1954

Quint a dina 8 vt C-H: H.B. en G.W. Lohman 1840, rest 1955

[Ruimte voor nog ca 2 stemmen]

Openfluit 4 vt cilindrisch

Woudfluit 2 vt idem

Flageolet 1 vt 1955, cilindrisch, geheel afwijkende mensuur

Fagot bas/dic 8 vt 1955/82, dulciaambekers, stevelblok van mahonie uit '55 vervangen door losse stevels, koppen, kelen, tongen en bekens aangepast. H.B.Lohman noemt dit register ook in één van zijn brieven Dulciaan, in het contract uit 1838 heette het Zachte Fagot.

A a n g e h a n g e n p e d a a l C-d'

Manuaalkoppel bas/dic

Windlozing

Afsluiter Bovenwerk 1982

Tremblant 1982, inliggend in kanaal bovenwerk

Samenstelling Vulstemmen.

Mixtuur

Cornet

C 2 1 1/3 1

c' 4 2 2/3 2 1 1/3 c' 4 2 2/3 1 3/5

c" 4 2 2/3 2 1 1/3 1 1/3

Kas. 1834 Vuren. thans in twee soorten bruin geschilderd en wit. De bekroning, op een oude foto nog te zien, is in 1955 verwijderd wegens ernstige aantasting door worm, thans is weer een nieuwe aangebracht, geen copie van de oude die van een ansichtkaart bekend is.

Windvoorziening.

3 spaanbalgen. Zie verder de inleiding.

Laden 1834. De opstelling van het pijpwerk op de laden staat in geen enkele relatie tot het front.

HW lade: tweedelig, beide delen in chromatisch, de een met grotere, de andere met kleinere pijpen, beide met de kleinste pijpen in het midden.

BW lade: Gr. octaaf in hele tonen (tertsopstelling) aan de ene zijde, klein octaaf aan de andere (klavier)zijde, de discant daartussen chromatisch.

Mechaniek. Hier is in de loop der tijd veel aan veranderd, vooral de registermechaniek.

Pijpwerk. Het meeste is hierover gezegd in de inleiding. Interessant zijn de verschillende mensuren der labia bij de conische fluiten. De Gemshoorn 4 vt is breder gelabiëerd dan de 2 vt, de Openfluit en Woudfluit zijn vrij smal gelabiëerd. De Flageolet uit 1955 heeft een veel grotere labiumbreedte en veel lagere opsnede.

Literatuur. J.F.van Os, Het orgel in de Ned.Herv.Kerk te Vorden. Aalten juni 1971. Niet uitgegeven getypt stuk, doorslagen in KV-archief, Vorden en in Instituut voor Muziekwetenschap, Utrecht. De gegevens hierin zijn ontleend aan het KV archief en eigen onderzoek van het orgel rond 1967.

Over de laatste restauratie: Bolt-archief.

De ingebruikneming staat beschreven in De Boekzaal 1834 I, p 644/47. Hierin ook de dispositie, compleet met de toen nog ontbrekende stemmen.

Rudi van Straten. Het gerestaureerde Lohman-orgel in de Dorpskerk te Vorden Stichting tot Behoud van het Nederlandse Orgel, publicatie 24, onder dezelfde titel ook in 1982 los verschenen.

Orgelarchief van Lambert Erné, map Vorden

Orgelarchief van Klaas Bolt, map Vorden

J.F. van Os, Oude Orgels in Oost-Gelderland, uitgave van de Stichting tot Behoud van het Nederlandse Orgel

Frans Talstra., De orgelmakersfirma N.A. Lohman en Zonen, De Mixtuur 13 (1974), 248-249, 252-253.

vO 25/5'99

Vorden, Gereformeerde Kerk

voormalige orgel.

Het volgende is momenteel bekend²³⁶

1875 Knipscheer levert een orgel aan de Hervormde Kerk te Nieuwkoop²³⁷.

1907 M. Vermeulen, Woerden ruilt dit instrument in voor een gebruikt instrument²³⁸.

1908 Vermeulen plaatst een gebruikt orgel in de Gereformeerde Kerk te Vorden, vermoedelijk het instrument uit Nieuwkoop.

- Toen later een nieuwe kerk in Vorden werd gebouwd heeft het daar kennelijk nog een tijdje dienst gedaan.

1962 Instrument door Reil vervangen door een nieuw orgel

Het orgel had alle eigenschappen van een Knipscheer-orgel uit ca 1870: Gelijkenis met het orgel in Wichmond, de aanwezigheid van het register "Viool". Het was wel wat te klein voor de kerk, maar in mijn herinnering had het een sympathieke klank. Ik noteerde aug. '59 de volgende **dispositie**:

²³⁶ Jaap Brouwer te Winsum. Enige gegevens heeft hij ontleend aan het archief van M. Vermeulen, waarvan iemand ooit een nog bestaand uittreksel heeft gemaakt en het kerkelijk archief van Nieuwkoop (thans in het Rijksarchief Zuid-Holland). Er is ok nog een GOV-adies geweest.. Zie verder achterzijde foto nr 2534.

²³⁷ StWV 1875, p 97, zonder vermelding van de naam der maker. De naam Knipscheer lezen we in dit verband in Mxt nr 15, p 291.

²³⁸ Dit instrument bestaat nog en blijkt een assemblageorgel te zijn in een Weidman-kas. Zie Encyclopedie II p 189-191, HO '87 p 235 en het Bolt-archief.

Vorden, Gereformeerde Kerk

voormalige orgel.

Het volgende is momenteel bekend²³⁹

1875 Knipscheer levert een orgel aan de Hervormde Kerk te Nieuwkoop²⁴⁰.

1907 M. Vermeulen, Woerden ruilt dit instrument in voor een gebruikt instrument²⁴¹.

1908 Vermeulen plaatst een gebruikt orgel in de Gereformeerde Kerk te Vorden, vermoedelijk het instrument uit Nieuwkoop.

- Toen later een nieuwe kerk in Vorden werd gebouwd heeft het daar kennelijk nog een tijdje dienst gedaan.

1962 Instrument door Reil vervangen door een nieuw orgel

Het orgel had alle eigenschappen van een Knipscheer-orgel uit ca 1870: Gelijkenis met het orgel in Wichmond, de aanwezigheid van het register "Viool". Het was wel wat te klein voor de kerk, maar in mijn herinnering had het een sympathieke klank. Ik noteerde aug. '59 het volgende:

Dispositie M a n u a a l C - f" P e d a a l C-d'

Prestant 8 vt Viool (8 vt) Octaaf 2 vt aangehangen

Holpijp 8 vt Cornet 4 st Mixtuur

Octaaf 4 vt Fluit dolce 4 vt Trompet 8 vt

De samenstelling van de Mixtuur leek (op het gehoor bepaald) a.v.:

C $1\frac{1}{3}$ 1

c 2 $1\frac{1}{3}$ 1

c' 4 $2\frac{2}{3}$ 2

c" $5\frac{1}{3}$ 4 $2\frac{2}{3}$ 2

Klaviatuur aan zijkant rechts, reg.knoppen boven de lessenaar.

Pijpwerk Relatief veel lood

Het is mij niet bekend wat hiervan (pijperk, lade, etc) origineel was.

Huidige orgel

1962 (dec) Gebr. Reil, Heerde

Tongwerk van Duits fabrikaat (Giesecke), geheel uit de toon vallend.

Dispositie

H o o f d w e r k (II) R u g w e r k (I) P e d a a l

Prestant 8' Prestant 4' Subbas 16'

Holpijp 8' Roerfluit 8' Octaafbas 8' (zelfstandig)

Octaaf 4'Octaaf 2'

Roerfluit 4' Sesquialtera 2 st (C: $2\frac{2}{3}$ $1\frac{3}{5}$)

Mixtuur 3-4 st (C $1\frac{1}{3}$, c 2, c' $2\frac{2}{3}$, c" 4, c''' $5\frac{1}{3}$?),

Schalmey 8

Laden Pedaal en Hoofdwerk op één lade.

Kassen vrij diep, pijpwerk ruim opgesteld, geen tertsofstelling, hoewel het front dat suggereert.

Pijpwerk. kort na de bouw waren de scheefstaande frontpijpen al door verzakking beschadigd..De labiaalpijpen zagen er redelijk uit, de gedekten hebben enge kernspleten en klinken slecht. De grotere gedekten zijn van hout. Tongwerk van Duits fabrikaat (Giesecke), geheel uit de toon vallend.

²³⁹ Jaap Brouwer te Winsum. Enige gegevens heeft hij ontleend aan het nog bestaande archief van M. Vermeulen en het kerkelijk archief van Nieuwkoop (thans in het Rijksarchief Zuid-Holland). Er is ok nog een GOV-adies gweest. ie verder achtrzijde foto nr 2534.

²⁴⁰ StWV 1875, p 97, zonder vermelding van de naam der maker. De naam Knipscheer lezen we in dit verband in Mxt nr 15, p 291.

²⁴¹ Dit instrument bestaat nog en blijkt een assemblageorgel te zijn in een Weidman-kas. Zie Encyclopedie II p 189-191, HO '87 p 235 en het Bolt-archief.

Vorden R.K.Kerk.

Geen orgel in deze nieuwe Kerk. Het kerkelijk bureau bevat nu ook de stukken van Kranenburg, ongeordend. Mevr. Overmars zal het uitzoeken, bureau open Di- en Do-morgen 0575-551735.

bez. 8/6'00

Fotocopie inmiddels gekregen.

Warnsveld, Martinuskerk, Samen op weg

(Voormalige Hervormde Kerk).

Kerk. Oudste vermelding Kerk 1121 (buiten aangegeven)

Voormalige orgels.

1774 Hess vertelt, dat Warnsveld bij Arnhem ligt (in plaats van bij Zutphen) en dat het orgel aldaar één klavier heeft met o.m. Prestant 8' en Vox humana 8'.

1798 Orgelreparatie, orgelmaker niet genoemd. Over de betaling was onenigheid.

1826 N.A. Lohman & Zonen, reparatie²⁴². Broekhuysen (W30) beweert, dat L. alleen de oude kas handhaafde (hetgeen waarschijnlijk niet juist is) en geeft de dispositie:

Prestant 8 vt	Fluit 4 vt	Sexquialter 3 st	Afsluiting
Bourdon 16 vt	Octaaf 2 vt	Cornet dc 3 st	Tremulant
Holpijp 8 vt	Quint 3 vt	Trompet 8 vt b/d	Ventil.
Octaaf 4 vt	Mixtuur 4-5 st	Vox humana 8 vt	

1914 Orgel vervangen door een fabrieksinstrument.

Huidige grote orgel

1836 6 nov. Ingebr.neming orgel in Raalte, C.F.A. Naber²⁴³

Dispositie bij Broekhuysen (R26), wat de stemmen betreft, gelijk aan de huidige. De Tremulant (die er overigens nu wel is) berust op fantasie van de auteur. Betr. Ventil en Calcantenschel geen zekerheid.

1942 Bouman en Vente roemen de kwaliteit van het orgel maar doen wel een voorstel tot drastische modernisering²⁴⁴.

1953 Restauratie door Van Vulpen, wijziging voetopeningen. Vergroting pedaalklavier tot d' of vervanging ervan, nieuwe pedaalmechaniek²⁴⁵.

1970 De Koff, demontage van get orgel, dat was verkocht aan de kerk te Warnsveld.

1972 Reil plaatst het orgel over naar Warnsveld, waar het in de plaats kwam van het fabrieksorgel dat "op" was. Adviseur was Klaas Bolt. Slechts 50 Mixtuurpijpen, 14 Trompetbekers en 12 koppen en kelen waren verdwenen en frontstijlen waren doorgezaagd., gevolg van vandalisme na de afbraak in Raalte. Verder was het orgel praktisch geheel origineel. Correctie van de intonatie vond plaats, hechthouten platen aan onder- en bovenzijde lade aangebracht, beschadigde frontdelen vervangen, snijwerk aangevuld, kas opnieuw geschilderd in crème-keur.

Uit het eindrapport van Bolt 25/5'72: "Voor het eerst zijn in Nederland op foutieve principes berustende intonatiewijzigingen weer ongedaan gemaakt.", doelend op de ingrepen uit 1953.

Dispositie:

M a n u a l C-f''

Prestant 8, voet gr.d in front, bovenvelden front stom, veel overlengte in zijtorens

Bourdon 16, voet C-h eiken, schutting achter front. Bij half opentrekken spreekt alleen C-d

Fluittraver Disc: 8, voet C-h combinatie met Holpijp, open, metaal, gr.p. met dekseltje

Holpijp 8, voet C-H eiken

Octaaf 4, voet

Quint 3, voet

Woudfluit 2, voet vanaf C wijd cilindrisch open

Fluit 4, voet gedekt, fs"-f'' conisch open

Octaaf 2, voet

Cornet Disc: 3 sterk

Mixtuur 3,4,5&6 sterk ca. 50 kleine pijpjes nieuw

Trompet Bas / Disc: 8, voet eiken stevels en koppen, enkele onderdelen nieuw

"Windlozing" Op de registerknop met dit opschrift is sinds kort een nieuw gemaakte tremulant aangesloten

P e d a l Aangehangen pedaal C-d' (oorspronkelijk kleiner)

²⁴² . Boekzaal 1827 I p 345. Kerk onder arch. Lijzen gerestaureerd, orgel door Lohman "op de uitnemenste wijze hersteld en verbeterd".

De Graaf: aanneemsom f 130.-, dat moest later wegens meerwerk met f 59.- worden verhoogd, vervolgens wegens overschrijding van de oplevertermijn verlaagd met f 50.-; tenslotte kreeg Lohman een gratificatie na goedkeuring door Prins, Zutphen.

De veronderstelling, geuit in Mixtuur nr. 13 p 252, dat het oude orgel naar Loo ging, moet onjuist zijn. Voor een nieuw orgel zou Lohman een groter bedrag hebben gevraagd. In datzelfde licht moet de bewering van Broekhuysen over totale vernieuwing gezien worden. Timmer sluit zich hierbij aan: Mixtuur nr. 36/37 p 263. In HO 12, p18 (febr. 1915) heeft de auteur het over het nieuwe orgel in Warnsveld ter vervanging van een orgel, "dat tot 1828 in de Broederenkerk te Zutphen had gestaan". Dit is onjuist: dit was het orgel dat naar Loo ging.

²⁴³ . Boekz.bericht 1836 II, p 826/27.

²⁴⁴ . Schrijven 27/10'42. Aanwezig in Erné-archief onder Raalte.

²⁴⁵ . Bolt schreef in zijn rapport in 1970, dat het pedaalwelbord in 1953 kennelijk was vernieuwd. Hij twijfelde eraan of het pedaalklavier was vergroot. Hij wist wel, dat Naber bij dit soort orgels altijd een ped.klavier tot f maakte. Uit stukken in het Erné-archief (o.a. de brief van Bouman en Vente) blijkt dat dit inderdaad het geval was.

Samenstelling vulstemmen.

Mixtuur						Cornet			
C	2	$1\frac{1}{3}$	1						
c	$2\frac{2}{3}$	2	$1\frac{1}{3}$	1					
c'	4	$2\frac{2}{3}$	2	2	$1\frac{1}{3}$	c'	4	$2\frac{2}{3}$	$1\frac{3}{5}$
c''	$5\frac{1}{3}$	4	4	$2\frac{2}{3}$	$2\frac{2}{3}$				

Kas Aantal delen vernieuwd, gevolg van slordige afbraak in Raalte door een andere orgelmaker. Snijwerk gedeeltelijk vernieuwd en verguld in 1972. Thans kas crème geschilderd.

Windvoorziening

Drie originele spaanbalgen in de toren.

Lade Klassieke indeling volgens het front. Hechthoutplaten en sleepringen 1972, nodig door de zeer ongunstige heteluchtverwarming.

Pijpwerk. Overal kernsteken weggewreven. Grote pijpen hebben stemkrullen. Enkele versuikerde pijpvoeten vernieuwd.

Klaviatuur 246 origineel aan linkerzijde, pedaalklavier 1953. De orgelbank is nog van het voormalige orgel (Standaard 1914)

Literatuur. Orgelarchief van Klaas Bolt, mappen Raalte en Warnsveld

Koororgel

ca 1980 Blank voor een particulier in Antwerpen.

ca 1998 door v.Rossum (die er destijds aan had meegewerkt) in Warnsveld geplaatst.

I. II.

Prestant 4 vt	Regaal 8 vt	vlgs W. copie oudst bekende kab.o. in N.land ²⁴⁷
Holpijp 8 vt	Woudfluit 2 vt	
Fluit 4 vt	Holpijp 4 vt	
(Octaaf 2 vt)	niet aanw.	
(Dulciaan 8 vt)	niet aanw.	C-f'', C-f

Alles op één lade.

vO beide o's 9/3'01

org. Wim Riefel Bonendaal, Warnsveld 0575-529360

Orgelarchief van Klaas Bolt, mappen Raalte en Warnsveld

Warnsveld, huisorgel van Wim Riefel

1775 Strümphler. Komt bij Flentrop vandaan.

Wehl, Hervormde Kerk.

1874 2/2 aanbesteding bouw orgel door H.Haffmans, volgens bestek:

Prestant 8 vt (gr. oct. vuren) Octaaf 4 vt Octaaf 2 vt
Viola di Gamba 8 vt (gr. oct. gec met P8) Quint 3 vt Mixtuur 3 sterk
Bourdon 8 vt Fluit 4 vt Trompet 8 vt (vacant)
aangehangen pedaal

Uit onderzoek (zie verderop) blijkt, dat i.p.v. Octaaf 2' een Gemshoorn 2' is geplaatst

1876 2/3 ingebruikneming. Het orgel als een geschenk van gravin von der Goltz (K). Naam bouwer (die een half jaar later overleed) bij klaviatuur.

1878 Plaatsing vazen op het orgel. Op de middelste staat: "GvDC 12 oct 1878", de initialen van de geefster (K).

1954 19/3. Verslag onderzoek OC. Orgel in slechte staat van onderhoud, pijpen staan niet op hun plaats en zijn mishandeld. Advies: aan dit orgel geen kosten meer te besteden. In datzelfde jaar besluit de KV zonder de OC verder te gaan.

1954 7/9. M.A. Vente, advies restauratie, verwormde onderdelen als pijprousters en pijpen vervangen door mahonie, herstel pijpwerk vervanging van te zeer gekepte kernen. Gebruikelijke herstellingen aan mechaniek. Nieuwe windmachine. Oct 4 komt op plaats Prestant 8' P8 omwerken tot Qd 8 n gr., oct. gec. met Hp, Q3 inkorten of opschuiven tot 1 1/3. Mxt wordt pas 4' op c". Orgelmaker moet aparte prijsopgave doen voor Dlc 8' op lege sleep en ook voor 20 cm verplaatsing van het binnenwerk.

Volgens dit plan zouden veel frontpijpen door binnenpijpen vervangen moeten worden, hetgeen onlogisch is. Ook wat V. schrijft over de omwerking tot Quintadeen is onzin

1955 21/9. Offerte E. Leeftang. betr. restauratie en wijziging: vernieuwing pijprousters, hangers en houten p. plaatsing elektr. windmachine²⁴⁸, front polijsten, disp. wijz. "volgens opgave Vente" (P8 opschuiven tot 4' en kl. octaaf bijplaatsen (bedoeld kleinste octaaf?), Oct 4 ombouw tot Q.deen 8' door aanbrengen hoeden, "zodat deze ook in het gr. octaaf zelfstandig is"²⁴⁹. Quint 3 vt veranderen in 1 1/3 vt. Wijziging samenstelling Mixtuur

Extra prijsopgave voor plaatsing Dulciaan 8' op lege tongw.sleep. Verschuiven van het orgel, zoals voorgesteld is niet mogelijk. Wel kan de balustrade worden uitgebreid.

sept. Overeenkomst ondertekend. Inhoud als vorige, inclusief Dulciaan

Zelfde jaar. Restauratie en wijziging uitgevoerd door Leeftang.

dec. Vente, keuringsrapport. Verrichte werkzaamheden: Klavier met nieuw ivoor belegd, P4' 4 pijpen vernieuwd

"omdat ze in het geheel niet past", drukstiften onder klavier vernieuwd, kleine schokbreker aangebracht²⁵⁰. Nieuw ivoor en nieuwe stiften aangebracht op / onder het klavier

Registerknoppen vernieuwd

Pompinstallatie vervangen door windmachine

1959 Aanbrengen van nog bestaande witte kleur.(K)

1975 Opknapbeurt door Reil, herintonatie, Werckmeister-stemming. Geen disp.wijziging. Voor 1975 liep het pedaal tot g. Reil moet het dus hebben uitgebreid. noteerde ik

Onbekend Huidige kleur (geelachtig en lichtbruin) aangebracht.

M a n u a l C-f", registers, tenzij anders vermeld, origineel

Praestant 4 vt opgeschoven Prestant 8 vt waarsch af c, hoogste octaaf nieuw volgens brief Leeftang

Bourdon 8 vt Gr.oct hout, mahonie, 1955, rest metaal, orig.

Gamba 8 vt C-H van Bourdon 8)

Quintadena 8 vt geheel zelfstandig, omgebouwde Octaaf 4 vt, gr. oct. nieuw van metaal

Quint 1 1/2 vt Quintfluit: cilindrisch, bijna prestantmensuur, was 2 2/3 vt, opgeschoven, hoogste octaaf dus nieuw,

Fluit 4 vt gedekt, fs"-f" open conisch

Gemshoorn 2 vt volgens contract 1874 Octaaf 2' Pijpwerk uit de bouwtijd met opzetstukken. Op C inscr. met Oostindische inkt "Gemshoorn C". Er staat niets over verandering van dit register in de stukken uit 1955. Het zal dus niet zijn vervangen door ander oud pijpwerk.

Mixtuur 3 st C 1 2/3 1/2 hoogste koor stom gemaakt

c 2 1 1/3 1 idem

c' 2 1 1/3 1 alle drie in tact

c" 4 2 2/3 2 idem

Dulciaan 8 vt Disc/Bas (disc begint bij c') 1954 nieuw met slagletters op corpora, mahonie koppen en stevels.

Dulciaan 8 vt Disc/Bas 1954 op voor tongwerk bestemde gereserveerde plaats, mahonie koppen en stevels

P e d a l C-d' (vroeger schreef ik C-g. Heeft Reil dat veranderd?), aangehangen

Kas naaldhout, compleet met achterwand en dak. Kas.vóór 1875 wit, thans geelachtig en lichtbruin. Orgel boven de oude kansel. De kerk is gemoderniseerd, de oude kansel is niet meer in gebruik.

Windvoorziening

magazijnbalg, windkanaal veranderd, schokbreker, winddruk 65 mm

Lade Uit één stuk. Indeling. cancellen voor de grootste pijpen in het midden. De rest aan weerskanten in hele tonen van buiten naar binnen aflopend

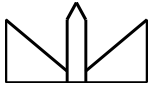
Klaviatuur aan zijkant, links. Registerknoppen boven lessenaar. Hierop naamplaatjes van Leeftang. De stangen zijn

²⁴⁸ ter vervanging (volgens K) van voetbediening

²⁴⁹ Bedoeld: in het Gr. oct. nieuwe pijpen, zoals ook is gebeurd.

²⁵⁰ Hij vermeldt niet de windmachine die er wel degelijk kwam ter vervanging van de oude voetbediening (K)

rond, als in 's-Heerenberg. In 1961 constateerde ik veel te geringe diepgang van de toetsen. Dat is nu niet meer het geval. Boven klavier:

Toonhoogte
Temperatuur
Pijpwerk.

435 Hz bij 15°

Een Weckmeister-versie (*de gebruikelijke: er bestaan verschillende nummeringen in de literatuur*)

Alles lijkt van dezelfde makelij op de Dulciaan na. Aangesoldeerde stukken van enkele grote pijpen lijken ouder.

In '61 noteerde ik: "veel kernsteken" en "veel baarden weggehaald 1954" en "ronde opsmeden verlaagd tot rechte door aansolderen en "zeer matig van geluid" en "Zeer lelijke Dulciaan" en "aangesoldeerde stukken van enkele grote pijpen lijken ouder". Die kernsteken zijn er nog steeds. Hier en daar ronde opsmeden. Destijds wel expressions gezien.

Nu geen expr., ook geen stemkrullen.. Werk van Reil? Het geluid is nu wel beter, maar het is natuurlijk geen Haffmans-orgel meer en ook geen goed modern orgel. Die Dulciaan valt wel mee. Toonhoogte gemeten: 434,5 Hz bij 15°.

Literatuur: J.F. van Os, *Oude orgels in Oost-Gelderland*, Elburg 2003, 160 en 161.

Ben Mensing, 'Nogmaals de orgelmaker Hendrik Haffmans'. *Het Orgel* 88/5 (1992), 169-171. **Hierin ook onjuistheden.**

Gegevens van de Heer H. Berendsen te Zelhem uit het kerkvoogdijarchief en plaatselijkkerkblad ca 1975.

B. H. Berensen Uit het verleden in twee nummers plaatselijk kerkblad ca 1975.

K Geg. ontleend aan krantenartikel en mededelingen ter plaatse in 1961, welke goed met elkaar overeenstemden.

(I) Informatiegids Hervormde Gemeente Wehl, 3de uitg. Welk gegeven ik daar uit heb gehaald, weet ik niet meer.
vO juli '61, 1/10'98, 21 en 23 /10'98, 5/1'05 (voor Encycl.

Koster en organist in 1998: 100 à 200 m in de straat (Groote Straat) richting uit het centrum: Huis met gele kozijnen, rechterkant van de straat.

1996. Pres. KV hr Ras 0314-3635416.

Wehl RK St.Martinus

Knipsel Verschueren

1941 kennelijk Versch

P Sb16 Ob8 Gedb8

I P8 Kwd8 B8 P4 Gh4 O2 Mxt3-4st II Spgmb8 Hp8 Blf4 Zwitersepijp2 Sq2st Hb8

P+I P+II Man I+II id 16' id 4', autP 5 vaste C vC Tw.af Voltm Wind en stroom indic. Tremolo II el.pn. tandenbfr
geïntervariseerd exemplaar in archief Utrecht op 3/6'99

Westervoort, Hervormde Kerk.

Voormalig orgel.

1873 24/8. Van Oeckelen, nieuw orgel ²⁵¹, Een foto uit ca 1930 in MT (die beweren, dat er geen bewijs is, dat vO het orgel maakte)

1932 N.A. van Dam, Utrecht, opknapbeurt

1944 17/9. Oorlogsschade

1948 Herstel door Elbertse, onder advies van J.A.Scheffer, Arnhem. Front vervangen, zoals uit een foto van na dit jaar blijkt ²⁵².

1957 Contact met orgelmaker De Graaf, die in een brief de dispositie geeft:

I. P 8, B 16, Hp 8, O 4, O 2, Q 3, Mxt 3 st

II. VdG 8, Sal 8, Holf 8, F 4, Vln dc 16

Hier ontbreekt de Trompet, waarvan in correspondentie uit '45 sprake was (beschadigd)

1708 Orgel verkocht aan de Hervormde Kruiskerk te Arnhem. *Jaar moet fout zijn*

Huidige orgel.

1708 Bouw orgel Eibergen door Joost Derk Jalinck Coesfeld. Disp. vlgs contract (25/2 1708): P8 B8 O4 Q3 SupO2 Sq3stdc Wf4 Mxt3st T8 Spaanse Cornet 3stdc Tn1 1/2 bas(?) Ped Bz16. Er moet volgens MT ook nog een Gh2 geweest zijn.

1720 In GA Lochem (inv.nr 720) is een stuk, waarin het Eibergense orgel als voorbeeld wordt gesteld. Hierin de dispositie: Naast Bz16 ook een Co 4' en Fluit (zonder voetmaat). De Wf 4 heet nu Blockfleut. Ook hier geen Gh 2.

1803 Reparatie J.Armbröst. Foelie op frontpijpen, nieuwe windkanalen, schoonmaak en reparaties.

1832 Ombouw Jacobus Armbröst. Alleen bekend uit etiket in een ventielkast ("grote pijpen Gebragt om het geluid Wat Doeser te krijgen") en Broekhuysen. Uit onderzoek lade:

laden gr.d vernieuwd, Wf4 ->F4 (verv. deel bestaat uit Trtn-pijpen) Trtn bas -> ged q bas, SpCo -> B16 dc, Gh2 ->Echo Holpijp 8 dc Mxt in bas 2 st gemaakt. Wat uitwisseling van pijpen. Co2 en F2 in ped erbij (of de stemmen uit 1720 vervangen), nieuwe mechaniek en klaviatuur.

1930 Uitbreiding met pneumatisch 2de klavier en B16 doorlopend gemaakt met ped.transmissie. Pijpen verlengd tot normaaltoonhoogte.

1957 Orgel afgedankt. Opgeslagen bij vL.

1966 W. v. Leeuwen (Erné). Overplaatsing en restauratie naar Eibergen. (keuringsrapport Erné 5/5'65). Op wens van de architect is zonder protest de klaviatuur naar de andere zijde verplaatst, hetgeen ernstige gevolgen heeft gehad.

1993 S.F.Blank (Tuinstra). Restauratie. Terug naar Armbröst met uitzondering van Echo-Holpijp 8 v dc. Hier bleef de Fluit 2 v die door van Leeuwen uit oud materiaal was samengesteld

Genoteerd 30/6'68 en 24/5'69:

B a s (CD-h, bovenlade) D i s c a n t (c'-c"', onderlade) P e d a a l (C-f, zijkant links klavier en koppel tot d')

Prestant 8 voet Prestant 8 voet Fluit 2 voet

Gedakte 8 voet Cornet uit 3 voet 3 sterk Bazuin 16 voet (alleen bekers origineel)

Octaaf 4 voet Gedakte 8 voet Cornet 2 voet

Quint 3 voet (open) Octaaf 4 voet

Fl.does 4 voet Fluit does 4 voet

Spitsfluit 2 voet Qunt 3 voet (open)

Octaaf 2 voet Spitsluit 2 voet

Gedakt Quint 3 voet Octaaf 2 voet

Mixtuur 3 sterk uit de 2 voet Sesquialter uit 3 en 1 3/5 voet 2 sterk

Trompet 8 voet(1965) Mixtuur 4 voet 3 sterk

Trompet 8 voet (1965)

Tremulant

Pedaalkoppel (trede)

Zie tekening lab.vormen

Laden omgebouwd voorz VEKA-systeem.

Pedaalklavier afkomstig uit Haren (Hinsz)

Alle pijpen van nieuwe bovenstukken voorzien van foute samenstelling.

Tongwerk-onderdelen gr.deels vanieud, de Trompet geheel.

Thans (geen vermelding betekent: 1707)

B a s C D - h D i s c a n t c' - c"' P e d a a l C D - f

Prestant 8 voet Prestant 8 voet Fluit 2 voet (1832)

Gedakt 8 voet Bourdon 16 voet (1993) Bazuin 16 voet (1708/1832/1964)

Octaaf 4 voet Gedakt 8 voet Cornet 2 voet (1832)

Quint 3 voet (deel 1832) Octaaf 4 voet

Fl.does 4 voet Fluit does 4 voet

Fluit 2 voet (Gemshoorn) Qunt 3 voet

²⁵¹ . StWV 1873, p 1151.

²⁵² . Afbeelding in M.A. Vrijlandt. De Hervormde Werenfried-kerk te Westervoort, Zutphen 1979, p 12

Octaaf 2 voet Fluit 2 voet (Gemshoorn, deel 1993)
Gedakt Quint 3 voet (1832) Octaaf 2 voet
Mixtuur 3 sterk (2, $1\frac{1}{3}$, 1) Sesquialter 2 sterk (deel 1993, 2 $\frac{2}{3}$ 1 $\frac{3}{5}$)
Trompet 8 voet (1993) Mixtuur 3 sterk (4, $2\frac{2}{3}$, 2, deel 1993)
Trompet 8 voet (1993)

Tremulant, Ped.koppel (naar ik meen nog steeds als trede).

Stemming Kimberger III.

Klaviatuur aan rechter zijkant, nieuw pedaalklavier (naar Uitwijk). Het voormalige Hinsz-pedaalklavier wordt bewaard voor restauratie Haren. Om dit te kunnen plaatsen had men in 1965 een lijst afgezaagd.

Literatuur

MT. Peter Molenaar en Stef Tuinstra. Het Jalinck-orgel in de Hervormde Kerk van Westervoort., Westervoort 1994
vO bez. 30/6'68, 24/5'69 (vL situatie en 29/10'98. Als proef was toen Co 2 vt met deel Trompet omgewisseld.
tel. Peter Molenaar in Huissen 026-3251356.

Westervoort, Rooms Katholieke St.Werenfriduskerk

In 1928 kwam hier een orgel van Joseph Adema:

I. B 16, P 8, B 8, O 4, Mxt 2-3-4 st, Trh 8

II. Vpr8, VdG 8, Vxc 8, Hp 8, Dolce 8, Rf 4, BassH 8

P Sb 16, Gedb 8.

Of het **huidige orgel** (waarsch. in een nieuwere kerk) hieruit is ontstaan, is vooralsnog niet bekend:

"Fa Joseph Adema / Hubert Schreurs Amsterdam" (naamplaatje, geen jaar genoemd)

Vermoedelijk elektrische tractuur, maar met harmonium-achtige registerknoppen.

Open front. Geen oud pijpwerk gezien.

Het volgende genoteerd (Niet bespeeld.):

Subbas 16' C-g'''

Wijdgedekt 8' C-f' straalpedaal

P + II

Subbas 16' Wonderlijke knopjes met:

Wijdgedekt 8' Tirasse P-I

Openfluit 4' Tirasse P-II

Praestant 8' Unison I-II

Dwarsfluit 8' Octaaf grave I-II

Octaaf 4'2 witte, 1 rode en 1 zwarte knop

Mixtuur 3 st

Gamba 8' Pistons: zelfde als hierboven genoemd, bovendien nog:

Vox Coelestis 8' aut. ped.

Holpijp 8'

Roerfluit 4' zweltrede

Gemshoorn 2'

Sexquialter 2 st

Trompet 8'

vO begin'93

Wichmond, Hervormde Kerk.

1867 13 okt. Knipscheer biedt in een schrijven 13 okt 1867 een orgel aan, en zegt daarbij, dat het veel meer geschikt is voor gebruik in de kerk dan het door hem kort daarvoor geplaatste (kabinet)orgel in Haarlo. Hij geeft de dispositie:

M a n u a a l	p e d a a l	a a n g e h a n g e n
Bourdon 8 vt	Quintfluit 3 vt	
Prestant D 8 vt	Octaaf 2 vt	
Prestant 4 vt	Sesquialtera 2 st, drie repetities	bij alle stemmen behalve Prestant 8 vt
Fluit 4 vt	vermeld: doorlopend	

Men besluit 17/2 1868, na bezoek aan o.m. Haarlo, tot de koop²⁵³.

Kast, lade, klavier, "voetpedaal", frontpijpen van gepolijst tin en mechaniek nieuw, overige pijpwerk gebruikt, "maar uiterst solide".

1867 (*kan niet*) 22 dec. Ingebruikneming, orgel bespeeld door Wensink, Vorden²⁵⁴

1921 N.A. van den Berg, knecht van Spiering²⁵⁵, vervangt Quint en Sesquialter door 2 strijkers (Aeoline 8' en Vox Celeste 8') en voegt het bas-deel van de Prestant 8 vt toe, dit alles grotendeels in een lelijk uitbouwsel achter de kas, pneumatisch aangesloten. De expressions zullen toen ook zijn aangebracht.

1985 S.F. Blank, restauratie onder advies van A. van . Beek. Kas in oorspronkelijke toestand teruggebracht, balgen die voorheen zich op zolder bevonden achter het orgel geplaatst. dispositie 1867 hersteld. Pijpwerk uit 1921 verwijderd

Thans Onderhoud bij Reil

Kunsthistorische aspecten

Een vier voets versie van het standaardtype van Knipscheer. Een ronde middentoren met vijf pijpen, gedeelde tussenvelden met zes pijpen en ronde zijtoren met vijf pijpen. Opvallend zijn de naar verhouding hoge torenkappen.

De decoratie is zeer terughoudend: eenvoudig rankwerk met voluutvormen aan pijpvoeten en -uiteinden. Ook hier weer tussen de etages van de velden smalle schuine lijsten met aan beide zijden gekoppelde langgerekte S-ranken. Aardig is de decoratie van de consoles onder de torens: bladwerk dat in de verte associaties wekt met gotische vormen. De bekende Knipscheer-vleugelstukken met hun forse S-krullen en brede bovenlijsten met rankwerk erboven zijn ook hier aan te treffen evenals de gebruikelijke beeldjes van David en twee bazuin blazende engelen.

Dispositie	pijpwerk tenzij anders aangegeven XVII:			
M a n u a a l	C-f''	P e d a a l	C-c,	a a n g e h a n g e n
Prestant 8 vt dis	vanaf c', vanaf gs' in front 1868, rest oud			
Prestant 4 vt	deel in front 1868, rest oud			
Bourdon 8 vt	C-H hout 1868, rest metaal oud			
Fluit 4 vt	C-E hout 1868, rest metaal oud, c'''-f''' open cilindrisch			
Quintfluit 3 vt	1985, C-h' gedekt, rest open cilindrisch			
Octaaf 2 vt	oud			
Sesquialter	1985	C	1 1/3	4/5
	c'	2 2/3	1 3/5	
	c''	5 1/3	3 1/5	

Ventiel

Kas van naaldhout, wit geschilderd. Delen van het dak ter hoogte van de tussenvelden ontbreken.

Lade uit één stuk gemaakt, diatonisch naar buiten aflopend.

Windvoorziening.

twee spaanbalgen. Die zouden ook oudere zijn, door Knipscheer geplaatst.

Winddruk gemeten 66 mm.

Klaviatuur aan zijkant rechts. toetsen origineel behalve toetsbeleg. registerknoppen origineel, plaat met zeer klungelig aangebrachte registernamen nieuw. Ped.klavier oud, boventoetsen verhoogd.

Pijpwerk Toonhoogte 439.5 mm (gemeten 438.7 bij 14°). De temperatuur is onduidelijk, zou enigszins ongelijkzwevend kunnen zijn. *aan Aart van Beek of Van Eeken vragen*. Het oude pijpwerk schrijft Van Biezen met zekerheid toe aan Apollonius Bosch²⁵⁶. Het is, zoals Knipscheer schreef "uiterst solide". De verschillende registers zijn uit meerdere oude reeksen samengesteld aangezien alle pijpwerk van C-f'' oud is.

Het is helaas niet bekend, welk orgel met pijpwerk van Bosch Knipscheer heeft afgebroken. Het zou zeer belangwekkend zijn, als dit aan het licht zou komen.

Temperatuur lijkt een beetje ongelijkzwevend. Misschien heeft Van Eeken nog de gegevens van Blank, anders aan Aart van Beek vragen, die het project begeleidde

²⁵³ . Ontleend aan afschriften, door de Heer Groot-Obbink te Vierakker gemaakt van stukken uit het kerkelijk archief van Wichmond, genummerd 401 en 402. De ingebruikneming ook in StWV 1868, p 81. Deze bronnen zijn ook gebruikt in het artikel in HO 1973, p 2 t/m 4. Zie in dat nummer ook foto's van het Knipscheer-front en van de oude pijpen (waarvan toen nog niet bekend was, dat ze van Apollonius Bosch waren) op p 19 en 20. Dit is opgenomen in HO 69 (1973) (p 2-4)

²⁵⁴ St WV 1866, p 81

²⁵⁵ . Destijds aantekening in kas.

²⁵⁶ . Biezen, Jan van, *Het Nederlandse Orgel in de Renaissance en de Barok, in het bijzonder de school van Jan van Covelens* (Zaltbommel 1992), p 358.

Literatuur Jan van Biezen, *Het Nederlandse Orgel in de Renaissance en de Barok in het bijzonder de School van Jan van Covelens*. Koninklijke Vereniging voor Nederlandse Muziekgeschiedenis, Utrecht 1995, 358
J.F. van Os, 'De orgels te Haarlo en Wichomond'. *Het Orgel*, 69, 2-4.
Stemmen voor Waarheid en Vrede, 1866, 632.
Gerard Leegwater, *De Orgelmakers Knipscheer*. Utrecht, 1993, 151-152.
Programma ingebruikneming 18 mei 1985.

De samenstelling van de Sesquialter wekt bevreemding op voor een orgel van deze grootte en uit deze tijd. Het register staat genoemd in de brief uit 1867 met toevoeging "3 repetities". Knipscheer zou het register in deze vorm uit een groot oud orgel hebben kunnen overnemen of ... misschien toch bij nader inzicht veranderd, b.v. in een kleine Mixtuur?

vO 22/10'98, vO dL 6/2'04

koster Schepers, Dorpsstraat 14, 0575-441420

Verder is mij ooit verteld: nadere informatie: Mevr. J.Brouwer, Van Essenstraat 105, Zutphen, 0575-516372

Wijnbergen, R.K. St.Martinuskerk.

1872 Orgel volgens etiquet in ventielkast geleverd door J.H. Derdack, Zutphen, de knecht van N.A.G.Lohman, die zich in 1870 in Zutphen had gevestigd, maar reeds in 1871 overleed. Derdack trachtte het bedrijf met de weduwe Lohman voort te zetten²⁵⁷. Van Eck oppert de mogelijkheid, dat Lohman het instrument nog gr.deels heeft gemaakt.²⁵⁸
19.. (oude aantekening:) "gerepareerd door Koch, Doetinchem (neef van Koch, Apeldoorn)"
1922 Orgelreparatie (notulen kerkbestuur)
2000 Restauratie klaargekomen door gebr. Reil onder advies van Ton van Eck. Gebruikelijk herstel, registernamen veranderd, o.m. naar inscripties op pijpen. Dulciaan geplaatst op onbezette plaats, niet origineel register vervangen. Deel klaviatuur en houtwerk rond klaviatuur vernieuwd, orgelbank van het hier aanwezige elektronische muziekkapparaat "geleend".

Door mij genoteerd 1998 (orgel was toen geheel onbespeelbaar):

M a n u a l C-f"
Prinzipsal 8'
Bourdon 16'
Salicional 8'
Hohlflöte 8'
Principal 4'
(Fluit 4') Naamplaatje ontbreekt
Celeste 8' Afwijkend naamplaatje, fabr. pijpwerk XXA, freinsbaarden
Piccolo 2'
Dulciana 8' lege plaats, zou nooit bezet zijn geweest
Ventiel afwijkend naamplaatje
Afsluiting idem
Pedaal Koppel

P d a l C-? (ped.kl. weggenomen)

Niet origineel balansklavier. Windmachine niet aan de gang te krijgen. Naamplaatjes (op latere na) met goth. letters (naar ik mij meen te herinneren) op reg.knoppen.

Na restauratie 2000:

Prestant 8 alle frontpijpen in torens en onderste tussenvelden sprekend: C-gs'
Bourdon 16 C-h naalddhout hout, schutting achter het front
Gamba 8 C-H gec. met Hohlflöte
Hohlflöte 8 C-H naalddhout
Salicional 4
Flöte 4 gedekt, fs"-f" open conisch
Quinte 3 2000, zeer eng
Waldflöte 2 af C open cilindrisch
Dulciana 8 2000, metalen stevels, eiken koppen.
Afsluiting
Tremulant
Ventiel

Man C-f", Ped C-d'
Aangehangen pedaal

Kas vuren, imitatie-eiken geschilderd

Windvoorziening

Mag.balg met schepbalg en windmachine. Winddruk gemeten 68 mm

Lade Indeling volgens front:

Klaviatuur in zijkant links, niet origineel balansklavier. Toetsbeleg: nieuw, Amerikaans been, klavieromlijsting nieuw (rood rozenhout), reg.knoppen (waarop registerinscripties) nieuw. Moderne lessenaar niet in lessenaarbak maar voor nieuw eiken paneel. Ordinaire orgelbank met spaanderplaat, afkomstig van het ter plaatse aanwezige elektronische muziekkapparaat vO 22/10'98, 28/6'00 (na restauratie, met Kriek)
Kerkbestuur Hr Hebing, Wijnbergseweg 90, Doetinchem (vlak bij de grens van Wijnbergen)
Ook sleutel in huis tegenover kerk: Nellie Schoenmaker.
A.K.Kisman, St.Martinuskerk Wijnbergen, Lichtenvoorde 1994 (heb ik zelf)

²⁵⁷ . W. de Ruiter, Het einde van de Orgelmakers Lohman, Mxt 38, p 313/14.

²⁵⁸ . Enige gegevens over dit orgel zijn ontleend aan het rapport Ton van Eck uit 1986 over dit orgel.

Winterswijk /1834-1972, Hervormde Grote of Jacobskerk

Oorspr. orgel C.F.A.Naber, Deventer 1834 (jaartal door vtK genoemd is onjuist)

Zie Boekz. 1834 I 382/84

en J.J. schrijft in HO dec'72

Geschiedens tot 191 zie *Oude Orgels in Oost-Gelderland*

1911 Grote verbouwing (pneumatisch) door Steenkuyt en Recourt (Amsterdam). De dispositie werd

I. H o o f d w e r k

Bourdon 16' 1834, C t/m h hout

Prestant 8' grotendeels front 1834 ? deel. op lade deels 1911

Gemshoorn 8' 1834

Holpijp 8' 1834 geheel metaal

Violon 8' 1911

Octaaf 4' 1834

Fluit 4' 1834 gedekt, hoogste octaaf open cohisch

Quint 3 1834

Octaaf 2' 1834

Mixtuur C	2	1 1/3	1		
Fs	2 2/3	2	1 1/3	(2 2/3'	Fs-H 1911)
fs	4	2 2/3	2	(4'	fs-h 1911)
fs'	5 1/3	4	2 2/3	2	(5 1/3' fs'-h' 1911)
rest geheel of gr.deels 1834					

Cornet 1834 c' 4 2 2/3 2 1 3/5

Trompet 8' 1911 rest geheel of grotendeels 1834

II. Z w e l w e r k b o v e n i n o r g e l

Prestant 8' geheel doorl. zeer enge vioolprestant ontstaan door verlenging (ongeveer 2 maal) van de Prestant 4 vt uit 1834

Holpijp 8' 1834 C-H hout

Viola di Gamba 8' 1911

Voix Céleste 8' 1911

Fl. travers 8' dc 1834 bas vóór 1970 niet of niet meer aanwezig (of later, zie boven)

Roerfluit 4' 1834

Gemshoorn 4' 1834

Gemshoorn 2' 1834

Clarinet 8' 1911

P e d a a l

Subbas 16' 1834, geheel hout, de kleinste stonden boven.

Prestant 8' grotendeels front 1834? enkele 1911?

Octaaf 4'deel 1834, plm kleinste 1911

Bazuin 16' 1834. grootste bekers met zinken stukken versterkt

Trombone 8' 1911

speelhulpen 3 koppels, Tremulant II.

Kas Abnormaal grote kas. Prachtige spaanbalgen nog aanwezig. Pneum. speelt. zijkant links. Oude pijpen in zeer slechte staat: versuikerde voeten door niet ingebrande gaten in lade van Steenkuyt.

Pijpwerk De meeste oude pijpen van de prestantregisters waren verschoven en van expressions voorzien. Ouder pijpwerk dan 1834 niet waargenomen, hoewel er voordien ook een orgel aanwezig was. O.m. Oct 4' was een chaos geworden door verschuivingen. Op de C's van de volgende registers inscripties in de hand van Naber aangetroffen met de namen van die registers, overeenstemmende met die op de speeltafel:

Gemshoorn 8', Octaaf 4', Fluit 4', Quint 3', Octaaf 2', Roerfluit 4', Gemshoorn 4', Gemshoorn 2', Pedaal Octaaf 4' (De Holpijp 8' van I was onbereikbaar). Voorts op c' van Bourdon 16' en Fl.trav 8, Cornet (zie onder) en op c van Holpijp 8' (II) en de (viool) Prestant

Op c' van Cornet:

4 vt koor Cornet Prestant

3 vt koor Cornet Nasard

2 vt koor Cornet Quint (!!)

1³/₅ vt koor Cornet Tertz

Op de Mixtuurpijpen stonden alleen maar de notenwaarden van de corresponderende (oorspr.) cancel. Op een binnenpijp Ped.prest 8'. Prest. 8 Ped. c (in later handschrift)

Krantenknipsel (in archief Kerkvoogdij 1875-1926) (Kort weergegeven:) 15 oct. 1911 ingebruikname vernieuwde orgel, stampvolle kerk. Uiterlijk orgel niet veel veranderd. In korte tijd f 5000,- opgehaald. Maanden lang een hulporgel in de kerk geweest. Organist J.Cöllén. Daarna 's avonds orgelconcert. Werken van Bach, Mailly, de Lange, C.Krebs, F.Hildach, Boëllmann, Mendelsohn, "Lefebvre Wely" (enkele met zang)

1960 en iets later kleine veranderingen Flentrop

Violon 8' (I) als Nasard $2\frac{2}{3}$ ' op II geplaatst op plaats der Fl trav. 8', door inkorting en afsnijding baarden.

De fl. travers de 8' (II) werd als 4 vt op I geplaatst (van c-f'') op de plaats der Violon 8', groot octaaf gemeenschappelijk met Holpijp 8'.

1972 verbouwing klaargekomen door firma Metzler, Dietikon. Adv. Kl. Bolt. Het Onderpositief werd nu rugpositief. Nieuw orgel met deels oud pijpwerk en verbouwde en verkleinde kas

Dispositie (volgorde slepen):

M a n u a l C- f'''

Prestant 8 voet 40 binnenpijpen nieuw, rest in front. Stemkrullen dichtgesoldeerd. De overige frontpijpen stom gemaakt.

Men vond ze te slecht om weer te gebruiken

Bourdon 16 voet C-h eiken 1831, rest metaal 1972

Holpijp 8 voet 1831, plm 10 kleine pijpen 1972

Spitsfluit 4 voet 1972, conisch

Octaaf 4 voet 1831, nieuw opzetstukken, plm 10 kleine pijpen 1972

Quint 3 voet 1831, nieuwe opzetstukken

Octaaf 2 voet 1831, nieuwe opzetstukken, plm 4 kleine pijpen 1972

Terts 1³/₅ voet 1972, prestantmensuur

Mixtuur 4 en 5 st C	1 1/3	1	2/3	1/2
c	2 2/3	2	1 1/3	1
c'	4	2 2/3	2	1 1/3
c''	4	2 2/3	2	2
c'''	4	2 2/3	2 2/3	2

1831, kleinste koor en hier en daar nog wat 1972. In HO dec'72 staat: 3 koren 1831)

(Nu nog aan inscr. te zien: grootste koor in gr.oct. weggenomen)

Trompet 8 voet 1972, losse stevels van hout, grote pijpen bekens met koperen onderstukken

R u g p o s i t i e fC-f'''

Prestant 4 voet 1972 en 6 van de 7 oude frontpijpen in de middentoren, overige frontpijpen stom gemaakt

Gedeckt 8 voet C-H eiken 1831, c-h metaal 1831, rest metaal 1972

Roerfluit 4 voet 1972, vanaf c''' conisch open

Octaaf 2 voet 1831, 10 kleinste pijpen 1972

Gemshoorn 2 voet 1972, conisch

Cornet 4 1972

c'	4	2 2/3	2	1 3/5
----	---	-------	---	-------

Scherp 3 1972

C	1	2/3	1/2
c	1 1/3	1	2/3
c'	2	1 1/3	1
f'	2 2/3	2	1 1/3
f''	4	2 2/3	2

Dulciaan 8 voet losse houten stevels, 1972

P e d a l C-d' (C- en Cs-laden dwars op front, volgorde slepen van binnen uit)

Octaaf 4 voet 1972

Roerquint 5¹/₃ voet 1972

Prestant 8 voet 1972 op frontpijpen na

Subbas 16 voet 1831, eiken, 1 of 2 pijpen nieuw, waarsch. oorspr. ontbr. cs' en d'

Bazuin 16 voet stevels oud, rest 1972 enkele bekens 1831, bekens met koperen onderstukken

Trompet 8 voet 1972, ook bekens met koperen onderstukken

Man.koppel bas, Man. koppel disc" Ped.koppel h.w., Ped.koppel r.p., Tremulant

Kas vuren, thans rood geschilderd. Vazen op orgel verdwenen. Deze waren volgens zeggen in te slechte toestand.

Windvoorziening Oude spaanbalgen (drie, één op ventilator aangesloten).

Klaviatuur Nieuw. Inscripties op reg.plaatjes naar Naber-voorbeeld. Indeling:

Oct 4	Prest 8	Bourd 16	Holp 8
Oct 2	Quint 3	Spf 4	T 1 3 15
Mixt	Mank bas	Mank dc	Tromp 8
Ged 8	Prest 4	Roerf 4	Gh 2
Scherp	Oct 2	Corn	Dulc 8
Subb 16	Prest 8	Baz 16	Tromp 8
Rq 5 1/3	Oct 4	Pedk hw	Pedk rw
Trem.			

Pijpwerk Nieuw pijpwerk bewust niet aan Naber-pijpwerk aangepast, gehamerd, dichtgesoldeerde gedekten, etc.). Naber-pijpwerk (dat voorheen in deplorabele toestand verkeerde) qua intonatie afwijkend van Naber-orgels,

Stemming Niet evenredig zwevend, ongeveer het midden houdend tussen Werckmeisterstemming en Van Biezenstemming. B. Edskes noemde het een zachte Werckmeistervariant.
dec'72, aug'73, HO dec'72, Stegeman

Winterswijk ca 1955, Voormalige Hervormde Kapel

"A. Standaart, Rotterdam" pneumatisch

ca 1955 wijziging D.A.Flentrop

M a n u a l C-f''' P e d a a l C-d'

Bourdon 16' Subbas 16' (C-h)

Prestant 8'

Roerfluit 8' koppel Ped-Man

Octaaf 4'Octaafkoppel

Fl. dolce 4' Ventiel

Quint 2 2/3' dc 1) Tremulant

Woudfluit 2'

Terts 1 3/5' dc 1)

Mixtuur 4 st (C 2, c 2 2/3, c' 4, c" 5 1/3, c''' 8)

Trompet harm 8' b/dc

1) oorspr. Viola di Gamba 8' en Voix Céleste 8'

vO bez. zomer '64

Winterswijk 1898 en ca 1985, Hervormd Kerkelijk Centrum, "De Balinkes" (voormalige Jeugdkerk)

Het buiten gebruik gestelde orgel (nog geheel aanwezig).

- 1889 P. van Oeckelen & Zn te Haren levert een orgel met een "sierlijk front" aan de Lutherse Kerk te Breda.
Dispositie B 16b/d P 8 Hp 8 VdG 8 Qdn 8 T8 O 4 F4 Wf2 "Het groot octaaf van de Bourdon spreekt vrij op pedaal"²⁵⁹. Hiermee moet zijn bedoeld, dat de bas der Bourdon vrij registreerbaar is. In zijn afschrift hiervan schrijft Bolt bij Qdn: Salicionaal.
Potloodinscriptie op zijwand bij klaviatuur "van Oeckelen en Zoon, Haren, 1889 - 1931 - 1956".
- 1931 Overplaatsing naar Winterswijk door A. Standaard, voorzijde kas weggenomen, frontpijpen door nieuwe van zink vervangen (kerkgebouw 2/3 1930).
- 1956 Flentrop vervangt de Quintadeen en Wf 2 door een echte Quintadeen en Sesquialter, wel met oud materiaal.
- ca 1979 Bolt wordt hier adviseur. Vóór zijn komst had men echter al een nieuw klein orgel besteld, dat beneden in de kerkruimte staat. Toen heeft Bolt nog pogingen gedaan het orgel op zijn basis (Breda) te doen terugkeren.

Dispositie M a n u a l C-f"

Prestant 8 vt frontp. zink, Zes grootste zink binnen orgelkas, overige binnenpijpen op lade origineel, expressions
Bourdon 16 vt bas/dc De discant begint bij cs. ca 22 p van hout, ca 32 van metaal
Holpijp 8 vt gr.p hout
Viola di Gamba 8 vt C-E gec. met Holpijp, expressions
Sesquialter 2 st dc 1956, af c', ouder materiaal
Octaaf 4 vt
Quintadeen 8 vt 1956 af C, uit ouder materiaal, ook hoeden, grote van zink
Roerfluit 4 vt af c' open conisch
Trompet 8 vt koperen banden om de metalen stevels
Tremblant

P e d a l C-a (aangeh.)

Pijpwerk. v.Oeckelen-pijpen hebben gestempelde inscripties. De vijf grootste frontpijpen spreken naar achteren, omdat er destijds een Christusbeeld voor heeft gestaan, labia aan de voorzijde erop geschilderd.

Opstelling allerongelukkigst in een nis boven de kansel. Van de kas zijn alleen maar enige fragmenten overgebleven.

Lade uit één stuk. Indeling diatonisch met grootste pijpen in het midden.

Kas. vuren op voorzijde en aantal panelen na verdwenen. Die panelen zijn nu door board en spaanderplaat vervangen.

Klaviatuur rechts

Kas, front en enkele stemmen bevinden zich nog in Breda, Lutherse Kerk. (Is dat zo ??)

Het Blank positief.

ca 1985, S.F.Blank, Herwijnen, adv. Klaas Bolt.

Dispositie (in volgorde slepen):

M a n u a l C-f"

Prestant 4 vt

Holpijp 8 vt gr. oct. eiken

Fluit 4 vt roerfluit

Octaaf 2 vt

Quintfluit 3 vt bas, gedekt

Sesquialtera 2 st dc c' 2 2/3 1 3/5

Mixtuur 2:4 sterk C 1 1/3 1

c 2 1 1/3 1

c' 2 2/3 2 1 1/3

c" 4 2 2/3 2 1 1/3

c''' 4 2 2/3 2 2

P e d a l C-d', aangehangen

Tremulant

Windvoorziening

Spaanbalg onderin orgel.

Lade Mechanische sleeplade

Pijpwerk gehamerd, dichtgesoldeerd.

²⁵⁹ . HO juni 1889. In Bolt-archief: Dat dit het betreffende orgel is, blijkt uit een opgave van Peter van Dijk. Het oorspronkelijke front bevindt zich volgens die opgave (uit 1972) nog in Breda.

Winterswijk Gebouw Fides et Concordia, voormalig orgel

Pels-positief.

Het heeft daarna een tijd in de Muziekschool gestaan, daarna korte tijd in de Balinkes, daarna ging het naar de Nederlands-Geref. Kerk te Hattem.

vO 10/2'86, 17/6'99

Pres. KV Heezen, 517952

Winterswijk / 1981, Gereformeerde Zonnebrinkkerk.

Voormalig orgel

1915 21/1 Koch und Hölemann te Rönsdorff (Rheinl), pneum 2 kl, 13 reg, vrij ped.²⁶⁰

? "gerestaureerd" door de Wit (Badhoevedorp)

1959 nieuw orgel Koch met behoud van het oorspronkelijke front en met overname van 5 stemmen uit het oude orgel (o). Elektropneumatische tractuur met speeltafel op zijgalerij.

Dispositie

I. C-g''' II. in Zwellk. Ped. C-d'

Quintadeen 16 Vioolprost. 8' (o) Subbas 16' (o)

Prestant 8' (o) Roerfluit 8' Octaaf 8' (tr)

Gemshoorn 8 Gamba 8' Trompet 4' (o, de voorm. Tr. 8' Man)

Octaaf 4' (o) Celeste 8' Dulciaan 16'

Ged. fluit 4' Blokfluit 4'

Flageolet 2' Nachthoorn 2'

Mixtuur 3-4 st Quint 1 1/3'

Trompet 8' Zimbel 3 st 1/4'

P + I Vrije c.

P + II 4 vaste c

I + II Aut. P.

Super I + I

Sub I + II

Tremulant II

bez. vóór 1981

Foto voorm. orgel

Huidige orgel

1981 (27 nov) Pels / Van Leeuwen. (Van Rumpt). Ingebruikneming herbouwde kerk en nieuw orgel, ingespeeld door Piet Cnossen. Gebouwd onder advies van de plaatselijke orgelcommissie

Dispositie (in volgorde slepen):

Manuaal (I) C-g''' Rugwerk (III) C-g''' Pedaal C-f'

Praestant 8' Praestant 8' (vanaf a) Bourdon 16' (c-f' comb met Rf 8')

Roerfluit 8' (gr.oct.eiken) Holpijp 8' (gr.oct.eiken) Gedekt 8' (c-f' comb met Gedf 4')

Octaaf 4' Roerfluit 4' (gr.oct.inw.r.) Octaaf 4'

Gedekte Fluit 4' (12 p con.open) Fluit 2' (open cilindr.) Fagot 16' houten st., metalen k

Octaaf 2' Sesquialter (2 2/3, 1 3/5 (c-f' comb met Tr 8')

Mixtuur (2' 4 st) half opengetrokken alleen 2 2/3', beide vanaf a)

Trompet 8' (metalen st.) Dulciaan 8' (metalen st. beweegb.hoeden met klapd.)

Man II is Koppelklavier.

Tremulant

2 pedaal koppels (zowel treden als reg.trekkers)

De pedaaltransmissies zijn gerealiseerd met dubbele ventielen in de hoofdwerkklade

Combinaties van stemmen door middel van dubbele ventielen in de HW-lade:

Samenstelling Mixtuur'

C 2 1 1/3 1 2/3

d 2 2/3 2 1 1/3 1

e' 4 2 2/3 2 1 1/3

fs'' 5 1/3 4 2 2/3 2

Pijpwerk herkomst labialen onbekend (niet eigen werk). Veel stemkrullen, beweegbare hoeden. Tongwerken Giesecke.

Windvoorziening kleine mag.balg achter orgel

Tractuur ingevoerd met kunststof, normale abstracten, kunststofmoeren, metalen wellen.

Bijzonderheden Een Prestant 4 vt in het rugwerk kon niet geplaatst worden, hoewel de orgelmaker had aangeboden deze voor de halve prijs te leveren. Reden: Dan zou het rugwerk zo zwaar worden, dat een kolom ter ondersteuning in de kerk moest komen, hetgeen men niet wilde. Overigens bouwde P/vL een orgel met gelijke dispositie in Eindhoven.

Bronvermelding Mededelingen H.Veenemans en HO 79 195. Zie verder Classicaal Kerknieuws, Gereformeerde Kerk, Classis Zutphen, 2d jg nr 33 (4 dec'81):

vO 10/2'86

Zeddam, parochiekerk van de H. Oswaldus

1845 Joh. Dan. Nolting en Sohn, Orgelbauer in Emmerich (plaatje op het orgel). Gegevens Broekhuysen (Z30):

M a n u a a l	P o s i t i e f
Prestant 16 vt in front, bas hout	Fluit travers 8 vt
Bourdon 8 vt	Prestant Eng.tin in front 8 vt
Viola di Gamba 8 vt	Prestant front 4 vt
Quintadeen 8 vt	Bourdon 8 vt
Octaaf 4 vt	Flute douce 4 vt
Fluit 4 vt Octaaf 2 vt	
Quint 3 vt	Quintfluit 1½ vt
Octaaf 2 vt	Kromhoorn B/D 8 vt
Mixtuur 4st	Voxhumana 8 vt
Trompet B/D 8 vt	

tremulant, ventil, aangehangen pedaal,twee blaasbalgen.

B. roemt de Voxhumana, "komt de mensenstem nabij".

Heeft Broekhuysen Quintadeen en Prestant 8 vt verwisseld?

ca 1890 N.S. Leyser, Zutphen overplaatsing naar nieuwe kerk, wijziging oderkas Waarschijnlijk Trompet vervangen.

192. Valckx en v Kouteren. Kromhoorn en Voxhumana vervangen door Saicionaal en Voix Céleste.

1950 Restauratie door firma Vermeulen, Alkmaar. Strijkers van V&vK vervangen door Scherp en `Kromhoorn en aanbrengen unit-pedaal met Subbas 16 vt, Gedekt 8 vt en Fluit 4 vt. Regulateurs aangebracht voor de windvoorziening.

Bij bezoek in 1960 troffen wij dezelfde dispositie in wezen aan als het orgel nu heeft, doch met afwijkende registernamen. De oorspronkelijke registers hadden nog de namen volgens de spelling van Nolting, de nieuwe nederlandse.

1969 Vermeulen, Alkmaar.Overplaatsing van gaanderij naar het koor op orgel aangegeven, (ook in publicaties in HO etc).

De oude orgelgaanderij is geheel uit de kerk verwijderd. Adviseurs dr P.J. de Bruijn en J.J. van der Harst. "Samenstelling Mixtuur en Scherp naar Nolting aangepast" (*hetgeen ik wat de Mixtuur betreft meen te moeten bestrijden*)

Dispositie

M a n u a a l (II) C-g" (volgorde lade:) O n d e r p o s i t i e f (I) idem

Prestant 16 Fuss	vanaf c open	Flöth 8 Fuss
Viola di Gamba 8 Fuss		Quintadena 8 Fuss de hout, fl. travers, stemdeksels
Prestant 4 Fuss		Prestant 4 Fuss
Bourdon 8 Fuss		Gedackt 8 Fuss
Prestant 8 Fuss		Flöthe dous 4 Fuss
Flöth 4 Fuss		Octaaf 2 Fuss
Quint 3 Fuss		Flagheolet 1 Fuss
Octav 2 Fuss		Cimbal 3 fach 1/2 vt
Mixtuur 4 Fach	deel hoogste koor 1969	Krummhorn 8 Fuss
Trompet Bass / Discant	metalen stevels	
		waarsch. 1968 weer vernieuwd
		waarsch. 1968 weer vernieuwd

P e d a a l	C-f, niet-originele toevoeging	Ventiel
Bourdon 16 vt	C-H transm. van P16	Tremulant (onderwerk)
.	laadje voor c-f	twee knopjes zonder naam,
		drukkoppel (II-I)

Pijpwerk alle pijpwerk van metaal (vrij zacht, als in Gendringen, Herv.k.)

Ondanks het feit dat vrijwel al het oude pijpwerk nog aanwezig is, leert vergelijkig met Gendringen ons, dat van het originele klankbeeld niet veel meer over is.

Samenstelling vulstemmen:

Mixtuur	Cimbal
C 1 1/3 1	2/3 1/2
g (f?) 2 2/3 2	1 1/3 1
g' (f?) 4 2 2/3 2	1 1/3
h' 5 1/3 4 2 2/3 2	(1 1/3 ipv 2)

Gegevens tussen haakjes naar "Informatie Nederlandse Orgels"

Literatuur Programma ingebruikneming 1969
HO 65 45 (geheel aan vorige ontleend) en 170 (foto 167)
Informatie Nederlandse Orgels

Naar NIVO schreef ik: Hier is de technische beschrijving nog zeer onvolledig. Destijds kon ik hier niet terecht. Zal ik het nog eens proberen? Aanvullingen zullen hier zeker nog invloed hebben op de lay-out: De vulstemmen en nadere bijzonderheden moeten alle nog worden ingevuld. Bel mij spoedig hierover. Het orgel ligt in "mijn regio". Ik merk, dat ik nog vulstem-samenstellingen heb. Ze stammen uit verschillende bronnen en zijn niet geheel gelijkkluidend. Daarom laat ik dat voorlopig maar weg.

Dat de scheiding bas/dc bij f/ fs ligt komt mij vreemd voor. Ook dat zal ik moeten nagaan.

Zelhem, Hervormde Kerk.

Voormalige orgel. Zie H.Berensen, Orgels - Orgelmakers, Orgelisten - Windmakers, Zelhem 1996.

1729 Het orgel was uit dat jaar.

1829 opdracht Nolting tot het maken van een galerij. Hij meldt deze dispositie:

Manuaal C-c^{'''} (met Cs)

Prestant 8 vt Sesquialter 2 st

Bourdon 16 vt Woudfluit 2 vt

Holpijp 8 vt Cornet de (verm. 3 st)

Quintadeen 8 vt Mixtuur 2'3-4 st

Octaaf 4 vt Cymbal

Quint 3 vt Trompet 8 vt b/d

Aangehangen pedaal (omvang onbekend). Klaviatuur voor in de kas.

Er zijn veel berichten over reparaties aan de balgen door een dorpstimmerman.

1736 betaald aan Jilep Pluemer f 12.- voor 2 dagen werk.

1755 Eerste maal dat de naam van de organist Jan Gruyterink wordt genoemd. Hij heeft vermoedelijk zelf het orgel gestemd.

1774 volgt zijn zoon Wessel Grutterink hem op. Er zijn nog steeds geen betalingen voor stembeurten.

1807 Joh.D.Nolting, Emmerich, reparatie voor f 300.-, vooral de balgen. Hij moet toen ook in Lochem hebben gewerkt: hij moest daar spullen ophalen.

1811 Gart Grutterink rekening

1829 de organist van Doetinchem repareert wat.

1834 H.B.Lohman, Zutphen, voorstel stappenplan: o.a. klaviatuur verplaatsen naar zijkant, het blijkt, dat de ventielen zich aan de voorzijde bevonden. Er wordt niet op ingegaan.

1846 orgel onbruikbaar geworden. Het is 2 jaar niet gebruikt. Er is geen geld. Het college van toezicht komt er aan te pas. Men verkoopt verhuurde zitplaatsen. Men laat nu offertes maken door Nolting, Honhof namens Armbrust, er zijn ook nog anonieme incomplete bestekjes. Schwarze was met f 500.- de laagste inschrijver. O.a. stelt hij voor nieuwe tinfolie op de frontpijpen aan te brengen, zonder vergulding.

1849 is dit uitgevoerd, ook verplaatsing van de klaviatuur naar de zijkant en verandering van tractuur. De ventielkast bleef vermoedelijk aan de voorzijde. Deze reparatie is ook genoemd door Broekhuizen, die erbij vermeldt, dat het werk is gekeurd door G.J. van Reuven, organist tot Ruurlo. In B's dispositie ontbreekt de Quintadeen en is de Woudfluit een Octaaf 2' 1)

1854 Schwarze verricht gering werk

Daarna onderhoud Schwarze, vader en zoon (Lorenz en Ludwig), maar ook wel Haffmans (1857 en later) en de plaatselijke timmerman. Later weer Schwarze.

1893 Heinrich uit Arnhem of Franz Leichel uit Lochem. (Is met Heinrich bedoeld: Ehrenfrest?)

1906 Laatste keer Schwarze

1909/10 Bik (firma Schaapveld en Lohman)

Na 1910 J.v.Wageningen en Rozenburg

1912 Spaanbalgen vervangen door magazijnbalg met 2 schepbalgen.

1923/28 N.A. v.d. Berg, Dordrecht

1931/41 N.A. van Dam, Utrecht

19.. In deze tijd is A.S.J.Dekker een keer ter plaatse geweest met het voorstel tot levering van een nieuw orgel.

1933 er komt electriciteit in de kerk. Het orgel heeft nooit een elektrische windvoorziening gekregen.

1945 24/3 Ondergang van het orgel als gevolg van een engels bombardement.

De foto is uit het begin van de jaren 30, naar een ansichtkaart (detail) van A.M. ter Wal, Boekhandel te Zelhem.

Op het orgel staat het wapen van de familie Baehr (?)

1) Z49

Alle overige gegevens kreeg ik op 19/4'95 van de Heer Berendsen te Zelhem, tel 08342-3828. (Zie ook Steenderen en Berendsen's mededelingen over Haffmans)

Zevenaar Hervormde kerk.

Samenvatting twee artikelen, A. Brom Jr schrijft in 1910²⁶¹ *Een oud orgel en nog wat* over het orgel in Zevenaar:

Commentaar en aanvulling hierop door E. Sparenburg in een artikel met dezelfde naam²⁶² en enig eigen commentaar.

Op het orgel staat "Conradus .Ruprecht me fecit, A.H. 1697". Volgens Brom is dit opschrift, onlangs toen de kerk werd "geschilderd" voor de dag gekomen. Waarschijnlijk mogen we hieruit de conclusie trekken, dat de orgelkas toen is afgeloofd en dat daarbij de oorspronkelijke kleuren van de orgelkas verloren zijn gegaan.

Volgens Ernest H. Sparenburg te Zaandam (OB dec 1960) is de eerste kerkeraadsvergadering, waarvan notulen bewaard zijn gebleven die van 8 dec 1695. Over de opdracht tot bouw van het orgel is niets gevonden, wel, dat Ruprecht 30 juni 1697 zover is gevorderd, dat het instrument de eerste maal in de dienst kan worden bespeeld

Laatst bekende onderhoud door Ruprecht 1702. Tot 1836 geen verdere gegevens in het kerkelijk archief. Toen door tenofen (rest onleesbaar) blaasbalgen vernieuwd en een register Viola di G geplaatst, waarvan de organist Stevens een deel der kosten voor zijn rekening nam.

Brom schrijft, dat in 1837 de winddruk werd verhoogd., toen de organist J.Stevens zijn orgel van een nieuwe blaasbalg en windtoevoer voorzag. In 1910 moet deze geschiedenis nog boven de klaviatuur hebben gehangen,

1838 Er moeten pijpen bij de Roerfluit gemaakt worden, hetgeen wamarschijnlijk niet is doorgegaan (Sparenburg)

Mededeling Broekhuysen. (Z26) "Het Orgel in de Kerk der Hervormde Gemeente aldaar is de maker en datum der stichting onbekend. Is gerepareerd in 18.. door D.H.Lohman, N.Az, orgelmaker, toen te Amsterdam woonachtig. Heeft 9 stemmen , een handklavier, aangehangen pedaal en twee blaasbalgen":

Prestant 4 vt Octaaf 2 vt Trompet 8 vt

Holpijp 8 vt Cornet 3 st

Quintadena 8 vt Quint 1 1/2 vt

Fluit 4 vt Mixtuur 3 st tremulant, ventil

Sparenburg beweert, dat de Cornet een Sesquialter geweest moet zijn.

De opgave van Broekhuysen moet wel (gezien het ontbreken der Viola di Gamba) aan gegevens van oudere datum zijn ontleend, tenzij het contract van 1836 niet zo is uitgevoerd.

Volgens Brom heeft in 1889 Ludwig Schwarze uit Anholt de enig aanwezige 2 vt weggenomen en een nieuwe Octaaf 4 v naast de reeds bestaande Octaaf 4 v toevoegd

Van een 8 vt Holpijp zijn een zestal pijpen in de bas (B.schrijft "baskant") overgebleven. Schwarze verving ook het originele klavier en de registerknoppen. De dispositie werd daardoor (nog steeds volgens Brom):

Principal 8, Hohlflöte 8, Flöte 4 , Gamba 8, Octav 4, Quinte 2 2/3 (volgens opschrift, in werkelijkheid ook Octaaf 4 ²⁶³

Pedaal dichtgespijkerd en buiten gebruik.

Evenals destijds J.W.Enschedé hekelde Brom dit soort werkzaamheden sterk, niet alleen in zijn artikel, wat dit orgel betreft, doch ook in het algemeen.

Hij vraagt:

1. Waarom geen Nederlandse orgelmaker?

2. Algemeen: te veel herstellingen zonder leiding. De gemiddelde organist contrôleert het werk niet serieus.

Brom noemt ook nog een door hem aangetroffen kabinetorgel "H.H.Hess me fecit Goudae 1747", waarvan het metaal 30 à 40 jaar geleden (vóór 1910 dus) allertreurigst was geopereerd en gekerfd. " Zoo'n orgel is toch eigenlijk onherstelbaar verloren".

Raadgeving: Bij goede oude instrumenten goed overleg. Indien mogelijk reparatie i.p.v. modernisering.

Sparenburg schrijft, det Schwarze 1889 een plan indiende van f 800,- (20 juni) en dat hij juli 1889 opdracht kreeg volgens contract (onvindbaar) voor f 840,-. Orgel weer in gebruik genomen 26/1'90

1925 nieuw pneumatisch orgel grotendeels achter de oude kas (Firma Maarschalkerweerd, opdr. 15 mei'24

Oude kas leeg gehaald, achterwand weggenomen. De frontpijpon, die van Schwarze bleken te zijn, buiten gebruik gesteld.

1954 reparatie Sanders

1959 wijziging G. A.C. de Graaf.

Dispositie na deze wijziging:

M a n u a l

Bourdon 16 Quint 11/3 (1959 ipv Celeste 8

Prestant 8 Octaaf 4

Holpijp 8 Fluit 4

Octaaf 2 (1959 ipv Gamba 8) Doulette 2 vt (1-2 st: 2', verder 2 2/3, 2))

(In deze toestand bezocht 1960)

Sparenburg begaat nog de blunder, uit het feit, dat or 49 frontpijpen aanwezig zijn, af te leiden, dat de oorspr. man.omvang C-c" was.Hij heeft de boven-tussenvelden ook meegeteld!

Samenvatting

1697 Bouw orgel door Conrad Ruprecht. Onderhoud door R tot 1702

1836 of'37 doorofen balgen vernieuwd en VdG geplaatst, winddrukverhoging

1838 Nieuwe pijpen bij de Roerfluit?

18.. reparatie D.H. Lohman

1889 Ludwig Schwarze. Enige 2 vt weggenomen, nieuwe Octaaf 4 naast reeds bestaande met naamplaatje Quint. Nieuwe

²⁶¹ HO okt 1910, p 10 en 11. A.Brom Jr

²⁶² OB dec 1960

²⁶³ Zoals ook Sparenburg opmerkt die Brom aanhaalt) is dit ongerijmd tenzij we aannemen, dat de registerknoppen wel zijn vernieuwd, doch de reg.plaatjes orboven zijn gehandhaafd.

moderne nare registerknoppen met Duitse reg.namen en nieuw klavier:

Princ. 8 Hohlflöte 8 Flöte 4, Gamba 8, Octav 4, Quinte 2 2/3 (in werkelijkheid Oct 4), pedaal dichtgespijkerd

1925 firma Maarschalkerweerd, nieuw orgel in oude kas, pneumatisch

1959 wijziging G. A.C. de Graaf.

Dispositie na deze wijziging:

M a n u a a l

Bourdon 16 Quint 1 1/3 (1959 ipv Celeste 8

Prestant 8 Octaaf 4

Holpijp 8 Fluit 4

Octaaf 2 (1959 ipv Gamba 8) Doulette 2 vt (1-2 st)a

vO In deze toestand bezocht 1960

1968 D A. Flentrop , nieuw. binnenwerk klaargekomen. Dispositie Broekhuysen weer aangebracht. Adviseurs Sparenburg die hier toen organist werd en namens mon.zorg Cor Edskes.,

Dispositie²⁶⁴

M a n u a a l C-g'''

Prestant 4 vt

Holpijp 8 vt

Quintadeen 8 vt C-H deze twee gecombineerd

Fluit 4 vt b/d conisch

Octaaf 2 vt

Quint 1 1/3 vt b/d

Cornet 3 st disc c' 2 2/2 2 1 3/5

Mixtuur 3 st Op C: 1 2/3 1/2

Trompet 8 vt b/d 1/2 bekerlengte wegens 4 vt kas

Aangehangen pedaal C-d'

Toonhoogte De oorspronkelijke toonhoogte is (natuurlijk) niet bekend.

Sparenburg blijft maar steeds beweren (OB mei'69), dat dit de oorspronkelijke dispositie uit 1697 is.

Kas eiken. Van oorspronkelijke kleuren weinig sporen overgebleven. Diepte 90cm

Frontpijpen met tinfolie beplakt. Bij de reconstructie kwam men niet uit met de lengte der frontpijpen in de zijtoren, kennelijk omdat oorspronkelijk Cs en/of Ds niet voorkwamen. Daarom is er ook nu geen Cs en Ds in het front. Deze staan direct achter de grootste frontpijpen. Op de lade zijn er dientengevolge 9 cancellen in de midden toren, i.p.v. 7 zoals in het front.

Mensuurbeeld. In aansluiting aan de mensuren van de (nieuwe) frontpijpen ontstond een mensuurbeeld, wijder dan thans gebruikelijk is. Ook groter loodgehalte en daardoor grotere wanddikte

Windvoorziening minder strak dan gebruikelijk

Temperatuur naar Werckmeister (III)

Literatuur HO okt 1910 (Brom)

Broekhuysen (Z26)

HO sept'68

OB mei'69

art. Ruprecht in Musik in Geschichte und Gegenwart

vO 31/5'69 en 14/6'69

Zevenaar 1846/ca 1886, Rooms katholieke Sint Andreaskerk.

Kerk Middeleeuws, toren in 80-jarige oorlog verloren gegaan²⁶⁵

1870 Kerk vergroot: koor en transept, arch. H.J. Wennekers²⁶⁶

1884 Kerk van Westtoren voorzien, arch A.Tepe

1905/06, '31 verbouwing kerk

1966 geheel nieuw interieur.

Voormalige orgels

ca 1556 nieuw orgel, uitbreiding door Jasper Noster.²⁶⁷

1662 nieuw orgel Johan Morlett, Arnhem, die het oude orgel al tientallen jaren in onderhoud had.

dec 1845 Kladd voor advertentie, gedateerd dec. 1845, te koop aangeboden voormalig orgel

	(m a n u a a l)	(2 d e m a n u a a l)
Holpijp 8 vt	Quint 1 $\frac{1}{2}$ vt	Quintadeen 8 vt
Prestant 4 vt	Terts 1 $\frac{3}{5}$ vt	Fluit 4 vt
Holpijp 4 vt	Mixtuur 3 st 1 vt	Octaaf 2 vt
Octaaf 2 vt	Flagelet 1 vt	Quint fluit dc 1 $\frac{1}{2}$ vt
Fluit 2 vt Trompet 8 vt	Sexquialter dc 1 vt (!)	
	Simbal $\frac{1}{2}$ vt	

3 balgen.

vd Aa noemt het ook "Kast geheel eikenhout in kunstig snijwerk" ²⁶⁸

Huidige orgel

1844 Dispositie en prijsopgave van W.Rütter, gedateerd 3/9 1843.

1/6 1844. Overeenkomst tussen I.A.C.A.van Nispen tot Zevenaar, districts commissaris van Doesburg en Zevenaar, de weleerw. heer G.T. van Delden en de Heer D.Janssen, uitmakende het kerkbestuur met Wm Rutter (bedoeld Rütter), orgelmaker te Kevelaar²⁶⁹. Daarbij als bijlage: Dispositie en voorwaarden, in het Duits. Samenvatting waar niet anders vermeld, pijpwerk van metaal (*of is dat het stuk van 3 sept' 73?*)

M a n u a l

Principal 8 Fuss in front met tinfolie belegd

Bourdon 16 Fuss C-c" hout

Hohlpfeife 8 Fuss C-c' hout

Viola di Gamba 8 Fuss

Flauto 4 Fuss C-c hout

Octave 4 Fuss

Octave 2 Fuss

Blockflöte 2 Fuss

Cornet 4 fach op c': c" g" c"" e""

Mixtur 3 fach 2 Fuss "besteht aus c', g', c" "

Trompet Bass / Disc 8 Fuss "Mundstücke und Stimmkrücken aus Messing und die Zungen aus Neusilber"

Trompet Disc 16 Fuss "Die Zungen aus Neusilber"

P o s i t i v

Principal 4 Fuss

Bourdon 8 Fuss C-c' hout

Salicional 8 Fuss gr.oct. hout en gedekt

Schweizerflöte Discant 8 Fuss grenen en vuren (Kiefer)

Flauto traverso 4 Fuss kersenhout, overblazend

Flauto dulce 4 Fuss C-c hout

Pi(c)olo 2 Fuss

Krummhorn 8 Fuss Bass / Disc. als Trompet Man I

P e d a l

Subbass 16 Fuss dennen, wijde mensuur

Octave 8 Fuss hout, wijde mensuur

Violoncello 8 Fuss hout "mit ganz enger Mensur"

Octave 4 Fuss hout, wijd

Blockflöte 1 Fuss (metaal)

Posaune 16 Fuss Bekers dennenhout, voeten kersen hout, lepels tin, tongen en krukken messing

²⁶⁵ Mededeling archivaris Zevenaar

²⁶⁶ Rosenberg p 112. Ander werk van Wennekers in Oost-Gelderland: R.K. kerken in , Doetinchem, Joppe, Loo (?), Steenderen, Vierakker, Winterswijk
NMKG (Ter Kuile 1958), Het kwartier van Zutphen. Hierin: 1870 kerk vergroot naar Westzijde. vergroot (onjuist, lees: Oostzijde) Ook genoemd: Notulen kerkbestuur en Kalf p 100.NMKG (Ter Kuile 1958), Het kwartier van Zutphen. Hierin: 1870 kerk naar Westzijde. vergroot (onjuist, lees: Oostzijde) Ook genoemd: Notulen kerkbestuur en Kalf p 100

²⁶⁷ Alle gegevens over de kerk ook in : J.W. van Petersen, *De Sint Andreaskerk te Zevenaar* in de krant Liemers lantaern jg 33, nr 340, vrijdag 1/10 1971. Zie ook Broekhuizen-commentaar

²⁶⁸ volgens Broekhuizen-commentaar Z27

²⁶⁹ Archief R.K. Sint Andreas parochie Zevenaar in beheer bij GA Zevenaar, Inv.nr 79.

Metaal 2/3 lood, 1/3 tin

Ventil, Pedalkoppel, 2 balgen 101/2 x 51/ vr, 3 windladen, één in 2 delen gescheiden voor Pedaal en Manuaal

Manuale C-f", pedaal C-g, totaal 139 pijpen

Ondertoetsen met beenbeleg, Boventoetsen met ebbenhout, Perdal-koppeling

(Aanvulling aan het eind van het stuk van 3/9 1873: waaro het in een schrijven genoemde alliage van 3/4 lood en 1/4 tin is veranderd in 2/3 lood en 1/3 tin.)

1843 3/10. Rütter doet opgave van het gewicht van het pijpwerk van de metalen orgelregisters

1846 28/8. Lovend keuringsrapport opgesteld door (moeilijk leesbaar:) H. Hoft en I. Pergum.

Broekhuizen (Z27) noemt het een "uitmuntend werk". Zijn dispositie komt goed met die van het contract overeen (nu Nederlandse reg.namen). De Cornet is bij hem 3 st, de Schweizerflöte heet Woudfluit 8', .Octaaf 8' i.p.v. 4' (kennelijk een vergissing). Verder voegt hij nog toe: afsluitingen, tremulant, calcanteschel, een manuaalomvang die niet deugt en "parallelbalgen".

1865 Vergadering Kerkbestuur²⁷⁰ Verzoek aan de aartsbisschop om toestemming om het 20 jaar oude orgel voor f 400.- te herstellen. Een aantal pijpen is ingezakt, vernieuwing van een aantal pijpen is nodig²⁷¹

1884 Kerk van Weststoren voorzien In de vergadering van het kerkbestuur komt op 24/10 aan de orde de herplaatsing van het orgel. "De leden zijn er voor dan eerst de orgelmaker Gradussen uit Winssen te raadplegen en dan verder te zien".

1886 Vergadering kerkbestuur, 7/2. Betreffende "de plaatsing van het orgel wordt aangenomen, om de Heer Gradussen alles te laten onderzoeken en de onkosten op te maken".

1887 Idem, 4/11. Betreffende. "reparatie van het orgel: Bij de onmogelijkheid om dat van de kerkmiddelen te doen, wordt besloten geld te lenen. besloten de bisschop machtiging te vragen".

1888 Idem, 30/4 ... "de vraag, wat te doen met de restanten van het oude orgel. Aangenomen om hiermee te wachten tot afmaking van 't orgel."

1890 Gebr. Gradussen. Ontvangen f 2250.- Hiermee is duidelijk wat is gebeurd. Het Rütter-orgel kon na de aanbouw van de toren in zijn bestaande toestand (aan de Westwand ter hoogte van de latere koorgalerij in de toren) niet gehandhaafd worden. Gradussen plaatst het orgel op die koorgalerij, zodanig, dat het orgel zo weinig mogelijk in de weg stond en er plaats was voor een zo groot mogelijk aantal zangers, dus – zoals hij meestal deed – tegen de Noorderzijmuur. De opstelling zal hij geheel hebben veranderd en het pedaal geheel verwijderd. De kas is kennelijk uit 1890. Volgens Onck²⁷² zijn de laden, delen van het mechaniek, de orgelbank en een aantal stemmen door Gradussen van het Rütter-orgel overgenomen:

1927 16/9. Voorstel Maarschalkerweerd ombouw orgel tot pneumatisch systeem met disp.:

I. P8, B16, Sal8, Opf8 (dc 12 p. bij dus vanaf c), Hp8, O4, Gedf4, O2, Rf8, Mxt, T8

II VdG8, Opf8, B8, Fl.oct4, Fugara, Piccolo, VxC8, af c

nieuwe pneum. speeltafel, 3 norm.k en I-II Suboct, 4 vaste C, pneum.kegelladen. Begroot op f 5500.-

Dit is kennelijk niet doorgegaan.

1925 (jaar: vd Harst) Orgelfabriek / v/h Gebr. Franssen, Voorburg" brengt zijn naamplaatje aan en wijzigt de dispositie Van de wijzigingen is het volgende (met enige waarschijnlijkheid volgens vdH te achterhalen op grond van de aard van bewaard pijpwerk): Op I mogelijk een Cornet van Gradussen -> Open Fluit 8' en een Salicionaal geplaatst, op II een tongwerk -> Roerfluit 8', ? -> Voix Céleste en Gemshoorn 4'

Dispositie vóór de wijziging in 1967²⁷³

M a n I	C - f"	M a n II	O n d e r w e r k	C - f"
Prestant 8'	Fluit 4'	Viola di Gamba 8'		Fl. harmonique 4'
Bourdon 16'	Octaaf 2'	Voix Céleste 8'	Piccolo 2'	
Salicionaal 8'	Woudfluit 2'	Bourdon b/d 8'	Roerfluit 8'	
Open fluit 8'	Mixtuur Gemshoorn 4'			
Holpijp 8'	Open plaats?			
Octaaf 4'Trompet 8'		Koppel Bas/discant		

1967 Jos Vermeulen, Alkmaar. Restauratie²⁷⁴. Gebruikelijke herstelwerkzaamheden Disp. wijzigingen:

Openfluit -> Prestant Quint 2 2.3', Piccolo (2'?) -> Woudfluit 2', Mixtuur uitgebreid en hoger van samenstelling gemaakt. Vermoedelijk Naamplaatje Piccolo 2' verplaatst.

Onbek. moment Kas licht grijs geschilderd (oorspr was het imitatie eiken - opg. NIVO)

197. 17de eeuwse balustrade vervangen door een ijzeren hek²⁷⁵, orgelkas geschilderd (was vroeger imitatie-eiken)

Dispositie

M a n u a l (II) C-f", volgorde vanaf muurzijde

Prestant 8' 1846 ? / 1886, expressions

Bourdon 16 vt 1846, C-h' hout, c"-f" metaal (Contract C-e" hout)

Salicionaal 8' ca 1925 (Franssen), geheel vanaf C, fabriekspijpen, geperste labia, grote pijpen zink

²⁷⁰ Parochie-archief, inv.nr 318a. in gem.archief aldaa. Notulen vergaderingen kerkbestuur 1855-1917.

²⁷¹ . Notulen vergaderingen kerkbestuur, parochie-archief, inv.nr 332.

²⁷² . Dick Onck. *Kerkorgels in de Liemers* in kwartaalblad van de Cultuurhistorische Vereniging Zevenaar, 5de jaargang nov. 1998. Ook een vlugschrift van Onck, mij verstrekt. Onck heeft het meeste ontleend aan J. van der Harst, *Voorlopig rapport betreffende het orgel in de Sint Andreaskerk te Zevenaar*, Hilversum 1991.

²⁷³ J.J. v.d. Harst *Voorlopig rapport betreffende het orgel in de Sint Andreaskerk te Zevenaar*, Hilversum 1991

²⁷⁴ . Vermeulen 250, p 103, hierin orgel ten onrechte aan Maarschalkerweerd toegeschreven, ook de aanduiding IIP18 is onjuist. Er is nog steeds een aangehangen pedaal. Disp. vóór 1067 in rapport vdH

²⁷⁵ Oude balustrad in Liemers-museum te Zevenaar

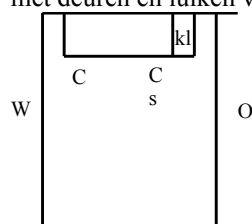
Quint 2 2/3 1967, prest.mensuur, expressions
 Holpijp 8' 1846, gedekt, C-g hout, gs-f''' metaal, (*Contract C-c'* hout)
 Octaaf 4' 1846, expressions
 Fluit 4' 1846 C-g' gedekt, gs'-f''' conisch open
 Octaaf 2' 1846 geen expressions, gewone stemkrullen
 Piccolo 2' 1846 (Blockflöte) geheel open cilindrisch
 Mixtuur 1846-1967, op 2 slepen, waarvan er één niets doet. 1967. vdH: 3 koren 1846
 Op deze plaats is ook een registerknop verdwenen²⁷⁶
 Trompet 8' 1967, op 2 slepen, die thans verbonden zijn, metalen stevels en koppen, koperen voetjes voor de bekers
 behalve de kleine pijpen dus oorspr. bas/dc

Onderpositief(I) volgorde vanaf de voorzijde
 Viola di Gamba 8' 1886. C-H Quintadeen, rest VdG , freinsbaarden, vdH: pijpwerk Devos-Curegem
 Vox Celeste 8' ca 1925, vanaf c
 Bourdon 8' bas/disc 1846, C-H hout zelfstandig. Scheiding bij h / c'
 Gemshoorn 4' ca 1925, expressions, ronde opsneden, eng conisch
 Fluit.harmonique 4' 1886 , C-h openfluit, rest overblazend, alles metaal
 vdH: C nieuw rest 1885 Devos-Curegem
 Woudfluit 2' 1967, geheel open cilindrisch
 Roerfluit 8' 1925, gr.oct. gedekt hout (op twee verbonden slepen, oorspr. voor Krummhorn Bas/Disc)
 Zoals de lade nu is opgesteld, zou een tongwerk op deze plaats nu praktisch onmogelijk zijn.

A a n g e h a n g e n p e d a a l C - d '
 Manuaalkoppel bas/dc drukkoppel, twee kleine knopjes bij klavieren, scheiding h/c'

Mixtuur:	C	1 1/3	1	2/3	1/2
c	2	1 1/3	1	2/3	
c'	2 2/3	2	1 1/3	1	
c''	4	2 2/3	2	1 1/3	

Kas 1886. Smalle relatief hoge kas van naaldhout, lichtgrijs geschilderd. Als bij andere Gradussen-orgels met schijnfront met stomme pijpen (zonder kern) boven de klaviatuur. De lange zijde, naar het midden van de koorgalerij gericht afgesloten met deuren en luiken van naaldhout en wat gaas

Windvoorziening magazijnbalg

Winddruk 79 mm waterdruk

Laden. De HW-lade staat met de oorspronkelijke frontzijde tegen de muur (als in Baak). Hoofdwerk. Twee laden, diatonisch aflopend naar buiten. Daartussen houten pijpen, Onderpositief één lade onder die van het HW, chromatisch. Deze is niet omgekeerd.

Klaviatuur Plaats: onder het schijnfrontje dat in de Rütter-situatie t.o.v. het HW de linkerzijde is geweest (vergelijk de situatie in Baak). Registerknoppen met ronde stangen boven de lessenaar. De klaviatuur is vermoedelijk van Gradussen, maar wijkt in details af van andere Gradussen-klaviaturen. Zo ontbreekt hier de trede voor de Prestant 8'. Naamplaatje "N.V. Kerk- en Concertorgelfabriek / v/h Gebr. Franssen, Voorburg" (messaging boven de klavieren) Registerinscripties uit verschillende tijden en op de knoppen.

Pijpwerk houten p. van naaldhout behalve bij enig werk van Franssen geen zink, geen geperste labia

Toonhoogte gemeten 434.4 Hz bij 14°, dus 437 Hz bij 18°

Parochiesecretariaat ma t/m do 9 - 12.30 u, 13.30 - 16.30 u

vrijdag 9 - 12.30

0316-523468

Beheerder hr Dietforst 0316-529314. Drie dagen tevoren bellen, of er geen begrafenis is. Eventueel ook sleutel te halen aan het parochiebureau Kerkstraat 2 links van de kerk

vO / K 6/11'98 (met K), vO 21/6'99, vO / dL 26/10'06

Zevenaar 1961, R.K. Maria Koningin

1961 Vermeulen, Alkmaar, elektropneumatisch

M a n u a a l C-g''' P e d a a l C-f'

Bourdon 8 b/d Subbas 16

Tolkaan 8 Gedekt 8

Prestant 4 b/d

Roerfluit 4 b/d geen kas

Kwint 2 2/3 disc geen front

Flageolet 2

zie ook Kriek/Zandt

orgel ooit bekeken

Zevenaar ca 1968, Gereformeerde Kerk

1968 of eerder E. Leeftang

I. II.

Roerfluit 4 vt Holpijp 8 vt

Octaaf 2 vt Prestant 4 vt

Vox humana 8 vt Mixtuur 2-3st

I op Ped

II op Ped.

Man.koppel

Zieuwent 1887, Rooms-katholieke Sint-Werenfriduskerk

Kerk. Rosenberg schrijft²⁷⁷ "1898-1899, J. W. Boerbooms. Neogotische kruisbasiliek met diagonaal geplaatste kapellen aan weerszijden van het koor en hoge, rijk gedetailleerde toren met haakse steunberen, versierd met beelden tegen de klokkeverdieping en slanke, door een balustrade met pinakels omgeven naaldspits. Inwendig bundelpijlers, netgewelven over de hoofdbeuken en een stergewelf over de kruising. Neogotische meubilering grotendeels behouden. Chef-d'oeuvre van Boerbooms, tevens zijn laatste werk, geïnspireerd op de Nederrijnse late gotiek. (Kalf, 109-110)".

Wij merken op dat de kerk niet op het Oosten maar op het Westen is georiënteerd.

Voormalige orgel

Hiervan is niets anders bekend dan de foto

Huidige orgel

1887 F. Eggert, Paderborn levert een orgel aan het Franciskaner klooster te Harreveld²⁷⁸

1916 Maarschalkerweerd (volgebns opg. NIVO) Overgeplaatst naar Zieuwent. Het orgel was kennelijk te groot voor het klooster, maar o.i. wat klein voor de reusachtige Werenfriduskerk, hoewel het orgel sterk is geïntoneerd. Zie krantenartikel hierover.

Dispositie, genoteerd vóór 1974 (volgorde reg.wippers)

I. C-f'''	II. C-f'''	Ped. C-d'
Bordun 16'	Trompete 8'	Aeoline 8' Geigenprinzipal 8'
Principal 8'	Octav 4'	Salicional 8'
Gamba 8' Rohrflöte 4'	Flauto amabile 8'	Gemshorn 4'
Gedackt 8'	Oktave 2'	Lieblich gedackt 8'
Dolce 8'	Mixtur 2 2/3' 4 f	Oct. basz 8'

Ped.coppel, Man. Coppel 2 vaste combinaties (één instelbaar)

"Orgelbau Anstalt Franz Eggert Paderborn"

1974 19 nov. Restauratie door Elbertse onder advies van Bernard Bartelink. Vier romantische stemmen zijn daarbij vervangen door andere registers of omgewerkt:

I.	Dolce 8' —> Sifflet 1
II.	Sal 8' —\$—> Quint 2 2/3, Gemshorn 4' —\$—> Gemshorn 2'
Ped.	Cello 8 —\$—> Melofoon 4

Dispositie (alles, tenzij anders aangegeven origineel)

H o o f d w e r k (I)	C-f'''
Principal 8'	C-gs in front
Bordun 16'	geheel hout
Sifflet 1' 1974,	geheel open cilindrisch, oorspronkelijk Dolce 8'
Gambe 8'	Vanaf C, geheel open metaal, expressions
Gedackt 8'	C-f'' hout gedekt, fs''-f''' metaal, gedekt
Octave 4'	expressions
Rohrflöte 4'	fs''-f''' open conisch
Mixtur 2 ² / ₃ ' 4 f.	C 2 2/3 2 1 1/3 1
c''	2 2/3 2 2 1 3/5
Octave 2'	de helft met expressions
Trompete 8'	metalen stevels en koppen, f''-f''' dubbele bekerlengte

O n d e r p o s i t i e f (II.) C-f'''. (Het is geen zwelwerk)

Geigenprinzipal 8'	C-Ds open hout, E-B in front (rest op de lade)
Flauto amabile 8'	C-H van L. Gedackt, verder hout gedekt
Lieblich Gedackt 8'	C-f'' hout gedekt, fs''-f''' cilindrisch open metaal, wijder dan een Prestant
Aeoline 8'	geheel compleet vanaf C, enkele grote pijpen van zink
Quint 2 ² / ₃ '	C-H niet aanwezig Was Salicional
Fl. harmonique 4'	C-h open cilindrisch met expressions, c'-f''' overblazend
Gemshorn 2'	(reg.knop bij Ped.registers) was Gemshorn 4', C-f'' open conisch, fs''-f''' cilindrisch Kennelijk in 1974 opgeschoven (het afwijkende deel vanaf fs'' zal uit een ander register afkomstig zijn)

P e d a l	C-d'
Violon 16'	Open hout rolbaarden

²⁷⁷ Drs H.P.R. Rosenberg, *De 19de - eeuwse Kerkelijke bouwkunst in Nederland*, 's-Gravenhage 1972, p 160 De verwijzing betreft: J. Kalf, *De katholieke kerken in Nederland*, uitgegeven o.l.v. dr P.J.H.Cuyper, Amsterdam 1906. Zie ook Rosenberg p 60

²⁷⁸ niet 1890 of 1899 zoals in publicaties staat, jaar ontleend aan Prof. Dr. Hans-Joachim Oehm - Musikwissenschaftliche Beiträge Werkverzeichnis der Orgelbauwerkstatt Eggert - Paderborn. Staat op internet. Is het in druk is verschenen?

De geschiedenis ook in Antoon Vos, *Kerkhistorie van de Achterhoek. Drie eeuwen zielzorg op drie buurtschappen*, Lichtenvoorde 1988 p 129, en getzefde, uitvoeriger, in *Achterhoek Nieuws* 21/11 1973.

Tenslotte een beschrijving van de organist Vallenduuk (V). Hier en daar kwamen wij tot andere conclusies.

Ped. Coppel
Man. Coppel
Tutti (trede)
Ad Libitum (trede: Vrije combinatie)
Tremulant (werkt niet, knopje boven man II, werkt dus alleen op II?)
Oplosser voor beide vorige (trede)

organist Dennis Vallenduuk 053 43 - 4316098 en 06-51620916. www.dennisvallenduuk.nl

Zutphen, Christelijke Gereformeerde Kerk.

Voormalig orgel

HO nov'24, p 10:

Nieuw mech.orgel Sanders, ingespeeld door Bute, die zeer tevreden was.

P8 B16 Gmb8 Hp8 O4 OPf4 O2 Ped.16 v transm.

Zutphen / 1828, Evangelisch Lutherse Kerk, Beukerstraat 10 (tegenover Blokker).

Voormalig orgel: Werkzaamheden Timpe ca 1820. Zie map archiefgegevens

Huidige orgel:

1828 12 nov 1828. Contract met N.A.Lohman & Zonen, Groningen.

Man. P8 Hp8 O4 Q3 O2 Dlc8 Ruimte voor nog 2 stemmen

Pos. Rf8 Gh4 Splf2 Flg1 Ruimte voor VdG 8 dc.

Trem, 2 afsluiters, specie 2 delen lood, 1 deel tin, frontp. opgeworpen labia, C-f", man.koppel, Ped. C-d' aangehangen. Bestaande balgen handhaven maar verbeteren.

H.B. Lohman, wonend in Zutphen, voerde de werkzaamheden uit.

1831 20 aug. Keuringsrapport F. Nieuwenhuyzen: VdG 8 dc buiten bestek bijgeplaatst. Kerkvoogden hebben toen ook de bas erbij laten vervaardigen. Ruimte voor Fluit 4 en een 2 v.

8 sept. Ingebruikneming (Boekzaal 1831 II, p 397/398).

1865 Ruzieachtige correspondentie met Naber en Holtgräve over bijplaatsen Bourdon 16 v en (op positief) Fluit 4 v.

Kennelijk heeft Holtgräve uiteindelijk na veel geharrewar in 1865 Bourdon 16 v bijgeplaatst en daartoe 3 andere registers verplaatst.

1892 Werkzaamheden Witte. Uit onderzoekingen aan het orgel blijkt, dat hij enkele grote pijpen van de Octaaf 4 v heeft vervangen door nieuwe pijpen.

1906 Leichel vervangt de Viola di Gamba door een nieuwe.

ca 1960 Onderhoud Leeftang.

1998 Restauratie door Reil. De Gamba van Leichel werd daarbij door een nieuwe vervangen. Op één der open plaatsen kwam een Lohman-register, afkomstig uit de Pieterskerk te Leiden. Toonhoogte verlaagd.

Dispositie M a n u a a l C-f"

Prestant 8 voet

Bourdon 16 voet 1865, vuren, schutting achter het front. Sinds 1998 2 fasen: Alleen C-e bij half opentrekken

Holpijp 8 voet

Quint 3 voet

Open plaats

Octaaf 4 voet gr.p. 1892

Octaaf 2 voet

Fluit 4 voet gedekt, 12 p open conisch, 1998 geplaatst, afkomstig uit Pieterskerk te Leiden

Dulciaan 8 vt Bas/Disc

B o v e n m a n u a a l C-f"

Viola di Gamba 8 voet Disc., nieuw

Roerfluit 8 voet Bass / Disc. Geheel metaal vanaf C

[open plaats]

Gemshoorn 4 voet geheel open

{open plaats]

Fluit 2 voet cilindrisch, smal gelabiëerd

Flageolet 1 voet cilindrisch

P e d a a l C-d', aangehangen

Ventiel

Tremulant (werkt niet)

Manuaalkoppel Bass

Manuaalkoppel Disc

Afsluiting Manuaal

Afsluiting Positief

3 loze knoppen "Tacet"

Kas van naaldhout, thans rood geschilderd en verguld.

Opstelling volgens figuur (achteraanzicht), bovenwerk dus meer naast dan boven het manuaal:

Windvoorziening: 3 eiken spaanbalgen, alle drie op windmachine aangesloten. Twee ervan zijn vermoedelijk van het vorige orgel afkomstig. Voorheen was er één aangesloten (door Leeftang op de door hem aangebrachte windmachine).

Pijpwerk. Mooi gemaakt, zwaarder dan bij Lohman-orgel in Vorden. Leeftang heeft destijds de belering van de Dulciaan weggenomen en fasen aan de bovenlabia geveild. Thans alle open pijpen verlengd en de grotere van dubbele stemkrullen voorzien omdat men meende dat dit in de Lohman-traditie zou begoren. In werkelijkheid heeft men - denk ik - zich laten leiden door enige pijpen van Witte in het orgel, die twee stemkrullen hadden. (gezien in 1966 met Cor Edskes).

Klaviatuur aan zijkant links, toetsbeleg waarsch. niet origineel. Vóór de restauratie waren er ordinaire registerplaatjes op de oorspronkelijke registerknoppen. Nu zijn er schildjes nieuw gemaakt naar Lohmanvoorbeelden (ik zag iets dergelijks in Noordwolde en Onderdendam). De registerknoppen zijn - merkwaardig voor een orgel met zijkantbespeling - in verticale rijen geplaatst naast lessenaar en klavier en wel a.v.:

Rf8dc	Rf8bas	P8	B16
Gh4	VdGdc8	Hp8	O4
Flg1	Wf2	Q3	Tacet
Tacet	Ventiel	O2	F4
Trem	Tacet	Dlc8bs	Dlc8dc
Afsl BW	Mank Bs		Mank dc Afsl HW

Map arch.gegevens

Boekzaal 1831 II p 397/98

30/9'66 (met Cor Edskes) en eerder, zomer 1978 (dag concert Urs Probst in Walburg), 27/11'98.

(In verband met de reserves: Edskes vertelde, dat die behalve bij Lohman ook bij Timpe voorkwamen: In slappe tijden maakten ze een voorraad laden.)

Organist Jan de Ruiter, Narcisstraat 23, Brummen, 0575-564062. Koster Theo van Noort, 0575-523957.

Zutphen / 1815, Hervormde Grote of Walburgkerk, kabinetorgel.

1815 J.A. Hillebrand²⁷⁹. Oorspronkelijke eigenaar onbekend.

ca 1975 geplaatst in Zutphen, nadat het heeft gestaan in de kerk in Balk en een klooster in Culemborg²⁸⁰.

1998 Reil restauratie.

Dispositie M a n u a l

Prestant 8 voet (disc)

Fluit 4 voet (bas / disc.) gedekt, gr. octaaf eiken, rest metaal, af c" open cilindrisch

Sesquialter (disc) 1998, gebruikelijke samenstelling

Woudfluit 2 voet (bas / disc.) open cilindrisch

Octaaf 2 voet (bas / disc.)

Holpijp 8 voet (bas / disc.) ca 2 octaven eiken

Man C-f", geen pedaal.

Lade uit één stuk, aan linkerzijde (van klavierzijde gezien) de bas, chromatisch, rechts idem de discant. Bij beide delen de grootste pijpen aan de binnenzijde. Bij de bas is de volgorde van de cancellen dus andersom, vergeleken met die der toetsen.

Frontpijpen alle sprekend: Rechts Prestant 8 vt dc, links Octaaf 2 vt bas.

vO 29/6'99

²⁷⁹ . m.t.pl.

²⁸⁰ . Folder vriendenkring Baderorgel, Zutphen

Zutphen, ? / 1828 voormalige Hervormde Broederkerk.

Orgel vóór 1824.

1747 orgel aanwezig. Het was privé-bezit van de plaatselijke predikant Ds Van Eys²⁸¹

Hess noemt zonder bouwer en bouwjaar deze dispositie:

Holpyp 8 vt Bas Prestant 4 vt Disc

Praestant 8 vt Bas Holpijp 4 vt Disc

Fluit 4 vt Bas Octaaf 2 vt Disc

Prestant 2 vt Disc Sexquialter 2 st

Mixtuur 3 st

Broekhuysen (Z22) neemt deze dispositie over (Holpijp D 8vt i.p.v. 4vt) en een toevoeging: koppeling, Afsluiting, tremulant, ventil.

Timmer probeert Hess' dispositie te interpreteren (Prestant 2 vt is Prestant 8 vt dc, etc)²⁸². Het zou dan een huisorgel zijn geweest. Prestant 8 vt bas mogelijk onderdeel van een schijnfront De opgave van Broekhuysen moet – niet geheel foutloos – aan die van Hess zijn ontleend. Hij schrijft er naar zijn gewoonte bij: tremulant en ventil. (Onder Loo geeft hij weer een wat andere dispositie van dit orgel, dat door Lohman daarheen was overgeplaatst en mogelijk veranderd)

1776 Herstel door een onbekende orgelmaker.

1797 Herstel na schade door inkwartiering van soldaten .

1821 Opheffing Waalse Gemeente.

1824 De hervormden komen in bezit van de kerk en willen een groter orgel. Via de organist van de Walburgkerk J. Prins belandt het oude orgel in de R.K. kerk te Loo, niet in Warnsveld, zoals wel is beweerd. Zie hierover verder onder Warnsveld.

Orgel uit de Janskerk te Arnhem,

Timmer heeft onderzoek gedaan naar de voorgeschiedenis van dit orgel²⁸³. Enige hierna genoemde feiten zijn aan zijn artikel ontleend:

1706 Er is sprake van een orgel in de Janskerk te Arnhem, afkomstig uit Zaltbommel. Hess vermeldt een (merkwaardige) dispositie van een achtoets orgel met 10 stemmen

1794 Het oude orgel, dat in 1779 al ernstig defect was, wordt vervangen door een orgel, aangekocht uit de nalatenschap van baron van Essen, wonende in Huize de Schaffelaar te Barneveld. De overplaatsing werd verricht door A.F.G. Heineman, die het orgel voor zijn nieuwe bestemming aanpaste en mogelijk vergrootte. Dit orgel is meerdere malen in verband gebracht met de orgelmaker Andreas Paradijs:

1. Baron van Essen had, als de schenker van het orgel te Barneveld, connecties met de maker van dit instrument: Paradijs.

2. Broekhuysen noemt Paradijs in verband met Zutphen Broederenkerk. Dit slaat echter althans zoals hij het schrijft - niet op het orgel uit Arnhem, maar op het instrument, dat zich tot 1828 in de Broederenkerk in Zutphen bevond.

3. In de monumentenlijst van de Rijks Orgelcommissie uit ca. 1950²⁸⁴ staat het volgende over Zutphen Broederenkerk: plm 1730 J. Paradijsvogel. Het lijkt erop dat Vente en Bouman c.s. het handschrift Broekhuysen hebben ingzien en verkeerd geïnterpreteerd.

Timmer beweert echter, dat pijpfactuur en inscripties van het pijpwerk in Zutphen, voor zover uit Arnhem afkomstig, afwijken van bekend werk van Paradijs. Ik vond zelf ook geen overeenkomst in dit opzicht met het Paradijs-orgel in Barneveld.

1817 Sloop van de Janskerk. Orgelonderdelen opgeslagen in het Burgerweeshuis.

1824 Aankoop van de orgelonderdelen door de Kerkvoogden te Zutphen. Het verhaal van deze aankoop en de daarmee gepaard gaande orgelreis met interessante conclusies is eerder geschreven²⁸⁵. De aangekochte onderdelen zijn:

2 windladen, 2 klavieren, wellenbord, Tremulant, Calc.klok, Ventiel, hout, ornamenten, drie beelden en pijpwerk van P 8 (tin), P 8 dc (hout), B 16, Hp 8, Gh 4, Rf 4, O 4, O 2, Wf 2, Sifl 1, Rq 3, Sesq, Co, Mxt, T 8, Vh 8.

27 juni. Ondertekening van het contract met Lohman voor "reparatiën en vernieuwing" van dit orgel. Samenvatting: handklavieren in orde maken, nieuw pedaalklavier C-d', pedaalkoppel volgens nieuwste vinding, uit te trekken, zonder dat de bespeler zijn voet van het pedaal moet nemen. "Deze koppeling geeft veel kracht om bij talrijke vergaderingen, allen luister bij te zetten", nieuwe mechaniek, nieuwe lade in twee delen voor hoofdwerk C-f". Dispositie, waaruit blijkt dat alle Arnhemse registers (op één na?) zijn overgenomen en een aantal toegevoegd, de Gemshoorn heet nu Speelfluit, de Siflet wordt Flageolet):

Manuaal of Hoofdwerk		Rugwerk	Pedaal	
nieuwe laden		oude lade	nieuwe laden	
Prestant 8 vt	Octaaf 2 vt	Prestant 4 vt	Principaal 16 vt	
(in front en 28 gezichtpijpen)		Mixtuur 3-4 sterk	Holpijp 8 vt	Subbas 16 vt
Prestant 8 vt dc	Sesquialter 2 sterk	Woudfluit 2 vt	Wijdgedackt 8 vt	
Bourdon 16 vt Bas	hout nieuw	Cornet discant 4 sterk	Flageolet 1 vt	Octaaf 4 vt
Octaaf 4 vt	Trompet 8 vt gehalveerd	Roerfluit 4 vt	Bazuin 16 vt	
Speelfluit 4 vt	Vox humana 8 vt idem			
Roerquint 3 vt				

3 afsluitingen, 4 balgen, uitloop des winds, "inwendige Tremulant" voor het Manuaal, winddruk 35 of 36 graden. Nieuw labiaalpijpwerk 2

²⁸¹ 322 Timmer Victor, *Paradisiana, Enige onderzoekingen naar veronderstelde werkzaamheden van een Amsterdams orgelmaker* (in De Mixtuur nr. 36/37 p 262.)

²⁸² Paradisiana zie vorige voetnoot. Enige van de hierna volgende gegevens hieraan ontleend.

²⁸³ De Mixtuur, idem.

²⁸⁴ Afschrift daarvan ontving ik ooit van Jan Jongepier

²⁸⁵ LNO, p 42/43 (ontleend aan KV-archief, in beheer bij GA Zutphen), de onderdelenlijst ook compleet bij Timmer (Paradisiana).

delen lood, 1 deel tin, mensuren nieuwe pijpen gelijk aan die van de oude.

Orkesttoon, gelijkzwevende stemming. Verder de gebruikelijke bepalingen.

Betreffende de dispositie: met de 28 apart genoemde gezichtpijpen zijn kennelijk loze frontpijpen bedoeld. Er zijn echter veel meer loze frontpijpen gemaakt. Het plan om een schijnbovenwerk te maken, zal bij Lohman op een later tijdstip zijn opgekomen. **Of is hier bedoeld: 28 pijpen van P8 in het front?**

De Prestant 8 vt de vormt een probleem. Dit register staat ook in de Arnhemse lijst met toevoeging "van hout". De huidige Prestant 8 vt de is echter van metaal en zeker ouder dan 1828, maar staat niet in het contract.

13 sept. Contract met Lohman betreffende enig schoonmaak- en herstelwerk aan het orgel in de Walburgkerk. Hierin de bepaling voor dit instrument een nieuwe Viola di Gamba te maken "die het kenmerk draagt van het Instrument dat zij nabootst". De oude Gamba gaat naar het manuaal van het Broederenkerkorgel. Het door Lohman gemaakte register van die naam in Genemuiden had diepe indruk gemaakt op de leden van de Zutphense orgelcommissie!

Uit onderzoek aan het instrument blijkt, dat tijdens de bouw in de volgende punten is afgeweken van het contract:

De registers Prestant 8 vt de en Sesquialter gingen naar het Rugwerk. In plaats daarvan kwamen Timpes Gamba en een nieuwe Roerfluit 8' op het manuaal. Op het Rugwerk waren 2 niet geplaatste registers voorbereid: Quintadeen en Dulciaan, op het Pedaal ook twee: Quint 6' en Trompet 8' ²⁸⁶. Er is ook nog een brief, waarin staat, dat de Prestant 4' bijna tot 8' is verlengd, ook andere stemmen zijn verlengd door wijziging van de stemming.

1828 Voltooiing van het orgel na veel vertraging en gedeeltelijk ingewilligde verzoeken van L. voor een extra toelage, omdat het werk zo tegenviel. Keuring door F. v. Nieuwenhuyzen, Utrecht. Broekhuysen geeft de zo ontstane situatie niet geheel correct weer.

1833 Lohman, voorstel de ontbrekende registers bij te plaatsen. Hierop gaat men niet in.

1852 Reparaties door Naber ²⁸⁷.

sinds 1870 Onderhoud door Holtgräve.

sinds 1880 Onderhoud door Witte en herstel in 1894 ²⁸⁸.

XX Kleine wijzigingen, o.a. door Sanders. In 1944 heeft Sanders de pedaaltractuur elektrisch gemaakt. Ca 1970 heeft nog uitwisseling plaatsgevonden van een XX-eeuws tongwerk met de Walburgkerk.

1984 Na de buitengebruikstelling van de kerk verhuisde het orgel naar Heusden, waar het een in 1944 verwoest Naber-orgel verving. Het is hier niet de plaats de Heusdense toestand te beschrijven ²⁸⁹.

Dispositie voor afbraak ca 1980 (alles in volgorde laden * betekent: genoemd in lijst materiaal afkomstig uit Arnhem):

M a n u a l (II)

*Praestant 8 binnenpijpen oud, hoog tingehalte

*Bordon 16 C-h eiken als schutting achter het front, rest metaal. dit deel zeker oud

Viola Di Gamba 8 afwijkend type: inscr. "h" en wel boven het labium. Dus Timpe, overeenk. archiefstukken.

Roerfluyt 8 geheel metaal, Lohman

*Octaaf 4 oud, opschuivingen plaatsgevonden, soms nog 2de inscriptie. Inscr. h en een inscr. boven het labium

*Gemshoorn 4 oud, opschuivingen, soms nog 2de inscriptie. (Op h Lohman-inscr. b aangetroffen)

*"Roer Xuint" 2 2/3 vanaf c' open, prestantmensuur, beide delen oud.

*Octaaf 2 oud

*Cornet 4 st oud c' 4 2 2/3 2 1 3/5

zelfde mensuren als Mixtuur, pijpen van 2 kleinste koren naast elkaar

*"Mixuur" 3-4 st oud C 2 1 1/3 1

f 4 2 2/3 2 1 1/3 Vanaf c' staan telkens de 2 kleinste pijpen naast elkaar, om ruimte te maken voor de Cornet

*Trompet "Basc." / Disc 8 houten stevels, lijkt ook oud

*(Open plaats bas/dc) Vox humana geweest, houten stevels nog aanwezig

R u g w e r k (I)

Praestant 4 Lohman, vrij diepe stemsnijdingen, binnenp. opzetstukken met stemrol

*Holpijp 8 C-h eiken

Quintadena 8 XX, lelijk snuifding, was reserve, brief Lohman 1833

*Praestant dc 8 oud, vrij diepe stemsnijdingen, geen opzetstukken.

*Roerfluyt 4 oud, vrij lange roeren, conisch open vanaf c", ook dit deel oud

*Woudfluyt 2 oud, Open cilindr.isch af C, sommige pijpen met rode sold.verf, enkele grote pijpen met latere stemsnijdingen en dubbele stemkrul.

*"Sufflet" 1 oud, open cilindr.isch, hier en daar wat opschuivingen

*Sesquialter 2 st oud C 1 1/3 (ged.) 4/5 (open), c 2 2/3 (ged. af c' open) 1 3/5, tertskoor open en geheel of gedeeltelijk nieuw 1978.

Afwijkende pijpen aangetroffen: inscr. boven labium en links.

Dulciaan 8 "Basc." / Disc. XX, spotted metal, was reserve, brief 1833, was reserve voor Dulciaan, brief L. 1833

P e d a l alle stemmen van Lohman

Praestant 16 alle in front, dus ook in kleine velden naast ped.torens

²⁸⁶ Deze uitbreidingen zijn genoemd in een brief van H.B. Lohman gedateerd 29/6 1833. Het was ook goed aan het instrument zelf te zien.

²⁸⁷ Dit gegeven en andere ontleend aan de notulen der Kerkvoogdij met bijlagen, in beheer bij GA Zutphen. Oost heeft het over werkzaamheden van Bierman, Scheuer en een restauratie door Stulting en Maarschalkerweerd in 1844 (p 381). Hierover heb ik geen gegevens gevonden.

²⁸⁸ HO *8/11 (jan 1894, geen pag.nr)

²⁸⁹ Deze is te vinden in HO 83, p 136/43.

Subbas 16 geheel eiken
 Octaaf 8 wat veel stemsneden, soms dubbel
 Wijt-Gedakt 8 C-H hout
 (Open plaats) Brief L 1833, res. voor Quint 6, wel gaten in pijpstok, geen rooster, geen gaten voor stempels
 Octaaf 4
 Bazuin 16 6 gr. hout, zwart geverfd
 (Open plaats) Brief L 1833, res. voor Trompet 8 vt. Geen gaten in pijpstok. Dus nooit iets gestaan.
 Uiteraard ook geen rooster (voor tongwerk)

Tramelant (II), Schel, Ventiel
 Afsluiting H.Man, Afsluiting Rug Pos, Afsluiting Ped.
 Ped.kopp., Koppel (bas/dc)
 C-f'', C-d'. Disc.reg. van f c'.

Kas zie contract over kas 1828, onzinnig groot, zowel in hoogte als in diepte. Je kunt om de beide lade-helften heenlopen. Voldoende ruimte voor een bovenwerk, hoewel er nu twijfel bestaat of Lohman werkelijk aan en latere uitbeiding met bovenwerk heeft gedacht

Laden Manuaal: Lohman, in 2 delen, diatonisch, grootse in 't midden, idioot groot en alles wijd opgesteld. Rugwerk. Oud, "Hinsz-opstelling". Geen sporen van bijgemaakte cancellen. Pedaalladen Lohman aan weerszijden en wat lager.

Windvoorziening

gemoderniseerd en in de kas ondergebracht.

Tractuur van pedaal electr. gemaakt, wellenbord verdwenen. Registertractuur hier nog origineel, slepen, mechanisch. Electr. apparaat onder de lade trekt de ventielen via abstracten. 8 slepen aanwezig (dus ook voor de gererveerde stemmen).

Klaviatuur Indeling (x: loze knop):

Schel	Vent	Trem	Oct2	Rfl8	VdG8	Rq3	Afsl HM	Afsl RP	Afsl P
x	Trb8	Mxt	Gh4	Brd16	Pr 8	Oct 4	Co 4 st	Tr dc 8	x
Pedk.	x	Oct4	Wged 8	Sb16	Pr 16	Oct 8	x	Bz16	x
Dlcb 8	Sxq	Wf2	Prdc8	Hp8	Pr 4	Qd 8	Rfl 4	Suffl 1	Dlc dc 8

Koppels (bas en dc) aan weerskanten van de klavieren in de bakstukken

Toetsbeleg kennelijk vernieuwd, vrij lange toetsen. Moderne orgelbank. De oude was ter plaatse aanwezig.

Pijpwerk. Pijpen uit Arnhem: vrij licht, Brd 16 mooi zwaar materiaal, geen soldeerverf, inscr. b en h. Inscr. bij Brd 16 2 x aan zijkant. Niet de van Paradijs bekende lage bovenlabia. Van Lohman: soldeerverf, "b" i.p.v. "h".

vO. Onderzoek 10/7'78

Zutphen / 1639 - 1815, Hervormde Grote of Walburgkerk, Grote orgel.²⁹⁰

1456 Orgel aanwezig. Het stond in de toren. De toren staat hier in de kerk.

1501 Overplaatsing naar het Mariaportaal (aan de Noordzijde).,

1604/09 Reparaties door Jan Morlet, Arnhem.

1637 Hans Henrick Bader, reparaties, nieuw rugwerk of vergroting met een rugwerk. Kas hiervan gemaakt door Otto Voet. De dispositie van dit rugwerk wordt in de stukken niet genoemd.

1639 Als de werkzaamheden aan het rugwerk bijna zijn voltooid, wordt een nieuwe overeenkomst met Bader gesloten betreffende vernieuwing van het hoofdorgel en vernieuwing (of toevoeging) van een vrij pedaalwerk. De tekst hiervan is al meerdere malen gepubliceerd. We volstaan met de dispositie:

Manuaalprestant 8 vt, Barduyn 16 vt, holtpijp 8 vt, Octave 4 vt, groote Quintfluijt dardenhalven voet, groote Mixtuur 2 vt, een register met een blockfluijtte en een dwarsfl gehalviert, een register met een Gemshoorn en een tertiaen gehalviert, simbel naer den aert van 't werck, trompet 8 vt, dit alles op drie springladen.

Pedaal groot prestant 16 vt, grote octave 8 vt, basuijn bass 16 vt, groote mixtuur "16 vt", Cornetten Bass 2 vt. Hier twee springladen.

1643 Orgel gereedgekomen.

1677 J. Speltman reparatie en plaatsing van een nieuw register, Vox humana.

1711 Jalink, reparatie, "verzilveren en vergulden" van de pijpen, gevolgd door jaarlijks onderhoud tot 1714.

1741 "een keurlyk Orgel van vijf en twintig Registers, twee klavieren en Pedaal, door den beruchten Orgelmaaker Badens voor omtrent honderd jaaren gemaakt" ²⁹¹

1774 Disp. vlgs Hess:

M a n u a a l		R u g p o s i t i e f P e d a a l		
Præstant 8 v	Quint 3 v	Holpyp 8 v	Quint 1½ v	Præstant 16 v
Quintadeen 16 v	Mixtuur	Quintad. 8 v	Mixtuur	Octaav 8 v
Holpyp 8 v	Sexquialtra	Præstant 4 v	Sexquialtra	Mixtuur
Octaav 4 v	Trompet 8 v	Octaav 2 v	Kromhoorn 8 v	Bazuin 16 v
Echo 4 v	Vox humana 8 v	Quint 3 v	Basson 8 v	

In de door Lambert Erné verzorgde uitgave van Hess' Dispositi  n staat in het rugpositief bovendien Gemshoorn 4 vt. Hij heeft deze toegevoegd, omdat dit register met de hand was bijgeschreven in het originele exemplaar, dat hij raadpleegde²⁹². Uit alles blijkt, dat deze toevoeging juist is.

De Fluitencombinatie van het contract uit 1639 heet nu Echo, de combinatie Gemshoorn / Tertiaen is Sesquialter geworden. Dit pijpwerk bestaat nu nog; kennelijk is hier slechts van een naamsverandering sprake. De Vox H. uit 1677 verving een Cimbels en het 2 vt pedaaltonswerk is ooit veranderd in een 8 vt. Hoe dit is geschied valt niet te zeggen, omdat alle tongwerken in 1906 verdwenen. De Barduyn moet van 1643 tot 1906 altijd Quintadeen zijn geweest. Van 't Kruijs (p 64) noemt dit register in 1885 Bourdon, hoewel hij schrijft, dat hij de dispositie van Hess overneemt, bij gebrek aan actuele gegevens. In zijn rubriek Errata voegt vtK hieraan toe, dat het orgel inmiddels is vervangen door een drie-klaviers instrument

1815 Timpe. Ombouw kas en orgel, vergoting met bovenwerk, verplaatsing van het orgel naar de koorafsluiting. Er is ook nog een plan voor een ombouw van de orgelmaker Meere bewaard. De disposities van vóór en na de ombouw blijken niet eenduidig uit de correspondentie in het KV-archief, wel uit de verslaggeving in de Boekzaal ²⁹³.

Dispositie vóór de ombouw:

Als bij Hess (met Gemshoorn 4 vt), uitzonderingen:

Rw. Dulciaan i.p.v. Kromhoorn. Kennelijk zijn vergeten in de opgave: Man. Quint 3, Rp: Quint 1½. (de juiste stemmenaantallen worden wel genoemd)

Dispositie na de ombouw:

H o o f d m a n u a a l	B o v e n m a n u a a l	R u g p o s i t i e f P e d a a l	
Prestant 8 voet	Prestant 8 voet	Prestant 4 voet	Prestant 16 voet
Quintadeen 16 voet	Roerfluit 8 voet	Holpijp 8 voet	Sub bas 16 voet
Baarpijp 8 voet	Viola di Gamba 8 voet	Quintradeen 8 voet	Gedacht 8 voet
Holpijp 8 voet	Fluit travers 8 voet discant	Fluit 4 voet	Octaaf 8 voet
Fluit 4 voet	Fluit d'Amour 4 voet	Octaaf 2 voet	Octaaf 4 voet
Octaaf 4 voet	Octaaf 4 voet	Flageolet 1 voet	Bazuin 16 voet
Octaaf 2 voet	Woudfluit 2 voet	Quint 3 voet	Trompet 8 voet
Quint 3 voet	Carillon 3 st discant	Quint 1½ voet	Trompet 4 voet
Mixtuur 4, 5 en 6 sterk	Vox humana 8 voet	Mixtuur 3, 4 en 5 sterk	
Cornet 3 sterk discant	Haut Bois 8 voet		
Fagot 16 voet			
Trompet 8 voet			

Het Boekzaalbericht is van 31/7, één dag na de ingebruikneming, het contract van 25/6 1813.

Kort gezegd komen Timpe's veranderingen op het volgende neer: De hoofdkas werd naar boven geschoven, daaronder kwam een nieuwe onderkas met klaviatuur. De plaats, waar zich vroeger de klaviatuur bevond met boogvormige afsluiting aan de bovenzijde werd nu gebruikt als front voor het oude hoofdwerk, echter met dien verstande, dat de oude Bader-frontpijpen

²⁹⁰ . Wij beperken ons tot de hoofdzaken, omdat over dit orgel reeds veel is geschreven, te beginnen bij Boltes in HO juni en juli 1888 met fouten in de disposities. De oudste gegevens vinden we uitvoerig bij J.Gimberg, Het Orgel der St.Walburgskerk te Zutphen in Gelre XXXIX, 1926, sommige ook bij Boltes. Feiten uit de 18de eeuw en eerder zijn aan Gimberg, (soms) Boltes en een fotocopie van het contract van 1639 ontleend.

²⁹¹ . Citaat Gimberg uit de "Tegenwoordige staat", Amsterdam 1741.

²⁹² . Van het origineel dat Erné gebruikte, zijn contact-negatieven aanwezig in het Erné-archief.

²⁹³ . Boekzaal 1815 II, p 213/16. De overige gegevens uit de 19de eeuw zijn ontleend aan het KV-archief met bijlagen.

De stukken betreffende de laatste restauratie aan Herschapen Schoonheid en aan mededelingen, gedaan tijdens de orgelfestiviteiten na de wederingebruikeming in 1997.

hier niet konden worden geplaatst. In de plaats daarvan kwam er een Timpe-Prestant. De Bader-prestant bleef op zijn oude plaats, maar diende nu als basis voor het nieuwe Timpe-bovenwerk. Dit is een hoofdprobleem geweest bij de laatste restauratie. Wilde men het Timpe-bovenwerk behouden, dan was dit niet te veranderen. Alle laden werden vernieuwd, de kassen van manuaal en pedaal dieper gemaakt. Vrijwel alle pijpen werden 1/2 toon opgeschoven teneinde een lagere toonhoogte te verkrijgen. Daartoe moesten telkens twee pijpen worden bijgemaakt: C en de voorheen ontbrekende Cs.

Het instrument kwam op een ongelukkige plaats, bedierf het zicht op het koor der kerk, terwijl er voortdurend problemen ontstonden door hinderlijke zonnestralen en tocht op deze plaats, waardoor het orgel nauwelijks was te stemmen en de gezondheid van de bespeler gevaar liep.

1824 13 sept. Contract met Lohman betr. enig schoonmaak- en herstelwerk aan het orgel in de Walburgkerk. Over de omwisseling der Viola di Gamba's. Zie Broederkerk.

1833 J.Bätz, herstelwerkzaamheden.²⁹⁴

1864 H.G.Holtgräve, schoonmaak. Jaren daarna onderhoud en kleine werkzaamheden door H., o.a. herstel balg in 1877.

1880 Herstel door J.F.Witte, jaren daarna onderhoud, overgenomen door Spit na opheffing van het bedrijf Witte.

1906 G.Spit & Co, Den Haag. Overplaatsing naar andere zijde tegen de toren, niet in de toren zoals in 1456, vervanging van alle tongwerken en de manuaalmixtuur. Nieuwe Viola di G en Celeste, geschenk van de orgelmaker. De dispositie is bekend uit HO²⁹⁵. Verschillen met die uit 1823:

Man. Cornet nu 5 sterk (zal onjuist zijn)

Rp. Bourdon i.p.v. Quintadeen, Clarinet 8 i.p.v. Hobo 8 (de Bourdon ontstond door opsneeverhoging van de Quintadeen)

Bovenwerk Viool i.p.v. Viola di G., Celeste i.p.v. Carillon, Dulciaan i.p.v. Vox H.

Pedaal gelijk.

1928 Sanders vervangt de Dulciaan van het Bovenwerk door een Hobo, geschenk van Mej. R.B.Suringar te Zutphen²⁹⁶.

1929 april. Bute schrijft²⁹⁷: He orgel heeft bijzonder geleden door de centr.vcrwarming en ondeskundig stoken daarvan, die is aangebracht. Doorspraak in de windladen, doordat de sponden sruk zijn. Reservbalg stuk, zodat er niet getrapt kan worden in geval van kortsluiting. Sanders had juist vorig jaar een nieuwe Hobo aangebracht. Dit jaar zouden de oude onleesbare registernamen moeten worden verangen, doch in plaats daarvan zal een grote restaurie meten geschieden, waarbij het de vraag is of het orgel zijn oude schoonheid terugkrijgt. Men wil bakken water in het ogel zettan.

1932 Summiere geschiedenis van het orgel met dispositie²⁹⁸ (als die van 1906, met Hobo i.p.v. Dulciaan, Man.Mxt 4,5,6 st, Rugw mxt 3,4,5 st) en een correctie.

Na 1950 Fl.tr -> Nasard, Sanders VxC -> Scherp (mede. Bute ook HS)

Genoteerd jun'76 (op die dag lag de HWlade bij Blank in Herwijnen, evenzo een aantal gescheurde houten p. der Q 16:

M a n u a l. (II) C-f''' Lade diatonisch, twee delen met grote tussenruimte, naar buiten aflopend

Praestant 8 1643

Quintadeen 16 1643

Baarpijp 8 1815

Cornet 4 st verh.pijpstok, c' 8 (ged), 4, 2 2/3, 1 3/5

Holpijp 8 1643

Fluit 4 1643, con., vrij dun materiaal

Octaaf 4 1643

Quint 3 XVIII, cil. wat wijder dan disc. der Pr.

Mixtuur 4,5,6 st 1906

C 1 1/3 1

G 2 1 1/3 1

g 2 2/3 2 1 1/3

g' 4 2 2/3 2 1 1/3

g'' 5 1/3 4 2 2/3 2

ergens in buurt van c''' 5 sterk

Deze is door Blank vervangen door een met (HS) volgende samenstelling:

C 1 1/3 1 2/3 1/2

c 2 1 1/3 1 2/3

c' 4 2 2/3 2 2 1 1/3

c'' 4 2 2/3 2 2/3 2 1 1/3

c''' 4 4 2 2/3 2 2/3 2

Octaaf 2 haast geheel 1643, hoewel niet voorkomend in Bader-dispositie, inscr. fs thans gs

Fagot 161906

Trompet 8 1906

R u g w e r k. (I) C-f''' Lade 1815, diatonisch

²⁹⁴ . Betr. de door Oost genoemde werkzaamheden van 1844: Zie de desbetreffende voetnoot bij de Broederkerk.

²⁹⁵ . HO jan 1907, p 29/30.

²⁹⁶ . HO apr'32, p 55. Mededeling, dat dit voor 4 jaren geschiedde. p 52

²⁹⁷ . HO 26 54 (ap' 29)

²⁹⁸ . ook HO 29 55, disp. op p 52. . Correctie HO 29 64. Nu scvhrijft Bute, dat Timpe het voormalige orgel door en nieuw verving!

Prestant 4 1643, 15 + 15 op lade. Vente had geschreven: Dubbelkoor in gebruik. Klopt niet (mededeling Matter).
 Holpijp 8 1643
 Quintadeen 8 1643, opsn. verhoogd, geen kastbaarden, klinkt als normale gedekt
 Fluit 4 1643, 4 p. open cil.
 Quint 3 1643
 Octaaf 2 haast geheel 1643
 Quint $1\frac{1}{2}$ 1643, conisch
 Mixtuur 3,4,5 sterk 1643
 C 1 $\frac{1}{3}$ 1 $\frac{2}{3}$
 c 2 1 $\frac{1}{3}$ 1
 c' 2 $\frac{2}{3}$ 2 1 $\frac{1}{3}$ 1
 c'' 4 2 $\frac{2}{3}$ 2 1 $\frac{1}{3}$
 e'' 4 2 $\frac{2}{3}$ 2 2 1 $\frac{1}{3}$
 FLageolet 1 1815, cil
 Clarinet 8 1906

B o v e n w e r k. (I) C-f'''

Praestant 8 1643, af D in front, 23 op lade, deel expr.
 Roerfluit 8 1815, dichtgesoldeerde roeren
 Viola di Gamba 8 1906
 Octaaf 4 1815
 Nasard $2\frac{2}{3}$ zeer recent
 Fluit d'Amour 4 ged 6 p. cil. open
 Scherp "3-4-5 st" ca 1956
 C $\frac{2}{3}$ $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{3}$
 c 1 $\frac{2}{3}$ $\frac{1}{2}$
 c' 1 $\frac{1}{3}$ 1 $\frac{2}{3}$
 c'' 2 1 $\frac{1}{3}$ 1
 c''' 2 $\frac{2}{3}$ 2 1 $\frac{1}{3}$
 Woudfluit 2 1815, wijd open cil.
 Dulciaan 8 houten st. ca 1956

P e d a l C-d'

Prestant 16 1643, geheel buiten de lade, 2 grote open hout
 Subbas 16 hout gr.deels idem
 Octaaf 8 1643, enkele gr.p. open hout
 Gedackkt 8 1815, deel hout
 Octaaf 4 1815
 Bazuin 16 1906, deze en beide volgende: gr.p. zink
 Trompet 8 1906
 Trompet 4 1906

Alfsluiter Hoofdwerk, Rugwerk, Pedaal, Bovenwerk
 C-f''', C-d', klav.beleg vern.
 Koppel Rugwerk Bas/Disc, Koppel Bovenwerk Bas/Disc.
 Koppel Pedaal,
 Tremulant Geheele Werk
 Tremulant Bovenwerk
 Uitloop des Winds
 9 loze knoppen (Tacet)

Windvoorziening.

5 spaanbalgen.

Klaviatuur. De registerknoppen van het bovenwerk liggen (indien gesloten) in een keep. Orgelbank van het Lohman-type en verstelbaar (als in Zutphen Luth. en Broeder). Op lessenaar: Jbs Prins, Organist Kampen 1798, Meppel 1800, Tiel 1802, Zutphen 1805. Indeling reg.knoppen:

P8	Vdg8	N $2\frac{2}{3}$	Sch	Dlc8	Afsl.Bovw	Rf8	O4	Fld'am4	Wf2	
Tacet	Co4st	Q3	T8	koppBwb	Afsl.Hw Mxt4,5,6st	Hp8	P8	Tacet		
Tacet	Qd16	F4	O2	KoppRw bas	Afsl.Rw Fg16	O4	Bp8	Tacet		
Tacet	Tacet	Tacet	TremGW	KoppPed	AfslPed	KoppRwdc	KoppBwdc	TremBW		
	UitlWind									
Tacet	Sb16	Ged8	Baz16	T4	T8	O4	O8	P16	Tacet	
Pr4	B8	Q3	Q1 $\frac{1}{2}$	Flg1	Clar8	Mxt3,4,5st	O2	F4	Hp8	

Pijpwerk Overall veel expressions, opgesoldeerd.

1976 Blank, partiële restauratie (hoofdwerk). Opsnede verlaging (naar Bader) van Quintadeen 16, nieuwe Mixtuur. Er vond omstreeks deze tijd nog wat verplaatsing van tongwerken plaats en uitwisseling daarvan met het Broederenkerkorgel.

1996 Grote restauratie door Gebr. Reil onder advies van R.v.Straten. Vervanging van de manuaallade door een kleinere, hoger geplaatst dan voorheen. Kas ondieper gemaakt. Daartoe moesten enige registers verplaatst worden naar het Bovenmanuaal. Prestant 8vt manuaal dubbel gemaakt in de discant met pijpen van Baders Pedaalmixtuur, die in andere registers zijn teruggevonden. Gebruikelijk herstel. Vervanging van de 20ste -eeuwse stemmen, waaronder alle tongwerken.

Dispositie 1996 (voor de Bader-registers uit beide bouwfasen gebruiken we de aanduiding 1643, het jaar van voltooiing). Volgorde en nomenclatuur ontleend aan Herschappen Schoonheid (HS), p 226, overige gegevens vanaf p 184. De volgorde der slepen in de huidige toestand staat niet in HS en is mij derhalve niet bekend):

M a n u a a l C-f"
Prestant 8 vt dc db, 1643 (ped.mxt)/1815/1996
Quintadeen 16 vt 1643
Holpijp 8 vt 1643 (HS: niet door T. verschoven dus oorspr. Roerfluit)
Octaaf 4 vt 1643
Gemshoorn 4 vt 1643, oorspr. op Rugwerk (HS (*** arch.st. lezen ***))
Quintfluit 3 vt 1643
Octaaf 2 vt 1643, door T, uit restanten samengesteld: Ped.Mxt, Hw Mxt, Oct 2 Rw)
Mixtuur 4-6 st 1643(klein deel) /1996
Fagot 16 vt 1996
Trompet 8 bas/dc 1996

B o v e n w e r k C-f"
Prestant 8 vt 1643 vroegere Man.Prestant
Roerfluit 8 vt 1815, roeren aan bovenzijde dichtgesoldeerd
Baarpijp 8 vt 1815
Fluit travers 8 vt dc 1996
Octaaf 4 vt 1815
Fluit d'amour 4 vt 1815
Woudfluit 2 vt 1815
Flageolet 1 vt 1815 open cilindrisch
Carillon 3 st dc 1815/1996 (uit de Cornet van Man)
Vox humana 8 vt 1996

R u g w e r k C-f"
Prestant 4 vt disc db, 1643/1996, dubbelkoor hersteld.
Holpijp 8 vt 1643
Quintadeen 8 vt 1643
Fluit 4 vt 1643 gedekt, de door Hess genoemde Echo, vóór 1815 op het manuaal.
Quint 3 vt 1643 (uit oorspr. Sesquialter?)
Octaaf 2 vt disc. db 1643/1996, dubbelkoor hersteld
Quintfluit 11/2 vt 1643 conisch
Terts 13/5 vt 1643 (uit oorspr. Sesquialter?)
Mixtuur 4-5 st 1643/1996 (samenstelling gereconstrueerd, door verschuiving Timpe thans rep. op cs', fs', fs")
Kromhoorn 8 vt 1996

P e d a a l C-d'
Prestant 16 vt 1643
Subbas 16 vt 1815
Octaaf 8 vt 1643
Gedekt 8 vt 1815
Octaaf 4 vt 1643, door Timpe al uit restanten samengesteld
Bazuin 16 vt 1996
Trompet 8 vt 1996
Trompet 4 vt 1996
Trem Bov,w.
Tremulant (hele werk)
4 afsluiters
Koppels Hoofdwerk + Bovenwerk, Hoofdwerk + Rugwerk, Rugwerk + Hoofdwerk
Ped.koppels naar alle manualen.
C-f", C-d'
Toonhoogte praktisch "normaal"
Winddruk 75 mm.

Samenstelling der vulstemmen overgenomen uit Herschappen Schoonheid p 227

Hw Mixtuur: Bij Bader niet meer bekend, dan dat het 2 vt was (contract). Alleen uit restanten gevonden, dat er een

repetitie op c is geweest.

Timpe gebruikte 113 p. van de Bader Mixtuur Man voor zijn Mixtuur (nu nog 63 over). Hij maakte er deze samenstelling van:

C	1 1/3	1	2/3	
c	2	1 1/3	1	
c'	2 2/3	2	1 1/3	1
c''	4	2 2/3	2	1 1/3
c'''	4	2 2/3	2	2

Reconstructie Bader Mixtuur Rugwerk

C	1	1	2/3	1/2	
c	2	1 1/3	1	1	2/3
f'	2 2/3	2	1 1/3	1	1
f''	4	2 2/3	2	1 1/3	1 1/3

Nu zo gereconstrueerd, maar met repetities op cs, fs', fs.

Laden Manuaal 1996, Rugwerk en pedaal 1815, Bovenwerk 1815/1996.

Pijpwerk van Bader.

Dat het orgel in 1637/39 in twee bouwfases tot stand is gekomen is ook aan het pijpwerk te zien. Een vroegere publicatie met de mededeling dat in het rugwerk Jalinck-pijpen en in het manuaal pijpen ouder dan die van Bader voorkomen moet ik herroepen²⁹⁹.

De oorspr. Gemshoorn/Tertiaan moet (HS) een afwijkend soort Sesquialter zijn geweest. Op grond van enkele pijpen en wat bekend is van andere Bader-orgels zou de bas bestaan hebben uit Gh $1\frac{1}{2}$ vt en Terts $\frac{4}{5}$ vt, op c' wellicht repeterend naar mogelijk $2' / 1\frac{3}{5}$ vt.

Het zou mogelijk kunnen zijn, dat nog pijpwerk van het voormalige orgel van de Nieuwstadkerk aanwezig is. Volgens de archiefstukken is materiaal van dit orgel gebruikt in de Walburgkerk.

Kabinetorgel.

1815 (?) J.A. Hillebrand³⁰⁰. Oorspronkelijke eigenaar onbekend.

ca. 1975 geplaatst in Zutphen door Blank, nadat het heeft gestaan in de kerk in Balk en een klooster in Culemborg³⁰¹.

1998 Reil restauratie.

Dispositie:

Manuaal C-f''

Prestant 8 voet (disc)

Fluit 4 voet (bas / disc.) gedekt, gr. octaaf eiken, rest metaal, vanaf c'' open cilindrisch

Sesquialter (disc) 1998, gebruikelijke samenstelling

Woudfluit 2 voet (bas / disc.) open cilindrisch

Octaaf 2 voet (bas / disc.)

Holpijp 8 voet (bas / disc.) ca. 2 octaven eiken

geen pedaal.

Lade uit één stuk, aan linkerzijde (van klavierzijde gezien) de bas, chromatisch, rechts idem de discant. Bij beide delen de grootste pijpen aan de binnenzijde. Bij de bas is de volgorde van de cancellen dus andersom, vergeleken met die der toetsen.

Frontpijpen alle sprekend: rechts Prestant 8 vt dc, links Octaaf 2 vt bas.

²⁹⁹ LNO p 12 en 71 op grond van foutieve mededeling van een orgelmaker schreef ik in LNO. Op de foto (p 71) is wel duidelijk te zien, dat de labiumvormen in Rugwerk en Manuaal verschillend van vorm zijn.

³⁰⁰ m.t.pl.

³⁰¹ Folder vriendenkring Baderorgel, Zutphen. In HO 67 p 321 staat 1813 als bouwjaar naast andere afwijkende gegevens.

Zutphen / 1818, Rooms Katholieke Nieuwstadkerk (Sint Janskerk, eertijds Sint Nicolaas gewijd).

Voormalige orgel.

- 1762 Plaatsing van een orgel in Rijssen.
 1780 Dit orgel geplaatst door Johannes Hageman overgeplaatst naar Zutphen ³⁰².
 1806 De kerk komt weer bij de Rooms katholieken in bezit.
 1816 31/7 Ter sprake komt het verzoek van de Rooms en, preekstoel en orgel van de Nieuwstadkerk terug te mogen krijgen. De kwestie wordt aan een commissie doorgegeven.
 9/9 Conclusie: Dat recht hebben zij. Orgel ligt nog opgeslagen.
 11/12 Nu blijkt dat het voormalig orgel der Nieuwstadkerk is gebruikt voor de reparatie van het orgel van de Walburgkerk ³⁰³.

Grote orgel.

1818 z.d. Bestek Timpe voor nieuw orgel ³⁰⁴. Hierin de dispositie, verschillen met de hierna genoteerde dispositie, afgezien van nomenclatuur en de verwijderde Fluit 4 vt met de hierbeneden genoteerde dispositie ³⁰⁵:

Gemshoorn Beek

enige stemmen hebben korte tijd gediend in de Doopsgezinde Kerk te Groningen. Koortoon, Gelijkszwevende temperatuur, 3 beelden voorstellend geloof, hoop en liefde, grenen kas.

z.d. Nadere bepalingen: 1. Plaatsen van "voetpedaal" (hoewel dat ook al in het bestek stond), 2. Kas wagenschot i.p.v. grenen, 3. Klavieren "op den zijden .. bespeelt" i.p.v. "in den midden".

12 dec. kerk ingewijd, 16 dec. idem orgel ³⁰⁶.

Het pijpwerk van het huidige orgel is een samenraapsel met slechts 2 stemmen van Timpe zelf. Dat moet het dus in Groningen al zijn geweest.

1822 Reparatie door Lohman ³⁰⁷.

ca 1905 N.S. Leyser, Zutphen maakt een zwelkast voor Man II en vervangt 3 stemmen van het bovenwerk door andere naar de mode van die dagen.

1950 Vermeulen herstelt de oorspronkelijke dispositie, maar verwijdert de Fluit 4 v van II. Toevoeging unit-pedaal toe.

1999 Kerkrestauratie klaargekomen. Orgel moet nog worden herplaatst (door Reil onder advies van R.v.Straaten).

Dispositie in 1966 ³⁰⁸:

M a n u a l	N e v e n w e r k	toen in zwelkast	P e d a l (Unit-toevoeging 1950)
Prestant 8 vt	van Timpe zelf	Bourdon 8 vt	Subbas 16 vt
Bourdon 16 vt	idem	Dwarsfluit 8 vt	disc Gedekt 8 vt
Quintadeen 8 vt		Prestant 4 vt	lijkt op Schnitgerpijp.
Octaaf 4 vt		(Lege plaats)	van Fluit 4 Clav.koppeling
Gemshoorn 4 vt		Speelfluit 2 vt	1950 Pedaal koppeling
Quint 3 vt		Flageolet 1 vt	1950 Man. C-f"
Octaaf 2 vt	hierin gothische pijpen	Vox humana 8 vt	1950 Ped. C-d'
Mixtuur		Klaviatuur aan zijkant links	
Trompet 8 vt	1905	(ondanks bepaling 1818)	

Koororgel.

Hier is onlangs een orgeltje geplaatst, vervaardigd door een amateur-orgelmaker. Het bevat op de frontpijpen na fraai oud pijpwerk. De herkomst kon men niet zeggen. Ze zeiden: ca 1780, maar op 't eerste gezicht leek 't me ouder.

Dispositie (alle stemmen gescheiden voor bas en discant, volgorde der lade nog niet onderzocht):

Praestant 8 vt dc

Prestant 4 vt

Holpijp 8 v

Fluit 4 vt

Quint 2²/₃ vt

Octaaf 2 vt

Siflet 1 vt

Manuaal C-f", geen pedaal. De frontpijpen zijn XX-eeuwse fabriekspijpen met geperste labia.

vO (kort) 11/4'99 (bespeling G.v.Poppel

³⁰² . Mxt 40, p 403/04, door Timmer ontleend aan GA Zutphen, oud arch. 50. De hierin genoemde naam "Nageman" lijkt onhuist.

³⁰³ . Notulen der vergaderingen van de raad van de stad Zutphen, 1816. Uit de notulen van de Hervormde KV blijkt, dat het orgel al vóór 17/4 1815 van het stadhuis was overgebracht naar de Bibliotheek van de Walburgkerk. Verslag vergadering 17/4 1815, artikel 4.

³⁰⁴ . Archief R.K.Gemeente Zutphen, inv.nr. 313

³⁰⁵ . in 1966.

³⁰⁶ . Godsdienstvriend deel 2, p 229

³⁰⁷ . Mxt 17 p 337

³⁰⁸ . Eigen aantekeningen ca 1970. In de folder van Stichting Vrienden van het Timpe-orgel van de St.Jan te Zutphen staat dat de Fluit 4 in 1950 door monumentenzorg als een overbodige doublure naast de Dwarsfluit werd beschouwd. Of dit waar is ??

Uit NIVO-beschrijvingen:

VI	Aerdt	afgewerkt
VI	Doesburg Luth.	afgewerkt
VI	Hummelo	
VII	Duiven Samen op Weg	
VI	Etten	
VI	Gendringen	
VII	Silvolde	
VI	Terborg	
VII	Groningen Der Aa (wegens Lichtenvoorde)	
VIII	Varsseveld	
VIII	Gorssel	
IX	Aalten St. Helena	afgewerkt
IX	Wichmond	
X	Megchelen	
X	Wehl	
XI	geen	
XII	Baak	
XII	Bontebrug Hier kloppen een paar dingen niet (frontpijpen) (gaat naar Deel XII)	
XII	Terborg RK	
XII	Pannerden	
XII	Geesteren Grf	
XII	Gelselaar	
XII	Joppe	
XII	Zieuwent	